

Emil Petrovici

FOLCLOR DIN VALEA ALMĂJULUI

EDITURA WALDPRESS

Notă asupra ediției

Continuându-și preocupările în domeniul valorificării moștenirii culturale a Văii Almăjului, Societatea culturală „Țara Almăjului” și-a propus să tipărească sau să reediteze lucrări aparținând unor personalități culturale, științifice, artistice, dedicate zonei. După tipărirea studiului monografic intitulat *Țara Almăjului* (Editura Mirton, Timișoara 2003) conținând eseuri ale cercetătorilor ce au alcătuit echipa trimisă de Institutul Social Banat-Crișana în 1939, în plasa Bozovici, în vederea realizării unor cercetări sociologice, publicăm acum două lucrări semnate de marele slavist Emil Petrovici: *Folklor din Valea Almăjului* apărut în 1935, în Anuarul Arhivei de Folklor, Imprimeria „Cartea Românească”, București, pag. 25-157 și *Toponime slave din Valea Almăjului*, tipărit în volumul *Studii de Dialectologie și Toponimie*, Editura Academiei R.S.R., București, 1970, p. 139-141. Originar din Toracu Mic, Banatul sârbesc, unde s-a născut la 4 ianuarie 1899, Emil Petrovici a devenit profesor de slavistică la Universitatea din Cluj, fiind unul din autorii „Atlasului lingvistic român”, partea a II-a, pentru a cărei realizare a străbătut, după cum scrie G. Mihăilă în cartea „Studii de lingvistică și filologie” (Editura Facla, Timișoara 1981, p.213-228), întreaga țară între anii 1929-1938. Din cele 86 de localități anchetate, șase erau din Banatul românesc, iar două din Banatul sârbesc.

Legat prin rădăcini de Banat, Emil Petrovici a avut o preocupare constantă pentru graiul și folclorul bănățean, reprezentativă fiind din acest punct de vedere lucrarea care prezintă *Folklor din Valea Almăjului* realizată, așa cum singur mărturisește, în urma unei călătorii întreprinse din însărcinarea Arhivei de folclor a Academiei Române în toamna anului 1934. În această anchetă, făcută în șase din cele 15 localități ale Almăjului: Bozovici, Șopotul Nou, Bănia, Rudăria, Pătaș și Borlovenii Vechi a fost preocupat de culegerea creației populare, "de particularitățile care deosebesc graiul fiecărui sat", dar și de obiceiurile locuitorilor, hrană, mod de viață, istorie etc.

Sunt, fără îndoială și mici inadvertențe, scăpări, în cazul în care marele lingvist face comentarii referitoare la istoria zonei, datorate probabil pușinătății izvoarelor istorice sau necunoașterii acestora. De

pildă, el scrie că: "Almăjul nu pare a fi locuit de mult" și că „dintre satele de astăzi sunt amintite în secolul al XV-lea (1484) numai Prilipețul și Rudăria".

Cercetările arheologice ulterioare, conduse de dr. Dumitru Țeicu, directorul Muzeului Banatului Montan din Reșița, au descoperit la Șopotul Vechi, de pildă, așezări din neolitic, perioada romană, din Evul Mediu timpuriu, iar la hotarul comunei Dalboșeț, cercetările întreprinse de echipele conduse de prof.univ.dr. Doina Benea de la Universitatea de Vest din Timișoara au descoperit o „villa rustica romana" etc. Nobililor, cnezilor, din cele opt districte bănățene, printre care se afla și Almăjul, regele Ladislau Postumul al Ungariei le-a acordat, la 1457, „Diplomă privilegiată" pentru vitejia lor dovedită în luptele cu turcii, diplomă reconfirmată la 1551 de regina Izabela și la 1609 de Gavril Bathori. Localități atestate documentar în secolul al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea mai sunt: Moceriușul (1484), Putna (1500), Lăpușnicul Mare (1540).

Referitor la hrana populației din zonă, Emil Petrovici scrie că: "Grâu nu se face aproape de loc. Almăjanul e deci nevoit să se hrănească exclusiv cu mămăligă", ceea ce nu corespunde realității. La patru ani după cercetarea ilustrului slavist, echipa Institutului Social Banat-Crișana constată că în fiecare localitate din Valea Almăjului se cultivă grâu, firește în proporții diferite, în funcție de calitatea solului.

Dincolo de aceste câteva mici scăpări, studiile lui Emil Petrovici (care s-a stins din viață la 7 octombrie 1968) dedicate Almăjului și almăjenilor rămâne esențial pentru cunoașterea particularităților graiului și cu atât mai mult, a acelor creații folclorice care astăzi sunt total necunoscute locuitorilor zonei, dar și bănățenilor în general. În ce ne privește, reproducem cele două studii fără a interveni în vreun fel asupra lor, cu credința că în acest fel cititorul va regăsi deplin parfumul limbii vremii în care au fost scrise și tipărite.

Timișoara, 7 aprilie 2004 Ion Marin Almăjan

FOLKLOR DIN VALEA ALMĂJULUI (BANAT)

În toamna anului 1934, am întreprins, din însărcinarea «Arhivei de Folklor a Academiei Române», o călătorie în Valea Almăjului, pentru a aduna material folkloric. De patru ani de când cutreier țara în calitate de anchetator al Atlasului Linguistic al României, am cules, din toate localitățile anchetate, un număr însemnat de informații folklorice, deoarece în chestionarul dezvoltat (de 4800 întrebări) al ALR-ului, avem și multe întrebări privitoare la folklor. Dar, pe când până acum scopul anchetelor mele era notarea particularităților lingvistice ale graiurilor anchetate, în Almăj, unica țintă a cercetărilor mele a fost culegerea folklorului acestei regiuni. Din anchetele pentru ALR am păstrat numai obiceiul de a nota cele mai mici nuanțe fonetice perceptibile ale graiului subiectelor vorbitoare. După cum vom vedea mai jos, în textele publicate aici am fost nevoit, din motive tipografice și pentru a ușura citirea lor pentru nelinguști, să simplific grafia. Cu toate acestea, textele culese de mine pot servi și pentru studiul graiurilor din satele cercetate.

Texte din Valea Almăjului, de altfel foarte puține la număr, se găsesc în studiul lui Gustav Weigand: *Der Banater Dialekt*, apărut în «Dritter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache», Leipzig 1896, la pp. 278-280, 305-308. Folklor și texte din Almăj mai găsim în următoarele lucrări: Vasile Popoviciu, *Monografia comunei Pătaș*, Caransebeș, 1914, la pp. 55-100; Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, Vol. II, București, 1908, p. 141-143; E. Hodoș, *Poezii populare din Bănat*, Caransebeș, 1892, passim; E. Hodoș, *Cântece bănățene*, Caransebeș, 1898, passim; E. Hodoș, *Descântece*, Sibiu, 1912, passim Manuscrisul No. 736 al Arhivei de Folklor a Academiei Române, cuprinde 4 balade și 105 cântece culese în satele Almăjului de regretatul profesor Iosif Popovici, în vara anului 1904.

Din cele 15 sate românești ale Almăjului (v. mai jos, p. 8 am cercetat șase. Întâi Bozoviciul. E un fel de târgușor, sediu de plasă, cu judecătorie de

ocol, spital cu 20 de paturi. Au fost la Bozovici și un gimnaziu și o Școală de Arte și Meserii, desființate acu vreo 3 ani. Bozovicenii se consideră mai civilizați decât restul Almăjenilor. Mai cu seamă cei din Bănia și Rudăria trec drept mult mai înapoiți.

Din Bozovici am trecut în extremitatea apuseană a Almăjului, în satul Șopotul-Nou, numit de Almăjeni «Buśáua»¹ (după numele râului cu același nume notat în hărți Buceava). Șopotul-Nou e, firește, mult mai arhaic ca Bozoviciul și chiar decât restul satelor almăjene. Așezat în defileul strâmt al Nerei sau pe platourile care domină valea Nerei, departe de centre ca Bozovici sau Sasca, «Buśevinți» trăiesc relativ izolați, prezentând un număr foarte ridicat de analfabeți (după informațiile primite dela învățător procentul neștiutorilor de carte ar fi de 95). Folklorul - cât și graiul - s-au păstrat aci mai neatinse de civilizația orășenească decât în restul Almăjului.

Pe urmă am fost în Bănia și Rudăria, la Sud de Bozovici, două sate învecinate, destul de mari, prezentând de fapt un caracter mai arhaic, în folklor și graiu, decât Bozoviciul, dar în măsură mai slabă ca Șopotul-Nou. În sfârșit am cercetat Pătașul și Borlovenii-Vechi, în partea răsăriteană a basinului. Aceste două sate mi s-au părut mai puțin interesante.

În rezumat, am studiat trei sate în centrul Almăjului, unul în extremitatea apuseană și două în partea de răsărit a văii.

Țin să mulțumesc aici, pentru ajutorul ce mi l-au dat în timpul șederii mele în Almăj, d-lor învățători Vasile Nemeș din Rudăria și Gheorghe Seracovanu din Șopotul-Nou, precum și părintelui Ion Goanță și d-lui Ilie Ruva din Bozovici.

VALEA ALMĂJULUI

Valea Almăjului sau simplu: Almăjul², așezată în partea sud-estică a județului Caras, e un basin înconjurat din toate părțile de munți împăduriți, care îl izolează de restul țării, printr-o zonă muntoasă³ având uneori o lățime de 30 km (de ex. spre Sud-Est, spre Orșova). Almăjenii mai păstrează amintirea timpului când Austriecii nu construiseră încă

---

¹ Pentru grafie vezi p. 39.

² Accentul e pe *a* inițial.

³ Unele piscuri de munți se ridică până la înălțimea de 1400 m.

șoselele care duc din Almăj la Oravița, Sasca și Orșova. Pe atunci Almăjul nu era legat de regiunile învecinate decât prin poteci; sarcinile le purtau pe cai sau chiar oamenii în spinare. O regiune astfel izolată trebuia să păstreze multe caractere arhaice atât în limbă, cât și în folklor.

Numai spre răsărit, spre regiunea numită Craina, satele almăjene sunt mai aproape de satele din Craina. Astfel între Borlovenii-Noi (Almăj) și Șumița (Craină) sunt numai vreo 5 km Dar aceste două sate au fost întemeiate numai în anul 1828, întâiul - de Almăjeni veniți din Borlovenii-Vechi, al doilea - de Cehi¹ expatriați pe aceste meleaguri de administrația austriacă. Pe când nu existau aceste două sate, între Almăj și Craina era o zonă nelocuită acoperită de păduri seculare de vreo 15 km Și spre Apus a fost întemeiat în 1828, de coloniști plecați din Șopotul-Vechiu, aproape la 10 km depărtare dela satul cel mai apusean de atunci al Almăjului, Mocerișul, satul Șopotul-Nou.

Almăjul e străbătut dela Nord-Est la Sud-Vest de râul *N'érġăń* al cărui nume oficial e Nera². Puținul șes ce se întinde ca o fâșie lungă de vreo 20 km și lată de vreo 2-3 km la dreapta și la stânga râului, numit «*Lunca N'érġăńului*», e singurul teren mai roditor din Almăj. Dealurile care îngrădesc Valea Almăjului dinspre Nord-Vest se ridică deadreptul din «*Lunca N'érġăńului*», până la înălțimea de 500 - 700 m, astfel că satele din dreapta râului, așezate la poalele dealurilor, sunt mai aproape de râu. Satele din stânga râului sunt situate mai departe de râu, tot la poalele dealurilor³, care se ridică brusc la înălțimi variind între 600 și 850 m și formează ca un perete spre Sud-Est; aici între dealuri și luncă este o zonă destul de largă de coline⁴ care coboară treptat până în luncă. În «*Luncă*» nu este deci nicio așezare omenească, deoarece este expusă inundațiilor.

Având așa de puțin teren fertil, e firesc ca Almăjenii să nu practice decât în măsură restrânsă agricultura. În Almăj rentează mult mai bine păstoritul; locuri de pășunat se găsesc mai cu seamă în zona muntoasă

¹ *Pemi*, cum li se zice în Banat. Cuvântul acesta nu e altceva decât germanicul *Böhme*, în pronunțarea Austrieilor și a Șvabilor din Banat: *Pem*.

² Forma *Nera* este pur și simplu o creație a administrației austriace. Astfel de deformări ale toponimicelor autohtone din partea Austrieilor sunt frecvente în Banat. Din rom *Begheiu*, sârb. *Begej*, ung. *Boge(j)* au creat *Bega*. Din *Reșița*, pronunțată de Bănățeni *Rășița*, au făcut *Reschitza* = *Reșița* etc. Cf. mai jos cele spuse despre *Dalboșeț*, p.28.

³ Piscurile sunt numite *șoacă* (cioacă) sau *filvă*.

⁴ Localnicii le zic «dealuri».

nelocuită, care desparte Almăjul de regiunea Dunării. Pe lângă turme de oi, Almăjenii au în munții aceștia și turme de porci.

Dar bogăția de căpetenie a Almăjului sunt pometurile. E semnificativ că în graiul local pometurile se numesc *moșie*¹.

Probabil tot bogăției în poame i se datorește și numele Văii Alămăjului. Acesta se crede că e de origine ungurească (*Almás, Halmás, Halmos*) și pare a avea la bază cuvântul *alma* «măr»².

De altfel poamele din Almăj nu prea sunt de soiuri și din cauza lipsei unei linii de cale ferată nu se face un comerț mai intens cu ele. Totuși unii dintre Almăjeni pleacă toamna cu căruțele pline de poame în «Pustă», adică în câmpia Banatului, de unde se întorc de obicei cu cereale. Partea cea mai mare a poamelor însă servește la prepararea rachiului³. În lunile de toamnă funcționează în toate satele almăjene o mulțime de *căzănzii*, «velniți», așezate pe câte un pârâu, având o roată cu cupe, care ridică apa din pârâu într-un uluc de unde curge la răcitoare. Firește, o bună parte a recoltei de rachiu se pune în vânzare.

Satele almăjene. Cele 16 sate din Almăj formează plasa Bozovici a județului Caraș. Le înșir mai jos, arătând în dreptul fiecăruia numărul locuitorilor după *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România cuprinzând rezultatele recensământului general al populației din 29 Decembrie 1930, București, 1932*. Dau pe urmă și forma populară a numelor satelor; aceasta adeseori diferă cu totul de forma oficială care, nu odată, e o moștenire austriacă.

¹ De altfel în tot județul Caraș cuvântul *moșie* are sensul de «pomet». Cu același sens cuvântul a trecut și în graiul Slavilor din județul Caras. Vezi E. Petrovici, *Graiul Carașovenilor*. Cluj 1935, p- 3.

² Forma românească presupune mai degrabă o formă ungurească *Almány, deoarece -j dela finea numelui românesc anevoie poate reda un s {ș} unguresc.

³ În Almăj se zice, ca în tot Banatul, a *friže răchie*.

Borlovenii-Vechi. În primul plan râul Nera; dincolo de sat lunca N'ergăniului
Uliță cu case mai vechi, din Bănia

Portul

Bănia	1.966	<i>Bănia</i>
Borlovenii-Noi	697	<i>Breázova</i>
Borlovenii-Vechi	916	<i>Borlove'n</i>
Bozovici	3.664	<i>Bozoviš</i>
Dalboșeț	2.164	<i>Dîlboșeț¹</i>
Gârbovăț	1.551	<i>Gîrbóțu</i>
Lăpușnicul-Mare	2.157	<i>Lăpúșnicu-Mare</i>
Mocerîș	1.168	<i>Moširiș</i>
Pataș	1.103	<i>Pătáš</i>
Prigor	1.554	<i>Prigóru</i>
Prilipeț	1.549	<i>Pîrlipă'ț</i>
Putna	329	<i>Pútna</i>
Ravensca	388	<i>Răvénțca</i>
Rudăria	2.364	<i>Rudăria</i>
Șopotul-Nou	1.465	<i>Buśáua</i>
Șopotul-Vechiu	1.363	<i>Șópotu</i>
Total	24.398	

Dintre aceste 16 sate almăjene, numai Ravensca nu e românească. E un sat de coloniști cehi, ca Șumița, întemeiat la 1828. De altfel, Ravensca nici nu e în Valea Almăjului propriu zisă, ci în munții care despart Almăjul de Valea Dunării. Mai sunt și Șvabi prin aceste sate: vreo 400 la Bozovici și vreo 200 risipiți prin celelalte sate. Prin urmare dintre cele 24.398 suflete din Valea Almăjului, numai vreo 1.000 nu sunt Români.

Din trecutul ținutului. Almăjul nu pare a fi locuit de mult. Pădurile seculare care au acoperit acest basin, au fost lăzuite numai încetul cu încetul. Dintre satele de astăzi, sunt amintite în secolul al XV-lea (1484) numai Prilipețul și Rudăria². E adevărat că la aceeași dată se vorbește de alte șase sate almăjene dispărute astăzi³. Deci au existat în Almăj la 1484 opt sate. Să nu uităm însă că în partea aceasta a Banatului, în vremea aceea, câte un sat, adică câte o moșie a vreunui nobil, consta numai din vreo 10 sau 8, sau chiar 5 case

¹ Și în cazul lui *Dalboșeț* avem o formă creată de administrația austriacă și întrebuintată de oficialitatea românească. Forma literară românească ar trebui să fie *Dâlboceț*.

² Tutchányi Tihamér, *Krassó-Szorény megye története*. Lugos 1906. I, 1, p- 243-.

³ Idem, *ibidem*.

țărănești¹. Majoritatea satelor almăjene apar abia în secolul XVII. Războaiele dintre Austrieci și Turci au turburat de altfel adânc condițiile demografice ale Almăjului. Numai spre sfârșitul sec. XVIII, prin intrarea Almăjului în organizația militară a așa zisei «granițe militare», începe aici o viață mai liniștită fără bejenii și deplasări de populații.

Almăjenii păstrează amintirea recentei colonizări a acestui basin. Știu dela bătrâni că tot Almăjul era cândva acoperit de păduri seculare. Se zice că numai lângă satul Gârbovăț «la Cîmpu Gîrbóțului» era o poiană unde se întâlneau păstorii prihegiți din alte regiuni, care cu încetul au populat întreg basinul (vezi text 68). În această poiană din centrul Almăjului², la enormul stejar secular care s-a uscat abia acum 2-3 ani, se adunau, după spusele bătrânilor, pribegii certați cu rânduielile omenești din regiunile locuite. Mulți haiduci au îngropat comori lângă acest «stăjări» (v. text 59).

Trebue remarcat faptul că Almăjenii nu știu absolut nimic despre existența în trecut pe aceste meleaguri a unei populațiuni slave, cu toate că toponimia are un caracter atât de pronunțat slav.

În Rudăria se spune că Almăjenii ar fi venit din Ardeal³. Cred că această tradiție poate servi drept indiciu că populația Almăjului s-a răspândit dinspre Nord în aceste regiuni. Și numele satului Borloveni ne trimite la Borlova de lângă Caransebeș. Revărsarea aceasta a elementului românesc spre Sud nu s-a oprit de altfel în Almăj și nici la Dunăre, ci a pătruns adânc în Sârbia populând toată Craina Negotinului.

Se știe în Almăj și de un alt curent de migrațiune, mult mai recent (sec. XVIII), venit din Oltenia. Așa numiții «Bufeni» din regiunea Sascăi, satul Cărbunar etc, în trecerea lor din Oltenia în părțile sud-vestice ale județului Caraș, au poposit cu siguranță câtva timp și în Almăj; câțiva dintr-înșii s-au așezat definitiv aci (v. text. 69). Acești Olteni vor fi adus în Almăj și baladele în care e amintit Jiul și Mănăstirea Argeșului (text. 3 și 8).

De origine cărturărească e firește tradiția că basinul Almăjului ar fi format cândva un lac și că împăratul Traian ar fi tăiat «Keia Săski» cu ajutorul materiilor explozibile. «O pușcat», cum zice informatorul (text. 68).

---

¹ Idem, ibid. I, 1, p. 175.

² De altfel întreaga vale a Almăjului și astăzi nu e decât o poiană mare în mijlocul unei vaste păduri care se întinde dela Reșița și Oravița la Orșova și la Dunăre.

³ Comunicat de d-1 Vasile Nemeș, învățător în Rudăria.

Tot dela cărturari, și anume Unguri, trebuie să fi pornit tradiția că în Rudăria, care s-a chemat înainte *Marzina*¹, ar fi fost la venirea Românilor «un popor ungar» (text. 58, 59)².

Weigand (op. cit. p. 204), afirmă că pe toată întinderea Almăjului, dar mai ales în Bănia, au trăit cândva Unguri care cu timpul s-au romanizat. Nu știu pe ce își întemeia Weigand această părere. Poate numai pe tradiția amintită mai sus, care i-a fost comunicată probabil de intelectuali.

Satele din Almăj, ca aproape toate satele bănățene, sunt formate din grupuri compacte de case cu străzile dispuse pe cât se poate geometric (v. planșa I, 1). Se știe că în Almăj în vechime satele erau răsfirate pe întinderi mari. În sec. XVIII, administrația militară austriacă, organizând regimentul grăniceresc bănățean, i-a silit pe almăjeni să se concentreze în sate compacte. E interesant de observat că, după inundația catastrofală din 1910, când jumătate din gospodăriile satului Șopotul-Nou au pierit duse de valuri, a fost întemeiat de cei sinistrați, în timpul războiului și în epoca ce a urmat imediat după războiu, un cătun cu case extrem de risipite numit *Stănsilova*, sus pe un platou ferit de inundații (text. 69).

Almăjenii. Întâia impresie care ți-o fac Almăjenii e că sunt mai piperniciți, mai oacheși și mai uscățivi decât majoritatea Românilor. În concordanță cu aceste caractere fizice este vioiciunea lor în gesturi, în graiu și în judecată. Almăjanul e comunicativ și inteligent. O altă trăsătură a Almăjanului e veselia lui și predilecția pentru glumă și satiră. Totuși, mi se pare, în mai puțină măsură ca ceilalți Bănățeni. Grație faptului că au aparținut așa numitei «granițe militare» austriace, Almăjenii au beneficiat încă din sec. XVIII de o bună administrație - e adevărat, cam aspră - și de un regim școlar neîntrerupt. Aceasta explică iubirea de ordine și gradul relativ mic al analfabeților la Almăjeni. După observațiunile mele numai în Șopotul-Nou și Moceris, frecventarea școlii lasă de dorit.

Hrana. Să nu uităm că Almăjul e o regiune săracă (v. mai sus, p. 7) Agricultura nu poate hrăni pe locuitori. Grâu nu se face aproape de loc. Almăjanul e deci nevoit să se hrănească exclusiv cu mămăligă, numită de ei

¹ De fapt T u r c h ă n y i, op. cit. I, p. 243, scrie Marsina.

² Și în Ardeal am auzit dela țărării români că satul lor ar fi fost locuit mai înainte de Unguri. Tradiția însă nu era veche în sat. Ea data de pe când s-a înființat școala de stat, firește cu limba de predare maghiară, deci de când a început a fi predată în școala din sat istoria Ungariei, în care se amintea despre așezarea târzie a Românilor în Ardeal.

«culeșă», ceea ce e surprinzător în Banatul renumit pentru cantitatea și calitatea grâului ce-l produce. Pe lângă mămăliga gătită fără nicio fărâmbă de sare, e nelipsită dela masa Almăjanului brânza, extrem de sărată, pregătită nu din caș frământat, ci din felii de caș așezate una peste alta în puțină și presărate cu multă sare. E firesc că aceste alimente de bază îi menține pe Almăjeni veșnic uscățivi și svelți.

În schimb se bea destul în Almăj, ceea ce explică prin abundența «răchiei». Nu se poate însă spune că Almăjanul ar fi bețiv. În tot timpul șederii mele prin satele almăjene n-am văzut niciun om beat.

Și intelectualii lor spun că Almăjenii păstrează măsura în băutură.

Locuința. Mai de mult, când pădurile erau mult mai aproape de sate, casele se făceau din «bîrni» și erau «astrucați» (acoperite) «cu triestii și cu tuor» (ogrinji). Acuma sunt așezate perpendicular pe stradă, toate foarte asemănătoare, apropiate una de alta, încât abia este loc pentru o curte minusculă între ele (v. planșa I, 2). Într-unele sate almăjene, ca de ex. În Bănia și Rudăria, nu prea este destul aer. Astăzi casele se fac din «mătrial» (=material, adică cărămizi) și sunt acoperite cu «fîglă». Nu mai sunt așezate perpendicular pe stradă, ci de-a-lungul străzii, având câte o poartă monumentală, boltită, drept intrare în «obor» (curte) (v. planșa II, 2). Satele almăjene capătă tot mai mult aspectul satelor șvăbești din Banat, semănând a orășele. În privința aceasta, ca în toate, Bozoviciul e cel mai înaintat.

Interiorul e cel obicinuit la casele din Banat. Din tindă se intră în dreapta și stînga în cele două încăperi ale casei, «sobe»; într-una se stă, iar în cealaltă, care e mai dichisită, se intră numai la zile mari. În lăuntru produc o bună impresie covoarele colorate și șirul de perne de pe paturi.

Portul. Hainele - «țoalili», cum se zice în Almăj - sunt făcute aproape exclusiv în casă. Totuși luxul în îmbrăcăminte, atât de obicinuit în Banat, se răspândește și în această regiune săracă. În zilele de lucru portul e următorul:

Femeile au o «kimișă dă pîndză dă fuior» lungă până la pulpe. Peste cămașă sunt încinse cu «brășiri» (mai înguste) și cu «brîu» (mai lat). Dela brâu în jos poartă peste cămașă un șorț de stambă numit «cotrință», cumpărat din târg; acesta era mai de mult - și este și azi câteodată - de lână, țesut în casă. La spate au un al doilea șorț foarte scurt, lucrat în casă, numit «opriég», de lână, cu «súcuri» colorați, lungi

până la pulpe, cunoscut astăzi în toată țara ca fiind o parte esențială a portului bănățean. În loc de «oprieg» se poartă și «targă», un șorț lung țesut de Almăjence în diferite colori (v. planșa II, 2). În picioare nu mai au ca mai demult «obișle», ci poartă mai cu seamă «ștrimfi» (ciorapi), împlețiți de altfel de ele, peste care încălță opincile (v. planșa II, 2). Cămașa are la încheietura mâinii o «brățare (manșetă) cu șipcă» (dantele). În cap au o «cîrpă» cumpărată din târg. Iarna iau un «pieptari» de piele înfundat sau un «căput» (palton de lână împletit de ele). Bărbații poartă «kimișă» destul de lungă (v. planșa II, 3) și, iarna-vara, «izmișnie» de pânză. Iarna, ca să nu le fie prea frig, îmbracă două «părekii dă izmișnie». Mai de mult purtau iarna «nădraž dă șoaric» (de pănură albă sau sură), dar de câțva timp i-au părăsit, găsind că e mai «frumos» în izmene. «Pieptariu» de piele e înlocuit vara cu «lăibăru» (jiletcă) de lână, țesut de altfel de Almăjence. Pe deasupra poartă iarna «căput» de lână țesut în casă. În cap au, firește, «pălărie» de păslă, iar iarna «căsulă». Tot mai mult se poartă iarna peste cămașă câte un «căput dă lână» numit și «sviétăr», împletit de femei.

Dumișeca și în zile de sărbători femeile se îmbracă aproape numai în mătase. Peste cămașă au «bluză, poale, targa, cotrință, cîrpă, ștrimfi dă mătasă». Se încălță în «păpuș» (pantofi) galbeni din pielea cea mai fină. Și bărbații au «căsulă dă străgân» (astrahan), iar pe pulpe au «camășnuri» (jambiere) de piele sau de mătase (un fel de ciorapi care acopăr numai pulpele).

Vieța religioasă și starea culturală. Almăjenii, ca toți Bănățenii în genere, nu prea sunt bisericosi. Femeile, firește, sunt mai credincioase. E adevărat că creștinismul lor (Almăjenii sunt cu toții ortodocși), e împeștițat cu atâtea elemente păgânești și eretice. De câțva timp, se arată și la dânșii nevoia unei vieți religioase mai adânci. Și-au făcut și aici apariția sectele și, antidotul, mișcarea cunoscută sub numele de «Oastea Domnului». Această înnoire a vieții religioase intră adeseori în conflict cu superstițiile și practicile magice care au dăinuit nestingherite de nimeni până acuma în Almăj. Informatoarea Iglica Bufta din Bozovici a cerut întâi învoirea preotului ca să-mi comunice o seamă de descântece, deoarece, intrând în rândurile Oastei Domnului, îi promisese solemn că se lasă de vrăjitorie.

Din punct de vedere cultural, Almăjenii stau relativ bine. Și aici se simte, dar, firește, puțin mai încetinit, puternicul curent de civilizație și

cultură în care a intrat de câteva decenii țărănimea noastră bănățeană. Și aici au fost organizate coruri, fanfare, ca în restul Banatului. Despărțământul Bozovici al «Astrei» este foarte activ. Acesta publică și o bibliotecă a despărțământului¹. Am amintit mai sus că în Almăj au funcționat regulat școli încă dela sfârșitul sec. XVIII. Totuși în unele sate analfabetismul e încă destul de mare.

FOLKLORUL

În drum dela Oravița la Bozovici, intrând în vorbă cu preotul din Dalboșeț și comunicându-i scopul călătoriei mele, acesta m-a sfătuit să-mi aleg altă regiune mai arhaică, de ex. Craina (între Caransebeș și Orșova), deoarece în Almăj folklorul a dispărut aproape cu desăvârșire; ținutul e modernizat, portul vechiu e părăsit, se face mult lux, se poartă mătăsuri, pantofi de lac, tinerii cântă melodii moderne, tangouri etc. Din fericire, informația dată s-a arătat mult exagerată. De altfel sunt convins că, în Craina, vreun pesimist ca preotul din Dalboșeț, m-ar fi trimis în Almăj să culeg folklor.

Chiar contrar primelor informații, am constatat că în Almăj folklorul e foarte viu, cu toate că începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea există în Almăj școli bune de tip austriac și în ciuda «graniței militare» care i-a obicinuit cu forme de viață central-europene. Știința de carte se împacă de altfel foarte bine cu diferitele forme ale folklorului. Astfel Iglica Bufta din Bozovici, vestită descântătoare, e știutoare de carte. Înainte de cununie și-a scris toate descântecurile care le știa: «Cîn m-am cununat, io li-am avut scrisă și m-am cununat cu ieși-n sîn, ca să fie cu liac.» Vom vedea mai jos rolul cărții în păstrarea baladei.

După cum era de așteptat, în această regiune de graniță a teritoriului limbii române, aproape de granița iugoslavă, asemănările cu folklorul sârbesc sunt multiple.

În cele următoare vom trece în revistă diferitele genuri de folklor.

Balada. Baladele, numite în Almăj «cînciși dîn bătrîneță», sunt în dispariție. Lisăvieta Puia Lăban din Bănia spune că se cântau balade când se

---

¹ Au apărut cinci numere. Președintele despărțământului este părintele Coriolan Buracu.

adunau ciobanii în jurul focului: «Moși spuňa, cînd am fost noi păcurari»¹. Astăzi se mai cîntă rar, la moară sau la șezători. De ațfel tinerii le iau în răs².

Întrebând pe Meilă Mengu (84 ani) din Borlovenii-Vechi, dacă a auzit cîntecul lui Gruia lui Novac, mi-a răspuns: «Gruia lu Novac să cîntă numa prî la nunț; cînta, ăia, țigaňi. [Acuma] o iișît muzi'ca³ întră oamiň.»

Țiganul lăutar Ilie Luca Pîrlău din Bozovici, care mi-a cîntat (și recitat) balada «lu Ana Z'urzuliana», zice că niciodată nu i se mai cere să cînte la nunți «bătrîneșce». Singura baladă care o mai știe a învățat-o dela țiganul Iefta Zbîrșa care știa mai multe.

Ca semnul cel mai sigur că balada e pe moarte poate fi considerat faptul că a trebuit să caut foarte mult pînă le-am descoperit pe cele publicate mai jos. Întrebând de Gruia lui Novac, Iorgovan, Miorița etc, mi se răspundea că știu despre aceste cîntece «dupr-în cărț»⁴, sau că «îi scris în istorie».⁵ De fapt circulă în toate satele din Almăj broșura lui Gheorghe Cătană, intitulată Balade populare (Brașov, 1895), conținând balade culese în Banat. E probabil că astfel de broșuri au prelungit agonia baladei în Almăj. Totuși, n-am dat de niciun caz ca informatorul să fi învățat balada din carte. De obicei posesorul unei cărți cu balade nu le știe pe-de-rost; nici nu are nevoie să le învețe, deoarece le poate ceti.

În colecția lui Gheorghe Cătană, amintită mai sus, găsim «Lină Ru-jălină» (p. 140-143; cf. aici text. 4), «Ianăș Gulianăș» (p. 100-107; cf. aici text. 5 și 6), «Ana Belgradana» (p. 57-61; cf. aici text. 9), «Blăstămul mândrei» (p. 144-146; cf. aici text. 10). Și în colecția lui Avram Corcea, Balade populare, Caransebeș, 1899, se găsește o variantă a lui «Ana Z'urzuliana» (text. 9), subt titlul «Iancu Sibiiiancu și Ana» (p- 53).

Toți informatorii mei m-au asigurat că au învățat cîntecele bătrânești dela cei bătrâni. Numai «Mănăstirea Argeșului» (text. 3) îmi dă de bănuit. Prea sunt dese în ea forme literare ca «mieșterul» în loc de «mieșceru», «Ardzeș» în loc de forma bănățeană așteptată «Arziș», «Manoli» în loc de «Mănoli» sau «Mănulia», «încerca» în loc de «înserca» etc. Totuși, informatoarea mă asigură

¹ Aici «păcurari» are înțelesul de ciobănițe, deoarece Lisăvieta Puia Lăban vorbește despre ea însăși și despre prietena ei, care era prezentă, Ana Oțu.

² Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

³ Tarafurile de țigani, care nu mai cîntă cu vocea.

⁴ Bănia - Ștefan Șușară, 64.

⁵ Bozovici - N'icolaie Jurkescu, 61.

că a auzit-o dela tatăl ei, iar tatăl ei a auzit-o «cri-că¹ dži la ăi bătrîn». E posibil ca aici să fim în prezența unei contaminări între o variantă locală a motivului Mănăstirii Argeșului (text. 2) cu o variantă scrisă.

Baladele publicate mai jos le-am descoperit întâmplător. Am întrebat pe Lisăvieta Puia Lăban, din Bănia, dacă știe cântece despre Iorgovan, Novăcești etc, întrebare repetată de zeci de ori în fiecare sat din Almăj pe care l-am cercetat. Am primit răspunsul că a auzit despre «Iorgovan Buzdugan» și despre «Gruia lu Novac». Despre acesta din urmă știe că «dzîsa cătră iel că-i dracumpelițat». Eram convins că nu știe nicio baladă. Când colo, după ce am notat o serie de obiceiuri dela ea, mi-a recitat «Cîncicu Jiului», «Cinriiel voinic» și «Vida >> (text. 6, 8).

De altfel, în Almăj, Iorgovan e astăzi un personagiu asemănător cu Păcală din alte regiuni (text. 81).

Mai de mult, baladele erau cântate. Ilie Luca Pârlău din Bozovici nici n-a putut să-mi reciteze balada (text. 9), ci numai cântând și acompaniat de vioară își amintea textul². Melodiile acestor cântece ar trebui notate înainte de dispariția lor totală. Toate celelalte texte mi-au fost recitate.

Fragmente din balade, ca de ex. text. 10 și 11, se cântă ca doinele; informatorii nu le consideră «cînciși dîm bătrîneț».

Doina și strigătura. Doina o numește Iglica Bufta (Bozovici) «cîncicu dă pră dżal»; Păuna Râncu (Șopotul-Nou) îi zice «cîncic d-ăl fiećesc». Aceasta e încă foarte vie în Almăj. Toată lumea cântă doine, mai cu seamă «pră dżal», prin poenile pierdute în imensitatea pădurilor care înconjură Valea Almăjului, sau la clăci, unde le cântă mai ales fetele.

Multe din aceste cântece au un caracter satiric, cf. textele 24, 30, 35, 42, 43, 44. E obiceiul de a ridica cântec - de obicei satiric-cuiva: «I-o rădżicat cîncic la cutări». Mai cu seamă flăcăii își răzbună prin cântece asupra fetelor prea fudule. Dau mai jos un astfel de cântec ridicat unei fete «c-o băzucurit copiii, fişori»³.

Frundză vierdži dži sălată.
Ieştă-n sat la noi o fată,

¹ «Cri-că», = cred că

² Totuși dela un loc a continuat fără melodie.

³ Rudăria - Icoana Măcei 25.

Îi cîntă źuńi la firiastă.
Ia dźi śuda că i-o cîntat,
I-o pîrît la arfocat.
Du-ći, mîndro, ma pîrăşci,
Că níź dracu nu é-oprieşci,
Că noi tot că ť-on cînta,
Pan dźi rís vi rămîńa,
Dźi rîsu fişorilor,
Dźi urîtu fięćilor.

Am trecut în grupul doinelor la sfârşit și povestea numerelor (text. 49) precum și textul No. 50, cu toate că nu aparțin acolo. Informatorul le consideră însă tot «cîncișe d-ăle fiećeşć» ca pe adevăratele doine.

Strigăturile se aud în Almăj numai la nunți. La hora din dumińeci și sărbători se dansează serios, fără glume și strigături. Putem spune că literatura strigăturilor e săracă în Almăj.

Practice magice, descântece. În schimb descântecele sunt nenumărate. Aproape fiecare femeie practică într-o măsură oarecare descântatul. Există însă în fiecare sat cel puțin câte o «vrăjitoare» care știe vrăji pentru toate bolile și pentru toate împrejurările din viață. Se crede despre ele că știu să evoce pe dracul. Unele dintre ele nici nu se sfiesc să o spună (cf. text. 147). Se zice că «fac cu spurcat».

Am trecut în această categorie și «numărătura mare», deoarece e considerată tot ca un descântec (text. 135-137). Se spune la căpătâiul muribunzilor.

Sunt ciudate descântecele spuse de Ana Oțu din Bănia (text. 130-131). Acestea sunt compuse din fragmente de descântece care se urmează fără legătură logică între ele și sunt recitate mecanic.

GRAIUL

În satele almăjene nu se vorbește un graiu absolut unitar. Almăjenii își dau de altfel seamă de particularitățile care deosebesc graiul fiecărui sat.

În Almăj se disting două grupuri de sate după felul cum se pronunță prepoziția *de*. Satele din partea apuseană a Almăjului «dăcăesc»¹ adică

---

¹ Vasile Popoviciu, Monografia comunei Pătaș, p. 42.

pronunță «dă», pe când cele din partea răsăriteană pronunță «dži» (sau «dže»). Dintre satele cercetate de mine, Bozoviciul, Șopotul-Nou și Bănia au «dă», iar Rudăria, Borlovenii-Vechi și Pătașul au «dži (dže)».

Un grup mai mic e format din satele Bănia și Rudăria. Aci vocala *a* accentuată e pronunțată - de unii numai și nu totdeauna - cu o puternică nuanță velară¹. În manuscris am notat-o *à* sau *ō* după cum mi-a făcut impresia de a fi mai aproape de *a* sau de *o*. Aici transcriu totdeauna cu *a*. Printr-un fel de armonie vocalică, adeseori și *a* din silaba precedentă, dar mai cu seamă din cea următoare, se velarizează. Astfel am notat: àflăt, àșà, àpà (apa-forma articulată), sàlcà (salcia =articulat), màicà, àià (aceea), àstà (aceasta) etc. etc. Dintre informatorii mei din Bănia numai trei au avut această particularitate. La Rudăria pronunțarea aceasta s-aude rar. E probabil că ea va dispărea curând, căci restul Almăjenilor, mai cu seamă Bozovicenii, își bat joc de cei ce pronunță *à* în loc de *a*.

Prepoziția *pe* am notat-o «pră». Numai în Pătaș se zice «pi». De asemenea și în graiul Țiganilor romanizați din Bozovici avem o formă fără *r*: «pă» (text. 9)².

În Șopotul-Nou și Bănia, conjuncția *dacă* are forma «dăcă» sau chiar «dîcă».

În Bănia, prepoziția *la* se aude adeseori «lă».

În Șopotul-Nou se aud forme ca «s-o dusu-să», «s-o făcutu-să».

Tot în Șopotul-Nou se zice numai «întînesc» (întâlnesc).

Tuturor satelor almăjene li sunt comune următoarele particularități:

Palatalizarea dentalelor urmate de *e*, *i*, *D*, *t*, *n*, devin *dž*, *ć*, *ń*. Numai *l* nu e totdeauna palatalizat; am notat *l'* - sau un sunet intermediar între *l* și *l'*, deci un *l* foarte puțin palatal sau chiar un *l* curat. În texte am transcris simplu cu *l*. Sunetele notate *dž* și *ć* sunt africcate apropiate de africcatele muntenești, notate literar *ge*, *gi*, *ce*, *ci*. Totuși africcatele almăjene (și în general bănățene) sunt mai «moi», elementul fricativ al lor este un *ž* și un *š* foarte «moi», pe când în *ge*, *ce* elementul fricativ e puțin mai «aspru», are o slabă nuanță de *j*, *ș*. La Rudăria mi s-a părut că *dž* și *ć*, se apropie foarte puțin de *d'*, *t'* din alte regiuni. Informatoarea Ana Bășilă, de 78 ani, din Pătaș pronunță *d'*, *t'*. Aceasta nu e pronunțarea obicinuită în Pătaș, ci e un defect al subiectului care, din cauza lipsei totale a dinților, nu poate articula africcatele.

¹ Weigand (Der Banater Dialekt, Jahresbericht, III, p. 214) numește «ö-Gemeinden» satele care prezintă această pronunțare.

² Acești Țigani și-au uitat cu totul graiul. Pentru Bozoviceni a vorbi «țigănește» înseamnă a vorbi cu «pă» în loc de «pră». Alte particularități «țigănești» sunt: dispariția lui *ń* intervocalic, de ex. «ćigaie», pe când Almăjenii zic «ćigaie» (=țigaie); pronunțarea «uoiki», în loc de forma almăjeană «uoki». E evident că acești Țigani au fost romanizați în altă regiune, de unde au venit în Almăj după romanizare.

Și în Almăj, ca în întreg Banatul, vechile africcate, *ge*, *gi*, *ce*, *ci*, au devenit fricative notate *ž*, *ś*; «žer» (ger), «šer» (cer).

O altă particularitate almăjană e pronunțarea ca *v*, sau chiar ca *b* și *p*, a semi-vocalei *ũ*: *luũat* devine «luvat», *lũdat* se pronunță «lãbdat», *cheutoarea* e la Șopotul-Nou «keptoaria». În schimb *v* adeseori e redat prin *ũ*: «d-ãũul» (=diavol), «Biũul» (bivol, nume de deal), «Rîșãũa» (= Orșova) etc.¹

În Almăj *u* final din formele nearticulate «žunghũ», «uokũ», «džidžokũ»² etc. se pronunță ca un *u* silabic obicinuít. Formele articulate ale cuvintelor de mai sus sunt deci identice cu formele nearticulate³.

În toate satele almăjene cercetate de miñe, *e* neaccentuat e pronunțat foarte închis; eu l-am notat *e*, *e*, *ĩ*, și *i*. În texte *e* e redat prin *e*, iar *ĩ* și *i*, prin *i*. Când debitul vorbirii e mai încet, când subiectul silabisește, se aude un *e*, de obicei închis. Cu cât vorbește însã cineva mai repede, cu atãt mai închisã e nuanța acestui *e*, devenind de cele mai multe ori *ĩ*. Sã nu uitãm deci cã un cuvânt poate avea în textele publicate aici forme aparent îndepãrtate una de alta și cu toate acestea sã se gãseascã în aceeași frazã, de ex. «lapće» și «lapći». Dar aceste forme sunt în realitate foarte aproape una de alta; în manuscris întâia am notat-o «lapće» și a doua «lapći». Între *e* și *ĩ* deosebirea e minimã. Articolul *-le* e pronunțat aproape totdeauna «-l'i», transcris în texte «-li»: «lapćili», «fićili».

Diftongul notat în texte *oa* e în realitate format din semivocala *ũ* urmatã de un *á* sau *õ*. În manuscris avem deci *ũá* și *ũõ*.

În Almăj, ca în multe alte regiuni romãnești, orice *e* sau *o* accentuați au tendință sã devie diftongi; înainte lor se desvoltã cãte o semi-vocalã abia schițatã, dar perceptibilã. Acest început de diftongate e notat în manuscris așã: «vrięme», «cũodru». În texte, pentru a simplifica, aceste semi-vocale nu sunt notate, deci avem «vręme», «codru». Firește, adeseori diftongarea e completã: «vrięme», «cũodru»; în texte: «vrieme», «cuodru». De aceea vom întâlni în aceeași frazã forme ca «vrięme» și «cuodru», care în realitate se deosebeau foarte puțin.

Chiar și *ã* accentuat se diftongheazã: «mãaturã», în texte «mĩaturã».

Cãteva particularitãți morfologice: *ni-sãm* (suntem), «vi-sãț» sau «vĩ-sãț» (sunteți); întrebuintãrea destul de deasã a formei «reaș» la condițional: «dacã reaș șci» (dacã aș ști); forme arhaice tari la întâia pers. sg. a aoristului: «puș»

¹Semi-vocala *ũ* e redatã în texte printr-un *u* simplu.

²Semi-vocala *ĩ* e redatã în texte printr-un *i* simplu.

³Ca în cazul lui *codru*.

(pusei), «trimeș»(trimesei), «dzîș» (zisei), «întorș» (întorsei), «džeț, džeță» (dădai, dădu) etc.; «am rămînat» (am rămas).

E firesc să găsim în Almăj o puternică influență sârbească. Aceasta nu se manifestă numai prin elemente lexicale, ci întâlnim o seamă de decalcuri și de particularități sintactice datorite influenței sârbești, de ex.:

«Cumnat dă mîna» - sârb. *ručni dever*;

Prefixele verbale *do-* și *pro-*, întâiul pentru a indica îndeplinirea completă a unei acțiuni ca sârb. *do-* («să dogată» = se isprăvește de tot; «docursă» = curse până la sfârșit; «o doažuns» = a ajuns la țintă; etc), al doilea pentru a indica repetarea unei acțiuni, adeseori de o altă persoană, sens dezvoltat din cel al prefixului verbal sârb. *pre-* care arată între altele sensul de a face încă odată o acțiune altfel¹ («mă prantorș» == mă întorsei la rîndul meu; «prodžeț» = dădai și eu la rîndul meu; «proînsîpia» = începea din nou; «o proîncălicat» = a încălecat din nou etc.).

Întrebuințarea destul de deasă a particulei interogative «o», când nu există niciun pronume interogativ în frază: «O n-o viîit?» Acest «o» corespunde lui *au* din limba noastră literară mai veche. Cred că, în aceste regiuni, construcția aceasta e o imitație a construcției slave cu particula interogativă *li*.

În aproape toate textele publicate aci se simte influența limbii literare. Astfel adeseori e pronunțat *-l* final al articolului masculin, de ex. «fiul»²; dentalele rămân nepalatalizate, de ex. «de» nu «dže», «te» nu «će»; în loc de fricativele *ś, ź*, întrebuințează africcate ca în limba literară, dar firește africcatele care există în graiul din Almăj, adică *ć, dź*, de ex. «čerî» nu «serî»; în loc de *dz* se pronunță *z*, de ex. «zîua» nu «dzîua»³; se întâlnesc și cuvinte învățate la școală sau prin lecturi, de ex. «bolnáv» în loc de «bicag».

OBICEIURILE

În capitolul acesta al obiceiurilor la sărbători, naștere, nuntă și înmormântare, se găsesc multe mici bucăți în proză și în versuri, se descriu o mulțime

¹ Cf. rom a preface. De ce avem însă *pro-* în loc de *pre-*? în serbo-croată există un prefix verbal *pro-*, dar acesta are cu totul alt sens. În alte graiuri românești din Banat acest prefix are forma *pre-*, în altele *preo-*, de ex. *preofac*. Din acest *preo-* s-a dezvoltat *pro-* din Almăj (cf. *vre-o* devenit *vr-o*). *Preo-* s-ar putea datori unor forme sârbești ca: *preobraziti* «a transforma», *preobuci* se «a se îmbrăca altfel, a se deghiza».

² De altfel cuvântul *fiu* nu e viu în graiul din Almăj. De aceea îl deformează adeseori, în text. 37 avem «viuț» în loc de *fiuț*.

³ Se poate însă că e o dezvoltare fonetică proprie graiului almăjean.

de practice magice, credințe și superstiții. De cele mai multe ori am lăsat să vorbească înșiși informatorii,¹ fără a adăuga dela mine decât strictul necesar.

La sărbători. Un obicei din Almăj puțin răspândit în alte regiuni românești, care ne amintește obiceiuri asemănătoare din Peninsula Balcanică și mai cu seamă «slava» Sârbilor, este serbarea patronului casei numită «praznic». După cum spune Iglica Bufta din Bozovici: «Toată casa îș are praznicu iei. Kiemăm pră or șî care la prîndz²».

«Fașem praznic la Viñiria mari, Sîmiedru, Aránzel, Sfintu N'icolaie, Alîmpii, Sîmpietru³. [În seara precedentă se face] sínișoara. Pun pră masă lumnî și bucațe și dzîse Tată nostru și tămîne cu foc [stăpânul casei]. Ș-atunș prîndze dă taier, dă cucîe. Ș-atunș toț prînd dă cucîe: Să trăiască gazda și să rodzască cîmpu;(marva să trăiască, moșîia să rodzască. (Puñe acoló colac ș-o lumnî și grîu [într-o farfurie]. Aia să dzîse cucîa.) Ia cîc-um bob [de grâu] tot natu și-l mîncîc; [și ce rămîne] ala-1 puñe-n sîmînta še puñe-m pîmînt, în grîu. Mînedzî la prîndz tot așa» (IV).

Unele case au câte doi patroni, anume unde soții au «împreunat averea», adică în cazul când soții erau copii unici și din moșia a două familii, din două case, a rămas una singură (II).

Ca să scape de o primejdie mare, unii «prînd praznic», adică promit unui sfânt să-l serbeze în fiecare an pe lângă patronul obicinuit al casei (Rudăria).

Cu toate că e aproape de necrezut, se poate afirma că în Almăj nu se colindă. Numai copiii în Ajun, «ispră *Crășun* sară, mierg m co-li endră, dzîc: Bună dzîua lu Azun, că-i mai bun-a lu Crășun, viva. Măr[g] dîla casă la casă și capătă cît-o mîncă dă carne o un lieu» (III).

Tot din Șopotul-Nou am notat un text mai lung al colindei copiilor⁴:

¹ Informatorii sunt următorii:

(I) = Bozovici - Iglica Bufta, 50.

(II) = Bozovici - Ilie Ruva, 68.

(III) = Șopotul-Nou - Ilie Bălaure, 83.

(IV) = Șopotul-Nou - Păuna Răucu, 50.

(V) = Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

(VI) = Rudăria - Mînai Dobren, 80.

(VII) = Rudăria - Icoana Măcei, 25.

(VIII) = Borlovenii-Vechi - Petru Mengu, 55.

² Pentru grafie vezi p. 59.

³ Informatorul înțelege că o casă prînzuește la Sf. Dumitru, alta la Sf. Nicolae etc.

⁴ E de remarcat că versul al doilea al colindei de mai sus are un cuvânt sârbesc «malo» puțin; de asemenea «da-mi-ș» amintește terminațiunea sârbească «-iș» dela persoana a 2-a sg. a prezentului verbelor în -i-. Sunt neobișnuite și formele «colindîță, lopătiță»; am aștepta «colindziță, lopăciță».

«Colindă, colindiță,
Dă-mi-ș malo lopătiță.
Sus pră poliță
Iestă-o coastă ș-un cîrnat,

Sărit, gazdo, dă ni-l daț.
Bună dzîua lu Ažun,
Că-i mai bun-a lu Crășun.
Slobódzî-ńe, gazdo (IV).

[După ce îi lasă în casă, cântă: Nașterea ta Cristoase]. Atunș strigă: Să trăiască, și măi mult dă altán. Lapădă boabe prîn sobă, boabe dă cucurudz» (IV).

Și la Bozovici «la Ažun să duc copiii în colindă dă la casă la casă. Cîntă Nașcerea ta Cristoasă. Uńi dau brînză, uńi clisă, alți cîrnat»(I).

La Bănia «îmbla la colendă colindaș» (V). Cîntă numai «Nașterea ta Cristoase».

Totuși «îmbla și cu staua»(I); «cu stiaua»(II).

La Bozovici «îmbla și Țîgań noapăa, la miedzu nopti și cîntă:

C-aiș, aiș ședze Moș Crăcun;
Lîngă Moș Crășun,
Ședze Sfîntu Anu-nou;
Lîngă Sfîntu Anu-nou,
Ședze Sfîntu Ion.
Cîntaț, dom-marî, cîntaț,

Și la Țîgań daț.
Dați-ńe cîrnatu,
Că ne ducem la altu.
Să trăiș, la mult an fericiț.
Dacă Dumnezău ńe va ajuta,
La anu ń-om împreuna (I).

La Bănia a fost obiceiul, pierdut cu totul astăzi, de a umbla între Crăciun și Sf. Ion cu brezaia, numtă «șerbu». Informatoarea își amintește numai începutul cântecului după care juca «șerbu»:

Žoacă, șerbu, șerbuli,
C-ai corniță-mpungătoari, ...(V).

«La *Sînvăsi* fac žoc, în sară aia dă *Anu nou*, la o casă numită»(III).

«La Anu nou puńe sup taire păr, puńe cărbune, puńe piepcin. Îl șcie că-i colțat [viitorul bărbat] cînd zgodzěșce piepcin. Cîn zgodzěșce cărbune dzîșe că-i ńegru. Cîndi zgodzěșce inel, îi frumos. Cîn zgodzěșce bań, îi bănos. Cîn zgodzěșce păr, atunșa iar îi urît. Cîndi zgodzěșce culeșă, ie mîncătuorî. Cîn zgodzěșce plivais, ie domn. Atunșa vine cîce una [fată] și rădzică cîc-un táier. Și să rîd alelálce dacă află rău» (IV).

Se mai așează așa subt farfurii «foarfiși, ogrindzauă, crumpiei» (I). Dacă fata ridică farfuria de pe foarfeci, atunci bărbatul îi va fi «om cu zănat»; dacă nimerește pieptene, va fi «colțos», dacă e oglindă va fi frumos; dacă e cartof, va fi «bubos», dacă e pâine, va fi «om cu năroc»(II).

Tot atunci se taie 12 foi de ceapă, le sară și le lasă până a doua zi. Fiecare foaie de ceapa reprezintă o lună a anului ce vine. După cum vor fi de umede foile, se va ști cât de ploioase vor fi lunile respective (II).

Tot în seara aceea flăcăii «să fac măimuș, să-mbracă urîț și să bagă-ntră gloace, s-atîrnă dă ieșe, le țucă, le zoacă. Fișcili nu șcie șini-i. Unu-i popă și unu-i priuoacă. Numa oamiñ să fac» (IV).

Tot în noaptea de Sf. Vasile «fata puhe o ață dila ușa iei pîn la a veșinului prăstă drum Și dac-o rupe șineva, să mărită; dacă n-o rupe, nu să mărită pră anu ăla»(IV).

Tot în noaptea aceea se îndeplinesc diferite rituri magice pentru aducerea iubitului (text. 103-105).

«Dzimiñață, dă Anu nou, fata mare mătură ș-astrînze gunoiu și șădze pră iel cu pișoarili s-audă pră șiniva strîgînd: Ioane sau Petre. Spune c-așa-i kiamă bărbatu cum s-audze numili» (I).

În Almăj nu se umblă la Anul nou cu sorcova, cu plugușorul, cu buhaiul etc.

La *Bobotează*, numită în Almăj «Boćedz», când umblă preotul cu Iordanul «puñem un leu în picsă la copii și un fuior puhe pră crușe la popă și cucurudz și păsúi la pitrop, ca să miargă biñe prăstă an, să rodzască» (IV).

«La Boćedz, atunșa cínerimea să joacă-n nuș, în aluñe, în țucăr și mai mulce alia.

Cînd împlă popa la Sfîntu Ion, șer fiecili molidvă și bosîioc să-ș facă dă dragostă. Să duc la vrăjitori să le dăscînce, să fie plăcuțe la zúñ».

[La vrăjitoare, apa și busuiocul le pune «pră masă», iar vrăjitoarea] așa spuñe că, cum îi plăcut popa la lume și la țară, așa să fie ieșe dă plăcuțe năinca zúñilor. Cu apa aia să udă și biș. [Busuiocul] ăl poartă-n cap»(I).

Aghiazma luată atunci dela preot se păstrează tot anul. «Să udă [fetele] cîn să duc la zoc, cînd ai boală, bećejug»(IV).

La câteva zile după Bobotează femeile serbează «*Sîmpietru dă iarnă*. Nu lucrăm muierili nîmica» (I). «Trii sărbători, trii dzîle una după alta; nu lucrăm lucruri muierieșc» (IV).

Cei *Patruzeci de Mucenici* se numesc în tot Almăjul «Sîmț». «Patrudzăș și patru dă moćiñis, dă sîmț. Fașe turtă cu pui și sâ duc cu pomană dila unu pîn la altu. Cu o țavă fașe patrudzăș și patru dă pui d-aia pră turtă» [=decorații pe aluat] (IV).

La Bozovici decorațiile făcute cu țeava pe colaci se numesc «pupî». Se fac din aluat nedospit și niște figuri omenești numite «simț». Atât colacii cât și «sîmțî» sunt unși cu miere (II).

La «*Blagovișcană* [*Bunavestire*] făsem foc afară și la Sîmț iar făsem foc afară în avlie, în sălașu marvi. Atunșea să mănîncă pișșce și alta še - nu» (I).

«Mi să pari că la Blagovișcană să duși cu uiága la prun și toarnă la rădășină cîta. Fași cîta kímătă și áialaltă o biș. Ísi că să dze rod moșîia» (VI).

La Sf. Gheorghe, «Sîmzordzu, aduc frundză vierdze dîm pădure și pun la ușă să triacă marva pră sup frundza aia. Iar atunș, la Sîmzordz, să dzîše, atunș cîm puñe frundza la ușă:

Codru să răsună

Și lapćili să mi s-adună [sic] (IV).

Tot la Sf. Gheorghe «să răscucăie în ușa strunii» (text. 142) și tot atunci descântă să nu ia «mana dîla vaș, dîla uoi»(IV) (text. 141).

La *Lăsata secului*, numită «Zăpostîtu», s-astrîng și fac comiédzii una-alta. Să fașe la școală conțárt. Atunș fac iar-așa măimuș; să fac kipuri» (IV).

«Marț după Zăpostît vin Sîmtoadzîri. Alia-s dzîle rále dă lucră muierili la lînă. N'is nu-nsară sară lucrînd. Una o lucrat marț; o prins o pîndză. S-o strîmbat gura la o parće. Baș la noi o fost aia. Și un moș o curățît la cucurudz sară, iar pră Sîmtoadzîri. Și o avut doi purșei în sobă; numa mari. Și iei s-o zucat prin tulei. Și atunș zucîndu-să așa, li s-o strîmbat crași purșeilor. Și dîn aia o și murit.

Îmblă cu caii alia, dzîlili alia. Care le poșșce, să cunosc potcoavili pră iel, pră șáli. Altu moare dîn aia. Altu măi are dzîle; îi dăscîntă, îi dă prăstă liac. Fașe turț micucele așa pră toáce dzîlili alia. Le numișșce. Atíca turț fașe, pră cîce dzîle-z d-aălia. Le puñe pră masă și le unze cu miere. Ș-aprindze lumiñ la ieșe și le numișșce atunș pră dzîle și să roagă la dzîlili alia să-l ierće. Și dzîše: Iertat, sfînt, pră omu ásta. Nu le dzîše pră nume atunș» (IV).

«Sîmtoadzeru al mare; iei îi la mijlóc [a cincea zi]. Țîn ob dzîli Sîmtoadzeri. Cînd însară, muierili nu lucră. Să cem că li ia Sîmtoadzeri. Spun că-s cai. Îmblă cu lanțáli. Și mult i-o strîmbat, pră uní dă gură, pră alți dă pișoari. Iei tună dă marț și țin pînă miercuri. Atunčí ies orbi și șkiopi: sîmtoadzeri ai orbi și șkiopi; aia-s ái mai rái. Pră la mulce căș undze iestă cîc-o babă, întorc oalili cu fundu-n sus. S'icá să nu să mai întoarcă năpoi Sîmtoadzeri»(I).

«O săptămână-i ținém Nu lucrăm la lucru muieresc. Nu să lucră la lână atunś. S-răi dă piatră. Bat caii cu craśi pră ăl še lucră, caii Sîmtoadzerilor»(III).

«*Marța vasălor*» e întâia marți din post, întâia după «lăsatu dă brîndză». Atunci spală gospodina vasele, mesele, scaunele, uşile, podelele etc. Din mâneca dreaptă a unei cămăși bărbăteşti se face spălătorul numit «văluş»(II).

«Şi ținé văluşu (rîza aia care o spalăt vasăli) pînă la Sîmţ, ca să s-afumie cu iei, să nu le muşke şarpi prăstă an. La Sîmţ ia văluşu şi-1 aprind şi s-afumă şi oamiń şi muieri»(I).

«*Marța-ncuńată*» e a doua marți din post. Nu lucrează absolut nimeni. «N'is covăśi nu lucră la marța-ncuńată»(I).

La *Mijlocul postului*, «Międzili părişimilor, nu lucră dup-amńádzădz. S'ine lucră dup-amńádzădz atunśa, áia boală o arie prăstă an: tîr năpói tir năińce, cît mięrze năińce, mięrze năpoi.

Atunś numără ouăli pînă-n sară, ca să şcie cît să mai faşe pănă-m Pasć. Aşa o fost năińci vręmi. Țin ş-acú» (IV).

«*La Z'oi-mări*, [*Joia Mare*], aduc şibioarie. Faşe grămiez micućieli şi li-aprindze şi le dă foc. Şi cît muorţi ai, atńca focuri faś la morţarie şi le dai dă pomană mortului. Şi să duc şi cu colaś, muierili, atunś, şi cu lumiń» (I).

«*La Z'oi-mari* să faśi foc, să scoală dzi dzimińańă, dzi la trii şi să faśi foc în grădzină, pintru mort, şi s-aduśi apă şi să varsă acoló pră iarbă vięrdzi spră uşurarea morţilor. Şi la cimitiri să faśi foc şi să duc şi lumînări, tămńie şi să varsă apă pră mormńnt»(I).

Focul acesta se face din beţigaşe de boz sau de alun, care n-au atins pământul niciodată (II). Tot atunci «dă dă pomană prăstă morţi» (IV).

Despre îngroparea bolovanului de sare în prag la *Joia mare* v. textul 166.

La *Vinerea Patimilor*, numită «*Vińirea ńagră*» sau «*Vińirea ouălor*», «*roşăsc ouă*». Fac «ouă pestrńřă cu pui» [ńcondeiază] (IV).

După Paşti «numa o źoie o țin, pintru că aşa s-o şciut dńla Domnu Cristos că iel să năńădză-ntr-o źoi, dar nu s-o-nńăńřat pńn la şasă săptămńń, pńn la Ispás. Pintru că ieşle [femeile] o cuźetat că să va-nńăńřa-n dzńua aia» (III).

«Iestă tri mięřă rele şi trii źoi rele, după Pasć. Care lucră să bolńăveşce d-ameńală la cap. Aşa spuńe la noi, śică ala-i bećejugu ăl rău» [=epilepsie](I).

Marți după Dumińeca Tomii se numeşte «*Mńćcălău*. Atunś roşăsc ouă şi să cumăşesc fięćili una cu alta. Dau mńna una cu alta şi dzńc sora ori cumăśa. Şi să śinstăsc» (III).

«*La Ispas* duşe la morţarie pită, colaś, lumiń, ouă, dulśiń şi popa śicęşce. ńmpart dă pomană» (IV). Obiceiul acesta e nou, de cńnd s-a instituit Ziua eroilor.

«*Strodorúsă*; sărbătorim; o dzî» (IV). Ilie Bălaure din Șopotul-Nou le numește «*Strodorósăle*. Le sărbăm îi rău dă trăsnet».

«*Moși dă simburi*. Cu o dzî năince dă Rusali-s; simbătă năince dă Rusali. Fașim simburî d-aia, urui dă cucurudz, și-i dăm dă pomană morților. Dala casă la casă dușe. [Vecinii se dăruiesc]. Îl mănîncă cu lapci. Și vin copiii dîla școală toț și le dă dă pomană» (I).

Și sâmbăta înainte de «*Sîmedru*» sunt tot Moși de sâmburi. Sâmburii se fac din păsat de porumb cu lapte sau cu brânză și untură (II).

«*Moși dă cîrișă*» sunt marția după duminica tuturor sfinților. Se dau de pomană colaci cu cireșe (II).

«*La Rusali*, atunsa iar să duc muierili pră luncă și-aduc iarba. Și iarba aia o pun în țoale să nu mănînsă muoli țoalili.

Rusalili-s rupce dîn Sîmtoaderi. Dzîse că să nu greșîț cu lucru, să-nsări, că t'e ia Rusalili, atunș, ăle ob dzîle cîț țîn Rusalili. Îl becejășce pră uom L-o luva[t] Rusalili. Îlstrîmbă pră altu, o-l trămură» (I).

«*La Rusali țîném noauă dzîle*. Nu lucrăm la lîna pră Rusali. Nîs la marvă nu dăm sari pră Rusali; stărpăsc. Pierd lapcili. Le poșeșce ^Rusalili alia, dzîlili alia. Omu iar să becejășce dîcă-ngă'ură șevă cu sfriedzilu. O poșit-o Rusalili» (IV). (V. text. 121, descântecul de pocitura Rusaliilor).

În cele opt zile cîț țîn Rusaliile nu e bine să se urce cineva pe stânci sau în copaci căci cade: «l-o trîncit Rusalili» (II).

«*La Simdzîiește*: țîrgu Săski pintru muierî, pintru neviștă. Atunsa ieșe mărg la țîrg și-ș cumpără șe le trăbui: cîrpe, kicișle» (III).

«*Culețem flori d-alia, simdzîiește, și or și șe fal dă flori; babe iertače și fișce curače*. Să le culiagă dzîmiņață pră inima goală și să facă cunună. O pușe sus la o casă în cuñ și cîndî tușășce rău și-i beçag și să unflă pișoarili, mînilî, atunsa bagă simdzîiește d-alia în scaldăș-lscaldă.

Ieșă șeva pră iel, ieșă pî'rpor [pete roșii]; să scaldă-n rîu» (IV).

«*Care să sîmt bolnăvî, să dăzbracă și să tăvălesc în roauă*» (I).

Fetele aruncă cununa de sânzienne pe casă. Dacă rămâne pe acoperiș, se mărită în anul acela (II).

La «*Sîmpietru*» se dă de pomană cîte un colac și mere văratice (II).

Înainte lui Sf. Ilie, «*Sîmcîlii*», femeile țîn pe «*Procopia*» (I), «*Aránzelu dă vară*»(II) și «*Mărina*»(II) sau «*Sămărina*»(I). Toate sunt «dzîle răii dă trăsniçi» (II).

De asemenea, după Sf. Ilie, «*Pîrlia, Pălia, Anajoca*»(IV), «*Pantăliili*»(II), trebuie ținute pentru trăsnet.

«*Pîrlia*, a doua dzî după Sfîntu Ilie. Nu lucrăm nimica, niş la lucru muieresc, niş la cîmp, că-i rău dă trăsniće»(I).

«*Palia*: îi rău dă becejugurî» (IV).

«*Vărtoloméiu* îi rău dă trăsniće» (I).

Când e toamna lungă și călduroasă se zice că e «vara lu Mihói» (VI) sau «vara lu Miói» (IV). Se numește așa după o zi numită «Mioi» care cade după unii la 26 Sept. (VI), iar-după alții la 6 Oct. (IV). «Cîn nu-i vară năinca Mihoiului, apoi pră urmă músai să fie» (VI).

Toamna se ține o sărbătoare numită «*Luşin*, cătră zăpostîtu dă Crăşun. Aia țînim pintru marvă. Am audzît că fag vrăj. Puñi pră la coş lanțu, nu şciu şî fac cu lanțu. Añină cîc-o săcuri pră coş, tot pintru hali, ca să nu poată să mănînsi» (VI). «Atunsa împreună numa neşce piepćin dă lînă, la Luşin, că dzîşe, şică, sãnkijeie gura lupului să nu mai mănînsé oili» (I).

«La Luşin, dîcă lucră, atunsa mănîncă hálili marva»(VI).

«A doua dzî după *Aránzel*, mięrzem la morțarie, după obiceii cu colać, cu poami. Dãm morților dă pomană» (I). Obiceiul acesta dispore.

La Arhangheli, întocmai ca la Lucin, se încheie gura fiarelor (text. 168).

«După *Aránzel* vine şínsi dzîle pîn la zăpostîtu dă Crăşun. In alia şíns dzîle țîn *Mărciñi*. Alți țîn şasă: tri pră slastă, tri pră post. Alți țîn patru: doi pră slastă, doi pră post. Îi țîne. Iar nu lucră la lînă şî nu dă sare la marvă. Poşesc marva dzîlili alia, *Mărciñi* aia» (IV).

«La *Andrîi* nu lucrăm, că-i rău dă spurş, dă lupi. Oamiñi lucră» (I). «Atunsa-ş fac fićili sară pră scrisa. Pun doauă florî dă şiriéş. (Cînd înfloare şiriéşî le pune bine până la *Andrii*). Şî le-mpreună sara. Dacă-i una mări înflurită dăcît aialáltă, atunsa nu să-mpreună şî dacă-s amîndoauă-nflurice, atunsa ia să-mpreună cu şîne ghindzeşce»(IV).

«Năince dă Sfîntu N'icolaie cu doauă dzîle ie *Vîrvára*. Cu o dzî nainće, iară ie *Bárbura*. Faşem pîne ş-o dãm dă pomană cu un fuior dă cînipă. Aşa n-am pomenit» (I).

«Faşe turtă şî faşe cruşe cu laba mîțului pră turtă la *Barbura*. O dă prîntu Maica *Bárbura*»(IV).

La *Vârvára* și *Barbura* nu e bine să mănânce copiii «pă sui» (fasole), căci capătă «bube» (II).

La naştere. «Cînd să culcă omu cu muieria ispră dzîli marî, atunş să iau copii proşć orî corń (nu-i bun la minći) or skimbaț (skimbaț la minći)»(VII).

«Dacă să iau copiii-m pînčíse la dzîle rãle, atunsa-i faşe cu fãlincã. Ieştã unu la noi fãr pişoare; o pus ȗol, cojoc, la zenunki ŝi cu zenunki umblã. Aãia să fac aşa cu fãlincã, dacã să iau la dzîle rãle: la viñerile ñegri, la sãrbãtorĩ» (IV).

«Dacã-i sarşina dzinaincí ŝi-i la driapta, ñsamnã fişor, ŝi dacã porȗ mai mult dzinapoi, aia-i fatã»(VII).

«Dacã-i puñe şiniva sare-n cap, la muiñeria greoañe, ŝi rãdzicã mîna-n sus la cap muiñeria, atunz ie bãiat. Dar să nu şcie ia cã i-o pus saria-n cap. ŝi dacã puñi mînil-n valie, atunş va fi fatã»(I).

«Cînd ñl boćadzã ŝi ie copil ŝi vriş să facã fatã, atunsa cîm viñe dî-la boćedz, ñl bagã prã feriasťã ŝi scoace prã uşã. ŝ-atunş faşe fatã dupã copil. Dacã-i fatã ŝi vriş să facã copil, atunsa taie cîta dîm buric ŝi-1 dã la un rãţon sã-1 mănîñse» (IV).

Femeia gravidã trebuie să se fereascã de o sumedenie de lucruri:

«La mort să nu să ducã, cã-ş faşe bãiatu fãr dã fire. Dacã să duşe, să punã o aţã roşie la mîñã. Sã nu punã motca dupã cap, cã-ş faşe bãiatu cu buricu dupã cap ŝi să nu dzę cu cracu-n cîñ ŝi-n mîţ, cã-1 faşe tot flocos. Sã nu să uice la oamiñ urîţ. La cai să nu să uice pãñã să mîndzãsc caii, cã-1 poartã mai mult dã cît s-ar cãdzã»(IV).

«Sã nu triacã prãstã pişoarili cuiva, cã samãñã cu ala [copilul]. Sã nu fure ñimica, cã-1 va faşe cu sãmn. Sã nu le punã-m poalã foarfisili, cã să faşe sup limbã broascã. Sã nu punã aţã la guşã, cã-1 faşe cu buricu dupã cap, ñnfãşurat dã guşã. Sã nu să sfãdzãscã cu ñima, cã va fi rãu bãiatu ãla, sau fatã, se va fi» (I).

«Cînd ñi muiñeria groasã, nu-i slobod să să uici la oamiñ dz-ãi urîţ, dz-ãi skimbaţ, orbĩ or ŝkiopĩ. ŝi cînd ñi viedz, dz-aia, ci ghindzeşć: Iei să fie ca iei, ŝi se-i ñn miñi să fie curat. La mort cîñ să duşi, să-ş punã zgî'rgor roşu [ciucur] sau aţã roşie la mîñã or la dzežit. ŝi ce ghindzeşć: Mortu să fie galbin, ŝi se-i ñn ciñi să fie roşu, curat. Cînd furĩ floari ŝi o puñ la urişki, rãmîñi cu sãmn. ŝi dacã furĩ carñi, or ŝi se rei fura, s-o puñ la dos; atunş rãmîñi fãrã sãmn» (VII).

«Cînd ai strñnsorĩ dzi naşćiri prãstã şãli ŝi la foali, atunsa o muiñeri, or mama muiñeri aićia, ia un topor ŝi-1 pitrişĩ prã dupa-nşingãtura muiñeri cari-i incãrcatã ŝi dzĩşi:

Dz-o fi fişoriel,
Sã iasã la toporãl.

Tunş ia o furcã cari toarşi muiñeria ŝi iar o pitrişĩ prã dupã brîu ŝi dzĩşi:

Dz-o fi fičíťa,
Să iasă la furkiťa.

Dzís dži trii orí aša» (VII).

«Să s-afume cu ghij dă šapă ŝi să sufle-ntr-o uiagă goală, atunz va naŝce uŝor» (I).

«Puńe o baligă dă vacă ŝi-m baligă puńe un uou ŝi dă cu cracu ŝi sparze uou ŝi dzíŝe:

- Cum faŝe găina uou aša să facă ia dă uŝor, dă dălóc» (IV).

«Bărbatu o rădzică pră muiere în sus ŝi dzíŝe:

- Io é-am încărcat, io ée dăscarc, când kinuie muierea»(IV).

«Am audzít dím bătrín că la naŝcere are drept să-j bată muierea bărbatu»(I).

«Cîn faŝe ŝi vrię să nu fie friguros, toarnă apă răŝe pră iel întún. ŝ-atunŝi-l scaldă cu apă caldă»(IV).

«După é-au născut băiatu, atunŝ să puńe-m pat. Să duŝe moaŝa la popă să-i facă molidvă»(I).

«După ŝi-1 faŝ, atunŝa-l spielí. Puń apă caldă ŝi puń în scălduťa florí ŝi puń un arzint ŝ-un uou crud ŝi dzíŝ:

Cum nu să prindzi rálili dži uou ŝi dži ban, aša să nu să prindă dži băiat. Cum i floaria dži frumoasă ŝi dži dragă la toată lumia, aša să fie băiatu meu. Scălduťa atunŝa o iai, după ŝ-il scaldz, ŝ-o lapidz la un loc curat undzi nu să piŝă níma. Tot acolo s-o lapidz, tot într-un loc, pan crięŝci băiatu, cît îl scaldz»(IV).

«ŝ-atunŝ la tri zîle noapca ís *ursítoarili*. Ís trii ursítorí. Moaŝa să dăŝŝinze dím brăŝirí ŝi-ŝ lasă brăŝirili acoló pră scamn lîngă pat. ŝi faŝe trii turť ŝi le unze cu miere ŝi puńe um pahar cu apă tot pră scamn. ŝ-atunŝs muieria care o născut să ia sama ŝe visază. Džimińaťa dă turťili la copii să le mănînŝe ŝi, d-o visat bińe, are năroc dă băiatu ala, sau fată, ŝe-i. ŝi dacă visază rău, atunŝ íi la íeferíŝire» (I).

«La trii dzíli, sară, puńi pră o masă kimieŝa lu tată-so ŝi puní trii lumiń ŝi trii colaŝ ŝ-on par cu apă. Íl skimbí băiatu tot în alb ŝi-i laŝ mîna driaptă afară; nu i-o lez. ŝ-atunŝ visadză ursítoarili; cari cum visadză.

Paaru l-am pus ras dži apă pră masă. Io am adurmit o říră; ŝ-atunŝa am visat. Džim par s-o bătut o říră apă. S'ică când bię, atunŝi-i biíni, trăieŝci gloata» (VII).

«Naŝu vińe la băiat cu doauă lumiń ŝi pîndză cît íi faŝe kimieŝă băiatului. Aia dzíŝe că-i crijma dîla naŝ» (IV).

«În colťu crijmi liagă bań, cît i să poacé»(I).

«La ob dzîle să duc la bisărică și-l boćadză. Să dușe moașă și nașă. După ș-au dat numili popa, or veñit acasă, or făcut prinz și o astrîns bañ pintru a fașe haiñe copilului.

Nu-1 lasă sîngur [pe copil]. Și dacă l-o boćedzat niș atunș nu-1 lasă. Puñe un cuțit d-asupra lui pră liagăñ. Pan cînd îmbła abúșîlia» (I).

«Atunș, cîn să dușe la boćedz, are să lucre mumă-sa pîñă la boćedz tot lucru, ca să șćie tot lucru și să-nvieță tot lucru» (IV).

«Cînd duși băiatu la bisărică, mamă-sa să scoală dzim pat și să piepćină și să spală și să șćerzi și să skimbă și ia mîătura, tñătura, ca să-i fie drag să mîături, să rînduie; și dacă-i băiat ia toporu, taie lęmni și lucră, o-ngă'ură c-un sfriedzil, ca să-l tragă inima să fie maistor; și ia condzeiu și scrie și șicęșći, ca să-i fie drag la școală; și źoacă, ca să-i fie drag la źoc; și șuiră și cîntă, ca să-i fie drag să cîñći. C'i cauț prin ogrindzauă, să fie frumoasă, drăgăstoasă» (VII).

«Cînd îl aduși dzi la bisărică, moașă ț-l dă pră firiastă și-l ia tată-so și-l puñi pră masă și spuñi: Să fie vădzut ca masa. Pră ușă ieșă și pră firiastă-l bagă»(VII).

Moășei și nașului li se dăruēște la botez cāte o basma, «cîrpă». «Cînd îi dă cîrpa [moășei], îi toarnă apă pră mîñ și să șćerze cu cîrpa aia care i-o dă. Și la naș iar așă» (IV).

«Cînd fași băiatu, nu-1 lasă sîngur pană nu-1 boćadză, pintru că, șică, viñi dracu și skimbă băiatu.

După boćedz, cînd îl laș, puñ un cuțit pră iel» (VII).

După botez «astrînze veșîñ, nāmurî. Fașe prîndz. Și tot natu puñe pră liagăñ cît poace. Nu s-apucă dă mîncare pîñă nu puñe pră liagăñ bañ»(IV).

După botez «nu-1 lasă șasă șaptămîñ nișcum sîngur, că îl ia satāna, āl ĩnskimbă. La noi una, îi anu acu dă cînd o murit; și iel [copilul]. Șapće an o avut cînd o murit. Și iel o fost ĩnskimbat. Atĳta o fost ĩn cap cĳt oamiñi ai bātrĳn. Și dă crescut n-o māi crescut, niș n-o vorbit. Ia l-o lāsat cĳce cĳta sĳngurā, c-o fost muiēre sĳngurā. Ș-atunșā vādzĳnd cā iel nu-i dā triabā, la șapće an s-o dus la māñāstire cu iel, la S'ĳclova. Și iel, cĳn s-o apropiat sā-l baže-m bisărică, atunșā atĳta o țĳpat, atĳta o țĳpat, ș-o negrit pāñā sā moarā. Atunșā l-o bāgat cĳta ĩn bisărică și iel s-o și cācat ĩn bisărică. N'ezdrāvāñ. Ș-atunș o adus brĳu lui la pāřincili āsta. O șicĳt pāřincili șasā șaptāmĳñ și la șasā stāmĳñ o și murit. Āla o fost ĩnskimbat»(IV).

«Duc șĳnstā și la moășă și la naș, la șasā stāmĳñ. Și numa la moășă un an dā dzĳle, la dzĳle mari»(IV).

«Unghiili la băiatu al mic să rup cu dzințî și li șkipi-n sîn, nu li lapidz, pană la anu. [Altfel] să fași hoț. Să nu-l tunz pană la anu, că să fași hoț» (VII).

«Pînă-i copilu dă sîn-șasă an, să dușe mama copilului cu crețonu la moașă: Un colac mare și brîndză, um pui fript sau găină, o lopăccîță, o litră dă răkie, ș-atunș un táier dă melșpáis, prăjíturi, și mișă. În sánătaća copilului. Dar cînd întoarșe mama díla moașă, moașă trăbe să-i dze or și še pintru copil, ori kimieșă, ori păpuș, o o cășuliță, mácar še» (I).

«Dacă fași muișeria băiet mult și mor și fași unu mai pră urmă și-l fași viu, atunș-a-l înfășuie și-l ia o muișeri și-l scoáci afară în mijlócu drumului și-l lasă acolo și ia să pitula și-l lasă sîngur. Și or-șín-ar vińi, orĩ uom, orĩ muișeri, or Țîgan, or láieci, or duomn, fie síń-ar fi, îl ia-m brață și mamă-sa atunșa ieșă și-l kiamă nuntru și ala-l scaldă și ala udzeșci moașă sau moșón»(VII).

Dacă unui băiat i-au murit toți frații mai mari, i se pune cercel, «șorșel», în ureche (VII).

E obiceiul să se boteze un copil cu numele unui frate mai mare mort. Cel care a primit astfel numele fratelui mort va zice: «Mi-s după pirít» (pierit) (VII).

Pentru a speria copiii se zice: «Nu će dușe că vińe popa să-ț taie limba; că vińe coșáriu; vińe o láiață și će ia-n torbă; orĩ că vińe tată-to și će bagă-m podrúm; će mánîncă șárpi» (I). «Fuž d-ași, că vińe morońu. Aulă-lăăă-i morońu»(IV).

Ca să se ferească de foc copilul, se zice: «Fuž că-i bîja» (I). «Fuž că-i bîj» (IV).

Copilul din flori e numit «cópil. Dzîșe că-i dîn căpătat; n-are tată.

Cîn să dușe îm pădure la vînat apu are să zgodzască, că iel îi cópil»(IV).

La nuntă. Și în Almăj, ca în alte regiuni românești, dumińeca și în zi de sárbitoare flăcáii și fetele merg «la zoc». Jocurile sunt: «ardziliana, hoara, brúu, dá doi» (I); pe urmă «mădzárica, troapa» (IV).

«Cînd ínșepe zocu, atunș fișoru-ș kiamă cíc-o fată. Îi fași dîn dzéžit.

[Dansează fetele și dela 10 ani.] O bătut toba să nu joașe pînă trec dá patrusprășe an. Trisprășe an are fata și are copil mic» (I).

Un alt prilej de întálnire pentru tineret sunt clăcile. Iată cum se face o «clacă. Împart cáire prîn sat, la care vriș să ia, și le toarșe muișerili alia la casa lor. Ș-atunșa numășc, într-o sară (gazda care o dat caiere) cîn[d] să vină. Atunșa fașe mîncare bună; mánîncă fiēcili, muișerili. După ș-o mîncat, atunșa să bagă fișori >> (IV). Aici se glumește, se cántă, se povestesc snoave, iar tineretul își petrece cu diferite jocuri dintre care e preferat «d-a năroiu» (text 169).

Fetele se căsătoresc la 17-20 de ani, iar flăcăii», la 20. E însă foarte frecvent cazul ca fetele de la 15 ani și flăcăii de la 17 ani să trăiască în concubinaj. Pe urmă, când au ajuns la vârsta legală, fac nunta, dacă nu s-au despărțit până atunci.

În general concubinajul e foarte obicinuit în Almăj. Una dintre cauzele principale pentru care tinerii omit să se cunune e că nunta e foarte costisitoare. Săracii trăiesc deci necununăți. Întrebând o păreche de concubini de ce nu fac o simplă căsătorie civilă și religioasă fără nicio cheltuială, mi-au răspuns că așa ceva nu se poate fără nuntă. Iar tot ceremonialul nunții, mâncarea, băutura, darurile etc. costă o sumedenie de parale. Preferă deci să rămână necununăți.

Astfel informatoarea Icoana Măcei din Rudăria e necununată din cauza sărăciei.

«Cîn m-am măritat io, io n-am făcut nuntă. M-am dus într-o sară. Și cînd m-am dus la băiat, acoló, atunś, o-nśiput să cinći nămurili mieli¹»:

Mi-z băga[t] zíniri-n casă
Și nu mi-s slugă, níś gazdă.
Că sluga are simbrie,
Ieu mi-s rudă la cośie.

Cośia îi la scućală,
Ruda rămîni afară.
Cośia-i băgată-n șofru,
Ruda-i mînată la lucru¹).

Aceasta a fost toată ceremonia de nuntă.

De obicei părinții hotărăsc dacă o căsătorie se poate face sau nu. Starea materială a viitorilor soți are mai mare importanță pentru legarea unei căsătorii, unei căsătorii, decât simpatia dintre tineri. Totuși se iau și bogat cu săracă și invers. Firește, părinții se cam opun.

Doina ce urmează e o dovadă că există și căsătorii din dragoste în Almăj.

Biñe plaśe fată săracă,
Că cu mîñili să-mbracă.

Săracă-i mîndra, săracă,
Numa uoki iei să-m placă»(IV).

La Bozovici se pare că aceste cazuri sunt și mai rare. «Fisor bogat și ie iar îi bogată. Aia nu să-ntîmplă să ia săracă»(I).

¹Nu înțeleg, și nici informatoarea nu știe motivul, de ce s-a cântat acest cântec potri-vit cazului când flăcăul merge la casa fetei și intră deci ginere în casă.

Peșitul se face așa: «Cînd iei să înțăleg, ăi ciîneri, mîna pră mumă-sa, fișoru, că să-ntrăbi părinți fięci: vre să deș fata după copilu lor. Șî atunșă spun, să vorbiesc iei, și li dă vorbă acuma că să-nvoiesc. Atunșă și vorbiesc zîua că cînd să-i dze bańi. Atunș s-adună nămurili, a copilului, iau răkie cu iei și să duc la părinți fięci; ș-atunșă îs toș la mișă. Ș-atunși-ntrabă ăl mai bătrîn. Dzîșe:

- Am vińit aișă la dumnavoaștră, că n-adusă un copoi, c-ar fi pierdut urma dz-o căprioară și criedzim că aiș ar fi.

Atunșă gazda să duși și aduși o fată dzi vr-o opt pan la dzăși an, kicită cu o cunună dzi foiofîe ș-o arată. Spuńe:

- Poace aia vo fi.

Oamińi dzîc:

- Să trăiască, să vină rîndu și iei. Dar noauă n-ar trăbui alta măi mari.

Atunș, cînd o văd pr-aia, spuńe:

- După asta-mblăm noi.

Îl trămiet pr-ăl cînăr s-o cauci și iei vińi cu ia dzi mîna. Atunș toș să rîd, și spun:

- Asta-i, asta-i.

Atunșă vińi cu un táier, pus um măsái frumos pră iel. Ș-atunș mięzi și sărută mîna nașului. Ș-atunșă nașu îi puńi nișci bań pră taiet. Atunș sărută mîna la socru. Iar îi puńi ban. Ș-atunșă ia în roată la toș dzi la masă. Ș-atunș și afară, prîn casă, la muierî li sărută mîna și capătă bań. După aia aduși bańi și-i numără nașu. Atunșă spuńi nașu că să trăiască, că s-o-ncâsat atîta sumă dzi bań. Șî după aia atunș iei bieu răkie și să pitrec.

Asta-i peșitu.

Șî după asta să vorbesc cîn să facă nunta» (VIII).

La Bozovici, «dacă s-o aflat fata cu fișoru, atunș mîna fișoru pră tată-so în pieșit. Șî să vorbieșci cu părinți fięci șe parce dă la fată că vrę s-o ia după copilu lor. Altu-i dă pămînt, altu-i dă bań» (I).

La Șopotul-Nou «să dușe-ntraba [flăcăul] că i-o dă și-ntrabă cîta parce-i dă. Ș-atunș mîna pră tată-so și pră mumă-sa cu răkie și mai astrînze vro doi-trii. Atunșă ia și naș, ca să șcie nașu cum să grijască. Apă atunș să dușe cu plosca cu răkie și dă fięci năinće. Fata dă lu tată-so. Ș-atunș să vorbăsc cum fac nunta și cînd fac. Să vorbăsc că s-aducă muzî'șili [fanfară], o troșili [viori, țigani]» (IV).

Logodna se numește «dar». «Îi dă daru după ploscă [v. mai sus]; îi dă o cîrpă măriață care să cunună cu ia și bań. Îi dă daru, șică. Atunș să vorbăsc cîn să facă nunta. Dumińica fașe fata și luńa, fișoru» (IV).

La Rudăria «s-o dus tata băiatului s-o logodzască sîmbătă sară. O luvat nișci lumiîni tata băiatului și s-o dus la fată și tata fięci o pus șina. Ș-atunș fata, i-o dat socri lumiîni-n mînă; pană iei o șinat, ia o ținut lumiîni aprinsă la șali» (VI).

La Bozovici «după piefît, la uob dzile fag daru. O dăruie fata. S-astrîng oamiîni mulț și dau baîni fięci. Le dă dă prînz, dîla zupă pîn la friptură și băutură. Atună hotărăsc cîn să fie nunta» (I).

După logodnă, «atunz, joi, năince dă nuntă, să dușe cu pîna la naș, cu șinșta nașului, pintru a cununa dumiînică. Asta dușe mama copilului la naș. Tuot așa, iar mama copilului, dușe sîmbătă sară pîne, iar, la fată. Dîm pîna aia fata să nu mînși, numa fata o rupe ș-o dă la áialalț dă pr-asi care să află»(I).

Înainte de cununie, «fata sara să culcă pră masă. Și cîn să scoală dă noapce, să dușe la rîu după apă. Ș-atunș să-mbracă. Viîne nunta dîla fișor și să duc la bisărică.

Fata cîn să-mbracă îș puîni în sîn o ogrindzauă, baîni, miere dă stup mort. Cu mișeria aia poace să-ș farmișe bărbatu. [Oglinda și baîni îi ia] să facă copii frumos și bănos» (I).

Tot înainte de cununie, la Borlovenii-Vechi, «cîn să hotărăsc să facă nunta, atunș a fișoru caută sîmbătă sara nuntași dzin ínamurî dz-a lui: verî, priećiî. Unu-i stăgarî¹, cari-i mai ínam cu iel. Și dzin ínamurî, iar, unu-i cumna[t] dži mînă. Áluia îi dzic și stîrșălă. Ála ari așa o plăncică, o ia așa la grumaz². Mierg dumiînică dzimiînața la fișor acas și după aia pliacă cu iei și cu nașu la fată acas. Fata șădzî la ușă cu ínamurili; ari um bosîioc în mînă și o vadră dži apă. Ia cu bosîiocu apă și-i stropieșci și iei, cari trec ínluntru cîci unu, lapădă baîni în vadră. Ál cînăr măi pră urmă miérzi; și ia să sloboadzi să prindă dži iel. Și iel să păzășci, prîntră oamiîni, să nu-l prindă că zîși dzin vorba alór bătrîn c-atunș cît trăiesc iei tot iel să traži după ia (dăcă-l traži ia). Dac-o miers ínluntru, dziloc pliacă la bisărică.

Sîmbătă sară a cînără îș grijășci toaci țoalili, pintru ca să să-mbrași dumiînică la cununie. Amînat, cînd o gătat, să culcă cîta pră masă» (VIII).

«La *cununii* ia pliacă cu cumnatu dži mînă. O ia dži mînă și mierg cu nuntaș cu toș, cu nașu, tot doi cu doi și múzica li cîntă dži năpoi.

Îș puîni nișci galbiîni im papuc; șică să fie norocoasă.

Cînd ocolieșci la cununie, să calcă pră pișor și să zmîcón așa dži mînă unu pră altu, caută să să șeluie că cari să-l calsi mai intîn, o să-l tragă mai intîn, că după ala să traži órși fiel dži-nțălieșiri íntri iei» (VIII).

¹ «Au și stag cu trii colori» (I).

² En baudoulière.

La Șopotul-Nou «dumiinică fașe fișoru frușúcu nașului cu nuntaș, cu stăgarî, cumna[t] dă mîna. Cumnatu dă mîna are o taută așă, ca să să cunoască. Fata iș ia iar nuntășîță la stăgarî, la cumna[t] dă mîna; puñe cîc-o nuntășîță.

Atunșa să duc la bisărică. Fata mișze cu un íam a iei și cu a doilia naș. Íi calcă-n urmă un íam a iei, să nu-i ia síniva urma. O ia un dușmán a iei, fașe rău cu vrăjîtorîi.

Șî fișoru mișze cu nașu al dîntîín. Atunș să cunună. Ia vriș să-l calșe, numa iei nu sufără. Dacă-l calcă, atunșa să dă iel după ia. Șî dacă nu-l calcă, atunș ia să dă după iel.

Ia ogrindzauă ș-om bosîioc ín sîn, ca să facă copii frumos și drăgăștoș»(IV).

La cununie mireasa are ín cap «șlăier». E obicei nou. Mai de mult era cu capul gol «cu cícurî pră șale», adecă cozi pe spate, «iar văduvili iera legače cu círpa năpoi făcuče cu dîrlož. Ș-or pus sfântîș pră dîrlož. Acuma iară-i cu șlăier [și văduva]» (I).

«Cînd viñe dîla bisărică numără cășîli, cîț an vriș să nu facă [copii]» (IV).

«După cununie ies afar-amîndoi dži mîna. Z'oacă acoló năinča bisăriși ș-atunș pliacă la fat-acas ș-acoló mierg la masă. Acolo prîndz toț cu nașu cu nuntaș toț. După ș-o prîndzît, atunș ies afară la zoc. Cînd ínșepi a-nsăra, mierg la masă iar, a cînară și cu ăl cînar și cu nașu» (VIII).

După cununie «puñe prîndzu fata și prînd. Mai zoacă cíta pîna să dogată prîndzu.

Cînd vin dîla bisărică uriază nuntașî. Ș-atunș íi sprijoane cu răkie. Le iesă năinče părințî fięci» (IV).

Și la Bozovici «prîndzu să fași la fată. După prîndz, după še prîndze, ieșă zocu afară pîna-nsară. Cînd o-nsărat, vin ínamurili cu sínstă la fată. Un strigător dă sínstă strigă sínsta. [Zice:]

- Iar aveț a mulțami, kinež dîla masă, cu še s-arată și cutare, cum íl vo kema, c-o sínstă frumoasă cum biñe vedzeț dumnavoaștră.

- Mare mulțam și bóbdaprost» (I).

La fel și la Borlovenii-Vechi, «seara vin ínamurili cu sínsta. Iestă unu džín ínamurili găjdži, cari arată sínsta. O puñi pr-o sínie. Acoló puñi pițfli, puñi um pursel fript o găin fripci, brîndză, oauă, pîrjîturi, răkie, lumiín aprinsă și li pridă la ăl s-arată sínsta. N'amuri-n scurt a fieci dau círpi orî traștă orî strań, brășirî. Toaci li kíesc acoló ș-atunș ăl sí strigă sínsta mișzi năinča mișși la nașu și la a cînară și ăl cînar ș-a-tunș ăla dzîși:

- Bună vremea, nașuli. Cu sí s-arată un íam a găjdži, c-o sínstă mîndră și frumoasă cum biñi vidzeț dumnavoaștră.

Și ieștă cari șinstăsc și bań și li pridau aiéi cíniri. Bucačili să proiau năpoi și țoalili și ari li kičeșci pră masă dzinăinca iei. Cîn s-o gătat șinsta, atunșa să puńi șina. Atunșa pliacă cu nunta-ntriagă» (VII).

Și la Șopotul-Nou «sară namurili fieci vin cu șinstă: cîrpie, colaș, mîncăruri dă toaće, pursei frîpț. Puńe un nam dă strigă șinsta: Cu še s-arată un nam a găjdzi (il numieșce), c-o șinsta frumoasă, cum bińe vedzeț dumńavoastră.

- Mulțaaam, mulțaaam, bogdaproost» (IV).

La Șopotul-Nou, după ce «strîgă șinsta, atunșa ȳoacă și șăd pană dă cătră dzîuă. Ș-atunș ȳoacă pr-á cínără șine dă mai mult.

Cumnatu dă mîńă baće-n táier cu bań: care dă mai mult întîia oară, ș-á dăuară, care dă mai mult? Z'oacă pr-á cínără. Să-ntrec s-o ȳoaše» (IV).

La Bozovici «după še să gata șinsta vin dîla fișor o mulțîme dă oamiń, dă muieri și să pun sup feriasă și cîntă nașului cu góvie:

Frundză vierdze dă vioală,
Țucu-će dă govioară,
Ia fă bińe și će scoală
Și će du la soacra ta,
C-aiș nu ie casa ta.
Fi, miriasă, viేశălă,
C-acum mierz la casa tă,
La bărbat și la socrie

Și la casa dă moșfie.
Frundză vierdze dă bujor,
Audzîț voi, cuscrilor,
Dășkidzeț porcițali
Să între cuscrițali,
Că-s cuscre cu budză moi
S-ar săruta cu voi.

Să cîntă, ca cum dă pră dzal, ca cîńicu dă pră dzal.

Atunși "góvia să scoală și pliacă. Cîn azunze la ușa oborului, mamă-sa o strigă dă trii uorî. Atunș mirili să-ntoarșe napoi la soacră și rupi bumbu cu keptoaria la gușă. Atunș cînd mierzi acasă la fișor, o sprijoańe soacra c-o pîne mare-m brață și-i liagă cu brășirili și-i traže-nnuntru pr-amîndoi, pră góvie cu mladojă'ńa. Le dă să biేశ cîta răkie și să lingă sare dă pră pită. Atunș o așază pr-un scamn pră góvie și-i dă un copil mic îm brață și góvia dă la copil un colac cu brășiri. Și cîn să scoală góvia dă jos, puńă mîna pră un cuń sau doauă, să nu facă doi, trii ań copii.

Atunș țîńe nunta pîn-la dzîuă. Mîńezî prîńzu-i la cumetri, la cumnatu dă mîńă.

Cumnatu dă mîńă: un fraće [al mirelui], un strin; poartă grija că după zupă, după carńa dîn zupă, după sârme strîńze bań, că șică-s călătorî vińiț dîn dăparće și li s-o frînt roțli.

Atunș, dîla cumetri, nunta mierze iar la fișor. Acoló atunș strîńzi iară șinsta. După șinsta, atunș, vin dîrzari: aduc țoalili fieci și daruri dă sșinstît la namuri.

[Daruri făcute de fată: cămăși, ștergare, pe care le dăruiește mirelui și rudelor mirelui]. Lu fișor kimișă, la soacră kimișă, la suocru iar kimișă, la naș iar kimișă. Atunș la námurili álelalce le dá peșkire.

Atunș să puñe șina. După șinã fac láutașt žocurí șt glumi»(I).

La Rudăria mireasa o duce noaptea târziu.

«Cînd să duși dup-a cñără s-o kiemi dumiñicã noapca, cîntã la firiastã cuscrîli, vro tri-patru:

Bunã sarã, nașule.
Ia mîñã-ț cãtanile
Sã džiškídã porțile,
Sã rupã zãvoarãle,

Sã džișcuñi porțli,
C-acú vin cuscrîãli,
Cuscrali cu budzã moi
Numai buñi pintru voi» (VII).

Ducerea miresei se face la Borlovenii-Vechi așã: «Cîm pliacã dži la pãrinți iei, strigã mamã-sa; Leno o Măriooo, cum o kiamã, cã șicã să cauce nãpoi, cã să nu-i zãuiçi.

Mierg la fișor acasã. Acoló mai žoacã vr-un žoc o doauã ș-atunșã fac vorbã cã s-o furi. Ș-atunș dzîși cã: Cum furã lupu mielu? Atunș iel o prindži dži mîñã džin mulțimia aia șt fuži cu ia-ntr-altã sobã șt iei șt rãmîn acolo, să culcã» (VIII)¹.

La Șopotul-Nou duc mireasa în zori. «Atunșã pliacã la fișor dá cãtrã džiũã. Uriadzã iu, iu iiii, hu, hu, huuu. Cînd o plecat, o strigã pãrinți: Ano, Ano. Atunș, fișoru, bărbatu iei, să-ntoarșe nãpoi șt rupe keptoaria lu soacrã-sa»(IV).

Mai demult, la Borlovenii-Vechi, mireasa nu petrecea întîia noapte cu mirele. «Nãinçi o luvat-o cumnatu dži mîñã șt o dus-o la iel acas șt n-o mers pan luñ džiimiñãțã la nașu șt la-l cînãr» (VIII).

A doua zi după nuntã, «luñ džiimiñãțã prã ia o-mbracã ș-o fac ca prã fãmei. Ș-atunș mierg la rîu să să spieli cu nuntașt șt cu nașu șt cu muzi'cã. Acoló iau o vadrã cu apã ș-o pun žos, iau cu cáucu apã ș-atunș iel țîñi mîñili cã să-i toarni ia apã șt tot džișparçi mîñili cã să n-azungã apã. După aia iar iei toarnã la ia șt dau să să-nșeluie cã s-azungã prã mîñ apã, cã, dzîși, c-așã să prind dacã ar fi curvarî. Atunș acoló mai žoacã cîta ș-atunș mierg la prîndz la cumnatu dži mîñã. Șt după s-o prîndzît, ia să duși cu ál cînãr dži loc la ál cînãr acas, c-așcãptã să-i vinã dîrzari cu țoalili, cu pat, cu ormán, cu scauñi². Dîrzari kioćesc. Ș-atunș vin

¹ Șt la Rudăria se zice «cãtr-al cînãr. O șci cum furã lupu oaia? Atunș iel m-o prins dži mîñã șt s-o dus. Atunș iei o tot alt: iiii tût» (VI).

² Informatorul, dãdu-și seama cã aceasta nu e forma adevãratã dialectalã, se corijeazã îndatã: «scatmñi».

și nuntași dži la cumnatu dži mînă cu muzicanți ș-atunsa dă țoalili toáci-nluntru acolo și după aia ies toț și fac zoc afară pană sară. Sara mierg cu toț la-l cînăr înluntru și li puñi șina. Cînd o gătut cu șina, pliacă nuntași cu ai cîniri și pitriec pră nașu pa acasă» (VIII).

Și la Șopotul-Nou se spală luna nunta la râu. Vine multă lume din sat să privească.

- «Haidăț să vedzem că să spală a cînără. A cînără cu al cînîr ia un vas, unu d-o parce, unu dă alta, îl duc și împlu și dă cu cracu-l varsă și iar îl împlu și iar dă cu cracu-l varsă.

Al cînăr cu a cînăra dușe vasu cu apă acas. Găcez-dîn ia» (IV).

«La fișor, [a doua zi de nuntă], pun frușucu, mai odziñesc, pun prîndzu și sara iar vin namurili fișorului cu șința. Numa la fișor nu dușe cîrpe, numa șința: pită, mîncare, răkie, se-gódze trăbui; cu cotărițli duc. Și vin atunsa namurili fieci. Aduc țoalili fieci. Aia să număsc dîrdzarî. Atunș șină, zoacă pr-a cînără, strîgă șința» (IV).

«Mînedzî, [marți după nuntă], șinstășce nașu cu mîncare, cu băutură, [îi duce] trașta plin dă mîncare. Și-i dă un rînd dă kimieș» (IV).

De asemenea și la Borlovenii-Vechi «marța fișoru profași șința nașului: mîncari și băutură. Atunsa kiamă pră nașu la șința și pră urmă îi duși nașului nișci cotăriț cu șința: colaș, pursei fript. Îi dă ș-o kimieșă nașului, a cînără» (VIII).

Și la Bozovici, «după asta, marț la prîndz, să dușe mireasa și cu mirili iar cu șința la naș. Îi dușe doauă cotăriț cu mîncare, o litră dă răkie ș-una dă vin ș-un porc d-un an» (I).

«La uob dzîle după nuntă, iar la casa fieci, să fac ouăli cloșice. Fașe um prîndz cu cîniri și cu cumnatu dă mînă și cu socri fieci. An gătut nunta acu» (I).

În tot timpul nunții «nașu porînsșce la lăutaș, că iei o plăcîț muzî'ca» (I).

Pentru gătit își tocmesc o bucătăresă. «Îș plăcesc o muiere: socășiță» (I).

La moarte și înmormântare. Când bolnavul e în agonie, «fașem o crușe dă lumină dă șară și puñem un leu la crușe; o puñe în mînă la mort. Puñe lumiñ, trii o șinș, [muribundului în mâna]»(IV). Lumînările sunt « șinș sau tri ori că șapce; să nu fie cu ortac. Ale șinș lumiñ viñe-nvăluice-n cîrpă sau într-un peșkir» (I).

«Să nu să facă moroñ, îi puñe cîta molidvă în gură și întră pișoare puñem un rug, um mășăș».

«Noapca-l păzasc. Să zoacă, fac comiédzii, măcăr că-i mort» (IV), (text 170).

«Mîne, cînd pliacă cu iel la mormînt, atunși-l petriese păn n-a pleca» (IV).
 «Kiemăm muieri, opt or dzășe, la pitricut; să pitreșem zorili»(I), (textele 82-85).
 «Tot în zîua dîla urmă, după še trec doaospreșe, vin muierili cu colacu dîla mortu ș-o murit năinca lui. Atunșa la trii șasuri traže vestirea [trag clopotele] și viñe lumea la mormîntare.

Atunș plecăn cu iel la groapă. Pră drum îi fașe șin[s]-șasă odzîñ; și la morțarie cînd, pîna n-așadză mortu-n groapă. Să bag[ă] o muiere-n groapă și-i mătură groapa cu opręgu. Atunșa-l astrucă oamiñi cu pămînt. Atunșa-nčinze colași, puñe colași acoló pră mășai. Întîñ dă la oamiñi care o făcu[t] groapa. Aș še mai rămîn, colaș, îi imparce la copii. Atunș vin toț dîla groapă acasă, fiamurili, la pomană» (I).

Mortul e dus pe «roabă. Oamiñi ai ș-o făcut groapa, le toarnă apă-m mîñ și să spală ispră mort după še-i gata. Dau prăstă mormînt șapce colaș la copii o la oamiñi aia care-o făcut groapa.

Dacă-i cînăr, scot stagurili și răpizîli și pun cîrpe la toț, și la al še dușe crușa, la cîntăreț, la popă, la dascăl» (IV).

De acasă pîna la cimitir («morțarie») femeile «să cîntă» (textele 86-88).

Pentru ca o rudă apropiată să-l uite pe cel mort se face așa: «Dacă să zăuită măcăr-șine cu o-mbucătură-m mîna, atunș o pîndzeșce și-i dă ăluia care nu-l zăuită [pe cel mort]» (IV).

Pentru ca să nu se facă mortul moroiu «am audzît că oprăvieșce, numa nu șciu cum fac» (IV). (Vezi textele 113-114, 117-118).

În cazul cînd din doi frați, născuți în aceeași zi a săptămîni, unul moare, e neapărată nevoie «să mușască». Mucitul se face și cînd tatăl și fiul sunt «dzîlâcis» și unul din ei moare (text. 118).

«Dacă-s dzîlâcis doi fraț. Unu o murit, unu o rămas. Atunșa măsură doauă ață pr-ăl viu: una o puñe la al mort și una o la al viu. Caută un copil strin și-l adușe. Aia dzîșe că mușeșce cu iei. Ala să-i fie frace, al strin, nu al mort. Dzîșe dă trii orî: - Să-ț fie frace ăsta, dar nu ăl mort. Și-l traže cătră iel așa, dă prăstă umeri, ăl strin pră fracili ălui mort. Numa-l traže [cu ața]. Dar o muiere dzîșe: - Fradz dă crușe.

Să becejășce și dzașe atîta cu aňi. Nu-i bun dacă nu mușeșce» (IV).

Mucitul se face și mai târziu după înmormîntare, dacă zilaticul rămas se îmbolnăvește:

«Să dușe la mormînt și iar îl traže al strin pră fracî-so prăstă mor-mînt și dzîșe: - ăsta să-ț fie frace și nu al mort. [Ia] un fir din salcă ca um bît, îl sparze și cu aia-l traže și cu lanțu dîla coș. Salca o lapadă pră apă. Și fașe trii turț, ca

palma, o țîră dă turciță miș; le frize cîta-n foc ș-acoló, la morminț, le frînze, le lapădă» (IV).

«*Slobod apă dži pomană*, la noauă dzîli după s-o murit, șî la șasă săptămîn șî la žumătači dži an șî la anu. La noaua [sic] dzîli faș-un capșel (un colac mai mari cu cruși), ș-o priscură ș-on aránzil ș-o limbă șî trii patru colaș dz-ei slóbodz; șî doauă bîci dzintr-o salcă, mai mult dži alun; șî să puñi o kită dži flori ș-o lumină ș-on lieu în capu bîtului. Ș-atunsa-l puñi-n maržina rîului șî-n cînzi colași ș-aprindzi lumiñili șî dă dži pomană să fie lu cutari cui ii mort.

Ș-atunsa împli vadra dži apă șî puñi um piēcic în rîu șî puñi un lieu pră piēcic. Ș-atunș sloboadzi apă dzin cantă pră piēcic șî džiși: Să fie apa slobozoară lu cutări. Tunsa ia piēcicu șî-l zvîrli pră apă șî ia o muieri sau um băiat um bîț șî-l prindzi dži pră apă piēcicu cu bîtu dži tri orî. Ș-atunși-l dă dži pomană bîtu șî piēcicu ș-on colac» (IV).

După cel mort se poartă doliu un an și mai mult: «jălim». Dacă a murit o fată mare, mama ei ține doliu și șase ani. Iglica Bufta din Bozovici a jelit treisprezece ani după frații ei morți în războiu. Pentru doliu se poartă «tot negru, numa kimieșa-i albă; cîrpă năgră, cotrință, oprieg». [Bărbatul] puñe pănclică năgră la pălărie. Cîț îi mortu pră masă, cu capu gol umblă».

«La șasă stămîni-i puñe pomană. La șasă luñ iară. Îi dă țoale dă poman-atunș. Îi fașe parastás la bisărică. Atunș la anu iară-i fașe pomană.»

«Dacă-i fată mare sau žune, să dușe-ntr-o sărbătoare cu lăutari la mormînt. D-acoló să duc, dîla morțarie, la locu numit un-să fașe žoc șî fașe žoc șî hoară mare ș-o dă dă pomană mortului cu lumiñ aprinsă șî cu florî. Plăceșce múzîca. Lăutași [zic]: Să fie lu Ana, lu Pătru, dă pomană» (I).

O rudă a mortului «în toată zîua, dă cîn moare mortu, să dușe șî dži miñața șî sară la morțarie cu jăghiu șî cu tămîne¹; șî tămîne tot natu, cîd vrę. Duminica puñe șî lumiñ pră mormînt șî-n sărbători marî. Alt-ili adúc șî lăutaș. Cîntă cîn cișe dă jale șî dă žocuri»(I).

¹V. planșa I, 2. Iglica Bufta din Bozovici face drumul acesta la cimitir, în fiecare dimiñeață și seară, de 30 de ani.

TEXTE

La observațiile privitoare la grafie date în capitolul despre graiu (p. 36-39), adăugăm următoarele:

ć corespunde, în limba literară, unui *t* urmat de *e, i*: bićag (beteag).

dź corespunde unui *d* urmat de *e, i*: dźal (deal).

ś corespunde lui *ce, ci*: śerī (cer).

ź corespunde lui *ge, gi*: źană (geană).

ń corespunde lui *n* urmat de *e, i*: ńauă (neaua, nea).

t', d' - sunt *t, d* palatali, când sunt urmați de *e, i*: bot'izat (botezat), d'i (de).

Majusculele corespunzătoare au forma *C', S', Z', N', T', D'*.

dz corespunde lui *z* din limba literară: dzīc (zic), sau unui *ț* devenit sonor: să-dz vin (să-ți vin);

ĩ este acel *i* final foarte redus din toate graiurile românești: lupĩ (lupi), corbĩ (corbi). Un *i* final în grafia întrebuintată aici are valoarea unui *i* plenison silabic și corespunde lui *ii* sau lui *e* finali din grafia oficială: lupi (lupii), viędzi (vede).

ę este *e* accentuat deschis din Banat și Ardeal: vręme.

ie, ie, ia, uo, îă sunt diftongi în care *i, u*, și *î* au valoare de semi-vocale: vriei, viędzi, muięria, tuor, rīău (vrei, vede, muierea, tor, rău).

După *l* semi-vocala *i* indică adeseori palatalizarea lui *l*, astfel în manuscris avem «val'a» iar aici «valia».

Accentul l-am notat numai la provincialisme necunoscute aiurea și la cuvinte care în diferitele graiuri românești n-au o accentuare unitară: guźmánu, acoló, bolnáv.

Apostroful nu-l întrebuintez de loc; ar putea fi confundat cu semnul palatalizării așa de des întrebuintat în aceste texte. Cuvintele care, în urma unei eliziuni, formează un grup fonetic le-am reunit printr-o liniuță: păn-acas (până acasă), puń-acoló (puñe acoló).

BALADE**1**

O fuost níscarî uoţ d-ăi bătrîn şî Lăzărică o iost unu dîntră iei. Şî aă'la o trăit biîni cu dîla noi, c-un moş Patru Bulibaşa. Şî iel Bulibaşa ăla ş-o skimbat corniţăli dă prau cu Lăzărică, ca să fie-ncredzut. Şî aşa pră Lăzărică ăla l-o prinz domni ăi mari. Şî o aflat corniţu lu Bulibaşa Pătru domni ăi mari, c-o fost scris pră corniţ. Şî pră urmă Bulibaşa s-o cémut că-l prindze şî pră iel. Şî pră urmă iel s-o otrăvit. O sărit cu calu prăstă poartă. Şî s-o otrăvit ş-o murit. Atunsa iei aşa o cîntînd cîn s-o ospătînd dă s-o-mpreunînd, că şică:

Bulibaşa uoţu,
Da še ieş-tu roşu?

Io bieu vin roşu,
Că d-aia mi-s roşu.

Bănia - Ana Oţu, 67.

2

Acoló la iiruga aia¹ zîua o zîdzînd şî noapca o căzînd. Şî atunş visază máoru al mai mari, pāliru Mănúlia, visază iel că atunsa vo sta zîdu că, cari muieri (muieria máorilor, că iei o fost mai mult máori), că, cari vo viîni măi cu prîndzu, aia s-o zîdzăscă-n zîd. Ş-atunsa zîdu vo sta. Ş-atunsa iel spuîni la maori aialălţ s-o visat. Ş-atunsa iei o pus zúrămînt că să nu spună la muieri.

Şî iei o spus la muieri, ailalţ maori; o trecut prăstă zúrămînt, viedz, o spus că să vină cu prîndzu amînat că, cari muieri viîni-ntîh, pr-aia o zîdzeşci-n zîd, ş-atunsa zîdu vo sta. Şî Mănúlia, iel, n-o spus la muieria lui; iel s-o fînut dîzi zúrămînt. Şî muieria lui o plicat cu prînzu şî o căzut şî l-o vărsat şî s-o dus năpoi în sat iară, ş-o profăcut dîzi prînz şî iar o proplicat şî o azuns cu prînzu la Mănúlia, acoló, la bărbat. Ş-atunsa iel o luvat-o ş-o pus-o-n zîd ş-o zîdzît-o. Ia o fost cu copil mic la piępt. Ş-atunsa zîdu o stătut, n-o mai căzut. Ş-atunsa ia:

- Mănulio, Mănulio, nu ţ-o fi fîie păcat, ísică, cînd m-ai luvat şî m-ai zîdzît, să rămîna copil mic.

---

¹ Vezi text 71.

A'pu Dumnízău măi șćie așía¹. Džin ai bătrîn am auzît-o șî ieu.

Rudăria - Patru Didraga, 72.

3

MÎNĂSTÎRIA ARDZ'EȘ

Mănoli, Mieșćiru Mănoli, iiriá măi invățat dži cît ai doi, ortași lui. Iei iiriau trii ortaș. Șî s-o apucat să fac-o mînăstîri șî să spuńá mînăstîria A'rdzeș. Șî cît dzîua zîdzău, noapća să sudumiá. Ș-o lucrat vro doauă săptămîn. La doauă săptămîn o visat, Mănoli, Mieșterul² Mănoli:

În zădar cí kinueșć,
Ca să mai zîdzeșć.
Num-așa vo sta
Zîdzitura ta,
Dacă mîni vini³
Fieše muięri

Mai intîn dži dzimińață,
Aia luvaț,
în zîd s-o băgat.
Zîdu-atunș vo sta
Șî nu vo mai pica.

Atunșa iel o spus la ortaș še noapća o visat. Pră iei i-o źurat să nu spună la muieri cari vo vińi măi năinći:

Aia o fi zîdzitá,
În zîd plămădzitá.

Ai doi mieșćerĩ la muieri-i spuńa:

Să găci prîndzu amînat,
Să spună că tírdzîu s-o sculat.

¹ Subiectul confundă Mănăstirea Argeșului cu balada lui Iorgovan. Pretinde că atunci a zis Iorgovan „înșată, S'ernoșată". Cerna s-a liniștit la locul numit „Piatra Iu Iorgovan".

² E o pronunțare literară în loc de dialectalul *mieșćiru*.

³ Pronunțare literară în loc de *vini*.

Și Mănoli să ruga:

Să dze Dumńizău o ploaii mari,
Să nu-i vină nívastá-ri.
Dumńizău îl asculta,
Ploaii cu spumi ii da,
N'ivasta tot ii vińa.
Mănoli cînd o vidza,
Cătră muieri dzîsa:
- Hai, muieri, să prîndzîm,
Apoi pr-umă [sic] să zîdzîm
Sus pră crist să suia,
În zîd m-o puńa
Și cătră ia dzîsa:
- Stăi, draga mia,
Num-oi înșirca,
Ca să plămădzesc,
Zîdu să-l zîdzesc.
Pietri tot pună,

Pan o năroia
Pan la brîușor,
Pan la țîțșoare.
N'ivasta strîga:
- Ooo, Mănoli, Mieșteru Mănoli,
Zîdu rău mă strînzî,
Viița să stînzî.
- Ooo, nu cí cíemi, dragă bălioară,
Că io num-oi încerca
Zîdu l-oi zîdza
Și cînd oi dogăta,
Pră cine é-oi scoća;
Zîdu să nu cadă,
Mărioară dragă.
In zîd o donkiia.
Sara vińa.

Mănoli udza cu un copilaș iel cu iel acasă. Dziminața să scoală, dži lucru s-apuca, Mînăstiria Ardzieșului la doauă săptămîn o gata,

O astruca,
Cu mieșceri pră ia.
La-mpărat striga.

Cristurili li strîca,
Iei pră mînăstîri udza.
Ș-o do astrucară.

Atunsa iei, ai doi mieșceri îș făcură nișci ă ripi dži șîndzilă, ca să sară dži pră ia.

Cum săriră
Și muriră.
Mieșceru Mănole,
Iel cînd îm săria,

Z'os cînd îm cădza,
Fîntîna să făsa.
Lumia apă bia
Și mi să gata.

Mănoli dži sudă c-o spus ăialălț la muierî (că iel i-o zurat ca să nu spună la muierî că cari vo pica să vină mai năinci, aia o zîdzeșci, ș-ai doi o spus) și iel

dži suda c-o spus, atunsa s-o rugat dži-mpărat, ca să strîși cristurili și iei să udzască sus pră mînăstîri că cîn sări zos să moară și iei. Că cum o udzit iel dži muieri, așa să udzască și muiერი lor dži bărbaț. Iel asta spuņa dži pră mînăstîri la popor.

[Pretinde că a auzit-o de la tatăl ei. Iar acesta a auzit-o] cri-că dži la ai bătrîn.

S'ică ș-acú ieștă mînăstîria Ardzeș acoló.

Rudăria - Icoana Măcei, 25.

4

LINĂ RUJĂLINĂ

Lină Rujălină,
Floari mîndră dzin grădzină,
Ia plînza
Și foc stînza.
Mama sa o-ntrăba:
- S'e-i tu, Lină Rujălină,
Floari mîndră dzin grădzină,
S'e tot plînz
Și foc tot stînz?
- Dăr cum io să nu mă plîng,
Și io, mamă, foc să stîng?
Căutai cătră răsărit
Și vădzînd Turși viînd
Cu săbili săbiind,
Cu pușkili pușcăind
Dzim trupăind.
Mamă-sa cînd audza,
Cătră Lina îm dzîsa:
-Taș tu, Lină Rujălină,
Că mama ci vo luva
Dži Turș mi é-oi pitula
Și é-oi puñi în grădzină
Supt o tufă dži gherghină
Cu on fir dži tămîiță
Să-mpliceșc la cunuîță.

Mamă-sa o îngrupa
Și în casă să băga.
Turși pră ușă tunară
Pr-a bătrînă o-ntrăbară:
-Soacră, socrișoara mia,
Undži m-i nivasta mia?
La Turș ia li spuņa:
Lină Rujălină,
Floari mîndră dzin grădzină,
Ia o murit.
Turși s-o-ntristat.
Ș-on Turc mai bătrîn
Cu barba dži păr păgîn:
-Soacră, socrișoara mia,
Lină Rujălină,
Floari mîndră dzin grădzină,
I supt o tufă dži gherghină.
Cu on fir dži tămîiță
Împliceșci cunuîță.
Turși-n grădzină tunară
Și pră Lina m-o aflare.
-Dăr tu, Lină Rujălină,
Floari mîndră dzin grădzină,
S'i é-ai pus aișa în grădzină
Supt o tufă dži gherghină

<p>Cu un fir dži tãmîiță Să-mpliceșc la cunușiță? O luvară, o ligarâ Ca să triacă Dunăria, Să triacă podu cu ia. Atunș Lină Rujălină, Floari mîndră dzin grădzină, Dži un Turcuț să ruga: — «Măi, Turcuțul, dumñata, — Lasă-m mîna dzin stîngă — Să-m tocmesc cunușiță! Măi, Turcuțul, dumñata, Lasă-m mîna dzin dreaptă Să-m șusesc inșelili, Că m-o tăiat .</p>	<p>Turcuțu cînd audza, Mîna dzin driapt-o lăsa Să șusască inșelili, Să nu-i taii džezičili. Și pră pod îm azunza Și Lină Rujălină, Floari mîndră dzin grădzină Îm dzîșa: - Mai biñi rana pieșcilor: Și smoala pietrilor Dzicît muișeria Turșilor. Atunș sãria-n Dunări. Și doi Turș sãria după ia Și mi să nica Și nu măi iiașă.</p>
---	--

Rudăria - Icoana Măcei, 25

5

VIDA

A'pu așa-m audzît povasta, dăc-o fi fost, că s-ar fi dus omu cu muișerea, domnu cu doamna, c-așai-o dzîs. O plicat la gostîie, la socrie. Pră iel l-o kiemat Ienăș-șăl și pră ia o kiemat-o Vida. Și mergînd prăstă codru, dzîse Ienășăl cătră Vida:

- Hai, tu Vido, doamna mia, cîntă un cîncîsel, să ni pitrișim codru cu iel.

Ia atunș dzîși:

- Biñi, io oi cînta, numa ni vo auzî Pană Roșiană. Ș-atunșa, dzîsi că, n-o fi biñi.

- Lasă să vină, o dzîs Ienășăl.

O spus c-o fost drăguțu iei dži cînd o fost ia dži șapci añ.

Și ia atunșa înșepi a cînta dži s-o legănînd codru. Ș-atunș puțînel viędzi că viñi Pană Roșiană. O ișît înăinca lor și s-o luvat la lupci. Și Ienășăl strîgă la Vida:

- Vido, Vido, doamna mia, vino dă-m azutorî, că ma biruie Pană Roșiană.

Vida o dzîs, șică:

- Ienășăl, cari viț udzi, ala ma viț stăpîñî. N-o vrut să-i dže azutorî, numa încă l-o împedzicat. I-o slobodzît brășinariu ca să să-mpiedziși. Atunșa dzin puțîn n-o biruit pră Ienășăl. Numa i-o dat Dumñidzău o puțeri dziodată l-o

biruit iel pră Pană Roșîiană ș-atunsa l-o tăiat și pră urmă s-o slobozit la doamna lui, la Vida, și i-o tăiat capu și iei, șorsilat și mărzilat, așa s-audzi.

Ș-atunsa i-o pus capu-n dzisaș, c-o fost cu calu, și s-o dus la socri, la gostiie. Ș-atunsa în loc dz-a fi muișrea cu iel, scoaci capu și-l puși pră masă la socri. Și socri atunsa zbiară pră iel că s-o făcut. Iel atuns spuși că:

- Soacro, soacro, taș că și ție-ț fac așa. A'pu dz-ași nu șciu s-o mai făcut.

Rudăria - Mihai Dobren zis Meilă Bașa, 8o.

6

VIDA

- Vido, Vido, doamna mia-re,
 Și sufulcă-ț mîniș larz
 Și împlișșci la colás!
 Un colac
 Dă un sac
 Ș-o priscură
 D-o măsură.
 Haida, Vido, în gostie
 La socrie.
 Ișe Vida (iut să prigăca):
 -Iacă Ghiță io mi-s gata.
 Iei că mi-ș luva,
 Lă socrie că plică.
 Ia calu dă fuși-l luva.
 Iei la o culmi azunza.
 Iel dîn grai așa-n grăia:
 - Vido, Vido, doamna mia,
 Cîntă tu un cîncișel,
 Să treșin codru cu iel!
 Ișe: - Ghiță, Ghiță, domnu mieu,
 (Ișe) bucuros că reaș cînta,
 S'-am un poclițal dă glas,
 Văili s-or răsuna,
 Lemnili s-or clăcina,
 Izvoarali s-or turbura

Și Codrianu vo audzi
 Cari pră miși m-o șirut
 Și io n-am vrut să mă duc.
 Pră cîni ce vo omorî
 Și pră miși mă vo luva.
 -Vido, Vido, doamna mia,
 Ieu voinic,
 Iel voinic,
 La care om udzi,
 Tu ăluia să-i fi.
 Ia că mi-ș înșepia,
 Văili să răsuna,
 Lemnili să clăcina,
 Izvoarali să turbura
 Și Codrianu audza
 Și Codrianu că iisha:
 Ghiță, Ghiță, și-m răsună tu văili
 S'i-m claciș lemniș,
 Și-m turbur-izvoarili?
 La și vriei să ni luvăm,
 La lupci să ni luptăm
 O la mur să ni-ntrișim?
 Ișe: - Hai la lupci,
 Că-s dirișeci,
 Dă dimișnață până-n dži sară!

Atunś o dzîs Ghiță:	-Vido, Vido, doamna mia,
-Vido, Vido, doamna mia,	S'i să fac șî cu cíni?
Bagă mîna-m pozonari,	Capu iut că mi-l tăia
Scoaă-o briptă ș-on amnarî	Șî-n dzisaž că-l puňa
Șî-i dă briptî cu amnariu	Șî la socri că plică.
Șî mi-i taie brășinariu!	Cîn la socri ažunža,
Vida, Vida, așa-n grăia:	Ușa că i-o dășkidža
-Tu voinic, iel voinic,	Șî-n curcí să băga
Io, cari viț udzi,	Șî soacră-sa așa-m dzîsa:
Io ălúia oi fi.	-Ghiță, Ghiță pră Vida n-ai adus-o?
Ghiță, Ghiță să mînia	Iel înluntru că să băga
Ș-odată să sufulca	Șî capu pră masă scoăa.
Șî zos că mi-l trîncea	Işe: - Iacă-ț fica ta,
Șî capu iut că mi-l tăia	C-așa crișćiri că i-ai dat.
Șî dîn grai iel așa grăia:	

Bănia - Lisăvieta Puia Lăbau, 67.

7

IORGOVAN

Dzi Iorgovan ala șćiu că nu-s minśuń. Șćim că n-arată oamińi urma dži cal pră piatră. Ala iar o fost un viceaz. În Băń o omorît leii năinci șî pră urmă o iışît o șćurpie cu doauăsprăși capići. Ia o iışît să-l mănîńsi. Ș-alergînd după ie tot o ažuns-o cole, cole, tot i-o tăiat cîc-un cap. Ș-alergînd așa, audži un glas dži fată prăstă Ș'erna dzîncolo. Ș-atunśa iel dzîşe cătră Ș'erna, că Ș'erna-i apă răpeșinoasă:

Însată, Ș'erno, însată,
Ca s-aud glas dži fată!

Că é-oi șinstî c-o briană dži aur. Ș-atunś o-nșitat. Astăz acoló tași, că-i în drum. Șî atunśa iel o tricut la fata aia. Ș-atunśa dă să să zborască cu ia ș-odată s-o slobozit un petroń prăstă iei. Ș-atunśa iei îi dă-n gînd că piatra aia-i un sămn șî iel întrabă că dži sińi-i. Și ia atunśa-i răspundži. Șî să află fraș. Atunś iel o proîncălicat calu șî șćurpia o scăpat c-un cap nîtaiat. Dži așía nu șćiu ś-o fi mai făcut.

Să cîntă asta, numa noi nu șcim îs vorbi loviți¹.
Să văd urmili, să viędzi urma calului. Undz-o tăiat cîc-un cap, să viędzi sînzili.

Rudăria - Minai Dobren, 80.

8

CÎNCICU JÎIULUI

Moșî spuňa, cînd am fost
noi păcurari, cîncicu Jîiului.
Jîiu-ăl mic mari-o viñit.
Șî dă mari, mărziñ n-ari.
Șî unda ši-m adușa?
Um brad mari dîn rădășiñ,
Lă rădășina bradului
Iera um pat înkiat.
Îm pat iera Ana Z'urzuliana.
Șî ia dîn grai așa-n grăia:
-S'îni să vo afla
Pră miñi să mă scoată,
Io ălúia oi fi.
Um păcurari dă oi audza
Șî-n Jîi că mi-ș săria.
Nota Jîiu zumătaçi,
Nota ș-a triilia parçi.
Ia dîn grai așa-n grăia:
- Nu ie Jîiu dă notat
Ca lapçili dă mîncat.
Păcurariu năpoi să-ntorșa
Au, Doamñi, că rău-i paria.
Ia, Doamñi, iar striga:
- S'îni mi să vo d-afla,
Io ălúia oi rămîña.
Un voiñic cu vaș iira,

Iel în Jîi că mi-ș săria.
Nota Jîiu zumătaçi,
Nota ș-a triilia parçi.
Ia iar grăia:
-Că nu ie Jîiu dă notat
Ca lapçili dă vacă dă mîncat.
Iel năpoi că să-ntorșa.
Ia, Doamñe, iar striga.
Um moj bătrîñ cu porși iira.
Șî iel în Jîi că mi-ș săria.
Nota Jîiu zumătaçi,
Nota ș-a triilia parçi.
Ia dzîșa:
-Nu ie, taică, Jîiu dă notat
Ca slăñina dă mîncat.
Moșu la ia nu să uita.
Pan la pat azunza
Șî dă pat că prindza
Ș-afară o scoća.
Dar Ana Z'urzuliana:
-Taică, nu mi-s io dă cíni,
Ñis tu dă miñi.
Ise: - Ană Z'urzuliana,
Am trii fișorei
Șî trii nipoțai,
Să-ț alezim unu dîntră iei.

¹ Rimate.

Dar moșu șică prîntru iel o scos pră

Ana Z'urzuliana.

Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

9

A LU ANA Z'URZ'ULIANA

O, strigă, Doamne, șine strigă,
 Știne strigă, șine-m strigă?
 Strigă Ana Z'urzuliana
 Dîn turnu Sîbiului, mă,
 Dîla Tîrgu Jiului, mă:
 Care-n lume să d-afla, mă,
 Pă pișorî să mi-o calși
 Mîna-n sînî să i-o baži.
 N'ima-n lumi nu s-afla-re,
 Fără Iancu Sîbiiancu.
 Rămaș mari c-au făcutî
 Tot cu Iancu Sîbiiancu.
 Ana dîn gură-n grăia, mă:
 - Așca poali še le-nșingî
 Io să nu le mai dășing,
 Dacă tu mă-i seluî, mă.
 Iancu dîn gură-n grăia, mă:
 - Asta sabie ș-o-nșing
 Io să n-o măi, zău, dășing, mă,
 Dacă nu é-oi seluî, mă,
 Cap la miîni să nu fie.
 Iancu, Doamne, še-m fășa, mă?
 To-la soru-sa dușa, mă,
 Puîne coacîli pă masă.
 Soru-sa, Doamne-i dzîșa, mă:
 -Sai tu, Iancu Sîbiiancu,
 S'e puî coacîli pă masă,
 S'e caț așa dă rău¹

Ca un șarpe dîn dudău, mă?
 -Sorioară, soriîá, mă,
 Cum să nu cat, zău, io rău, mă
 Ca un șarpe dîn dudău, mă,
 Rămaș mare ca-n făcutî
 Tot cu Ana Z'urzuliana.
 Soru-sa, zău, še fășa, mă?
 Dă iel, zău, să apuca, mă
 Șî-l piepćina, zău, fięceșći
 Șî-l îmbrăca moierieșći.
 Iancu, Doamne, še-m fășa, mă?
 Tot la Ana că-n fuza, mă
 Șî strigă cu glas măi mare:
 - Sai tu, Ano Z'urzuliano,
 Scoáce capu pă feriasťă,
 Dă viez portu-i dă névastă!
 Ana dîn gură-m grăia, mă,
 Că biîne că-l conoșca, mă:
 - Du-će, Ianculi, d-așí, mă!
 Nu ț-î graiu moiiresc, mă,
 S'i ț-î graiu voiînișesc, mă.
 Iar Iancu dîn gură-m zîșă:
 - Ano, Ano Z'urzuliano,
 Scoáce capu pă feriasťă,
 Dă viez portu-i dă névastă!
 Ana, Doamne, še-m fășa, mă?
 Mîla, zău, s-o întorșa, mă
 Șî-nnuntru c-o slobozá, mă.
 Iancu, Doamne, še-m zîșa, mă?
 -Ia fă tu atîd dă bine

¹Undeva a pus un zău; de ex.: ie zău caț așa dă rău.

Șî mi-așcerne-m pat cu cíne!
 Ana, Doamne, še-m fășa, mă?
 Ia în pat că n-așcerňa, mă.
 Ana, Doamne, še-m fășa, mă?
 Pîngă foc că-i așcerňa, mă.
 Iancu dîn gură-m grăia, mă:
 -Sai tu, Ano Z'urzuliano,
 Nu mi-așcerne pîngă foc, mă,
 Că ți-s liemñili dă plop
 Șî mă cem că ard în foc, mă.
 Zău, fă tu atîta biñe
 Șî mi-așcerne-m pat cu cine!
 Ana, Doamne, še-m fășa, mă?

Mila, Doamne, s-o-ntorșa, mă
 Șî îm pat că-i așcerňa, mă
 Șî amîndoi să culca, mă.
 Cînd a fost dă miez dă noapce,
 Cînd dorm dușmañi pã moarce,
 Iancu, Doamne, še fășa
 Dîn somn că să pomeña,
 Pã pișor că mi-o cãlca,
 Mîna-n sîn că i-o băga.
 Dar ie cîn să dășcepta,
 În okî negri să uita;
 Iel în guriț-o sãruta.
 Ie dîn gur-așa-m grăia:

Atunș crăiasa aia a blăstămat sora Iu arîmbașu ăla, lu Iancu Sîbiiancu, că ie
 1-a-nvățat să facă cu ie... să mă ierț... rușîne¹.

Acuma o spus crăiasa aia:
 Să fii, Iancule, sănătos,
 Să-ț fie pră folos.

Bozovici - Ilie Luca Pârlău (țigan), 44.

10

Prăstă dzał, prăstă colñic,
 Trieșe-o pruncă ș-un voiñic.
 Voiñic mierzi șuirînd,
 Prunca mierzi suspinînd,
 Voiñic mierzi cãlãrieșci,
 Prunca mierzi prã pișoari.
 Șî voiñic dîn gură așa-n grăieșci;

— Taș, pruncă, nu suspina,
 Că-i dă vină mumă-ta,
 Mumă-ta șî tată-tu,
 Că é-o făcut frumoșă,
 Să fi dragă zuñilor,
 Z' uñilor, cătañilor,
 Mai vîrtos căprarilor.

Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

¹Începând cu versul "Din somn...", informatorul nu mai cîntă, ci recitează.

11

C'IN'IRIEL VOIN'IC

C'îniriel voiinicî
 Doarmi-n Sămînicî.
 Murgu-i priponiți
 Cu sfoară d-arzîntî.
 Oți mi-j viña,
 Pră murgu să-l furi.
 Murgu străfiga,
 Voiinic să dășcipta.
 Ie dîn grai așa grăia:

— Lupi să ci mănînsi,
 Că tu-m străfigaș,
 Dă mă dășciptaș.
 Că frumos vis visam
 Ieram zos la plai
 C-o fată dă crai.
 Viña, păsăreli,
 Strînza la bobîșoari

Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

CÂNTECE, DOINE

12

Cólo-n vali vălișică
 Ieștă-o casă micușică
 Cu firieșcili dă sticlă.
 Dar în casă șini-m șădză?
 O frumoșică.
 Dar dă lucru še lucra?
 Șădži la masă,
 Nú-șcu coasă

O dăscosă,
 O lă lacrăm-varsă.
 C-așa-i viñi d-uñiuorî
 Să să șuii la munț cu florî,
 Să-ș prindă fraț și surorî,
 Ș-așa-i viñi d-altă dată
 Să să suii la munț cu brad,
 Să-ș prindă mumă și tată.

Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

13

Cîntă cucu sus pră moară.
 Traze-un căprăriel să moară,
 Cu capu pră săbioară.
 Da nu-s fraț, da nu-s surorî,
 Să-i dze apă dîn urșor,

Să-l întrăbe: dă še mori.
 Să-i dze apă dîn cîrsag,
 Să-l întrăbe: dă še dzac.
 Vai d'e vin, vai d'e pelin,
 Vai d'e dă voinicu-ăl strin.

Hai, soro, să-l miluim,
N'îaş cu pită, niş cu vin,

Numai cu țița dîn sîn.

Șopotul-Nou - Ilie Bălaure, 83.

14¹

Vinde-ț, bălo, še-dz vi vinde¹,
Vinde-ț foaia dîn spinare
Dzi mă scoț di la prinsoare,
Că mie mi s-au urît

To-la șasuri numărînd,
Ganguri ńegri măturînd
Și la șoluri tot spălînd,
La minajă așcriptînd.

Rudăria - Pătru Didrăga, 72.

15

Haida, murgule, mai tare
S-azunțem în sat cu soare,
Să ni dze șeva mîncare
Mie-o oală dar de¹) vin,

Ție-um porțion de¹ fîn,
Mie pat împerinatî,
Ție grajdzu măturatî.

Rudăria - Același.

16

Fă-mă, Doamni, și mă faș,
Fă-mă um bumbiț dz-arzint,
Ca să mărg pră sup pămînt
Pan la mîndra la mormînt

Să văd mîndra s-o fi-mflat,
So fi-mflat, o putredzît,
De nu mai zîși nimic.

Rudăria - Același.

17

Cînd mă uit la oki, la zeni
Dzi mîncare n-aș mai șeri.
Cînd mă uit la țița-n sîn,

Pișoarili nu mă țin.
Cînd îdz văd pișoru gol,
M-azunzi zunghiu să mor.

---

¹Subiectul imită pronunțarea literară.

La gușa cu mărzele,

Alia-n scurtă zîlile-re.

Rudăria - Același.

18

-Fruudză vięrdzi bob dži mac,
Ia ieș, mîndro, pan în prag!
-Ba io, badžo, c-am bărbat
Șî mă cem c-o fi păcat.
-Ia ieș, mîndro, nu ci cemî,

Că șî ieu am muięri.
Numa iinim-așam șeri.
S-am drăguță șî muięri.
Muięria să mă grijască,
Mîndruța să mă iubiască.

Rudăria - Icoana Măcei, 25.

19

Fruudză vięrdzi dži săcară,
Îm viîni o vięst-asară
Că mîndra-i bolnavă iară.
Ma mir, Doamni, cum oi fași
Să mă duc să văd cum dzași,
Să-i văd fața, obrazoru,
Să-m stîmpăr jălia șî doru.

Mori, mîndruțo, o ci scoală,
Ori dodă'-m șî mie boală!
Să nu dzîs mîni poimîni
Că țî boala dži la miîni.
Boala viîni dži la rău,
Ca șî apa pră părău.

Rudăria - Aceeași.

20

Badžo, cînd oi muri ieu
Să viî la mormîntu mieu,
Să-ț iai sapă șî lopată
Șî să-m faș pămînt grămadă!
Pră dži supra gropi mięli.
Să prisădzeșc viurięli!

Viurięli flori adîns,
Cîn li viedz, badžo, să plînz
Șî să dzîs, badžo, așa:
- Săraca mîndruța mia,
Sărac cînăr ș-am iubit,
Ca džiloc o putrădzît.

Rudăria - Aceeași.

21

Fire-ai, mîndro, blăstămată,
Cîn c-am sărutat odată,

Ț-o foz gura fărncată.

Rudăria - Aceeași.

22

Cîm plieș, badžo, la păduri,
Viîn la noi după săcuri,
Să-dz dau apă dżim pahar.

Să nu frînz ševa la car,
Să-dz dau gurița mię toată,
Să nu frînz la car vr-o roată.

Rudăria - Aceeași.

23

Frundză vięrdzi dżi susai,
C' inără mă mărıtai
Și răi socri-n căpătai.
Socri răi, bărbatu-i cîni,
Taie-m bucături dżin mihi
Și mă mîna să li frig
Și pr-umă să li mănînc;
Mă mîna la sășirat
Sîngură fără bărbat.
Sășirai cît sășirai,
Dżęzitu-al mic mi-l tăiai.
Cursă sînzi, nu docursă,
M-o azuns doru dżi muică
Și plicai pr-o poćicuță.
Mă-nțlnii c-o rînduņuță.
- Rînduņa dżin țara mia,
Sra-i spuń tu la muic-așa,
Să-n trămiată um pićisel,
Să mă leg la dżiźițal;

Să-n trămiată-o cîrpușoară,
Să mă leg să nu mă doară.
Rînduńică, sora mia,
Să-i spuń tu la mam-așa:
Să-m scoată țolîțali,
Să li scoată-n drumu-al mari
Și să li dżę foc și pară,
Să să vadă prăstă țară.
Z'umătaći lęmn-uscaći,
Să să vadă prăstă saci.
Z'umătaći lęmni vierdz,
Să să vadă prin liviedz,
Prin liviedz cari li viedz.
La casa muikiți miéli,
Lipită cu bălizęli,
Dżinuntru-s faguri și mięri.
Iară casa strińilor
Li lipită-i văruiță,
Dżinuntru-i otrăvită.

Rudăria - Aceeași.

24¹

-S'e-m stai, bădiță¹-n cărari?

Vino și ci bagă-n casă,

¹Pronunțare literară în loc de *bădžiță*.

Că bărbatu nu-i acasă
 S'i-i în sat și lucru ari
 Și nu-m viñi ñis astară!
 Când ni fu somnu măi dulși,
 Pră bărbat dracu-l aduși.
 Viñi și bātu în poartă
 Și poarta fu încuñată.
 Să dusă ș-o dișcuñe
 Și bărbatu așa-m dzîsă:
 - Bună sară, boiriasă,
 S'i é-ai incuñat în casă?
 - Bărbaçi, suflitu mieu,
 M-am încuñat că m-i rău.
 Iar tu la s-ai viñit,
 Lucru nu l-ai isprăvit?
 - Io-am viñi[t] după cojoc,
 Că dži frig înghieț pră loc.
 Cojocu-i băgat în ladă,

Du-çi, dragă, și mi-l adă!
 - Io nu poș că mi-s bićagă.
 Să dusă bărbatu la ladă,
 Și-m află' o păpușică.
 - Păpușică, draga mia,
 Dži še-m șadz în lada mia?
 -Lasă-mă cu Dumñizău,
 M-am pus aiș că m-i rău.
 Scoasă păpușa dzin ladă,
 M-lúvă pă'pușa la zoc
 Și m-o zoacă rumîñeșci,
 Dži numai skinței zărișci.
 Și m-o scapă pră firiastă
 Și s-apucă dži ñivastă.
 Și-m ia ñivasta la zoc
 Și m-o zoacă rumîrieșci,
 To[t] dži pămînt bufăñeșci

Rudăria - Aceeași.

25

- Frundză vięrdži dži sălcută.
 Scoçi-ț patu măi mîndruță!
 - Undži să mi-l scot ñeicuță?
 - În grădźină sub gutîn.
 Spuñi-m, mîndro, pr-un-să-dz vin!

Că să-dz viñ dži cătră dos,
 Mă împiędzic în rogoz.
 Și să-dz viñ dži cătră față,
 Că cîm-vin çi iau în brață
 Și çi sărut cu dulșăță.

Rudăria - Aceeași.

26

Baçi-l, Doamñi, dži năroc
 Că la miñi n-ávu loc,
 Că cîn s-o-mpărțî[t] nărocu,
 Ieu atunș am fost la lucru
 Și cînd am viñit acasă
 Și nărocu să găTașă.

La uñi o dat cu caru,
 Mie m-o dat cu păharu.
 N'is păharu nu doplin,
 Z'umătaçi cu viñin.
 N'is păharu nu doras,
 Z'ciumătat cu năcaz.

Rudăria - Aceeași.

27

Amăritu-i amărit,
Cînd ii omu năcăjit,
Să cunoașci pră pășît,

Că pășășci-nșitoñel,
Cu năcazu după iel.

Rud[ria - Aceeași.

28¹

Pră sub vîrvul¹ dźalului.
Treše Ion cu mîndra lui.
Șî ieșîră-n curmătură
Șî să sărutară-n gură
Șî pusără rămáj bun.
- Tot ț-an spus, mîndro, ț-an spus,
Că mă duc, mîndro, mă duc,
Dară tu nu m-ai credzut.
Dar acú voi să mă credz,

Că rii añ nu mă mai vedz.
Trii añ, o vrięme lungă,
Poáce doru să n-azungă.
Io mă duc, drumu udźeșće,
Mîndra plînze șî șușneșće.
Io mă duc, drumu rămîñe,
Mîndra plînze după miñe
Șî la toț le pare biñe.

Șopotul-Nou - Ilie Bălaure, 83.

29

Au că mor, au că mor,
Ustăñit șî plin dă dor.
Cîtu-i dźalu dă nalt,
Dă trii uorî l-am proumblat
Șî dă mîndra n-am mai dat.
Cuodrule cu frundză vięrdze,
Caut pră mîndra nu să viędze,
Nu să viędze, nu s-audze,
Că n-are, Doamñe, dă undze.
Reaș muri, moarća nu-m viñe,
Reaș trăi șî n-am cu șine,

Că cu șine-aș fi trăit,
M-o pus fața la pămînt
Șî dă mult o putrădzît.
Fă-mă, Doamñe, še m-ii fași,
Fă-mă un bumbiț d-arzint,
Să mă duc pră sup pămînt,
Pîn la mîndruț[ă]-îm mormînt,
Să văd cum o putrădzît:
Mîna cu inșelili,
Gîtu cu mărźelili,
Fața șî sprînsșñili

¹Influența limbii literare

C-alia-m taie vînilii

Șî-m scurcădză dzîlîli.

[Informatorul pretinde că el a fă-cut cîntecul:] «L-am iscosît ieu dă plășere».

Șopotul-Nou - Același

30

Dzîsă muica cătră miîne:
 -Însoară-će, măi copile;
 Însoară-će, ia pră surda,
 Că-ț adușe oi cu suta
 Și-ț adușe boi cu gula.
 Io dă muica ascultai,
 C'îneriel mă însurai
 Și pră surda o luvai.
 Dă uoi și dă boi im plașe,
 Dar cu surda n-am șe fașe.
 Și cu surda ș-o să-i fac,
 O să-i dau cu maiu-n cap.
 Dzîsă muica cătră miîne:

-N-o omorî, măi copile;
 Viîiri-i tîrgu la Sasca,
 Du-će și-ț vinde névasta.
 Nu cotă tu priet cum vriei
 Lapăd-o pră cîța lei.
 Io dă muica ascultai
 Și la tîrg călătorii
 Și pră surda o tîrguîi.
 Mă-nsurai, luvai pră muta.
 Și cu muta biîne-m mięrzi,
 Stă pră loc și îm kimieșci.
 Și la muta biî-o trag,
 Stă pră loc și-m dă dîn cap.

Șopotul-Nou - Același

31

Păsăruică, mută-ț cuiibu,
 C-o venit badza cu plugu.
 Plugu șădze sup părięce
 Și bădzîța-i după fieće,

Boii pasc la iarbă vierdze.
 Păsăruică, mută-ț casa.
 Io casa m-aș muta,
 Nu mă lasă inima.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

32

Așa cîntă mîndra sara
 Ca și cucu primăvara,
 Așa cîntă dă frumos,
 Dă răsună valia zos.

Șopotul-Nou - Aceeași.

Azungă-će, mîndro-azungă
Doru meu la prîndzu tău.
Azungă-će, mîndro-azungă
Mila mie
La sína tă.

33

Azungă-će, mîndro, doru-n culmi
Şî să mori ca níma-n lumi.
Azungă-će doru-n cale,
Şî să mori fără lumînare.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

Păsăruică albă biîne,
Plînze iníma în miîne
Ca copilu-al dă tri dzîie.

34

Copil mic măi însată,
Dar iníma mię níşodată.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

Mă dusăi la Liupcová,
La drăguţa Ilená.
Légai calu la feriastă.
- Şădzeţ! - Bună sara-n casă.
Ia-m pusă sína pră masă.

35

Io sínai şî mai rămasă.
Ia mă rupsă a mustra:
N-an sínat numá la ia.
Io zúram şî nu pria,
Că şciam că-i cam așa.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

Sus la munće ploaie, nínze,
Mîndra mię şădze şî plînze.
Z'os pră saće roaua cadze,
La mîndruţa m-aş abaće.
Şî uşili-s încuńaće;
La feresć o pus fięră.

36

O ghindzit că să pier.
N-am perit cîn am fost mic,
Dar acu că mi-s voińic?
N-am perit cîn am sup[t] fiţa,
Dar acu cîn am drăguţa?

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

Cobori, Doamne, pră pămînt.
Să viedz maikili cum plîngu.

37

Maikili după viuţ [sic],
Fięce marí după drăguţ,

N'eviștă după bărbat.
 Frundză vierdze floare mare,
 Io mă duc mîndro-n cătaie,
 Tu rămîîñ și spală haiîne.
 Să spelî și năframa mia,
 Care-an șcers lacrămî cu ia.
 Astăz, mîîne și poimîîne,
 Rămîîñ, mîndro, făr dă miîne.
 Ia doru și-l puîne biîne
 Într-un corn dă cîrpă năgră
 Și mi-l bagă-n fund la ladă
 La tri dzîle ia și-l caută.

Dăcă-i cîrpa-mpăturată,
 Ia cîrpa și mă jălieșce,
 Că și io pră undz-oi fi,
 Tot la cîine m-oi ghindzi.
 Pană năgră dă cocoș,
 Iliia-i în Logoj
 Și crișeșce să-l jăleșc
 Cu kiță'le viorintă,
 Cu cotrința-ntuînecată,
 Cu kimișșă dă bumbac,
 Cu doi trîndăfiri-n cap
 Și cu păru răcedzat.

Șopotul-Nou - Aceeași.

38

Okilor dă plîns topit,
 Culcați-vă și muriț,
 Dăc-aț fost nenăroșiț,
 S'aț iubit nu măi găsîț.

Plînzet okî și lăcrămaț,
 Că voi ví-săț vinovaț,
 S'aț iubit nu mai aflaț,
 Șe vedzet nu mai lăsaț.

Șopotul-Nou - Aceeași.

39

Muică urîtu mă șere,
 Nu mă da făr dă plășere!
 Muică urîtu ce-ntrabă,
 Nu mă da făr cîrpă năgră!

Că și urîtu are liac:
 Cu patru scîndurî dă brad
 Și crușa dă lemn uscat.

Șopotul-Nou - Aceeași.

40

S'îîne vine, nu-i dă miîne,
 S'îîne-ntrabă, iar nu-m plași,
 S'îîne -m plașe, n-am șe-i fași.

Șopotul-Nou - Aceeași.

41

Prîngă casa mîndri trec,
 Cu nîmica nu m-aleg.
 D-aş şci biîne, m-aş aleze,
 Dă tri orî pră dzî reaş trieşe.
 Dacă, mîndro-ţ pare rău,

Îngrădzęşce drumu mieu
 Tot cu in şî cu pelin
 Şî cu crenţi dă băgrin,
 Ca, mîndruţa, să mă-nspin,
 Ca la cîne să nu vin.

Şopotul-Nou – Aceeaşi.

42

Iubięşci-mă, neică dragă,
 Iubięşci-mă, dacă-ţ plac,
 Dacă sîlă nu-ţ fac.
 Iubięşci-mă dacă vriei,

C-acolia m-aşcaptă trii:
 Unu-i Duţa cu Măcei
 Şî nęicuţa-i prîngă iei.

Şopotul-Nou – Aceeaşi.

43

Frundză dă briboi.
 C'aflai, curvo, ieu cu doi.
 Unu ce băia pră space,
 Z'uraş, curvo, că ţ-î fraće.
 Unu ce băia pră păr,

Z'uraş, curvo, că ţ-î văr.
 Ia dzî, mîndro, şî ce zoară,
 S'ai iubit tu tot să moară,
 Numa ieu să mai trăiesc,
 Pră mîndruţa s-o iubăsc.

Şopotul-Nou – Aceeaşi.

44

-Mare-i noapca şî săhin,
 Dar tu, badžo, nu măi viîn.
 Vădzînd că tu nu măi viîn,
 Pusăi doru căpătîn
 Şî vai că rău mă uodziîni.
 -Io pră drum am zăbăvit
 La o mică dă feriasă
 Şî la o mîndră dă nęevastă.
 D-aş avea şî io nęevastă

N-aş aserá la feriasă,
 Să văd mîndra mię o ieşă.
 Nu e mîndra me
 S'i-i al cîne dă bărbat
 C-un dărab dă lemn uscat,
 Jap, jap, jap la miîne-n cap.
 Trecui zîdu dă urdzîş,
 Cu curu plin dă beşîş.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

45

Du-će, mîndro, duşi-ć-ai
Şî drăguţ să nu mai ai,
Că drăguţ cum Ț-am fost ieu

Nu Ț-ar mai da Dumńidzău.
Dar așă cu budză moi
Ar măi fi şî prî la noi.

Șopotul-Nou – Aceeași.

46

Liagănă-će, codrule,
Pişe-Ț frundza galbină.
Galbină şî uscată.
Să şci, mîndro, ieşć lăsată.

Șopotul-Nou - Aceeași.

47

Şine iubieşće şî Țîne:
Dă-i, Doamne, năroc şî bine.
S'ine iubieşće şî lasă:
Dă-i, Doamne, moarće-n casă

La copii şî la névastă
Şî la todz dîn casă,
Numa pră néică să-l lasă.

Șopotul-Nou - Aceeași.

48

Am audzît, badžo, am audzît,
Că s-ar faş[e]-o moară-n vînt
Să maşîne aur ş-arzint.
Dar la ia
S'ine să duşa?

Fięće şî néviestă.
La fięće gur[a]-amară
Să duşe toată Țara,
La muieri-i gura dulşi,
N'ima nu să măi duşi.

Șopotul-Nou – Aceeași.

49

Hai să dzîsem unu,
Să să facă doi.
Doauă ȚiȚă fata are.

Să bem vin, să bem vin,
Să ne vesălim.
Foaie dă măslin

Șî dă rosmălin.

Hai să dzîsem doi,
Să să facă trii.
Tri pișoare
La căldare,
Doauă țîță fata are.
Să biem viñ etc.

Hai să dzîsem tri,
Să să facă patru.
Patru roace caru are
Tri pișoare la căldare....

Hai să dzîsem patru,
Să să facă șínś.
S'ins dziędice la o mîñă,
Patru roace caru are....

Hai să dzîsem șínś,
Să să facă șasă.
Șasă boi la plug să mîñă,

S'ins dziędice la o mîñă....

Hai să dzîsem șasă,
Să să facă șapće.
Șapće dzîle-n săptămîñă,
Șasă boi la plug să mîñă....

Hai să dzîsem șapće,
Să să facă opt.
Op-pișoare racu are....

Hai să dzîcem opt,
Să să facă noauă.
Noauă luñ muięria poartă,
Op-pișoare racu are,
Șapće dzîle-n săptămîñă,
Șasă boi la plug să mîñă,
S'ins dziędice la o mîñă,
Patru roace caru are,
Tri pișoare la căldare,
Doauă țîță fata are.
Să biem viñ etc.

(Cîntă fiecili la șadzătorî așa, la pietrișeri.)

Șopotul-Nou - A ceeași.

50

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere um pui.
Puiu dzîșe círimpíri.
C'irimpírí mă-ntrabă,
N'eiculiță dragă.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,

Să cumpere o rață.
Rața dzîșe racu-macu,
Puiu dzîșe círimpíri.
C'irimpírí mă-ntrabă,
N'eiculiță dragă.

Să dusă mătura la tîrg.
[mătura la tîrg.
Să cumpere o gîscă.

Gîsca dzîşe rúsun-fúsu, Rața dzîşe etc.	Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg, Să cumpere um bou. Bou dzîşe žugă-mă etc.
Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg. Să cumpere o curcă. Curca dzîşe lúlu-mă, Gîsca dzîâe etc.	Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg, Să cumpere un cal. Calu dzîşe hamu-mă, etc.
Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg, Să cumpere o oaie. Oaia dzîşe tunži mă. Curca dzîşe etc.	Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg, Să cumpere o fată. Fata dzîşe mărită-mă, Calu dzîşe hâmu-mă, Bou dzîşe žugă-mă, Vaca dzîşe mulži-mă, Porcu dzîşe taie-mă, Oaia dzîşe tunži-mă, Curca dzîşe lúlu-mă, Gîsca dzîşe rúsun-fúsu,
Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg, Să cumpere um porc. Porcu dzîşe taie-mă, Oaia dzîşe etc.	Rața dzîşe racu-macu, Puiu dzîşe ćírimpíri. C'irimpírí mă-ntrabă, N'eiculiță dragă.
Să dusă mătura la tîrg, [mătura la tîrg, S ă cumpere o vacă. Vaca dzîşe mulži-mă etc.	

Șopotul-Nou - Aceeași.

STRIGĂTURI**51**

Cîn zoacă [la nuntă], cîntă țigańi đín gură:

Unt, soacră, unt,
Că bun piępćin ț-aduc.
Unze, soacră, pragu,

Că ț-aduc pră dracu.

Bozovici - IgUca Bufta, 50.

52

Kioćesc [la nuntă]:

Mă-nsurai, luvai muieri,
Luvai mumă mumii mieli.
Ieși nora în obór,
Dar fug boii dă s-omor.
Na-na-ná, Boiane, na,
C-asta nu ie moarća ta.

C'i ie ia, muieria mia.
Aj duś-o marț la tîrg,
N'is dracu nu-m dă nimic.
Aj da o cu ștric cu tot,
Dă mi-ar da síneva un zlot.

Bozovici - Aceeași.

53

Iiu șoarăăă,
Că govia ní kioară.
Iiu nuntăăă,
Că govia-i curtă.

Bozovici - Aceeași.

54

Z'oacă, mîndro, nú ce da.
Că kimięsa nu-i a ta.
Șî cojocu dă pră cine
Îi luvat dîla veșiine.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

55

Hop, cícăloasă.
Șine ce făcu frumoasă,
O, Păuna, rupćigoasă?

Șopotul-Nou - Aceeași.

TRADIȚII. VIEAȚA DIN TRECUT**56**

[Spuneau bătrânii că mai demult nu erau drumuri, șosele, în Almăj. Almăjul era legat de regiunile vecine prin poteci. Transportul se făcea pe cai sau se lua sarcina în spate.

Almăjul e ca o albie. Mai de mult era apă peste tot Almăjul. Împăratul Traian «cu cătănimea» a făcut drum apei Nerei spre Dunăre.

De fapt spre apus, dincolo de Șopotul Nou, se îngustează valea Nerei și formează un defileu.

După ce s-a scurs apa, s-a adunat popor din toate părțile. Astfel s-a populat Almăjul.]

Bozovici - Ion Verindeanu Beică, 47.

57

Am audzît dîn bătrîn că biserică noastră îi făcută dă opt numere, mai mult nu. Într-ale opt numere, cu policra C'osa, Jorkescu, Kitrinescu, Pișlea, Terianu, Budu, Popî'șc. Așca familii o făcut biserică asta.

[Pe atunci erau 280 numere în sat; acuma sunt peste 1000. Turcul a avut cetate de pământ în capătul satului.

Informatorul pretinde că toate informațiile de mai sus le-a cetit:] «îi scris în istorie».

Bozovici - Nicolaie Jurkescu, 60.

58

Năincée s-o kiemat Marina [satul] și iel o fost mai în sus, [cam la 1 km spre Sud].

Dîn povestîrili bătrînilor așa să șcie că, năince dă Rumîn, o fost um popor ungur așădzat, nu pră locu ăsta undze astădz să află Bănia, dar mai în sus cu vro doi kilometări, la moara lu Procópie. Și acolo ar fi fost satu ala care l-o kiemat Marzina. Dar prîn năvălirea Turșilor, Unguri au părăsit comuna lor și locu o rămas dășărt. Să dzîse că cînd au fužit Unguri dă Turș (au fost dă Turș sprînjîț), ar fi făcut o boaltă mare: Lacu lu Săbișcan. Ș-acum să află acolo hîrburî dă oală. Lucrurile comunale le-o pus acolo și iei o fužit.

Rumîni or venit ca fugari, scăpaț dîn robia Turșilor, ca păstori dă vice. O trăit îm păduri, îm peșciră. Apoi atuns s-o așadzat mai amînat Rumîni.

Bănia - Ion Borozan, 83, fost subofițer.

59

Tata mieu iel o murit dă opdzășdoi dă an. Iel m-o spus dîla bătrîni lui că tot așa o foz dă mare stăjăriu¹ și iel ar fi fos pus dîn vriemnia Ungurului, dă cînd o fost Ungurî pră aiș. Și-n Frunća Máierului și-n Cracu Comori și-n Kiacoț o șazut Ungurî și-n Gaura Corni; acoló-i pieșciră.

După-mpăratu Trăian o fos și Daș pr-aișa.

Bănia - Ștefan Șușară, 64.

60

Ieștă o pieșciră mare la Pîndză acoló la Kiacoț. Și mai ieștă un loc, iară la Kiacoț, la Zbăg. Acoló s-o pitulat oamiñi dă Turc. Și mai ieștă unu lă Voiñcoț, iară o pieșciră mare dă s-o zbăguit oamiñi.

Bănia - Același.

61

Am fost îm bătaie ș-atunșa am fost în Albañia. Ș-atunșa am mărs cu neșce tunuri, să le dușem la front. Ș-atunș m-am întîlnit cu o muiere ș-am șerut cîta pîne să-m dze prîntru bañ, să-i plăcesc, sîrbișci. Și ia o ghindzit că mi-s Ungur. Ș-atunșa ia o spus că n-are. Și viñe o fată a iei și ia spuñe:

- Mamă, mamă, haidăț acas că sîn flămîndă. Ișe rumîneșce. Dzîc:

- Prîntru še nu grăiesc, fa névastă, rumîneșce. Ia o dzîs:

- Frumos grăiești rumînește, țucu-te dă frate². Ș-atunșa spuñi:

- Ț-dau cîta mălai că n-am pîni. Ș-atunșa am vrut să-i dau bañ. N-o primit bañ dîla miñe. În vorba aia a noastră o mai viñit um popă. Iera cu um pișor dăscuț, unu-ncălțat. Dzîc:

- Domnu priot, dă še nu ieșc încălțat. Dzîșe:

¹ între Bozovici și Bănia, la marginea șoselei, este un enorm stejar secular, uscat de vreo doi ani. Aici e centrul Almăjului. [Vezi p. 29.](#)

²Subiectul imită pretinsa pronunțare a femeii.

- Am avut numa o părieke dă păpuş şi unu l-am dat la mieşcer să-1 kiéască. Am fost în Gábrova; o fost un sat mic.

Bănia - Acelaşi.

62

Îm patrudză-şî-opt am fost la şcoală. O viñit Turşi; o şădzut o săptămînă. O ieşit popa Dobromir şi popa Gruia; li-o ieşit năince. În turnu bisărişi o fost şălbócu lor. Pră Valia-Mare am fužit. Turşi o spus că iei o dat contract popilor că, cât o fi nám dă Turc, nu vo măi viñi-m Bănia, fiindcă i-o primit cu bucurie.

Bănia - Crăsun Dărlan, 97.

63

Satu o fost măi mic. N-o fost slobod în vriemnia aia să pună cătană când o fost unu-n casă. N-o fost căş d-aíşa díla dos la vale, numa pruñ.

Bănia - Acelaşi.

64

În vriemnia aia n-o fost car ferecat la níma, numa dă lemn. Şi zăvoa-ráli o foz-dă corn; şi plugu tot dă lemn.

Roşli le-mped'eca cu gujbí dă lemn. Şi lemníli le lega iar cu gujbí dă lemn. Cu líşíŕli aduśa lemn díla pădure.

Bănia - Acelaşi.

65

Moşu Fránt când o primit împărăŕia, am foz-dă şcoală-n vriemnia haia. Am învăţat múştăru cu puşé dă lemn. Ş-am făcut prezentír la S'orogău. Atunś o viñit împăratu d-o vădzut Băñili.

A'păi când o viñit împăratu, o viñit cu alt împărat. Iera budzat, urít; i-o fost uică la Franţ Iózif. I-o dat împărăŕia la nepot.

Bănia - Acelaşi.

66

Ar fi fost Turş aişa, prîn audzîre. Pră urmă d-aiş s-o dus în Rîşáva. Cînd am fost la şcoală, Turşi o fost în Rîşáva. Pră urmă s-o dus în uostru, în Adacalía. A'poi după še m-o lăsat dîn cătănie, i-o sprînjît d-a-colo să să ducă la satu lor.

O viñit după Turş Sîrbi. Sîrbi i-o zăgoñit pră Turş. La Turşi ai Mort, acoló i-o omorît. I-o acupit în kięia aia, dîncoasă dă C'régova.

Bănia - Acelaşi.

67

Acoló ieştă un loc. Acoló să-mpreună tri api: N'ergăñiţa, Băñiięsu, şi Coşáua. La locu ala ieştă pădurî mari şi ieştă stîns marî dži piatră. Pră vremurili vieki ar fi-mblat huoŭi dži codru pră acoló. O viñi[t] dżim Pustă. Şi iei o-mblînd prîn Rumînia, o-mblînd prîn Turşía, prîn Sîrbía. Şi furau bañ dži prî la bisăriş, dži prî la bogaŭ. Şi iei o ascundzînd bañi prî la locuri mimice, prî la dżalurî numiće şi prî la izvoară şi prî la fîntîrn; o făcînd sãmñi prîn pietri şi prîn cruş şi pră lemñi, că să şcie iei să ia vr-odată dż-acoló cîn să lasă dži hoŭie.

Şi unu dżila noi, un moş bătrîn, şădzîn la uoi, o aflat acoló, la Botu Calului, într-o polítă dži piatră, o aflat bañ. Şi moşu ala îm spuña mie că şi bañi i-o sícît, că îs făcuŭ dżin o mie şasă sući şaidzăşásă. Iel o şădzut la uoi şi i-o spus doi oamiñ bătrîn că să caući la Botu Calului şi, undzi vo afla o cruşi pră piatră, să facă măsură pră apă-n sus, ş-acoló vo afla făcut dżin sócañ un cîntari pră piatră. Ş-acoló să caući că numa va luva muşkiu dži pră piatră.

O avut planuri dži pră vremea hoŭilor. Iei n-o foz dż-aiş, o foz dżintr-alcí pãrŭ.

Borlovenii-Vechi -- Petru Mengu, 55.

68

O fost un sat aiş pră vale; s-o numit Scorŭari, n-o avut să facă şîndzile ca acú [dîn «coajă dži cei» au făcut acoperiş la casă].

S-o-mmultat satu şi o-o mutat încoasă, [mai la vale]. Şapće bordzėje o fost acoló. S-o tras la pădure.

O spus că la Cîmpu Gîrbóŭului o fi fost vr-o poiană. Acoló o şciut iei c-o fost o poiană. Acoló o viñit cai sălbaćis.

Am audzît că Almăju o fost înkis dži apă şi s-o slobodzît apa cătră Sasca-m vali. Pră Keĭa Săski o puşcat. Valia asta o fost înkisă.

[Zice că Traiań a tăiat ieşire spre Sasca].

Borlovenii-Vechi - Meilă Mengu, 84.

69

Ieştă aproape doauă suce dă an [de când s-a întemeiat satul]. S-o-mmultat acoló la Şopotu ăl Vekiu ş-o veñit după pămînt. Uni sînt veñiţ dîla Rumînia dîla Drumu –Qii. Aşa, m-o spus bătrîni mei.

[Cătunul] Stănsîlova. Ieştă acoló prăstă o sută dă colibî, pră dźalurili ă'lia. Dźalu Stănsîlovi. D-ăia i-o dzîs Stănsîlova, că acoló o stătorit Turşi atunś cînd o fost Turşi. C-o fost Turşi pr-aiś patrudzăs dă an. Aiś d-ăia-i dzîşe Groş, că s-or dźimicat dă or rămas mort ca groşi, a noşci pră Turś.

Şopotul-Nou - Ilie Bălaure, 83.

70

Gúnişci [dealul deasupra satului].

La Arie, acoló la Gúnişci, să văd arăturili şî aria undź-o treerat.

După vîrv, dźincoló, să cunoaşci biñi c-o fost ocnă, o fost rudă. Atunś o fost păduri pr-aiś, numa acoló o fost poiană.

Aşa audzîi dźin bătrîn c-ar fi fost păduri, smidă, pră is pră lunşili noaştri. Pră urmă li-o dat cîc-un dărab dźi smidă dz-ăia, ca să taie, să pună bucaçi. Cu bătaie i-o făcut dźi să curăţă. Care n-e lucrat, l-o băţînd, i-o dînd la cur.

Ăi bătrîn o-mblat vara în soariś, în nădraţ ş-o fost cîci triizăs într-o casă şî n-o avut sobă, num-aşa. S'ic-o făcut focu în mijlôcu sobi, ca lăieţî, ş-acoló o durmit toţ, aşă-n roată, prîngă foc.

Rudăria - Mihai Dobren, 80.

71

Atunś o fost Rîşăua a Turcului. Ş-aşa împăratu cu Turcu o dat rămaş că să facă o borúgă împăratu nostru că să miargă boruga aia pană la Işă'lniţa. Ş-acoló să facă o moară şî moara aia să facă o pîni. Ş-atunśa, dacă faşi pîna, rămîni Rîşăua a împăratului nostru. Împăratu nostru o făcut ş-o dobîndzit Rîşăua fără bătaie, fără nimic. Ş-atunś Turcu s-o dus.

Rudăria - Pătru Didrăga, 72.

POVEȘTI, LEGENDE, SNOAVE

72

S'ic-o fost un uom ș-o avut o fată ș-un copil. Ș-o murit mumă-sa. Ș-o luvat altă muieri. O luvat mumă vitrică la ai doi copii. Șî ia o dzîs că să-i ducă copiii, cătră bărbat. Șî bărbatu o plicat cu iei. Șî fata o fost mai mari șî copilu mai mic. Ș-o luvat fata șinușă. Cît o miers, o prisărat șinușă. Șî tată-so i-o dus îm păduri, pustînătaçi, undzi n-o fost nîma ș-o dzîs că să duși s-aducă liemni. I-o lăsat la foc ș-o pus curcubăta-n liemn. Cîn vîntu o bătînd, curcubăta o făcînd șoc-șoc în liemn, copilu dzîcînd c-audz viîni tata cu liemni. Șî pră urmă șică o șădzut doauă dzîli acoló, o vădz-că nu mai viîni tată-so. Atunș o plicat năpoi acas șî s-o dus tot pră urma șinușî. Atunșa sară o azuns șî s-o pus după ușă. Șî ia o dzîs: Viedz, dăc-ar fi copiii, ar strînzi droburili dă pră masă. Atunșa fata o dzîs: Hă-n-aiș, mumă. Atunșa ia o dzîs că nu i-o dus. Toată noapca ș-o sfădzîț șî dzimniața i-o luvat șî i-o produs. Șî fata o luvat tărîță. O pus tărîțali pră drum șî vulpili o mîncat tărîțali. Ș-atunș n-o măi viînit; o șădzut acoló-m păduri. Șî află o baligă dă șută ș-o puîni-n foc, ca să facă turtă, fata. Șî viîni Dumnidzău cu Sfîntu Patru șî dzîși că ș-au în foc, cătră fată. Șî ia o dzîs că i-i rușîni ș-o scoată. Ș atunș o dzîs Dumnidzău că s-o scoată. Șî cînd o scos-o, o fost o mîndră dă pită. Cît o tăiat dîn ia, o procriscut pita. Șî Sfîntu Patru i-o făcut un arc băiatului să pușki joaviî. Ș-atunșa o trăit iei multă vriemi acoló în pustînătaçi. Șî iel să duși vr-odată la urc și viedzi vr-o vulpi. Iel încînzi arcu sa dze-n ia. Atunșa dzîși:

- Nu da, Petre-n miîni că mi-s greoaîni. Ț-oi da um pușor; Ț-o prîndzi odată biîni.

Mînidzî să duși. Află o lupoaîni. Lupoana iar așa dzîși că să nu dze-n ia, că-i greoaîni. La a triilia dzî află o ursoaîni. Aia iar așa dzîși că-i greoaîni șî-i dă um pușor, iar îi vo prîndzi odată biîni. Șî i-o căpătat toț trii puii șî i-o criscut marî. Atunș soru-sa să-ndrăzeșci cu vr-un zmău. Șî dzîși zmău cătră soru-sa că cum să facă să-l prăpădzască pră fraçi-so. Soru-sa dzîși că nu poț să-l omorî, că-s puii cu iel. Atunș soru-sa dzîși că să-i lasă um pui șî iei că i-i urîț tot sîngură. Apoi mîni-dzî o dzîs că să-i lasă toț trii ogarî lui, că o zbierat ăla făr dă iel. Atunș i-o lăsat toț trii. Ș-atunșa iel să duși-m păduri sîngur. Șî zmău viîni șî bagă cățaii-ntr-o șitaçi șî pliacă după iel. Șî l-o aflat pră iel. O dzîs zmău cătră iel:

- Petre, ci mănînc. Iel o dzîs că-i dă să-i roadă curaua dîla ceșî'lă șî iel s-o suit într-un copaș, Pătru, ș-o dzîs:

- Lasă-mă să strîg că pier și pier voiinic cînăr. Atuns o dzîs, își:

-Uuu, ușor ca vîntu, grieu ca pămîntu, na, cuculi, na.

Atuns o audzît vulpia:

- Audz, stăpînoru nostru cum să vairă. Atunsa lupu i-o dat o palmă vulpi; o dzîs că minci. Și pră urmă cînd o strigat a doaua oară o audzît lupu. Și cînd o strîgat a tria oară, atuns o audzît ursu. O dzîs, își:

- Audz stăpînoru nostru cum să vairă, își.

Cînd o dat ursu, s-o sodomit zîdurili; o ișît vulpea afară.

Cînd o dat lupu, o ieșît și iel afară. Cînd o dat ursu, o țîșnit toț trii afară.

Cînd o azuns afară, o dzîs că cum să să ducă iei, ca vîntu o ca gîndu. O dzîs:

- Ca gîndu, câ stăpînoru nostru pieri acuma. Cînd o azuns acolo, o dzîs zmău cătră Pătru:

- Cobor-êi dîn copaș, să êi mănînc. Atuns ogarî o și azuns. Atuns o dzîs:

- Fașiț-mi-l prau și pulbâr, numa unturișa s-o aleziț dîn iel. Atunsa o ales untura și-o plicat la soru-sa. Cînd sară o azuns la soru-sa o-n-șintat untura la foc și-o dzîs:

- Captă soră la miîi.

Ș-atuns i-o dat cu untura prăstă uokî, iel iei, și-o-ntrăbat-o că:

- Cum viedz acuma? O dzîs:

- Ca prîn urekili acului.

I-o dat a doaua oară. O dzîs că viędzi ca prîn sîtă. Atunsa i-o dat și-a tria oară. O dzîs că nu viędzi níscum Și pră urmă o dzîs că s-o ducă pră ia undzi o omorît pră zmău. Și-o dzîs că să-i dze un os. Și i-o dat un os. Ia o pus osu biîi. Și-o năpustît-o fracî-so acolo. Și iel o plicat și mierzînd pră drum află o fată dă-mpărat că plînzi la vr-o fîntîină, că așcaptă s-o mănînse vr-un balaur. Nu li-o dînd apă bălauru în satu ăla numa dacă i-o dat cap dă om să mănînse. Și atunsa Pătru o dzîs cătră fată că să-i capci-n cap. Iel o fost adurmit și fata dă-mpărat l-o stropit cu-o lăcrăma cînd o vădzut că ieșă bălauru. Și iel dzîse:

- O, fie-ț curvă mumă-ta.

L-o ars cîn s-o dășciptat. Doauăsprăși săzeț o avut la arc și-o omorît doauăsprăși capiçi. Bălauru o avut doauăsprăși capiçi.

Ș-atunsa s-o-mplut lumea dă apă. Și iel o tăiat vîrvu la limbî la balaur și-o dzîs cătră fată că s-să duc-acas. Și iel o luvat ogarî și s-o dus. Împăratu o-ntrăbat fata că cum o scăpat. Iel vrię s-o dze dup-aăla cari-o scăpat-o pră ia și să-i dze zumătaçi împărăția lui. Un Țîgan audzi și să duși și taii gutúrîli la limbî la balaur. Țîganu spuîi că iel o omorît bălauru. Fata spuîi că nu. Împăratu vrię să facă nuntă cu Țîganu.

Și atunșa când să fie nunta cu Țiganu, proviîni Patru cu ogără'ii lui. Atunșa fata strigă că iel îi, dar nu-i Țiganu.

- Țsta-i tată.

Atunș o arătat iel vîru la limbî, nu ca Țiganu gutúru. Atunșa s-o-ntocmit să facă nuntă cu iel împăratu. Iel o dzîs că s-o aducă și pră soru-sa la nuntă. Ș-atunș s-o dus după ia ș-o adus-o la nuntă. Și s-or cununat. Și s-așcarnă sară dă culcari. Ș-atunș soru-sa o dzîs că să arăci undz-o făcut așcernutu la aș-ciînerî. Și ia puîni osu dă zmău acoló. Și moari Pătru. Și pră urmă-l îngroapă pră Pătru. Ș-atunșa cățâii stau pră mormîntu lui. Nu-i poaci dăzgîrîni níma. Dzîși vr-o soară că:

- Prindziț o soară-bară ca miîni și să-i rupiț capu prăstă iel, că-nvie măi frumos dă cum o fost.

Vulpea o dzîs:

- Vină măi aproape, că ni-săm surdz, n-audzîm dă plîns.

Și când s-o coborît soara, haț cu laba pră ia. Și i-o rup[t] capu și Pătru o-nviat. Și s-o dus și pră soru-sa o omorît-o atunș, și pră Țigan.

Bănia - Lisăvieta Puia Lăbań, 67.

73

[POVESTEA LUCEFERILOR]

Lușafărî. Unu l-o făcut lupoaña și unu l-o făcut oaia. O fost un păcurari la oi. S-o slobodzît lupu ș-o luvat o oaie. Acú păcurariu o suduit: Dacă vii fi lup ș-ai luvat um berbișe. Dăc-o fi lupoañe ș-o luvat oaie, iar o suduit. O dzîs dă rușîñe. Ș-atunșa, o fost lupoañe ș-o luvat oaie. Și ieșe o porñit greoañe. Ș-atunșa lupoaña n-o mîncat oaia. Atunșa ieșe-o făcut doi copii. O crescut marî. Și iei ș-o făcut un arc ș-o prins la joaviñ cu arcu ș-o mîncat, o trăit. Acuma dîla o vrême să dușe lupoaña cu oaia la apă să biș apă. Treșe oaia dîla vale. Lupoani i s-o făcut kefu să mănîñse oaia:

- Nu-m sodomi apa, că ce mănînc. Trișe oaia dîla dzał:

- Nu-m turbura apa, că ce mănînc. Atunș o mîncat-o. Să dușe la copii.

Dzîșe copilu lupoani:

- Mamă, undzi-i muma?

- Io nu șciu undzi-i, o dzîs. A'păi ișe:

- Dacă nu șcii, mă doare capu. Îm dai cîta țîță prîn jîpu ășta.

O spart un jîp și i-o dat țîță prîn jîp . Ș-atunșa o strîns-o:

- Acuma, mamă, undzi-i muma? Atuni spuñe. Ișe:

- Am mîncat-o.

- O nu mai avuși'ș și să mănîns, numa pră ia? Atunsa, dacă n-ai mai avut și să mănîns, șadz asia.

- Acuma noi, fraće, haidăț în lume, cătră fraći-so.

Atunsa o miers cît o miers. S-o dăspărțit drumurili. Atunș iei ș-o primeñit boțli. O dat ăla boata ăluia; ăla o luvat pră ălúia. Ș-o dzîs așa:

- Dacă vii pieri tu, fraće, năinca mię, să pişe tri picurî dă sînze în boata mię; dăc-oi peri io, să pişe tri picurî dă sînze în boata tă.

Acu ala a uoii l-o kiemat Bosioc și ala a lupoani l-o kiemat Semeñic.

Acu ăla a oii o azuns într-un oraș. Acoló s-o-nvățat o hală și toată sară ia cîc-un copil; îl mănîncă. Iel s-o-nsurat. S-o dus la o muiere-n casă și s-o-nsurat. Acuma iei dzîse:

- Mă muiere, io mă duc după hala aia s-o afli, s-o omor, că-n toată sară ia cîc-un copil. «Aulă'lă, aulălă, luvă' Baba Colțată copilu».

- Ba nu ce duşe, ise, că şine s-o dus, n-o măi veñit. Işe:

- Că-m iau cîni cu mişe și mă duc.

Ș-o luvat cîni și s-o dus. O miers cît o miers prîm pădure, o făcut focu ș-o șadzut la foc. Audze că dzîse dîm pădure:

- Uhuhu, Bosñioc, mor după foc.

- Vino, baico, ce-ncăldzâşce, o dzîs copilu.

- Bă io, că mă cem dă șomî'ii tăi, d-ogărî'ii tăi.

- Vino, baico, nu ce ceme.

- Vino, na viță dîn cosîță dă-i liagă.

S-o dus, o luvat și cîni i-o legat. Cum azunze, puñe-o mîna dă om pră foc. Copilu dzîse:

- Vino, baico, mănîncă bucaće dî ă'şca.

- Nu mănînc d-alia, mănînc dî ăşca; ce mănînc și pră cîne.

Atunsa, odată să slobodzî la copil să-l mănîns. Copilu o dzîs:

- Șomîii miei, ogărîii miei, pră iá. Hala o dzîs:

- Viță dîn cosîță să să facă lanț dă fier. Atunș s-o făcut, și cîni n-o putut să scape și l-o mîncat. Atunsa pică tri picuri dă sîne în boata lu Semeñic. Atunsa iel să ia și pliacă, ș-azunze în orașu ăla și taman s-abaće la casa s-o fost fraći-so.

Atunș muierea dzîse:

- Au, Bosioaşe, dă mult n-ai veñit. Işe:

- Nu mi-s io bărbatu-tău, io mi-s fraće cu iel, nu mi-s io bărbatu-tău.

Numa dacă m-oi culca io cu cîne să pişe sabia, să-m taie capu și dacă n-oi fi io bărbatu-tău, să pişe sabia, să-ț taie dzedzitu al mic. Atunș o picat sabia dîn cuñ

și i-o tăiat dzedzitu al mic. Atunsa iel mai șadze acoló și iar viñe Baba Colțată și ia un copil. «Aulălă, aulălă, luvă Baba Colțată copilu». Ise:

- Ieu mă duc, ise, după ia, s-o prind, s-o omor.

- Ba, nu ce dușe. Viedz fraći-to s-o dus și n-o măi veñit. Iel nu-n-țalezi, numa ia cîni cu iei și pliacă. Mișze, mișze-ntr-o pădure și fașe focu. Baba Colțată dzîșe:

- Uhuhu, Semeñic, mor dă frig.

- Vîno, baico, ce-ncăldzășce.

- Ba, că mă cem dă șomîii tăi, d-ogărîii tăi.

- Vîna, nu ci ceme.

- Vîna, na viță dîn cosîță și-i liagă.

Să dușe și ia și iel. O bagă-n foc. Și cînd azunze, dzîșe:

- Pari băgaș viță dîn cosîță-n foc?

- Ba mă puricai dă puriș.

Ia atunsa cum azunze, puñ-o mîna dă om pră foc. Copilu dzîșe:

- Vîno, mănîncă bucaçe dî așca.

- Nu mănînc d-alia, mănînc dî așca, ce mănînc și pră cîne. Atunsa, odată să sloboadze la copil să-l mănînsce. Baba dzîșe:

- Viță dîn cosîță să să facă lanț dă fier. Iel dzîșe:

- Să va fașe astă a meș, că io am băgat-o-n foc. Șomîii miei, ogărîii miei, pră

ia acu. Ș-atunș o toată rupi. Și dzîșe copilu:

- Să-m spuñ acu undzi-i fraći-meu. Ise:

- L-am înghițit, ie-n dzedzitu al mic. Crapă dzedzitu și-l scoaci.

Crapă dzedzitu și l-o scos.

- Cum să fac să-l învîu?

- Ia cutare, ise, buieđze dă pră poiană și-l friacă și vo-nvia.

Acuma l-o scos și l-o-nviat. Acu iei pliacă năpoi și dzîșe Semeñic c-o fost la muierea lui. Atunsa spuñe cum o fost. Bosîioc nu criędze, ghindzeșce că s-o culcat cu muierea lui. Atunș o dat prăstă o pieșcîră. Acu cum să facă să-l storască pră Semeñic.

- Haidăț, măi fraći, să sărîm prăstă pieșcîră.

Cînd iel o sărît o și cădzut îm pieșcîră. Atunș Bosîioc să duș-acasă. Viedze că-i istină cum o spus fraći-so, că-i tăiat dzedzitu al mic la muiere. Atunș să năcăjășce că l-o storît pră fraći-so și fraći-so l-o scos pră iel. Atunsa iel še fașe? Să dușe, îj dă și iel îm pieșcîră. Atunș Dumñidzău viędzi că-i greșală, o greșît. Ș-atunși-i scoace Dumñidzău la șeri. Și pră Bosîioc îl puñe Lușafăru dă dzî și

pră Semeinic îl puñe Lusafăru dă sară. Şî iei tot la trii an să-mpreună şî să sărută. Cîn să sărută iei, atunś rodţeşce grîu în anu ala.

Mă-ncălecai pr-un arís
Şî veñii păn-aiś.
Ariśu fu făr-dă şa,
Io povăstuii că fu aşa.
Că io nu sînt om d-ai miśnoş
Dă care potcovişce puricu

Pră frundza ćeriului,
Pră slava ćeriului;
Puñe cîta o ocă şî zumătaće la un
pişor, ploaia ploaie, pulbăru
mierze după iel.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

74

O fost tri păcurări la oi. Toţ tri o avut ibómnişe. La toţi tri li-o furat scăpărămîncili. Al măi mare caută să facă focu: Nu-s. Caută al mijloşin: Nu-s. Caută al mic: Nu-s. Atunś še să facă? Să văd prăstă doauăsprăşe mîluri dă pămînce, văd o zare dă foc. Să duś-al măi mare. Afl-un moş:

- Bună vrēmia, tato moş.
- Mulţămez-dumitale, taiki.
- Dar nu-m vii da cîta foc?
- Taica-ţ dă cîta foc, dăcă-n spuñ o povastă űeaudzîta, űevădzută.
- Că nu şćiu, tato moş.
- Ei, pii dacă nu şćii, űm vii fi dzimiñaţă dă fruşćuc. ű ia şî-l liagă.

Ai doi aşćaptă. Nu măi viñi. Atunś pliacă al mijloşin. Să duşe la moş.

Află c-o aprins butoarca şî o pus capu pră coadă. (O foz Doamne-Apără moşu). Vēdze pră āla legat:

- Bună vremia, tato moş.
- Mulţămez-dumitale, taiki.
- Da nu-m vii da cîta foc?
- Taica-ţ dă cîta foc, dăcă-n spuñ o povastă űeaudzîta, űevădzută.
- Că nu şćiu, tato moş.
- Ei, pii dacă nu şćii, űm vii fi mîñe dă prîndz.

Al mai mic aşćaptă. Nu măi vin. Să ia şî pliacă şî iel. Iel o avut un topor.

Cît mierzi, ascuci toporu. Azunze la moş. Viēdze pră āia legat.

- Bună vremia, tato moş.
- Mulţămez-dumitale, taiki.
- Da nu-m vii da cîta foc?

- Taica-ț dă cîta foc, dăcă-n spuri o povastă néaudzîtă, névădzută.
- Șéiu, taico moș. Îț spun:
- Cîn s-o-nsurat muma și s-o măritat tata, še, io li-am foz-d-azutorî la nuntă.
- Ascult, tato moș, povasta?
- Ascult.
- Și io ascut toporu. Mă minară la moară

Cu un foale dă veveriță
Plin pănă-n lopăciță.

Mășinai și plecai. M-azunsă o săce. Mă-ntorș năpoi. Ei, dar să beu cîta apă. Cu še să beu? Luvai capu și sparș ghiața și băui cîta apă. Și am plecat. Dzeț prăstă uîi

Vînturînd la bob
În vîru lui plop;
Paili pică și boabili s-aînină.

- Maica lui, cum ăla

Vîntură la bob
In vîru lui plop;
Paili pică și boabili s-aînină?

- C'e mirî dă miîne și nu ée mirî dă éine că ieș făr cap.
- Ascult, tato moș, povasta?
- Ascult.
- Și io ascut toporu. Măi mierș cîta, dzeț dă unu

Vînturînd la năgără
Cu á sórobară
În vîru lui scară;
Paili pică, boabili s-aînină.

- Ei, cum ăla

Vîntură la năgără

Cu á sórobară
În vîru lui scară;
Paili pică, boabili s-aînină?

- Ei, ée mirî dá miîne şî nu ée mirî dá éine cá ieş făr cap. Măi mierş cîta, dzeţ dá unu

Vînturînd la miei
În vîru lui bordzei;
Paili pică, boabili s-aînină.

- Cum ăla

Vîntură la miei
În vîru lui bordzei;
Paili pică, boabili s-aînină?

- Ei, ée mirî dá miîne şî nu ée mirî dá éine cá ieş făr cap. Atunś io puş mîna să văd še tot dzîc iei aşa. Cîm puş mîna, nu-i capu. Atunśa mă-ntorş năpoi şî îl văd cá o pus

Un pişor dá şară
Ş-unu dá năgară
Şî mănîncă cîca fraţ pră coastă.

Io cur după iel şî nu poś să-l prind. Atunś še să fac? îi dzeţ foc. Al dá şară să topi şî al dá năgară arsă. Şî-l luvai şî-l puş la loc. Ş-atunśa azunş acasă la nuntă. Dar mă-ntriabă părinţi cá ś-am zătrît. Da m-i ruşîne să spun.

- Ascult, tato moş, povasta?

- Ascult.

- Şî io ascut toporu. Odată, poc, în capu lu moş. Omorî pră moş, dăzlegă fraţi şî plecară. Atunśa să dusără la oi şî făcură nuntă şî zuzîie. Dar mi-s şî io la nuntă. Îm dzeţără un śur cu cîta dzamă ş-un fus ş-un oidolán şî plecai pră drum la dźal. Mă-ntînni cu Trăia Baba (îi orb d-un okî). Iel o dzîs cá «bunu-i drumu». Io an-ghindzît cá dzîşe cá «bunu-i fusu». Io atunś, bruţ, cu fusu-n okiu; îl orbii.

Mă-ntîinii cu Micolae Boia¹. Iel dzîsă că «bună-i calia». Io ghindzii că dzişe că «bună-i dzama». Io atuşi, şuru, şurăii şi-l arş. Rămîne pliaş.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

75

O fost un moş c-o babă, săraş, şi n-o făcut gloace păm bătrîn. Apă atunsa o făcut un copil. Dară iei-is săraş, cum să trăiască? O plecat să-l dzę copilu slugă. O dad d-o fîntînă. Bieu cîta apă.

- Bună apă şi limpiće, copile.

Odată o ieşît Doamne-Apără dîn fîntînă. Işe:

- S'e mă pofceşć, moşule?

- N'îmic, fātu mîneu, nu ée pofćesc, numa dzîş cătră copil: bună apă şi limpići.

- Aşa mă kiamă pră miîne, moşule. Undz-ai plecat cu copilu?

- Să-l dau slugă.

- Dă-mi-l mie la-nvăţămînt.

- Io mi-s sărac, nu poş să-l dau la-nvăţămînt.

- Ba dă-mi-l, că nu-ţ şer nimic.

I-l dă moşu.

- Cînd Ț-o fi dor dă iel să dzîs: bună apă şi limpiće, iel dăloc o fi aşi.

Ăl ia Doamne-Apără. Şî ari unsprăse sluz; tot aşa-s luvaçi. Puîne pr-ale unsprăse sluz şi faşe cămară dă lemne şi le dă foc şi puîne copilu pră lemne d-asupra şi-l ardze. Ş-atunsa caută prîn şenuşă; îl află ca um bob dă cucurudz. Atunsi-l suflă şi să faşe iar cum o fost fişoru. Işe:

- S'-ai mai învăţat, mă?

- Am învăţat şeva-şeva.

Iar puîne pr-ale unsprăse sluz, faşe cămară dă lemne şi le dă foc. Puîne pră copil d-asupra pră lemne şi-l ardze. Ăl caută-n şenuşă-l află cît un bob dă grîu, îl suflă, îl învie. Işe:

- S'ai mai învăţat, mă?

- Am îmvăţat pră zumătaće.

Acuma viîne moşu. Dzişe:

- Bună apă şi limpiće. Ieşă copilu. Işe:

¹ Un ţăran din Şopotul-Nou.chel.

- Tată, să iai sama că toț îs luvaț ca miñe și ñe puñe la rînd, uñi ca alțî, fața uñi ca la alțî, țoalili uñi ca la alțî. Și să iai sama, că nu mă scoț, nu mă cunoșc.

Atunșa iar fașe cămară dă lēmñe și-l puñe pră copil și-l ardze; îl fași senușă. Îl caută și-l află cît un bob dă mei. Îl suflă și să fașe iar copil cum o fost. Atunșa:

- S'-ai mai învățat, mă?

- Am învățat cu una mai mult dăcît cîne.

Atunș lu Doamñe-Apără i-i șudă c-o dzîs că o-nvâțat cu una mai mult dăcît iel. Acuma viñe moșu și-j ia copilu, că-i vrēmia. Li puñi la rînd uñi ca alțî, fața uñi ca alțî, dă nalț uñi ca alțî, țoalili una ca alta.

- Acu, moșule, dăcă-l cunoșc îl iai, dăcă nu-l cunoșc, nu-l iai.

- Păi cum, fātu-mieu?

- Nu-m pasă.

Dar copilu i-o spus moșului că să caucă că guzmănu ie măi pră okî la copil.

- Atunș, iaca āsta-i.

- Hm, dară șine c-o-nvâțat?

Atunș pliacă; să duc acas. S'-o-nvâțat? S-să facă un cal d-aur și d-arzint. Și șine-l năroaie-m bañ, āluia să-l dze. Acu s-o făcut copilu un cal d-aur și-d-arzint.

O plecat la țîrg moșu să-l vindă. Copilu o spus:

- Tată, iai sama biñe! S'ine mă vo luva, să nu dai căpăstru, că nu poș să mă mai strîc. Atunș, hai pliacă. Ieșă Doamñe-Apără năinće:

- Moșule, undz-ai plecat cu calu?

- La țîrg, să-l vind.

- Da nu mi-l dai mie?

- Țî-l dau, dăcă mi-l năro-i-im bañ. Puñ-ale unsprăse sluz și trag bañ și-l năroaie-m bari. Acuma să-l ia. Cîn să-l ia, moșu nu dă căpăstru. Moșu traži, zmău traži; moșu traži, zmău traži; și-l scoace zmău căpăstru. Atunș ia calu și-l bagă-m plimiță dă piatră, prîntu c-o dzîs că șcie cu una măi mult dăcît iel. Atunșa Doamñe-Apără s-o dus la o nuntă să facă rāle și pră cal l-o-ncuñat, l-o lăsat să moarā. Acuma iel rînkiazdă acoló. Să duc copiii zmăului și să zoacă prîngă ușă. Atunș iel dzîșe, calu:

- Puică, puică, scoacețî-mă și pră miñe d-aișa.

- Nu pućem, că-i ușa-ncuñată.

- S'ere dîla mamă-ta keili, că miěřzem, ñe cālărim pîn la rîu. Vă cālăriț pră miñe. Trîncițî-vă, tăvălițî-vă, plînzîțî-vă, că vă dă keili.

Să trîncesc, să tăvălesc, să plîng:

- Dă-Ńe, mamă keili! Numa să Ńe dušem pîn la apă să Ńe călărim pră iel și iară-l adušem. Îi dă keili și-l dășcuŃe. Unu-l duși dă căpăstru și unu să călăriești pră iel. Cînd azung la apă, odată pișeri calu. Să faș-um pieșć.

ViŃe DoamŃe-Apără și nu-i calu. Atunsa DoamŃe-Apără să fași o vidră și cure pră apă. ÎntîŃeșće șins pieșć:

- Bună calea, șins pieșć?
- Mulțămim dumitale, vidro.
- Da n-aș întîŃit um pieșćii?
- Ba l-am întîŃit ieri.

ÎntîŃeșće patru pieșć:

- Bună calea, patru pieșć.
- Mulțămim dumitale, vidro.
- Da n-aș întîŃit um pieșćii?
- Ba l-am întîŃit asară.

ÎntîŃeșće trii pieșć:

- Bună calea, trii pieșć.
- Mulțămim dumitale, vidro.
- Da n-aș întîŃit um pieșćii?
- Ba l-am întîŃit d-aznașă.

ÎntîŃeșće doi pieșć:

- Bună calea, doi pieșć.
- Mulțămim dumitale, vidro.
- Da n-aș întîŃit um pieșćii?
- Ba l-am întîŃit măi incolo cîta. ÎntîŃeșće um pieșće.
- Bună calea um pieșće.
- Mulțamez-dumitale, vidro.
- Da n-ai întîŃit um pieșće?
- Ba l-am întîŃit la vadu ăla.

Și la vad o fost o fată dă-mpărat. Ia apă. Atunș copilu o dzîs cătră fată:

- Fată, fată! Mă fac un inel dă aur în dzedzitu tău. S'ine mă va șere, să nu mă dai.

Ș-azunze DoamŃe-Apără:

- Fată, fată! Dă-m inelu, că-i a meu. Să ține dă ia pân-acas. Ș-o

dzîs copilu:

- Cînd o fi să mă dai, odată să mă scoș dîn dzedzit și să mă lapidz și să dzîs

aș: Na, facă-să curțili tači pline dă mei. Atunș iel ține una:

- Dă-m inelu că-i a meu. Ș-faș-o lăută dă tuleu și dzîse în lăuta aia dă tuleu:

- Dă-m înelu, că-i a mieu. Dîla o vreme dzîşe-mpăratu:

- Fată, dar dă-i înelu ăla, c-or mai fi îneli ca ăla, că nu măi putui să mă odzînesc.

Atunś odată-l ia ŝi-l lapădă ŝi sâ făcură curŝili lu-mpărat plîne dă mei. Doamne-Apără s-o făcut un răţoń ŝi mănîncă la mei. ŝi mîncă' ŝi mîncă' ŝi-ntr-o crăpătură o rămas tri boabe. Nu le-o vădzut. Atunś dîla ale tri boabe odată sare copilu ŝi, poc, în ŝălili răţońului. Răţońu dzîşe:

- Măi dăi odată! ŝi copilu dzîşe:

- Odată m-an făcut ŝ-odată dau.

Cu vorba aia o ŝciut copilu mai mult ca Doamne-Apără. Atunś o ŝi crăpat răţońu dă ŝudă.

ŝopotul-Nou - Aceeaşi.

76

DRAGOBIEC'E

Aşa spuńe c-o plecat dragobięcili la pădure, la munći, ŝi i-o-ngheţat fluieru la nas. Atunś o avut un sloieće la nas, că d-aia l-or băzucurit aşa.

Drăgobięcęe cînd o plecat la munće cu oili, ŝ-o pierdut oili ŝi dîn dăparće o vădzut neşće bolobăń. O credzut că-s oili, o-nşeput să cînce ŝi să zoaşe. ŝi cînd o vădzut că-s bolobăń, o-nşeput a-ntrista ŝ-a cînta cîncic dă jale. ŝi iar o mai miers cale lungă ŝi mai dăparće ŝ-au găsît oili. ŝ-atunś au început să zoaşe dă bucurie că li-o aflat. Lăutaşî pră lăută [cîntă]:

Asta-i cîncicu lu Dragobieci cîn ŝ-o pierdut oili ŝi le-o proaflat. Îţ spuńe ŝi dîn gură. [Spuńe ŝi text lăutarul ŝigan. Se cîntă la nuntă].

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

77

BABA DOKIA

Baba Dokia care o plecat la munće dă o murit acoló. Ia o avut o nuor ŝi ia o fost muięre rîă. Ia o pus pră noru-sa să facă dîn lîă năgră albă ŝi dîn albă să facă năgră. ŝi spălîn-lîna la rîu o veńit la ia un înzer ŝi o kićit-o cu flori, ŝ-o făcut lîna năgră albă ŝi dîn albă, năgră. ŝ-o-n-văţat-o să spună c-o veńit un fişor dîla munće: ŝ-acoló o-nflurit, ieşă flori ŝi ie cald la munće. Atunśa Dokia o luvat pră Pătru, pră sluga, cu caprîli ŝ-o plecat la munće. ŝi cînd o mărs acoló la

muncé, o-nghiețat nasu lu Pătru; s-o făcut tuțúr. Șî dzîse ia cătră iel: «Tu dzîs în fluer, da io muor dă frig». Ș-o șî murit, șî ia, șî iel, șî caprîli. Ș-o făcut piatră. Șî dîn trupu iei izvoară apa N'érghăului dîla muncé.

Ia o luvat doauăsprăse cojoașe. Cînd s-o umplut dă náuă, l-o lăpădat; șî cîn s-o umplut altu, iar l-o lăpădat, păn o udzît dă tot în cămașă. Atunś o șî murit; o-nghiețat, s-o făcut piatră.

Șopotul-Nou - Ilie Bălaure, 83.

78

BABA DOKIA

Baba Dokia o avut nor. Șî ia o băucurit pră noru-sa. O mînat-o la rîu să facă dîn lîna laie albă șî dîn albă să facă nágră. Dar ia tot o frecat șî nu măi poacă să facă, noru-sa. Ș-atunś Maica Mărie o scoborît la ia șî i-o dat doauă kiț dă florî, brebeŃei, micsă șî cocoșăi, ș-o dzîs: «Na, să le dai lu soacră-ta șî să-i spuŃ că la muncé o dat brebeŃeii șî cocoșăii șî micsa». Atunśa li-o dat la soacră-sa. Atunś soacra o dzîs:

Ahă', o trecut Kilendarî,
Cu sînzili târî.
Pră Mărțîșor îl pun la curișor.

Atunśa ia o luvat cîni șî sluga șî oili ș o plecat la munci. Acú la muncé, Dumnidzău o pus s-o storască, undzi tăt o făcut rîăle, ploaie șî vînt șî náuă.

Ș-atunśa Dumnidzău o făcut-o piatră șî oili șî cîni șî pră slugă. Atunś o curățît-o Dumnidzău dă păcaće. Dîn trupu iei izvoară apă, dîn piatra aia.

Atunś n-o putut-o Dumnidzău s-o dostorască în luna lu Mărțîșor. O mai luvat împrumut dîla Prîer doauă stămîn. D-aia viŃ vijulîi, vremurî răle în luna lu Prîer. Dzîse oamiŃi: Acú-s împrumutărili, că d-aia-i vremea rîă.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

BABA DOKIA

O fost o babă ș-o avut o nor. Șî baba o pus pră nora să facă lîna ha íagră s-o facă albă. Ș-atunș o-mblat Domnu Ristos cu Sfîntu Pătru pră pămînt șî iei află pră nora spălînd la lîna șî să vaită dži babă. Șî baba o fost mărhașă, o ținut capri, o avut șî moș. Șî Hristos cu Sfîntu Pătru o adus kiț dži florî ș-o dat la nora cari s-o vaitat ș-o spus să-i dze babi florili șî să-i spună că ieștă florî la muncî șî iarbă dżistulă. Șî baba să mînię' că cum poaci ia să șadă cu caprili șî la păduri ieștă florî dżistuli, la muncî.

Șî ia atunșa dzîși că să duși la muncî cu caprili, șî ia șî moșu; șî doa-uăsprăși cojoași o luvat cu iei. Șî s-o pus vręmi ră pănă toaci cojoașili le-o lăpădat dži pră ia, că s-o udat, șî ia o udžit goală făr țoali. Ș-a-tunșa ia s-o rugat la Dumńidzău s-o-mpetriască; ș-o-mpetrít-o. S-audži așa că s-ar fi vădzut undživa caprili ímpetriči cu moș cu tot șî cu baba. Dž-atunșa să dzîși Baba Dokia. Șî să numieșci dži la dzîua iei doauăsprăși dzîli vręmi ră. Cînd vidzem primăvára că-i vręmia ră, dzîșim că-s babili. Cîn trec babili, atunșa ní bucurăm că să fași vręmi.

Rudăria - Mihai Dobren, 80.

Iiriá doi fraț șî iiria sáraș ș-o plicat să să pună slugă la vr-úndživa. Ș-atunș s-o dus ínr-un sat măi in dżiparčí ș-o aflat o babă șî baba-i ínrăba:

- Undži vă dusiț voi, dragă?
- Am plicat pră sači să ní puńem služ.
- Așa, služ vreț să fiț?
- Vrem, că ní-săm sáraș.

- Atunș vă iau ieu. Mie-m trăbi služ. Nu vă dau lucru greu. Unu să-m păzîț o vacă, unu să-m rîniț ín grajdži.

Copiii, bucuroș c-o udžit slugă, dzimirița cîn s-o sculat, ál mari s-o dus cu vaca, ál mic o udžit să rîncă-n grajdži. Sara vína al mari cu vaca șî dzîša cătr-ál mic:

- S'e-i, frățioruli, cum é-ai mușít astădz? Iel o spuz:

- Bińi. N-am avu lucru greu, dż-abię am scos o postavă dži bucliuc. Dar tu, cum é-ai păstorít?

- Ooo, io iar biîni. Şădži vaca tari biîni. Pućam să iau masa cu miîni, să prînd pră masă, ca omu, dă nu să prînd pră zos.

- Aşa, frăţioruli, dzîs-al mic, vrei să dăm skimb? Ieu să mă duc la vacă, tu să rîneşć în grajdž.

- Vrieu, du-ći! C'i las, că ieş-mai mic, ca să odzineşć.

Iei să şiluiau unu pră altu. Āl mari o ghindžit că num-o cárliţă dži bucliuc o scos Āl mic. Iel o scos noauă cară. Şi vaca şădža rău, trişa noauă otară. Al mic să duşa cu vaca şi luva masa cu iel, că iel cridža că prîndži pră masă. Masa o űna-n şăli, ba coló să şădă vaca, ba coló, ba coló: şi nu şădža niş-undži.

Iel nu măi prîndza.
Vaca noauă otară trişa
Şi napoi viîna.
Sara ažunža
Acasă să-ntrăba.

Dzîşa al mari cătră-l mic:

- Cum, fracî, măi vrei să fii slugă?

- Baaa nu măi vreu. Dar tu?

- N'is io.

- Hai să-i spuînim babi: Noi nu măi şădžem.

La baba să duşa. Baba li spuîna:

- Uită, dragă, luvăţ dzisaţi şi duşeţi-vă la bunarî, în obuor, că-m bunarî îz baîni miei. Şi unu vă băgaţ îm bunarî şi unu staţ afară. Dzîs-Āl mari cătr-Āl mic:

- Bagă-ći tu, frăţioruli, că tu ieş-măi mic; ći pot traţi iut afară.

Āl mic să băga, Āl mari să ghindža că împli dzisaţi cu galbiî şi-i scoaci afară şi fuţi şi pră Āl mic îl lasă îm bunarî. Āl mic s-o socoćit, împlu o dzisagă şi-n aialăltă s-o băgat iel. Ş-atunş strigă:

- Sus, fracî, c-am împlut dzisaţi!

Āl mari i-o tras, i-o luvat la umăr dzisaţi ş-o fuţit. Şi cîn s-o dzipărtat dži satu ala, fracî-so Āl mic o scos mîna dzin dzisaz şi i-o dat o palmă lu fracî-so la urięki. Fracî-so să ghindža:

- Doamîni, şini dă-n miîni?
Cri-că Dumîizău,
Pintru frăţioru meu,

Că o fi păcat
Că io l-am lăsat îm bunarî nícat.

Șî iel tot fuza. Fraći-so proscocă mîna dîzin dîzisagă șî-i măi da o palmă. Șî iel iar să ghindza:

- Ooo, frățioru meu! Laz dîzisazi zos șî mă duc să-l scot.

Dîzisazi-i lăsa,
Napoî să-ntorșa.
La bunarî să dușa,
Fraći-so nu iiriá.

Fraći-so ăl mic luva dîzisazi șî fuzi-ntr-o tufă. Fraći-so ăl mari, cîn să prantorșa, dîzisazi nu-i afla. Atunș iel să ghindza:

Fraćili meu pră cari am vrut să-l șelui io, iel m-o șiluit pră mińi.

Iel să întorșa,
La un dukian să dușa,
Um biș cumpăra,
Pră drum îm plică,
Pră drum pluscăia:
C'a, Boian!
Hăis, Floran!
Lîngă tufă azunza.

Ie boi n-ávia,
Numa mińța
Șî tot striga,
Dșim biș im pocna
Hai, Floran!
Hai, Rujan!
Fraći-so-l audza,
Dă nu-l cunoșca.

Iișá dîzin tuf-afară, ca să-ș pună dîzisazi cu galbiń în vr-un car. Prăstă fraći-so da.

- Ooo, frățiorul meu, dă firi-ai al dracului să fii. Cum ț-o dat îm gînd să fas așa, să strîz la boi șî tu n-ai?

- Dacă n-aș fi făcut așa cu bișu, nu pluscăiam, tu la mińi nu ișai.

Dzîș-ăl mic câtră al mari:

- Iaca, fraći, mięrzim acasă șî-mpărțim bańi. Să dus-acasă, împărțiră bańi, ș-um bań iira mai mari, nu puca să-l împartă șî dzîșa că cum să facă.

Dzîș-al mari:

- Lasă, fraći, io l-oi manuntá mîńi dîzimińațá:

La griec m-oi dușa
Șî l-oi manunta,

Ieu ție Ț-oi da.

Nu șciu, i-o fi măi dat, o nu i-o fi măi dat.

Rudăria - Icoana Măcei, 25.

81

IORGOVAN

Iiriá un om șî-l kima Iorgovan. Ș-atunșa iei iiria doi fraț. Șî iel iiria mai mic, Iorgovan ala. Ș-atunșa fraći-so alalalt iiria bogat; avia doi boi ș-o iapă. Acuma so rugat dži fraći-so să-i dze boii s-aduc-un car dži lemni dži la păduri. Iel iiria cam prostovan. Fraći-so-i da boii cu caru șî să duśa la păduri. Iel cîn să duśa la păduri acoló, o traz boii cu caru lîngă un fag ș-o-nșiput să taie fagu. Șî fagu cîn cădza, cădza drept în car ș-omora boii șî frînza caru. Atunșa iel ši să facă? Să duśa la fraći-so acasă.

- Frațioruli, își, dă-m iapa să scot boii dži la um pripor că, își, nu pot să iasă. Iși:

- Cum să-ț dau io iapa, ši, cîn m-ai luvat șî boii șî nu mi i-ai măi adus. Iel:

- Frațioruli, c-o ploiat o ploaie mari șî-i imală șî nu pod boii să iasă.

Ș-atunș iel să băga-n grajdž șî luva iapa ș-on topor șî s-o dus la păduri. Șî cînd o fost la păduri, o fost un iaz mari ș-acoló iiria răță în iaz. Ș-atunșa iel o dat cu toporu s-omoară o rață. Ș-atunșa cînd o dat, toporu s-o cufundat șî nu l-o mai vădzut, toporu. Ș-atunșa iel iışa sus la cîmpie cu iapa. Ș-atunșa un drac s-o dus la iel. Ș-atunșa o spus:

-S-i faș tu, Iorgovañi, așia? S'-ai zvîrlit toporu-n iaz să ni mănîns rățăli?

S'i:

- N-am viñit să vă mănînc rățăli, ši am viñit, își, că-m fac o casă mari șî să-m tai lemni dzin păduri, ca să-m fac grádzie. Atunș iel o-nșercat șî liemnu ăla șî liemnu ăla, cari-i bun dži grádzie. O spus dracu:

- Mă, Iorgovañi, ši faș tu așia, atîta tăitură-m păduri? Tu vrii să ni tai păduria noastră toată?

S'i:

- M-trăbi lemni mulci, îm trăbi bîrni, în trăbi cosoroabi, în trăbi căpriori șî-n trăbi șî lăceț șî să fac șî sîndzilă, că s-astruc casa.

- Stăi, Iorgovañi, nu tăia, am să-dz dau io ție un foali dži galbiñ șî să nu ni tai păduria. Atunș iel o stătut ș-o spus:

- Poț să-m dai, numa să văd cîț îm dai.

Atunșa dracu să procufundâ-n iaz șî spuîă cătră dracu al mari și vria să facă Iorgovan cu păduria. Atunșa dracu al mari, îl întrăbă:

- S'i i-ai îmbunat tu lui, ca să nu taie păduria?

- Io i-am îmbunat foalili ăl cu galbiî.

- A'pu ia-l șî du-l, numa să-l însersă pră Iorgovan, cari viț fi măi iuț la luptă.

Atunșa iel cum să-l însersă pră Iorgovaî? S-o dus la iel șî i-o dus foalili cu galbiî:

- Iaca-ț, Iorgovaî, plata. Iel o spus:

- Pintru še?

- Pintru să nu tai păduria. S'i:

- Ahaaa, pintru păduri-m dai? S'i:

- Da pintru păduri-ț dau. Atunșa Iorgovan o luvat foalili șî l-o puz zos ș-o șădzut pră iel cu curu. Tunș dracului ii paria rău c-o dat foalili cu galbiî. Dzîșa cătră Iorgovan:

- Da șcii, Iorgovaî, și dzîc ieu?

- Ba nu șciu; daca-n spuî. S'i:

- Viedz tu iapa asta? Cari om luva iapa asta-n șăli ș-om ocolî iazu dži trii uorî, ăluia vo udzî foalili cu galbiî. Atunș Iorgovaî dzîșa:

- Aaa, tu ieșc în stări să ocolesc iazu dži tri orî cu iapa-n șăli? Iiș-mic tu dz-a luva iapa-n șăli șî să ocolesc iazu cu ia. Dracu o dzîs:

- Io mi-s mic? Io nu pot să iau iapa-n șăli șî să ocolesc iazu dži tri orî?

Atunș dracu dzîșa:

- O să probim șî să-l ocolim Atunș dracu luva iapa-n șăli șî-ntr-o clipită ocolia iazu dži trii orî. Ș-atunșa viîa la Iorgovan șî Iorgovan să spăiră șî dzîșa:

- Aaa, asta n-ai făcut-o bună. Iazu nu s-ocolieșc-așa.

- Numa spuî, Iorgovaî, cum! Tot ari să fie foalili dži galbiî a meu. Ocolieșci șî tu dacă poț! Tunș Iorgovaî încălica calu șî-l cuprinsă cu pișoarili dži prăstă foali ș-atunș-a-i da la cal pinćin să miargă.

Calu mirza.

Dži tri orî iazu-l ocolia

Șî la dracu să dușă

Șî cătră dracu dzîșa:

- Vez tu, drași? Io an luvat calu numa-n pișoari ș-am ocolit iazu cu iel, dar tu-l luvai in gîrgă șî-n sîlă l-ai ocolit. Iorgovan dzîșa:

- Stai, drași, că mai avem noi dži lucru amîndoi. Și Iorgovan să făsa pučerńic om Ș-atunša dracu dzîša cătră iel:

- S'i mai avem noi, Iorgovańi, dži lucru? Foalili ăl cu galbiń, dracu dzîša, tot i-a mieu. Iorgovan dzîša:

- Cum să poaci să fie a tău? Mi l-ai dat mie. Trăbi să fie a meu.

Atunš dracu dzîša:

- Aven să ní măi înšircăm dži dău-orĩ. Atunš Iorgovań dzîša:

- Pučem să ní-nšircăm cum vrei; foalili cu galbiń tot i-a mieu.

Atunša dracu dzîša:

- Hai să ní-nšircăm Să faš, Iorgovańi, cum dzic io.

- Da fac, cum să nu. Numa să faš tu năinci, să vidžen cum faš.

Atunš dracu dzîša cătră Iorgovan:

- Șuiră tu, Iorgovańi, ca mińi, să să răsuni valia dži trii orĩ. Atunša vo fi foalili cu galbiń a tăi. Tunš Iorgovan dzîša:

- Aaa, tu șci să șuirĩ șobăńeșci? Tu ai fost la oi? Tu ai fost păcurarĩ ca mińi? Șciu măi mul-ca cíńi să șuir, șt măi tari, șt măi frumos. Ia șuiră, să ć-aud, dzîša Iorgovan. Atunš iel înšepi să șuiri.

Cînd iel șuira,
Lemńili să clăcina,
Rĩurili înșita,
Izvoarĩli săca.
Iorgovan dzîša:

- Num-atĩta poť să șuirĩ, mă drași? N'is n-am audzĩt nímic.

- S'e, n-ai audzĩt nímic?

- N-am audzĩt, mi-s cam surd.

- S'i să mai șuir odată?

- S'i mă-ntrăbĩ? Ai să șuirĩ dži trii orĩ, dzîša Iorgovan.

- Atunš cîn măi înšipiá dracu să šuiri a dooară:

Lemńili să clăcinau,
Džin rădășină picau.

Atunša Iorgovań iar dzîša:

- Num-atĩta, mă, poť să șuirĩ tu măi drași? Pria slab ći port. Să ći văd, măi ai odată să șuirĩ cĩt dži tari poť tu, că dži două orĩ n-am audzĩt níš-cum cum ai fișcońat.

Atunz dracu proinsipiá sã fişcoanã a tria oarã.

Cînd dracu fişcońia,
Iorgovań surdza.

Ş-atunş cãtrã dracu dzîşa:

- Lasã-çi, draşi, mãi! Slab la piept ieşć. N-ai fişcońat dži nimic. Numa lasã sã fişcoń io dži trii orĩ, atunş vii vidza tu şi-i fişcońat.

Dracu dzîşa:

- Fişcoãni, Iorgovańi, sã é-aud io prã cińi, cã tu prã mińi nu m-ai audzît.

Iorgovan dzîşa:

- Stãi, draşi, numa sã-ţ spuń sã faş cum spuń io. Am sã ci leg la okĩ, cã cînd fişcon io odatã, tu ai sã surdzãşć.

- Aşa fişcoń tu dži tari, Iorgovańi?

Iorgova dzîşa:

- Numa ai s-asculţ dži mińi cã io n-am sã-ţ voiesc rãu. Tunş Iorgovań îl liga la okĩ şĩ grija un mai. Ş-atunşa cãtrã dracu dzîşa:

- C'-ai prigãcit, draşi? Sã fişcon?

- M-am prigãcit, fişcoãni, dzîşa dracu, sã é-aud.

Atunş Iorgovan luva maiu şĩ-i trãa-n cap.

- Ai audzît, draşi, cum am fişcońat?

- S'i, cã numa ca um puric m-o muşcat. Cînd da Iorgovan a doaua oarã înel, tunşa:

- Ai audzît, draşi, cum am fişcońat a doaua oarã?

- Am audzît, Iorgovańi, nu mãi şuira. Ai şuirat dži dãdãuorĩ, dar m-i dzistul, cã cîm vi şuira a tria oarã, ari sã mi sã džişkięie capu.

Iorgovań dzîşa:

- Nu, draşi, cã tu ai şuirat dži trii orĩ. Io am sã mãi şuir odatã.

Iorgovań cîm maiu îl luvã,
În dracu cîm prodã,
Dracu źos cãdza,
Cãtrã Iorgovan dzîşa:

- Iorgovańi, dzizliagã-mã la okĩ. Sã fi tu al dracului cu şuirat cu tot, cã mi s-o dzisfãcut capu şuirînd. Iorgovan îl dzizliga şĩ cãtrã dracu dzîşa:

- S'e, mã draşi, cun Ńi sã-mpari? Am şuirat miriêu o tari? Dracu dzîşa:

- Ba tari, Iorgovańi, ai şuirat, dă capu mi s-o crăpat. Şi Iorgovan dzîsa:
- Ai dzîs, draşi, c-avem să ní-nşircăm dži trii ori. Dži dădăuorî ní-am înşiract. Cum ní-om înşirca a tria oară? Dracu dzîsa:
- Nu ní-om înşirca alt cum. La fugă ní-om luva. Cari om fi măi iuţ, ala om cîşcîga foalili cu galbiń. Iorgovań dzîsa:
- Aaaa, numa la asta nu é-ai luvat cu mińi. La fugă, aia vreu şi ieu. Şi la asta am să cí birui. Vies-tu, draşi, copilu ăla? Ala-i copilu mieu. Dacă-l vii azunzi tu pră iel, cîn cí iai la fugă, atunś foalili cu galbiń vo fi a tău. Dracu dzîsa:
- Aaa, cu ala mă iau ieu la fugă?
- Cu ala. Ala-i copilu meu şi-i numa uriekili dži iel şi-i micuţel.
- Tunś Iorgovań dzîsa:
- Acu, draşi, ia-o la fugă! Cîn dzîc ieu, ai să fuţ, cîn copilu vo plica năinca ta, tunś tu s-alerz. Iorgovan strîga:

Ii tut, ipuraş,
Să fuţ cole pra ogaş.
Iepuru fuza,

Dracu alirga,
Dzin oki-i piria.
La Iorgovans ă duşa.

S'i:

- Ooo, Iorgovańi, tot să-ţ fie a dracului copilu tău.

Iel fuza,
Dracu nu-l măi azunza
Cătră Iorgovań dzîsa:

- Iorgovańi, numa una am să măi dzîc cătră cíni.
- Dži, mă draşi, şi vrei; io mi-s popa tău. Iorgova dzîsa:
- Mai vrei tu şeva, măi draşi?
- Numa una mai vreu. Să mă iau la luptă cu cíni.
- Cu mińi vrei să cí iai la luptă? Iiş-pria mic tu dži luvat la luptă cu mińi. Haida tu cu mińi, să cí iai tu cu taica meu al bătrîn la luptă, că cu mińi ieş pria slab, că noi doi or-şi-s-am prohibit, io tot é-am biruit.
- Ş-atunś să duşa-m păduri Iorgovan cu dracu; să duşa la o gaură. Acoló locuia un urs. Ş-atunśa Iorgovan cătră dracu dzîsa:
- Cînd io oi bruśi cu bîtu la gaură, atunś taica mieu vo iişá, cu cíni la luptă să vo luva. Dar să vă-mbrăţîşaţ braţă la braţă, faţă la faţă.

Taica lui iişa,
Dracu cînd îl vidza,
Îm braţã sã luva.
Ursu cînd îl îmbrãfişa,
Z'os prã dracu-l trîncã,
Carîa i-o fãrîma,

Oasãli li frînzã.
Iorgovan sã profãşa,
La dracu sã duşa,
Dupã un liemn şãdza,
La dracu strîga:

Fuż, draşi, ăsta ari sã-ţ punã capu, cã ăsta-i bãtrîn, nu iiş-tu ca iel. Fuż şî hai cu miîni!

Dracu sã rãzbia,
Dzi la urs scãpa.
Ursu mãrãia,

Dracu atunş fuza,
Cu Iorgovan sã duşa.
Iorgovan dzîsa:

Prã dracu-l şkipa.

- S'i mai vrei tu draşi acu? Cum sã ni mai luptãm şî si sã mai faşem? Dracu dzîsa:

- Numa una om mai fãşa. Viez tu, Iorgovaîni, palósu ăsta?

- Îl vãd, draşi. Dar si sã fac cu iel? Fã tu nãinci, sã vidzen si faş!

Tunş dracu dzîsa:

- Cari vo luva buzduganu ăsta şî-l vo zvîrli sus la nor, alúia-i vo udzi foalili cu galbiî. Tunş Iorgovan dzîsa:

- Ooo, zmãuli, tu ieşci-n stãri sã-l zvîrli la nor.

Tuns dracu-l luva,
Buzduganu-l zvîrlia,

Trii dzîli-mbla,
Api-l afla.

Iorgovaîni dzîsa, si:

- Viedz, mã draşi, luna aia? Viedz cã-s doi oamiîni-n ia, unu-i covaş, unu-i cãldãraş. Dracu-i vidza, cãtrã Iorgovaîni dzîsa:

- S'i fac, mã Iorgovaîni, oamiîni aia-n lunã?

Şci, mã draşi, si fãşa
Unu caii potcovia,
Unu tot cãldãri fãşa.
Io cînd cu buzduganu oi da,
In lunã sã vo duşa
Şî potcoavi vo fãşa,

Caii-i vo potcovi,
La noi nu vo mai viîfi.
Dracu cînd audza,
Cãtrã Iorgovan dzîsa:
- Lasã, Iorgovaîni.
Nu-m da buzduganu

Să-l bată cu sócanu,
Că io pră cíni é-oi duşa

În săli la casa ta.
Iorgovań dzîla:

- Cum, şî pră mińi mă iai, şî foalili cu bań şî iapa, că-i a mie?

Dracu pră toţ îi luva,
Pră Iorgovan cu iapa
Şî foalili-ntr-o mîná
Şî mirza o săptămîná
Ş-acas azunza.
Înuntru să băga,

Cătră Iorgovan dzîşa:
- Aişa ţ-î casa ta, Iorgovańi?
Aiş ai locuit,
Pră mińi m-ai biruit?
- Aiş am locuit,
Pră cíni é-am biruit.

- Şî cu sí-i astrucată casa tă?
- Cu noauădzăşinoauă dzi piei dzi drac.

Cătră copii dzîşa,
Iorgova strîga:
-Curieţ copii, prindzêţ dracu
Şî-l viţ omorî
Şî-l viţ bilí,
În casă pielia viţ puńa,

Gaura la pod om astupa.
Dracu cînd audza,
În luft să duşa
Şî pră Iorgovań îl lăsa.
Şî dacă vo fi,
Vo mai trăi.

Rudăria - Aceeaşi.

82

Iiria o muieri şî iiria-ncărcată. Şî ia iiria cu bărbatu la păduri, la porş. Şî ia o făcut um băiat la păduri şî iei îi puńa numi Iorgovan. Şî iei nu l-o mai boćidzat. Şî iel o criscut mari pan-o azuns pră la vro ópsprăşi añ. Atunş dzîii tată-so cătră iel:

- Măi Iorgovańi, s-aduşim pră popa să cí boćidzăm aişa la păduri. Dumini-că-l aduşem să cí boćedză. Dar să nu pleş cu porşi pană nu vińim noi dż-acasă.

Iel întrăba:

- S'îni-i, tată, popa ala? S'i faşi cu mińi, cum mă boćadză?

- Ț-toarnă apa-n cap şî-ţ puńi numili.

Duminićă să duşa, pră Iorgovań la colibă nu-l afla. Şî tată-so o-nşiput să-l strîzi:

- Măăăi Iorgovaaańi!

Iel dzintr-o vali mari să răspundza:

- Hăăă-hăăă, mă taaată.

- Vino, măăă Iorgovaani, c-o viñit popa să ci boçedză!

Da fñi-1, faaata lui dži popă, pană viñ io la iel! Atunś popa dzîsa:

- S'iñi-i ala dži s-audži dži strigă așă taaari dži sună valia?

- Ala-i Iorgovan copilu meu.

- Șî cum i-ai pus numili?

- Iorgovan.

- Iorgovan să-i rămîna numili și io mă duc. Popa s-o dus acasă.

Șî Iorgovan viña. Șî tată-so dzîsa:

- Mă Iorgovaani, ci du și tu acasă, ci du și tu prî la bisărică, faș și tu si fași lumia aialaltă îm bisărică, c-acuș îndz viñi vremea, ca să ce-nsurăm! Tunś Iorgovan cobora acas și să dușa la bisărică și să pună la rînd cu oamiñi. Tunś popa cînd iișă cu cădzelnîța, oamiñi să-nkina și cîn să-nkina, unu azunza cu capu-n curu lui. Iel proda cu capu-n curu aluilalt, ăl dzin năinea lui. Ala sântorșa, o palmă-n obraz îi da. Iel să prantorșa și proda-n ălalalt, în ortacu lui ș-atunșa să băcau ca drași îm bisărică.

Tunś să dușa acasă și tată-so-l întrăba:

- S'-ai măi vădzut tu, Iorgovaani, la bisărică? Ai făcut și tu ca oamiñi ăilalt?

- Ooo, taaată, isî, am făcut. Cîn m-am băgat îm bisărică, ișî popa c-un pitrón și-n capu ăluia și-n capu ăluia da. Șî oamiñi să-nkinară. Ș-ăl dzinăpoi meu dzeță cu capu în curu meu. Și ieu prodzêț cu capu în curu ăl dži dzinăinea miș. Șî al dži dzinăinci să prontoarsă și-m dzeță o palmă în obraz. Șî io mă prantorș și-i dzeț iar ieu o palmă ăluia dži dzinăpoi meu. Șî ni băturăm ca drași-m bisărică.

Rudăria - Aceeași.

83

SPUMA DZ'I PRĂ MARE

O fost o muișeri ș-o fost cu bărbat muișerea aia. Șî ia s-o-ncîlșit cu popa. Ș-atunșa ia s-o culcat cu popa. Șî cîm bărbatu să dușa dz-acasă, popa iiria aproapi și-l vidza pră bărbat cîn să dușa dz-acasă și să dușa la ia. Ș-odat-o plicat bărbatu la Bozovîs și popa l-o vădzut și s-o dus la ia acas. Șî ia s-o culcat cu iel. Bărbatu cînd o viñit dži la Bozovîs, s-o făcud biçagă ș-o dzîs:

- Au, mă băbaçi, ca rău m-i.

- S'i-ț făleşci, ši cí doari?

- Tot ma doari, nu șciu dzin še să-m fie liacu. Să cí duș, să-m aduș cîta spumă dži pră mari.

Tunș bărbatu plică să-i aducă cîta spumă dži pră mari. Ia să vorbia cu popa că cîn să duși după spumă dži pră mari, iel să să ducă la ia. Șî popa luva șî crî'snicu. Șî bărbatu o plicat după spumă dži pră mari. Ș-atunș s-o-ntîlnit cu ńeșci lăutaș. Tunș lăutașî-l întrăbară:

- Undži cí duș tu, mă omuli, undži ai plicat?

- Ma duc, că m-i bićagă muierea șî m-o mînat după spumă dži pră mari.

S'i:

- Ai, mă, napoi, că ia nu-i bićagă, numa ia să țîni cu popa. Hai cu noi napoi.

- Șî ši fașiț voi cu mińi, că ia mă viędzi?

- Nu cí viędzi, că cîn ń-apropiem noapća lîngă casă, cí băgăm într-un sac șî ligăm sacu la gură șî-l luvăm pră umăr șî baćim la firiastă șî ńi rugăm dži ia să ńi sloboadă înuntru. Șî omu atunșa așa făcu. Să-ntoarsă cu iei napoi șî cîn s-apropiară dži casa iei, îl băgară-n sac șî ligă sacu la gură șî Țîgańi bătură la firiastă. Șî ia iișî la firiastă șî dzîsără:

- Sińi ví-săț voi la firiastă șî sińi baći?

- Noi ńí-săm ńeșci lăutaș. Nu vi fași bińi să ńi primeșć să odzińim la voi?

Tunșa o dzîs:

- Ba vă primasc. Șciț să cîntaț frumos?

- Șćim să cîntăm dz-eli lumesć.

Atunșa-i slobodzî nuntru lăutașî șî iei luvară sacu pră umăr șî s-o băgat în sobă. Atunșa dzîsa:

- S'-ai tu, măi Țîgańi-n sacu ăla?

- Dži-elia noaștri, dži-eli țigărieșć. S'i:

- N-ai loc cu sacu-n sobă, că-i strîmćală-n sobă.

Tunș Țîgańi o dzîs. S'i:

- Noi băgăm sacu su pat. Ș-atunșa l-o băgat su pat sacu șî ia o făcut mîncari, o tăiat găiń ș-o sínat. Tunșa o dzîs cătră Țîgań că să dzîcă, ca să zoași ia cu popa. Atunșa Țîgańi o-ńsiput să cînci șî ia o-ńsiput să zoasi cu popa. Ia dzîsa:

Sus, popo, sus,
Că bărbatu mi s-o dus
După spumă dži pră mari,
Să mă țuși-n curu-al mari.

Tunú Țîgańi dzîsa:

Dar dać-oi dzizliga sacu,
Atunú vii vidza pră dracu.

Atunsa dzîsa:

- S'i dzîs tu, măi Țîgańi?

- Așa zîc io. Așa m-i zîcala mia. Atunsa iar o-nsíput să zoași și iar dzîsa:

Sus, popo, sus,
Că bărbatu mi s-o dus
După spumă dži pră mari...

Dži trii ori o dzîs tot așa și Țîgańi tot așa o dzîs:

Dar dać-oi dzizliga sacu,
Atunú vii vidza pră dracu.

Cînd o dzîs a tria oară, atunú Țîgańi o dzizligat sacu și-atunú o vădzut pră dracu. Și-atunú o iîșit bărbatu dzin sac. Și-atunú neșci lăutaș o șădzut la ușă și uní o șădzut la firiastă și iei o-nsíput să bată pră popa și pră crîsnicu. Și-atunsa popa o spus că iel plăceșci să nu-l bată. Atunsa iel o plăcit cu bań. Crîsnicu n-ávia bań să plăcască. Și-o-ntors crîsnicu curu-n sus și i-o pus o lumină dži milike'rtî în cur pan-o tricut lumina toată în curu crîsnicului. Și-atunsa i-o slobodzît.

Ș-o vińit Dumińica și ia o dzîs cătră bărbat:

- Mă bărbaci, mă duc cîta la bisărică.

- Poț să cí duś.

Atunsa popa cînd o vidza, însipia să cînci:

Frumoasă-i muierea cásta.

Atunú crîsnicu dzîsa:

Frumoasă pră paralili noăștri.

Crîsnicu prodzîsa:

Io parali n-am avut
Curu fișșnic l-am făcut.

Tunș lumia dzîșa:

- Oooo, Doaaamni, ca frumos cîntă popa-m bisărică.

Atunș bărbatu iei dzîșa:

Cîntă, ca dracu să-l ia.

Rudăria - Aceeați.

ZORILE, PETRECEREA MORTULUI, BOCETE

84

ZORILI MORTULUI

În dzîua dă să-ngroapă; pănă-n dzî dzimiñața. Stau [femeile] lîngă mort. Atunś iele să-nșep a cînta. Viîne: patru-ntr-o parće, patru-ntr-alta sau śinś. Cîn jumătać[e]-o gâtat, atunś înșepe alialalći.

Fire, trîndăfire;
S'-ai zăbăvit,
Dă n-ai înflurit,
Dă ierî dzimiñața
Pană d-astă miñață?
Trîndăfiru-m dzîsă:
Ieu mi-am zăbăvit
Tot la śudz prăvint
Păn s-o dăspărțit
Suflet dîla oasă
Cu mare duriere,
Cu părere ră-re.
Du-će, Ioaîne, du-će
Tot pră drum năinće,
Pană vii azunzá
La al măr dă Sîmpetru,
Dă vîr[f] pîn la śerî,
Poale źos pră mări;
Pră poală înflurit.
Iară źos la rădăśină
Ieștă o maică bătrîna,
Maică Mărie iera,
Cu caucu-i adăpa,
Drumu li-arăta.
Iar să merź năinće
Șî să nu-n greșăć,

Drumu să-l sminćeşć.
Să nu će abaț la stînga,
Că-s răzorî araće,
Cu spiî sămănaće,
Să ć-abaț la driapta,
C-acoló vo fi
Florî pintru dor,
Pintru ai călători;
Florî vi culieže,
Dă dor îdz vo treşe.
Iar să mierź pră drum
Pan vii azunzá
L-al mîndru dă rai.
La rai śin-iera?
Maica Prieșesta.
Lucru še-m lucra?
Vii șî morț scia.
C'e roagă, Ioaîne, će roagă,
Să će scie în coala viilor.
Roagă, Ioaîne, nu ruga,
Dacă n-ai rugat
Cînd porîncă s-o dat.
C'-oi scri-n coala morților:
Îrćie măi am,
Condźei n-am perdut.
Dar dîn coala viilor

Îrcia am sfîrşit,	Să ce putrădzască,
Condzei am pierdut.	Că tu-i vi da
Iar ce du, Ioane, ce du	Faşa ta
Pînă vii azunzá	Sup pravíşca lui,
Undze şerbi or ara	Iar spačili tíale
Şî şuće or sãmăna.	Pră braşali lui.
Du-ce, Ioane, du-ce	Dumnezău să ce ierće,
Pînă vii azunzá	Să fii iertat,
L-al negru pămînt;	Sufletu uşurat,
C'e roagă dă Domnul sfînt,	Dîla noi plecat.
Să nu grăbască,	

[Fiecare vers e cântat de două ori de o echipă de patru femei; echipa ceealaltă reia acelaşi vers şi-l cântă tot de două ori:]

Fire, trîndăfire,
Fire, trîndăfir!

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

85

DĂ PITRICUT LA MORT

Cînd s-apropie să-l ducă la groapă, în sobă, pană n-a plecat. Una-nşepi şi patru-s așa. S'inş dă toaci.

Vară, vară, primăvară,	Sîngurieli să dăşflor.
Săşitoasă şi amară,	Viîne nuviriel dă ploaie
Vînturoasă, iar săşitoasă!	Şî nu viîni cum să viîni
Dîn copiici scîncei mărg	Şî mi-j viîni văirînd,
Şî pră nări veînin îi pică	Toată lumea spămîntînd.
Şî dîn gură pară-i cură.	Toace izvoarili o săcat,
Şî grei vameş că mi-ş ierea.	Numa unu o rămînat
Şî luvau vamă	Şî somodzia așa-m dzîsa:
Fără samă.	Să mi-ş iasă pan afară!
Dă tälazu mărilor	Io afară nu mi-ş ies,
Florili sînguri-nflor,	Că pră pat că m-am culcat,

<p>La odzină m-am lăsat. Copilaș dăpră boacăță, Fięci mari pră munuńioari, Kimiećiță pră cırşoari, Şi kimięţ pră cırjńioari, Z' uńiláš pră fluirięli. Somodzia așa-m dzîsa: Că stag negru rădzica La uşîta mortului. Şi ieştă un măr dă Sîmpietru Şi pră poali-i înflurit Şi pră vîr ie-mpupit, Cum ai bun dă mirosit. Ieştă un brad mari rotat, Așa-i dă mari minunat Cu vîrvări pană la şerî, Cu poalili prăstă mări. Doamne, la tulpina lui, La tulpina lui şini şădza? Doamni, Maica Prięsista Şi cu Sîmtă Maică Mărie. Şi mi-ş şădzi şi mi-ş scrie Tot pr-o coală dă arcie. Şi i-i scamnu dă mătasă Tot dă sîrmă, Doamń-aliasă, Şi i-i scamnu dă răkită, Dă răkită împupită.</p>	<p>Roagă-mi-ći dorului, Să-ţ azući dzalului! Şi pră drum să nu grăbieşć, Că şi mai rău putrădzăşć. Spinăruica-i putrădza Şi faţă albă călfidza Şi okişori pńjána. Roagă-mi-ći dzalului, Să-ţ azući dorului! La mijlocu drumului I-o lină fintîna. Şădzi cu păharu-n mină, S' inî trięşi mi-l înkină. Ş-așa apa ii dă răşi Şi dă dor îi trięşi. Dar apă să nu mi-j bię, Că-i apă zăuitată, Să zăuită dă lumea toată Şi dă striń şi dă veşin Şi dă toaci nemurięli Şi dă buńi surorięli Şi d-ai buń dă puişori. Doamni-i dă grădziń cu florî, Ş-atunş vo vińi, Cînd cu şierbi oi ará Şi cu şuće-oi sămána.</p>
---	---

Bănia - Ana Otu, 67.

86

[Continuă pe altă melodie]: nu-i tot un viers. [E melodia pe care am auzit-o la Bozovici].

Firi trandafiri,
 Ieş-roşu la firi

S'i é-ai zăbăvit
 Dă n-ai influrit

Dă ieri dzimiñață	S'erñala s-o sfîrșît,
Pan d-ăstă-miñăță?	Condzeiu l-o pierdut.
Tu mă-ntrăbî pră miñi,	Mortu iar să proruga
Da io n-am înflurit,	La driapta să-l dze,
Că io mi-am prăvit	Că-s răzorî araci
Tot la șudz prăvind	Șî cu florî sãmănaçi.
Suflit dăspărînd,	Dar la parca stîngă,
Suflit dîla oasă	Că-s răzorî niaraçi
Dîn lumi frumoasă,	Șî cu spiñ sãmănaçi.
Oasă păcătoasă.	Șî mortu iar ruga.
Hai, dorule, hai	Dă ce roz, dă ba,
Haida dupe miñi,	Dacă n-ai rugat dă mult
Să ci duc pră ciñi,	Cînd an dat viestă-n sat.
Să ci duc la rai.	Pămînci,
Mortu să ruga	Pămînci!
Să-l scrie în ai vii.	Dă astădz năinçi
Somodzia mi-j dzîsă:	Să rni-l prindz părinçi
Ieu îl scriu în ai muorț,	Cu Aránzil Meilă.
Că fuoili s-o-mplut,	

Bănia - Aceeași.

87

Cînd pliacă cu mortu la mormiņ, atunsa pîna n-a plecá, îl petrișe. A'pu ieștă doauă petrișeri. Unu dzîse că: «Pră se cîmpu-al pîrjolit» șî alta să dzîse: «Pup dă trîndăfir.» Ieștă-n sacili ălia, că-i scris în cărț, în țaitungurî.

Pră se cîmpu-al pîrjolit,	Maica nu ce poace scrie-n ai vii,
Pră Ion îl dușa	Că coala mi s-o-mplut
În legănelu-al dă mătasă.	Șî condziiu l-am perdut
Iel să văita.	Șî șerñala an sfîrșît.
S'îne mi-l dușa	Numa Maica mi ce scrie,
Sus la Iristos,	Mi ce scrie în ai morț
Unde-i raiu vedzeros.	Că coala-i mult goală
Șî iei să ruga S	Șî condziiu l-am noit
ă-l scrie-n ai vii.	Șî șerñala an grijît.

Haida, Ioáne, pră drum năinće
 Sus la grădžină,
 Că drumu ți l-am măturat.

Bac-o, Doamíne, dă grădžină
 S'íne s-o dus nu măi viíne.

[Patru femei cîntă. Ceealaltă petrecere cu «Pup de trandafir» a fost publicată într-o gazetă pentru popor. S-a răspândit nu de mult în sat, din Mocerîș.]

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50,

88

Cîntat după mort pînă la morțarie.

Scoală, Petre, scoală!
 O nu ți-păca[t] dă Dumńedzău,
 Că cum rămîn ieu.
 Dacă io aș puća,
 Dzílili li-aș împărți,
 Dă cíne n-aș udzi.
 Dragă, io aș merzá,
 Cu cíne aș șadza,
 Niș d-on rău ieu nu ți-aș fi,
 Că dă toáce é-aș îngriji.
 Roagă-će lui Dumńezău,
 Să merg, Petre, și ieu,
 Că-i păcat dă Dumńezău,

Să rămîn văduvă ieu.
 Că muięria făr bărbat
 Ie dă vorbă tot în sat.
 O nu șci tu, dragă, biíne,
 Că noi doi íne vorbiam,
 Toáce le-mpliíam
 Dar acuma, vai dze miíne,
 Rămîn ca o pasăre-m pădure.
 Să faș cum vii puća,
 Ieu cred tu nu vii șadza,
 Să proviín la miíne,
 Să mă iai cu cíne.

[Femeia spuíne un vers, celelalte îl reiau în cor:]

Scoală, Petre, vai dze miíne!
 Undze, drago, ai plecatí
 Și pră noi cum n-ai lăsatí?

Atunșa-dz viíne, Domnule, să dzís, nu șcu cum; dar așa.... După cum ți durięria și jălia dă mare.

Bozovici - Iglca Bufta, 50.

89¹

Ia scoală, Păuñe, scoală,
 Scoală-će, măi vorbişće,
 Că acuma-i a dîn urmă.
 Dar că noi nu ni mai întîniimuuu,
 N'is pră lume să vorbiimuuu.
 Nu-i păcat dă Dumñidzăăăuuu,
 M-ai lăsat tot sîngură-riuuu.
 O, n-audz, Păuñ-audz,
 S'e io é-aş ruga.
 Să mă iai şi pră miñe,
 Să mă iai cu ciñe,
 Că n-am mumă,
 Că n-am tată

N-am fraţ,
 N-am surorî,
 N-am fişće,
 N-am fişorî,
 Mi-s pustîñe-n lume
 Ca mierla-m pădure.
 Dar şi mierla nămurî are
 Cucuşoru frăţîior,
 Rîduñaua verişor.
 Cum ghindzeşć să putredzâşć,
 Pră miñe să mă jăleşć,
 Că şi io é-oi jăli
 N'is pră lume nu n-om mai întîni.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

90

Odolian, Odolian,
 Dă şî n-ai murit încă an,
 Să nu torc şi pră duuán².

Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

¹ De la versul "Mai lăsat..." recitează, nu mai cântă.

² Parodiază bocetul.

DESCÂNTECE SI PRACTICE MAGICE

91

DĂ DZ'OKIAT

O plecat,
 Pră cale,
 Pră cărare,
 Să-ntîlîni Ion cu džiokitoriu-n cale
 Înima-i săcară,
 Criéri-i turburără.
 Io še mă socoćii?
 În ženunki-nženunkiai,
 Trii săbi-n mînă luvai,
 La toț capicili tăiai,
 Dîla toț sînze luvai,
 În capu Iu Ion lăpădai.
 Pușă-i snagă la snagă,
 Os la os,

Mai vîrtos dă cum o fost.
 Să rămîna luminat,
 Curat,
 Ca dă Maica Mărie lăsat.
 Pică sînze-aiș colieș,
 Pică oki cui ée džiokiș.
 Dăscîncicu-i dîla miîne,
 Liacu dîla Maică Mărie.
 Dăscîncicu mieu
 Șî liacu dîla Dumnezău.
 Io suflu prăstă cap,
 Džidžiokiu s-să ducă-n sat.
 Io suflu prăstă frunče,
 Džidžiokiu s-să ducă-n munče.

Asta-i džidžiokiu dă cap. Puń mîna pră frunče șî dăscînt.

Bozovici - Iglica Bufta. 50.

9

DĂSCÎNC'ICU SÎMC'I MAIKI MĂRII

Dăscînt lu Pătru dă džidžokî.
 S'îni o džokiat,
 O crăpat.
 S'îni-o rămînit,
 O plesnit.
 Șî dăc-o fi dă om,
 Să crape boarfili,
 Să ieșă sāmîntîli.

Dăc-o fi dă muiere,
 Să crape țîțîli,
 Să cură lapcili,
 Să-i moară copilu dă foame.
 Dăc-o fi dă fată mare,
 Pișe cosîța,
 Să nu să măi mărice.
 Oaia-ș linze mielu,

Vaca-ș linze vițalu,
S'uta linze roiu.
Io ling pră Pătru
Dă dzokituri,
Dă rămnituri,
Pătru să rămînă
Curat,

Luminat,
Ca dila Dumnidzău lăsat.
Că io cu limba i-am dăscîntat,
Sîmtă Maică Mărie,
Liac dîn limba mia să-i fie.
Dăscîncicu mieu,
Liacu dila Dumnidzău.

Asta dzîse dă trii uorî. Dăscîntă-n apă. Ia un cuțit și puñe apă-n scafă și dăscîntă. Fașe așa cu cuțitu acolô-n apă. La urmă după s-o gătat, stîmpără tri cărbuñ în apă; udă pr-al dzokiat.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

93

DĂ DZ'IDZ'OKIU

Cînd îl doari pră om capu dă varsă. Ala dăscînt așa cu mîna și cu apă, dacă nu-i lîngă miñe. Tămîni [în apă].

Dăc-o fi dziokiat un om,
Să-i crape capu,
Să nu să miri dă nîma,
Să-i cură boașli.
S'i iera o păsăria,
Codălbă;
Dzidzoku-l luvai
Dîn creii capului.
Și dacă l-o fi dziokiat o muieri,
O starpă, o cu lapci,
Să nu să miri dă ăl biçag,
C-o fi frumos, o urît.
Dacă l-o fi dziokiat o babă,
Să rămână surdă-n lumi-n țară.
C-o fi urît, o frumos
Cum Dumnidzău l-o lăsat,
Maică Mărie liac i-o dat.

Dacă l-o fi dziokiat o fată mari,
Sînzi dîn coadă-i curia
Și dzidzoku dîn cap îl luva
Și în mări-l dușă,
Undzi-s făclii aprinsă,
Miesă-ncînsă.
Și Dumnidzău îl dăruia
Și la mări-l dușă.
O, Maică Mărie, să ruga,
S'îni l-o fi dziokiat,
O dă mic, o dă mari.
S'i ira o păsăria,
Codălbă,
La iazu mărilor să dușă.
Dzidzoku dîn frunçi,
Dzidzoku ăl dîn cap,
Du-çi-n sat la sîni c-o fi mînat.

Cu toačí dzílili m-an rugat,
 Câ liac i-an dat
 Şî cu gura l-an dăscîntat.
 O, Maică îlârie-n loc sta,
 Toáce haińili le-am mînat,
 Dîla Dumńidzău sfîntu le-am mînat.
 Şî cum să scutură bosîiocu dă roauă
 Şî iarba dă pămînt,
 Aşa să să scuturi bićagu
 Dă toačí spaimili,
 Dă toačí boalili.
 Pră caii,

Pră cărări
 Şî Domnu Ristos dă folos.
 O, Maică Mărie, Doamnă mari,
 Nu pot să-ţ şăd în cali,
 Că înzereii ce păza,
 Dźidziokiu dîn cap să duşa,
 Dîn zgîrsili nasului.
 Undzi-s făclii aprinsă,
 Acoló să-l dăruiască
 Cu strădomaşî i-am mînat,
 Cu gura i-am dăscîntat
 Cin ţî să bačí ćemnia, la copii.

Bănia - Ana Oţu, 67.

94

DZ'ISCÎNC'IC DZ'I DZ'IDZ'OKIU

Dzokiu dži la cutări dżin cap
 Să să ducă-n sat.
 Dżokiu dži la cutări dżin frunčí
 Să să ducă-n munčí.
 S'ńi-o dżokiat pră cutari, o crăpat,
 S'ńi-o rămńit la cutări, o pliosńit.
 Dži-o fi dżokiată dži muięri,
 Să-i crăpi űţa,
 Să-i pişi cosîţa,
 Să-i moară băiatu dži foami,
 Să să miri lumia şî ţara dži ia.
 Cutări să udźască curat.
 Luminat,
 Ca dži la Dumńizău lăsat,
 Ca dżin tată sãmănat,
 Dżin mumă făcut,
 Dżin moaşă scăldat,
 Dži naşă boćidzat,
 Ca staua-n şeri,

Ca roaua-n cîmp.
 Ca poala Maiki Mării.
 Dżin limba mie liac să-i fii.
 Hei, acú dż-o fi dži om dżokiat,
 Să-i crapi boaşăli,
 Să-i cură pişatu,
 S-să miri lumia şî ţara dži iel.
 Cutari să rămână curat,
 Luminat etc.
 Dż-o fi dži fată mari,
 Cu cosîţa pră spinari,
 Să-i crăpi űţa,
 Să-i pişi cosîţa,
 S-să miri lumia şî ţara dži ia.
 Cutari să rămînă curat,
 Lumińat etc.
 O plicat un om roşu,
 La o păduri róşii
 Cu o săcuri roşii

Să taie un lemn roșu,
 Să facă o strungă roșii,
 Să mulgă oi roșii
 În strungăriață roșii,
 În cumpănă roșii.
 Džin cumpănă roșii,
 Îl puña în străcătoari roșii.
 Străcătoaria roșii o luva
 Ș-o puña-ntr-un sălșiņer roșu.
 Sălșiņeriu roșu nu să șcia
 S'i să făsa.
 Așa nu să șcia ši să făsa
 Džokitoriu cu džokitoaria,
 Rămńitoriu cu rămńitoaria,

Cu toaci miracili,
 Cu toaci džizmiracili
 Dži la cutari.
 Cutari udzá curat,
 Lumińat,
 Ca dži la Dumńizău lăsat,
 Ca džin tată sămănat,
 Džin mumă făcut,
 Džin moașă scăldat,
 Dži nașă boćidzat,
 Ca staua-n șeri,
 Ca roaua-n cîmp,
 Ca poala Maiki Mării.
 Džin limba mie liac să-i fii.

Așa cu mînilu goali džiscîņț la cap. Atuns sufli prăstă cap.

Rudăria - Icoana Maței, 25.

95

D'I D'ID'IOKIU

Fuž d'id'iokiu
 D'in creii capului,
 D'im fața obrazului!
 D'id'iokiu cu muroń,
 D'id'iokiu cu muroańi.
 Înima i-o crăpat,

Sînzžili i l-o vărsat,
 Iar să rămîna curat,
 Lumińat,
 Ca d'i moașă iar scăldat,
 D'i naj bot'izat.
 D'iscîņț așa-n săc, cu suflitu suflat.

[Suflă peste cel bolnav.]

Pătaș -Ana Băsilă, 78.

96

DĂ MÎNĂTURĂ

S'în-o mînat cu o mîna,

Întorc cu doauă.

Șî šiń-o mînat cu doauă, Întorc cu trii.... etc. S'îń-o mînat cu opt, Întorc cu noauă, Cu noauădză-șî noauă. Să să ducă dă pră capu a lui še-i bećag, Sâ rămîna curat, Ca dîla Dumńidzău lăsat,	Că io m-ań rugat la Maica Mărie. Maica Mărie audzá, Pră scară dă sară să cobora Șî cu bišu pocńa Șî toaće durierili dîla cutare luva. Șî iei să rămîna curat, Ca dîla Dumńidzău lăsat
--	---

Atunśa dzîše:

Fuź strigă Șî strigoańe Șî murooń Șî muroańe, Șî rămńituri Șî prăvituri, Nu sta, Nu șădză. Dîla cutare Duše-vă-ț în mări ńegre. Acoló să vă zădzinaț	Șî pră cutare să-l curățat Dă răle, Dă durierĩ. Șî să vă duișț dîn grădzina în grădzina, Păn viț da prăstă stăpînă; Șî dîn sat în sat, Păn viț da prăstă a ś-o mînat. Da tu, cutare, să rămîn curat Ca dă Dumńidzău Isus Cristos lăsat.
--	--

Dăscîntă-n apă șî molidvă. Să pună noauă fălurĩ dă bucaći în apă. Puń sare, puń pită, puń cucurudz, puń păsui, puń crumpiel, puń tămîńe, dulęce, șapă, piparcă. Șî cu mătura șî cu cuțitu să dăscînci. Să să spieli șî še rămîńe s-o lapidže la hotar, undže să hotărășce cu veșinu. Cum să hotărășce cu veșinu, așă să să hotărăscă rău dîla iel.

Bozovici - Fira Cocorășcu, 84.

97

DĂ MÎNĂTURĂ

Mînătură curată, Mînătură spurcată, Năpoi întorcată,	Du-ći la mărili negri, C-o crișit fińi voștri, Să vă dúșeț să cununaț
--	---

Și să bieț și să mîncaț
 Și pră cutare curat să-l lăsaț.
 Să rămînă curat.
 Lumiñat,
 Ca dîla Dumñidzău lăsat.

Dzîse dă trii ori. Iar prodzîse:
 Mînătură curată,
 Mînătură spurcată,
 Năpoi întorcată,
 Dusi-vă-ț la mărili vînăce

Ș-atunș dzîși:

Dusivă-ț la mărili albi....,
 Io v-am dăscîntat,

Prăstă mărili negri v-am aruncat,
 Cutare curat o rătmîñat.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

98

AL DĂ MÎNĂTURĂ

Mînătură spurcată
 Și noauă văduvi văduviçi
 Și dîla cutări oprăviçi.
 Și cu pușca l-am pușcat
 Și cu marmor l-am mărmurit
 Și cu prau l-am prăuit
 Și ăluia cari-i becăg l-am mînat
 Și cu pieļi goală l-am mînat,
 Pră roată l-am încălicat
 Și cu coarñi dă capră l-am îmbruțat
 Și-n N'ergăñ li-am nîcat ș-am
 îmbruțat
 Și o viñit mînătură pră apă
 Și io am mînat-o pră săc.
 Și iar o mînat mînătură pră să
 Și am mînat-o-n apă.
 Și du-çi, mînătură,
 Prîn foc, prîn apă,
 Că ieu cu gura é-an dăscîntat
 Și dzalu al mari țî l-am dat
 Dă keltuială și dă oprăvit.

Și du-çi pră povói!
 Du-çi la dom-so năpoi,
 Să nu-i dzę a sta,
 La pat îl vo culca,
 Z'os să-l trîncască!
 S'îni i-o fi dat cu una,
 Îi dau cu doauă.
 S'îni i-o fi dat cu opt,
 Îi dau cu noauă,
 Cu noauă cară-ncărcaçi,
 Ca dă sari apăsaçi.
 Și zos să-l trîncască
 Și căcaina să-l lovască.
 Și cum întorc patru boi la capiçi,
 Așa să să-ntoarcă
 Făcăturili,
 Mînăturili.
 Și iel rămîne' curat,
 Luminat,
 Ca dîla Dumñidzău Sfintu lăsat.
 Și să nu poată sta,

Să nu poată-mbla,	Și Domnu Ristos dă fălos.
Pan dă miîni vo da.	Și Dumnidzău sănătaçi-i da
Și liac i-an dat	Și Maica Mărie cu iel iera.
Cu gura i-an dăscîntat.	Am dăscîntat așa cu mîna.
Și io dăscîntătoari,	Să pun mîna pră iel.

Bănia - Ana Oțu, 67.

99

D'I MÎNĂTURĂ D'-A SPURCATĂ

Cîn d'iscînt d'i mînatură d'-a spurcată, iar d'iscînt cu spurcat.

Iartă, sfînt'i pămînt'i,	Undzi săcuri n-o tăia,
Că nu ti'mpung pi t'îni,	N-is cocoș n-o cînta,
Împung mînaturili.	N'is urmă d'i om nu s-o afla!
Mînatură cu d'ăuul,	Ion să rămînă curat,
Mînatură cu muroaîni,	Luminat
Mînatură cu păduroaîni,	Ca d'i la moașă scaldat,
Napoi să napoiaț,	Ca d'i naj boti'zat.
În codri pustîni să plecaț,	

Cu cuțit, cu tamîni și apă o răkie și molidvă, și ai. Biș. Să udă d'i noauă orî.
[Cuțitul] îl puî orî după ușă orî sup pat, îl împlîntîm în-pămînt.
D'i trii orî să d'iscîntă.

Pătaș - Ana Bășilă, 78.

100

ACU FAS'EM PRĂ SCRISA

Să să mărice fiecîli sau fisori. Iai brășirili dă prîngă iei și le duș la vrăjîtoare. Și zvîrli brășirili pră coș. Așa dzîs:

Iiu brîșoru mieu,	Cu cícu dă fier,
Îl zvîrlii pră coș.	Cu ăripili dă oțal.
Dă pră coș ieșî un cocoș.	Să nu-dz dze a sta,

Să nu-dz dže a șădža,
 Pănă-n lumi-n țară vii pleca,
 Dă scrisa lu cutare vii da.
 Să nu-i dže a șădža,
 Să nu-i dže a mânca,
 Să nu-i dže a lucra,
 Să nu-i dže a uodziîni,
 Să nu-i dže a durmi,

Pănă la cutare vo viîni.
 În vis s-o visădză
 Ș-aievea să-l vadă.
 Cu cícu să-l cócnască,
 Cu ăripili să-l pălăpăiască,
 La cutare să-l porńască.
 Pan dă trii uorî asta să faşe așa.

Bozovici - Igliea Bufta, 50.

101

DĂ DRAGOSTĂ

Făz dă dragostă-n mișeri și cu bosîioc.

Cum traži albina
 La stupină
 Dă pră toáci florișelili,
 Dă pră toáci dželurișelili,
 Dă pră toáci rîurișelili,
 Cum aliargă,
 Cum să zbușumă,

Cum aduși,
 Dă toáci căsuțali și le umpli,
 Așa să s-astrîngă toț fisorî la cutari
 (sau fișșili la fișorî),
 Că cu mișeri voi indulși,
 Cu bosîioc voi mirosî
 Și slava Domnului s-o coborî.

Pan dă trii orî. Atunș fata sau fisoru ia puțînă mișeri și-ș unze ženili
 [pleoapele] și hainili pră iei. Și pliacă la joc.

[Busuiocul] îl poartă la iei.

[Vrăjitoarea ține mierea și busuiocul în mână când descântă.]

Bozovici - Igliea Bufta, 50.

102

DĂ DRAGOSTĂ

Cum aliargă albina la stupină,
 Așa s-alerže cutare după mișe.
 Și cum ie dulși mișeria,

Așa să fiu dulși ieu la cutari.
 Și cum nu poáce nîma fără sare,
 Așa să nu poată iel fără mișe.

Acu dzîşe:

S'în-o fi făcut urîşuîne
C-o mîună,
Io întorc cu doauă.
S'în-o făcut cu doauă...

Iar, pan-la noauă.
Le luvai,
în mări le lăpădai
Şî pră miîne, cutare, mă curăţai.

Cu mişeri şî cu bosîioc. S-să ungă şî să ungă pră ăla care vriş. Bosîiocu-l puîne-m pozonari, dacă-i om, şî dacă-i muişere-l puîne după brîu. [Femeia să se ungă în cruce pe faţă].

Bozovici - Fira Cocorăşcu, 84.

103

Îi fac pră scrisa. Aruncă brîu-n sus pră coş; şî marţ sara şî sîmbătă sara:

N-ărunc brîu lu Ana,
Numa arúnc un cocoş
Cu cícu dă fier,
Cu áripili dă lemn,
Cu măsîali dă oţal;
S-să ducă la soţu lu Ana,
Cu cícu să-l cócńască
Cu áripili să pălăpăiască,
Dîn som să-l pomeńască,
La Ana să-l porńască;
Să nu poată lucra,
Să nu poată mńca,

Pîn-la Ana vo pleca.
Cu níma să nu zborască,
Pîn cu Ana s-să-ntńnască.
D-o fi dîn sat,
Să vină dăzmăţat,
În vis, să-l visădz
Ş-aişvia să-l văd.
D-o fi legat,
S-să dăzlişze.
D-o fi dăzlegat,
S-să proleşze.

Şopotul-Nou - Păuna Rńncu, 50.

104

PRĂ SCRISA SPURCATĂ

[Se aruncă la fel brîul pe coş, la Anul nou sau marţi şî sîmbătă seara].

Arunc în sus pră coş

Un negru cocoş,

Un lag vălác
 Ş-un şârpe-ntârîtat,
 Cu dracu mestăcat,

La soţu Iu Ana mînat,
 S-o ia, să nu poată sta.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

105

[La Anul nou fetele ies la miezul nopţii în grădină.]
 Prindze dă gard:

Nu scutur gardu,
 Scutur pră dracu,
 Să-m aducă soţu mieu,

În vis să-l visădz
 Ş-aiëvea să-l văd.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

106

Li fac d'i dragostă în mieri.

Cum să-ntoarşi sícoaria şi pozomócu cătră răsărit, cătră sfinţît, aşa să rămîină care s-or împreuna, să fie sínstîţ şi îndulşiţ pîn la sfîrşîtu vieţî. Cum îi mieria îndulşită şi sínstîită, aşa să fie şi iei plăcuţ şi vădzuţ pan la sfîrşîtu vieţî.

Îm mieri să d'iscîntă, mănâncă în gură şi unu şi altu, o-l unze.

Pătaş -Ana BăSilă, 78.

107

[DE LEGAT]

Apăi la legat trăbui sáră dă stup mort şi cu brăşinariu care-i alúi dă s-o şcers cînd o iubit - să mă ierţ. Aşa fac muişerili cînd au trai rău cu oamińi. În dos dăscîntă, în şăle, la foc şi dzîşe:

Nu leg brăşinariu,
 Numa leg trupu cutăruia,
 Să nu să măi poată duşe niş-undze.
 Numa díla mińe să fie dăzlegat;
 Şi dă fată mare şi dă văduvă

 Și dă muiere cu bărbat, legat.

Noauă noduri le liagă. La tot nodu dzîşe odată [cu mînila la spate].
 Ş-fac păcaće. Asta nu-i bun. [Zice că moare omul dacă nu-i desleagă]. Sînzili să
 suie-n cap.

Bozovici - Fira Cocorăscu, 84.

108

[DE DESLEGAT]

Dară dacă să zгодzeşce dă-i omu legat, dă nu poace să facă cu muieria
 nimic, aia iară-ţ spun.

Atunsa trăbui slobodzîtură (fănină dîla care o faşe-ntîn) şi apă dîla rîu.
 Slobodzîtură s-o pună-n apă şi să dzică așa:

Cum să sloboadze fănina dîla moară,
 Aşa să să sloboadă iel.
 Și cum să duşe popa cu mic cu mare
 La rîu lui Iordan Boćedzātuoriu să boćadză apa,
 Aşa să rămînă iel curat
 Și dăzlegat.

Bozovici - Aceeaşi.

109

APĂ DĂ VÎNTURI

Dă-i vînturos omu şi să scutură, atunş [face] apă dă vînturi.

Dzîşe:
 Dumńidzău porînşa,
 Mílili pleca,
 Pră cale, pră cărare.
 Pră Ana aflá-n drum mare
 Dăsculţă şi dăşćinsă.
 Prîn saće cu zănaće,

Toaće uşli aflá-ncuńaće,
 Cuţićili-ncordaće.
 Numa uşa a lui bećag(a lu Ana)
 Afla coşu dăstupat,
 Fereşćili dăşćisă,
 Uşa dăscuńată.
 Să luvară,

Pră uşă sa băgară,
 în vatra focului 1-aflară.
 Îl frînsără,
 Snaga-i luvară,
 Puçerea-i luvară
 Şî-n zăstrúg o-ncuñară,
 Prăstă mări zburară.
 Pră Ana o luvară
 Dîla vale dă drumu al mare o lăsară.
 Îm plímiţă o-ncuñară,
 În gunoi o băgară.
 Acoló rămîne'
 Cîntînd,
 Văiçrînd.
 N'ima n-o audzá.
 Sîmtă Maică Mărie la ia coborá.
 O luva sup poala iei,
 Supt áripa iei.
 Taş, tu Ano,
 Nu ce cînta,
 Nu ce văiera,
 Că dă milí m-oi ruga,
 Liacu ţi-l vo da.

Stano, Ileano, Sîndziano,
 Cătaţ,
 Liacu lu Ana-l daţ,
 Dîm pămînt,
 Dă sup pămînt,
 Dîn iarbă,
 Dă supt iarbă,
 Dă supt ale livedz vierdz,
 Dă supt ale izvoare răs,
 Dă supt toáce pietrişelili,
 Dă supt toáce florişelili,
 Dă supt ai munţ cărunt,
 Că io cu tãmîne v-oi tãmîna,
 Cu floare mare v-oi afuma,
 Cu bosioc v-oi stropí,
 Cu salcă v-oi lăstarí,
 Cu miçere v-oi indulsí.
 Ana să rămîna
 Curată,
 Luminată,
 Ca staua dă pră şerí.
 Ca roaua dă pră pămînt.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

110

APA DĂ VÎNTURI

Cîn cí dor oasăli, pişoarili şî mînilí. Cîn să udă aia, cu apa-i trieşi.

Vînturí miş,
 Vînturí marí,
 Vînturí mijloşín!
 Noauă vînturí băca,
 Dîn trúpăt trupăia,
 Dîn şijmi călca

Şî salca să clăcina,
 Că toáci vînturili o băca.
 Florí albi dă pră poçes!
 Cu aţ roşie am dăruit
 Şî cu bań am potcovit.
 Apa dă pră vâi viña

Și toată să clăcina	Și lîngă salcă șădze.
Cînd pră rîu merza.	Și Milialifîe să ruga
Și Maica Mărie să ruga,	Și la toată lumia liac li da.
Maica Mărie curățîtoari,	Și o plicat zoi dă dzimiñață
La toată lumea leac adușa	Și Foiofîa și Trăndăfira.
Dîn toaci počíșelili,	Și ia-n coaci și-n zenunkî șădza.
Pră roauă,	Și ia licuitoari
Pră șață	Și Domnu Ristos dă fălos să li fie.
Și Milialifîe să vorbia	

La asta trăbui trii firi dă salcă, lăstari dă salcă și cîta mișeri pusă-n apă și să să unșă și să biș. Cîn să dogată apa, lăstari să-i ducă la rîu.

Bănia - Ana Oțu, 67.

111

DĂSCÎNC'ICU SPĂLAT

Cumpără oală noauă ș-o dușe la vrăjîtoare. Acoló puñe noauă fișlurî dă florî. Nu le pușem spuñe pră nume [nu le știe]. Și le puñem și le fișbem și, marș sară sau sîmbătă sară, care vriș să să spișle, caut-un fer dă plug, ăl lat, să puñe cu pișoarili pră iel la rîu și beșagu să dăzbracă dîn haiñe, rămîñe gol, și vrăjîtoaria-i toarnă apa-n cap, pră iel tot, așă:

Cum spală apa toace petrișelili,	Ca apa dă curat.
Toace lomurișelili,	Cum întoarșe fieru tot pămîntul,
Așă să să spișle Ion	Așă să să-ntoarcă toace durerili dîla
Dă toace făcăturili,	Ion.
Dă toace lăpădăturili,	Dăscîncîcu-i dîla miñe
Dă toace fărmașăturili,	Și liacu dîla Maica Mărie.
Să rămîñă lumiaat,	Dăscîncîcu mieu
Zbișulat,	Și liacu dîla Dumnezău.

Bozovici - IgHca Bufta, 50.

112

DZ'I SPĂLAT

Să spală. Džiscîncic dži spalat. Să duși la rîu cu um fir dži bosîioc șî-ncînă-n rîu șî spuîni:

- Bună džimiînață, rîu dži roauă.
 - Mułtamés-dumitali, dragă cutari.
 - Șadz pră scamn dac-ai viînit.
 - N-am viînit să șad pră scamn,
 Niz dži aur, niz dži arzint,
 S'i-am viînit cu apa tă să mă spieli
 Pră față,
 Pră brață,

Pră zinunki, pră coaci.
 Îm față să-m puî soarili
 Cu zării,
 În oki stălii,
 În dos luna
 Cu zării.
 Să fiu drăgostoasă
 La bărbat șî la toată lumia.

Rudăria - Icoana Măcei, 25.

113

S'INSTĂLI ĂLI MARI

Îi pun șînstăli ăli marî șîmbătă șî marța pînă-m prîndz. Acoló trăbui noauă turț dă grîu, noauă fielurî dă florî, o lingură noauă, o scafă noauă [de lemn], o ață cît îi omu dă naltă, o păra îngăurită, miere, pînză-m patru colțuri, dacă ie om trăbui cocoș, șî dacă-i muiere, trăbui găină, lumină dîla praznic. Atuns după še să dăscîntă, trii dzîle nu ieș-afară omu ăl becag. Îl unze cu miere în fața obrazului șî umeri. Tot odată șî turțîli viîne unsă cu miere. A triia zî turțîli să dau la copii să le mînse, dar să nu vină nîma cu duuañ sau muieri cu dimistrații (muieri fie-cum), pintru că-i lucru curat. A triia zî omu să spală șî apa še să spal-o sprijoane pr-o tranța curată șî ia tranța șî ale noauă fielurî dă florî șî să duși la rîu șî le scutură pră rîu șî florili le lapădă pră apă. Atuns-insępi vrăjitoaria să dăscînce. Mai năince să dăscîntă șîmbătă džimiînață.

Maică Mărie șî mîlili alefii,
 Nu șadzăț,
 Nu vă-mbiiaț,

Numa alergăt
 Șî liacu să i-l daț;
 Nu-ngăduiț,

Nu zăbăviț,	N'is săcure nu taie.
Prăstă toace dźalurili să porniț	Acoló să vă fie
Și s-adușeț	S'ina
Toace florișelili,	Și odźina.
Toace lecurișlili,	Iară ála să rămîna
La Ion să le puńeț	Luminat,
Și snaga să i-o adușeț.	Zbișulat,
Cu pita v-oi sătura,	Ca dă moașă scăldat,
Cu apa v-oi adăpa,	Ca dă nașă boćedzat.
Cu flori v-oi kići,	I, iac, Doamne, să-i fie.
Cu mișere v-oi indulsi,	Pućeria nu-i dila mińe,
Cu bań v-oi plăci.	Dila Maica Mărie.
Să vă dúșeț	Dumńizău sfintu să-i aźuce.
În pustieșag,	Și voi, milostî' vńișilor,
Undze cocoș nu cîntă,	Cu Dumńizău la munće.

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

114

SĂ FAS'EM DĂ MURON'

Fuź rnuroń,	Cu mătura é-oi mătura,
Fuź strîgoń	Cu cuțitu é-oi tăia,
Dă pră capu lu Pătru,	Prau și pulbăr é-oi fășa
Dîn fața lui,	Și-n vînt é-oi sufla,
Dîn virtuća lui,	N'imic dîn cine n-oi lăsa.
Că cu tămîńe é-oi tămîńa,	

Asta spun dă trii orî. Sara cînd însară, cînd omu nu doarme și n-are odźină niș cîntă, n-are lińișće.

Bozovici - Aceeași.

115

Care o fost tare rău, să fașe muroń [după moarte], care o foz vrăjmaș. Hai să-i dăscîntăm.

Îi dăscîntă fără vorbe, atuns cîm pliacă la morțarie. Ia moare dă vardză și-o cîntărieșće la dosu spinări (puńe la dos cîntariu și-o cîntărieșće). Nu caută să

vadă cît ii, numa faşe kímăta. Ş-atunş moaria aia dă varză o toarnă pră iel în săcrin ş-atunş mai faşe şî áltăşe, o cruşe dă măşiaş şî i-o puñe-n sîn la pişle. Dar altu care-i rău dă tot, ii bac-un cuñ in foale.

Îi poşeşće [moroiiul pe oameni]. Îl toşeşće sînzili pră gură sau pră nas [pe omul cel pocit de moroiu].

Bozovici - Aceeaşi.

116

[OPRĂVITUL MOROIULUI]

Îl oprăvieşće. Atunsa-i faşe turtă crudă ş-o dă pră feriasă dă pomana muroñului ăluia. Al ś-o primit-o să duşe cu ia la rîu ş-o lapădă pră apă şî dzîşe aşa:

Să să ducă ala, cum îl kiamă, mortu ala,
Undze vo sta apa, acolo să stai,
Cu noi nimic să nu măi ai.

Bozovici - Aceeaşi.

117

DĂ BUBĂ

Bubă mică,
Bubă mare,
Nu-nfla,
Nu gînfă,
Nu-mpunze,

Nu străpunze;
Că io-i inzuñkia [sic],
Rugăsuñe mi-oi făşa,
Maică Mărie d-o spărza.

Aşa până dă trii ori.

Bozovici - Aceeaşi.

118

ACUMA FĂ DĂ MÎNĂTURĂ!

Mînătură curată,
Mînătură spurcată,

Cu scrisă-mpănată,
S'e viñ ca o iapă,

S'e viń rńkezńnd,	V-oi tăia oőoarili,
Ca o scroafă grăocńnd,	V-oi curma vńnili,
Pră capu lu cutare picńnd?	V-oi frńza mńnili.
Că ieu m-oi duőa,	Căőită v-oi făőa
Toaće coasăli li-oi strńza,	Ői foc le voi da,
Piőoarili vi li-oi tăia,	Scrum đńn voi oi făőa
Prăőta noauădză-ői noauă dă dzaluri	Ői lu cutare li-oi da.
v-oi lăpăda,	
ńn mări ńegre vii azunza.	
ńntr-o lingură dă apă v-o bia. (ńi dăőcńnt ńn apă ői-l udz ői bię.)	

Bozovici - Aceeaői.

119

DĂŐCńNTĂ DĂ MORON'

Trăbui ai, prau, tămńne ői untură. Toaće le mięőacă ńn untură. ő-atunő să duőe după uőa căői ői dăőcńntă c-un cuőit.

Dăőcńnt lu Pătru dă moroń.

Moroń viu	Cu noauă puőkĩ.
(ieőta iei dă oamińi-s ca ői morońi),	Cu puőkili-i puőcară.
Moroń mort.	Cu coasăli-i tăiară,
Sări dracu dă după uőa,	Cu ai ii afi,
Dă după uőa-n mijloc dă casă,	Cu prau ńi proii,
Đńn mijloc dă casă,	Cu untură unturai,
Pră masă,	Cu tămńne-i tămńńiai,
Dă pră masă-n scafă,	ńn foale dă capră-i băgai,
Đńn scafă-n lingură,	Prăőta mări-i arunca,
Đńn lingură-n ńńma lu Pătru.	Undzi calu nu să călărieőci,
Carńia-i mńca,	Fata mare cosiőa n-o-mplećeőci.
Pucerea-i săca,	Acoló vo trăi
Sńzili-i surbĩ,	Ői vo lăcui.
Faőa o-ngălbńńĩ.	Păsăria albă,
Ői plecară noauă moő	Coada albă,
Cu noauă coasă.	Cńntă-n őeri,
Noauă fiőori	Cńntă pră sup őeri.

Undže cîntă piatra să dăspică.	Curat,
Așa să să dăspîse	Luminat,
Dzokiturili,	Ca dîla Dumnídzău lăsat.
Rămńiturili.	Sîmtă Maică Mărie,
Strîgońi,	Liac din gura mia să fie.
Morońi	Dăscîncicu mieu,
Să fie	Liacu dîla Dumnídzău.
Sîmpăraț	Io puțń am dăscîntat.
Ș-așădzaț.	Sîmtă Maică Mărie liac mult m-o dat.
Cutare să rămîna	

Unže cu untura aia la tălpî și la inimă pr-ăl becăg. Cînd îi becăg rău.
Potrivesc că-i dzokiat rău dă moroń.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

120

MIERG LA MUS'IT

Acuma cînd un om să bolnăvieșce, are săcătaće (n-ai pućere) în mîń și pișoare, în toaće oasăli, să dușe la o vrăjitoare ș-o kiamă să mușască, la tată-so, la fraće, la care i-o fi mort, dacă îs întro dzî sau într-o lună făcuț, dacă-s dzîláciș sau lunaćis. Ș-atunș ia un om strin; îl prindže fraće sau tată. Ș-atunș acolo ia lietcă, la morțarie, o trestie, o lumănară ș-o zămișcă. Atunșă încalică mormîntu și cu omu ăl strin bolnavu să-mbrățșadză și cu lanțu dîla coș i-inșinže prăstă mijlóc.

Tu mortule (o spuńe vrăjîtoaria)	Cîm pămîntu-l vîi măi călca,
Dă astădz înainće	Cîńipă vîi sămăna,
Trestia să-ț fie fraće,	Îm baltă vîi puńa,
Cu Iliia nu măi ai nímic,	Îm míliță vîi baća,
Că Iliia fraće ș-o aflat,	Cu piępćini vîi piępćina,
Dă ćine s-o lăpădat.	În furcă vîi torșa,
Țîie así să-ț fie sína și odźina,	Kimeșă đń ia vîi fășa;
Iar Iliia să i să ducă toaće durerili	Io cred că níș atunșă ba.
Dîn toaće mădulări.	Rămîń cu Dumńezău,
Tu atunșă fraće-l vîi măi avieș	Io mă duc cu fracili mieu.

Trestia să-ngroapă-m pământ, becăgu pliacă acasă, nu măi caută-nnăpoi pînă acasă. Şî d-atuns îş prindze strinu fraće sau tată pînă la moarće. 'Îs fradz dă cruşe.

Zămişca o-mpart iei doi, zুমাতাće o mănâncă unu, zুমাতাće altu şî cu lietcă faşe groapa-m pământ şî puşe trestia.

[Letca o întrebuintează ca un sfredel].

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

121

DĂ POS'ITURĂ

Iar îi dăscîntă dă poşitură:
 Noauădză-şî noauă dă poşiturî,
 Noauădză-şî noauă d-aducăturî,
 Noauădză-şî noauă dă-ntîniturî,
 Să năprăćiră
 Şî la cutare veniră
 Ş-o poşiră.
 Atunsa Ana plecă pră pământ
 Cîntînd,
 Văierînd.
 N-ima n-o audzá,
 Numa cu Sîmtă Maică Mărie să-
 ntîna:
 - Un-će duş, tu Ana?
 - Mă duc, Maică-n lumi,
 C-o tunat rău-n miîni.
 Carînia-m mînca,
 Pućerea săca,
 Sînzili-n surbí,

Faţa m-o-ngălbiîni.
 Întoarşi-će-nnăpoi, nu će duşe,
 Că ieu liacu ţî l-oi da
 Şî durierili şî váiećisili li-oi luva
 Şî la şerî oi nalta,
 După núvirî oi pitula.
 Nu să vo măi vedza,
 Nu să vo măi audzî
 Pînă viacu ş-aminu vo fi.
 Vi fi poşită dă luî, dă marţ, dă
 miercuri, dă zoi, dă viîirî, dă
 sîmbătă, dă dumiînică.
 Noauădză-şî noauă dă poşiturî,
 Noauădză-şî noauă d-aducăturî,
 Iertaţ,
 Şî liacu Iu Ana-l daţ.
 Că io v-oi dăscînta,
 Şî cu miere v-oi indulşi,
 Şî pră Ana o zvidui.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

122

DĂ POS'IT

Cîn să ćemi, cîn fuţi, cîn să sminćeşći la minći.

Poșitură dă dzîua,
 Poșitură dă noapci,
 Noauădză-șî noauă dă poșiturî.
 Nu sta, nu șădza,
 Că cu cuțitu é-an tăiat,
 Cu săcurea é-an snopit,

Dîla bicijug durerili am oprăvit,
 Dîla casă la casă.
 Șî liac i-an dat
 Șî Maică Mărie
 Cu iei să fie.

Iar cu cuțitu șî c-un fir dă mătură în apă. Șî cu cuțitu la foale șî cu aiu codrului, cu untura porcului.

Bănia - ■ Ana Oțu, 67

123

UNSURA DĂ NOAPC'E

Dă sare băiatu dîn țoale șî nu poáce durmî, ș-atunș caută untură dă porc negru. Ș-atunșa împreună-n untură ai, sare, tămîne, prau; ș-atunș dzîse (dă la o muiere care șcie). Aia dăscîntă în trii sări. Dzîse mai intîn:

Dăscînt copilului unsura dă noapci.

Stu cală,
 Stu bală.
 Stu hală,
 Stu haloaște,
 Stu zmei,
 Stu zmaoște,
 Stu draș,
 Stu drăcoște,
 Stu viorî,
 Stu vioroaște,
 Stu pădurî, păduroaște,
 Stu muma păduri,
 Stu muma ogașilor,
 Fuziț,
 Dúsești-vă
 Dîn streșina căși,

Dîm pragu uși,
 Dîn prag,
 Dă sup prag,
 Dîn casă,
 Dă sup casă,
 Dîm pat,
 Dă sup pat,
 Dîm masă.
 Dă sub masă,
 Dîn așcernut,
 Dă sup așcernut,
 Dîn căpătîn,
 Dă sup căpătîn.
 Carnea nu-i mînca,
 Puçerea nu-i săca,
 Sînzili nu-i surbî,

Fața nu i-o-ngălbińí,	În foale dă capră ć-o-i băga,
Somnu nu-l sminćí!	Prăstă mări ć-o-i arunca,
Că io cu limba oi dăscînta.	Undže calu nu să călărięșće,
Cu untură dă porc negru ć-o-i afuma	Fata mare cosița nu-mplecęșće.
Șî cu ai će ańí	Copilu să rămîná curat,
Șî cu prau ce profí,	Luminat,
Cu tămîne ć-o-i tămîńá,	Ca díla Dumńidzău lăsat.

Iar unže la tălpí și la inimă ș-o puńe sup streșîna cășî, acoló să șće.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

124

Sara cîndí nu poț să dormí, o copilu mic nu poáce să doarmă, atuns dzîs (cum îl kiamă copilu):

O avut, Doamne, Pătru, o avut	Maica Mărie cu Maica Vińirî să
Un copil dă domńișor	rîdza
Cu okí lăcrămaș,	Și dîn gur-așa-m dzîșa:
Cu inima sînže-nkiegat.	S' in-o spuńe poviasta mia
Dar iel pră níma nu vedza,	Z'oi sara dă tri ori,
Numa surorili lu Lazăr li vedza	Vińerî sară dădăuóri,
În cîmpu cu florí,	L-oi scoáce dîn mă' gubí,
Dîn florí albiń,	Dîn păgubí,
Dîn albiń, șară,	Șî l-oi dușe-n rai,
Dîn șară lumiń.	Undže-s mięșă-nćinsă,
Lumińili s-aprindza,	Făclii aprinsă,
Raiu să dășkidza,	Acoló vo trăi,
	Acoló vo lăcuí.

Asta cînd o dzîs dă trii ori, atuns adoarme.

Șopotul-Nou - Aceeași.

125

DZ'I CRUS'A MARI

Cîn nu doarmi băiatu ăl mic.

Cruși mică,
Cruși mari,
Cruși sfîntă ș-alduită.
Dzin cruși mică,
Dzin cruși mari,
Dzin cruși sfîntă ș-alduită
Să nașc-albină,
Dzin albină mișeri,
Dzin mișeri șară,
Dzin șară lumănari.

Lumănaria s-aprindza,
Sfîntă Maică Mărie în mîn o luva,
Pră cutari să suia,
Îm biž dži foc plisna,
Toaci halili li sprînja.
Cutari udza cu Domnu
Șî cu somnu.
Sfîntă Maică Mărie să-l adoarmă,
Sfîntă Maică Mărie să-l džișcêpci.

Să dzîși dži trii ori șî dziscînt cu cuțitu șî-l puñ la liagăn sau la pat la răstămiță, undzi doarmi băiatu.

Rudăria - Icoana Măiei, 25.

126

DĂ-N DZ'E SOARE

Cîn ce doare capu dă-n dze soare. C'e doare o pănă-m prîndz, o dup-amnădzădz; nu ce doare să ce țină una. Atunș mă duc cu omu beçag la rîu. Dăscînt cu noauă pietri dă noauă orî:

Soare-n dze soare,
Soare mic,
Soare mare,
Soare alb,
Soare galbin,
Soare negru,
Soare vișerde,

Soare noauădză-șî noauă dă sorî;
Soare rumînesc,
Soare țigănesc,
Soare turșesc,
Soare slovășesc,
Soare sîrbăsc,
Soare noauădză-șî noauă dă sorî,

Soare văşesc,	Dîn toace înkeieturili,
Soare căiesc,	Dîn toace mădúurili,
Soare oiesc.	Că io é-oi dăscînta,
Soare porşesc,	Cu piatră é-oi aşádza
Soare cînesc,	Şî-n apă é-oi néca.
Soare mîţasc,	Şî-n apă ée văd
Soare noauădză-şî noauă dă sorî.	Şî-n apă să fii
Ieş dîn creii capului,	în capu Iu ălui beçag să nu măi fii.
Dîn faţa obrazului,	

Şopotul-Nou - Păuua Râncu, 50.

127

DĂ MUS'IT

Io am dzăcut un an dă dzîle, şî m-o şeçit popi, şî m-o făcut slujbe-n bisărică, şî dî prî la apăticări, şî dîla doctur, şî nu m-o trecut pană o muşit cu miñe-m prag.

Um bît aprins dă seroñ îm mîná ş-o lumină aprinsă [ţine] al beçag. (Io am ţînut). Şî trii iేశkii (răsăricé dîn lemn care sār cîn curmî lemnu) pră prag ard cu tāmîne pră ieşle. Şî al beçag şădze-n ženunkî, şî muişerea dăscînta cu săşeră la şale şî dzîşe:

Cruşe mică,	Fuż, hale
Cruşe mare,	Fuż, aloaşe,
Cruşe sfîntă şî alduită.	Fuż, draş,
La capiçe colţ dă fier	Fuż, drăcoaşe,
La inîmă colţ dă vier.	Fuż, víuor,
Lumină dîn lumină	Viuroaşe,
Lumina s-aprindza,	Păduri,
Raiu să dăşkidza,	Păduroaşe
Domnu Cristos scobora,	Zmiei,
Pră scară dă arzînt,	Zmăoaşe,
Păn la Ana la pămînt,	Muma codrului,
Îm braţ-o luva,	Muma ogaşului,
Cu bişili dă foc pocna	Muma păduri.
Hálili le sprînja.	Fuţiţ, urîçilor,

Dăsplăcicilor,	Și é-oi tăia,
Dîla Ana.	Cu tămâhe v-oi tămîna
Nu-ngînfă,	Și-n codri pustîn v-oi mina.
Nu-nflă,	Și v-oi da coșie dă cărat
Că ieu cu sășira é-oi dăscînta,	Și lumină dă vedzerat.

Asta îl dzîse dă trii ori, tot așa. Cúștule mult dăscîncicu ăsta prîntu că ăsta-i dăscîncic mare.

Șopotul-Nou - Aceeași.

128

DĂ Z'UNGHIU

Cauț un fuior dă vară. Și ée duș după ușă și dzîs întîn:

Scoș plugu	Și an-coțit
Arai,	Ș-am urdzît
Sămănai,	Ș-am învălit
Încolțîră,	Ș-am năvădzit
Răsăriră,	Și am țăsut.
Crescură,	Am tăiat pîndza.
S-alesără.	După s-am tăiat pîndza,
Io mă duș	Am fiert-o-m pîrlău.
Și le cules,	După s-am fiert-o,
Le făcui grămadă.	An scos-o,
Ieșe muședzîră.	An spălat-o,
Le scuturai dă sămînță.	An croit-o,
Li-am pus în apă și li-am topit.	An făcut-o kimieșă,
Le scos dîn apă și le spălai.	An cusut-o.
Le spălai	Al becăg o luvă
Și le uscai.	Ș-o imă.
Le bătui.	Io o luvai
După șe le bătui, le piepčenai.	Ș-o spălai
Li-am făcut caier.	Pînă să făcu tranță.
Am tors	Cum nu să șcie dă tranța aia,

Aşa să nu să şcie dă zungiu dîn oasăli lu Pătru. Io am dăscîntat C-un fuior dă vară. Am dăscîntat Şî l-an legat, Prăstă mări l-am aruncat.	Maică Mărie, Liac dîn gura mię să fie. Dăscîncicu mieu, Liacu dîla Dumnídzău. Io puţîn am dăscîntat, Sîmtă Maică Mărie Liac mult m-o dat.
--	---

Aţa dă zungiu o puń pră după guşă şî pră după mîná, undze-l doare. Şî pănă dăscîntă faşe aţa. Ş-atunş faşe aşa roată cu aţa îm palmă şî atunş puńe pr-al becag să lingă sare dă pră palmă; dă trii orî întoarşi roata şî linze sare.

Şopotul-Nou - Aceeaşi.

129

DĂ-NTORS

Cîn trăieşce omu rău cu muięria, atunşa să dzîşe un dăscîncec să săntoarcă: dă-ntors.

S'ine o făcut cu una, întorc cu doauă; S'ine o făcut cu doauă... etc. S'ine o făcut cu opt, Întorc cu noauă. Noauă cară dă-ncărcaće, Cu craşi găzîce, Cu parî bătuce, Dă urîsuń, Dă năprăciturî, S-să ducă Pră cale, Pră cărare, Pră drumu al mare. S-să facă vândălác. S-apuşe pră socác. S-să facă musculiţă,	S-apuşe pră uliţă. Ale rále Să să spięle, Ale buńe Să s-aduńe. Cun s-adună lumea la foc şî la apă, Aşa s-s-aduńe ale buńe. Că io-i dăscînta, Cu tāmîn-oi tāmîńâ, Cu sare oi săra, Cu fuńizîńă oi fuńizîńă, Cu piparc-oi pipărca. Codri pustîń oi mîna S'ine o făcut cu noauă.. Întorc cu noauădză-şî noauă. Iar şîń-o făcut cu suróc, Întorc năpoi cu foc,
---	--

S'îin-o făcut cu noauă,
 Întorc cu mîinili cu amîndoauă.
 A' mătură măturătoare
 Casa Aîni apărătoare!
 Cun să astrînze gunoiu-n casă,
 Aşa să s-astrîngă
 Urîsuîili,
 Năprăciturili.
 Cum nu poace să facă popa boćedz
 făr bosioc,
 Aşa să nu poată sta la Ana
 Cum nu stă luna şi soarili,
 Aşa să nu şće urîsuîili.
 - Bună dzimiînaşa, cîrciîşa mare,
 Doamnă mare.
 - Mulţămez-dumitale, Ano, d-aor şi
 d-arzînt.
 - Şădz pră scamn d-aor ş-d-arzînt!
 - N-am veîni-să şăd,
 Num-am veîni-să mă spelî
 Şî să mă curiţ.
 Cun curiţ curţili tăli dzîua şi
 noapća,
 Aşa să mă curiţ pră miîne dă toace
 urîsuîili.

Că pră cap,
 Pier dă drac;
 Pră mîin,
 Pier dă cîin;
 Pră ţiîşa,
 Pier dă mîîta;
 Pră dos,
 Pier dă urs;
 Pră trup,
 Pier dă lup;
 Pră pişoare,
 Pier dă şoară;
 Pră tălpî,
 Pier dă şărpî.
 Pră gură muîfia,
 Pră okî orbia.
 Ana să fie curată,
 Luminată,
 Dîla Dumîidzău lăsată,
 Dîn tată născută,
 Dîn mamă făcută,
 Dîn naşa boćedzată.
 Ca-auru dă curată.

Asta-l dzîşe dă tri orî. Puîne-n apă sare, piparcă, tămîîne, fuîizîină, şi
 dăscîntă c-un fir dîn mătură. Ş-faşe cruşe, să udă şi bię şi aialaltă. S'e mai
 rămîîne o lapădă îintra drumurî, un-să dăspart drumurili.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

130

DĂ IZDATU

Fuz, izdaći, nu sta,
 Nu şădza,

Că pră sup pămînt ai viîit,
 Pră sup pămînt é-am mîinat

Șî cu cuțitu éa-n tăiat	Șî-n noauă otară oprăvíci.
Șî-n măří é-am mînat	Șî undzi aflí pră dom-so la masă
Șî cu pișoru é-an călcat	Șî zos să-l trînceșć.
Șî cu vîntu é-am mînat,	Șî iel udzi curat,
Dîla casă	Luminat,
La casă.	Dîla Maică Mărie lăsat.
Șî ăn lumi é-am mînat	Șî Dumńidzău liac i-o dat.

Cînd îl doar la înimă șî să înflă la foali, asta-i izdat.

În apă dăscîntă, cu cuțitu. Ș-acoló puńi cîta tămîni. Ș-atunsa-i dă cîta să bie șî pră urmă-l udă, pră care-i becăg.

Bănia - Ana Oțu, 67.

131

D-APUCAT

Dă durișrea pięptului¹, dă tusa.

Șasă dzile-n săptămînhă rugătoari	Șî vińiră la Ana dăscîntătoari
Șî io dăscîntătoari.	Cu cosîțali pră spinari
Ș-amin, amin, dăscîncicu lu	Șî cu piępéini dă lînhă-ntr-o mînhă
Dumńidzău.	Șî cu foc șî cu tamîne
Ș-o plecat tántoru cu tántoroańa	Șî cu ieșkii răsărici.
Ș-apucatu cu apucătoańa	Cîn vo mai înverdźi lemnu
Dîla casă la casă.	Șî bińi să vo kići,
Undzi află ușa-ncuńată	Ș-atunș șî nis atunș.
Șî feriasta astupată	Șî nu fuźi cum fuźi.
Șî sări-m prag.	Păru dîn șcim
Șî dîm prag sări-m masă	Șî cîlțî dîn stupă
Ș-aflară pră cutari cari-i bicăg îm	Șî liac să-i fii.
pat	Șî Iană, Iană!
Șî-l îndźisară șî-l apăsară	S'i ieș-modorîță
Șî numa cu suflitu-n oasă-l lăsară.	Dă pră văi veńită?

¹ pięb = piept

Că cu toači dzîlili m-an rugat	Dîm pięb ¹ , dîn șăli.
Șî liac i-an dat.	Șî liac i-o dat
Că io an dăscîntat,	Dîn toači dzîlili...
Toaće durerili li-am mînat	

[Nu știe cum se termină]. Îm viñi să casc, c-așa cîn dăscînt îm viñi să casc.
Cu pepcîñili dă lîñă șî cu foc șî cu trii ieșkii șî cu tamîne șî cu codzîli pră
spinari cari dăscîntă.

Bănia - Aceeași.

132

[PENTRU MANA VACII]

S'îñ-o luvat mana dîla vacă	Să nu-i vină a șăda,
Năpoi să să-ntoarcă.	Pană lapcîli năpoi îl vo mîna la
Să nu-i vină a sta,	vacă.

Șî asî trăbuie o salcă dă undze baće pr-apă. Șî lapcîli să fiarbă în cîta oală la
foc, gazda ala care-i cu vaca. Șî atunșa dzîșe. Cu salca baće lapcîli:

Nu bat lapcîli,	Vaca să rămîñă curată
Numa bat fărñăcătoaria	Ca dîla Dumñidzău lăsată.
Care o luvat mana.	

Lapcîli să-l ia șî să-l lapidzi pră apă șî să dzîcă:

Cum viñ izvoarili dîla Dumñidzău
Așa să vină mana la vaca mię.

Șî salca o lapădă iar cu apa. Ș-atunș dăscîntă dă dzidzoku:

Fuź strigă	S'in-ć-o dziokiat,
Șî strîgoaņe	O crăpat.
Șî muroñ	Șî śiñ-io rămñit,
Șî muroaņe.	O plesnit.

Bozovici - Fira Cocorâșcu, 84.

133

D'I BRÎNCĂ

Cîn să-nflă capu.

Bubă albă,	Ungurieșt',	
Bubă roșie,	Să nu coș,	
Bubă viorintă,	Să nu răscoș,	
Bubă mohorîță,	S'i napoi să-ntorș,	
în noauă kipurî,	Să rămîna curat,	
în noauă falurî,	Luminat,	
Lătăneșt',	Ca d'i moașă scăldat,	
Frățuzășt',	D'i naș	bot'izat.

Șî-n unsoari șî-n fie-șe d'iscînț. Să unzi iar cu tamîni.

Pătaș -Ana Bășilă, 78.

134

D'I MOART'I

Cînd căznășt'i șî nu să duși.

Înzer, înzerielu meu,	Raiu să d'ișkisă
Roagă-t'e la Dumîdzău	Șî Maică Mărie sosă.
Pintru suflițalu meu!	D'i iera d'i cale,
D'in dzî-n dzî,	D'i plecare,
D'in noapt'i-n noapt'i,	D'i mîn-o luva
Păn la șasu al d'i moart'i.	Pîn la poartă cu ia nu sta.
C-o plecat pr-o pot'esă,	Poarta i-o d'ișkid'a,
Ș-o rupt o florișă.	M-potrocól o scria,
D'in floari să făcu albină.	Scamn d'-od'ină-i da,
D'in albină să făcu lumină.	La od'ină rămîna.
Lumina s-aprinsă,	

Pătaș - Aceeași.

135

NUMĂRĂTURA MARE

Cînd îi omu bolnav, ce duş lingă iel la pat, ce puñ pră zenunkî, aprindz o lumănare dîla praznic ş-atunş însepî să dzîs:

O plecat un om mare
 La o pădure mare,
 C-o săcure mare
 Să fac-o bisărică mare
 Cu noauă uş,
 Cu noauă feresé,
 Cu noauă altăriele.
 Toţ oamiñi care lucra
 Dă Maică Mărie să ruga.
 Maică Mărie nu-i asculta;
 Năcăjită mare iera,
 Că-n dăpărtare pleca,
 Fiul scump a iei căuta,
 La Maica Miercuri aşunza.
 - Maică Miercuri,
 N-ai văzut copilu meu?
 - O, Maică Priacurată,
 Dacă l-oi fi văzut,
 Nu l-an cunoscut.
 Iar pleca văicărînd,
 La Maica Viñerî aşungînd,
 - Maică Viñerî, n-ai vădzut
 Copilu meu al scump?
 - O, Maică Priacurată,

Dacă l-am vădzut,
 Nu l-an cunoscut.
 Iar plecă văicărînd
 Prîn cuţice ascuţice,
 Prîn topoară-mbărburaće,
 Prîn sîmşele sîmşelaće.
 Iar plecă drum dăparće,
 Aşunsă la Maica Dumiñică.
 - Maică Dumiñică,
 N-ai vădzut scumpul meu copil?
 - O, Priacurată Maică,
 L-añnvăzut
 Întră doi tîlharî,
 Bătut şi kinuit,
 Cu trestie bătut;
 Cuñe-m palme bătînd
 Şî faţa lui scumpă şkipiind
 Şî cunună dă spiñ pră cap punînd.
 S'îne vo şci povasta mia
 Şî nu vo spuñ-o,
 Dă trii orî pră an,
 Sau dă doauă orî în lună,
 Sau odată-n săptămîină.
 Vai de sufletul alui om.

136

O fost on moș bătrîn. Tata lu mama. Ala ńe spuńa poveșć ńn toatã sarã. Șń cńnd kńnuie omu șń nu poace sã moarã, [a zis] sã-i spuńem numãrãtura mare.

Ai o sãșirã-n mńnã ș-o luminã-n aialaltã:

Bisericuțã micã,
 Bisericuțã mare,
 Cu noauã altare,
 Cu noauã altãrięle.
 Darã-n ia
 S'ńne-m șãdza?
 Maicã Prięsesta șãdza,
 ńm patru cornurń dã pãmńnce sã uita,
 Prã toț fiu-sã dã maicã-sã-i gãsa,
 Numa fiu-so nu-l gãsa.
 Pleca prã cale,
 Prã cãrare,
 Prã drumu-al mare,
 Sã-ntńna cu Ion Sńmcon ńn cale.
 - Buna cale, Ioãne Sńmcoãne,
 Nașu lu Dumńidzãu,
 N-aț vãdzut fiul meu?
 - Maicã Prięsestã,
 Șń dacã l-am vãdzut,
 Nu l-an cunoscut.
 - Ii liesńi d-a cunoașće:
 Obrãžoru lui,
 Buldzu cașului:
 Okișori lui,
 Mura codrului;
 Sprńsșęńili lui,
 Pana corbului;
 Kimieșoara lui,
 Fața zolzului;
 Pușkișoarã,

Dúdžitu dã varã;
 Sãbioara lui,
 Fulžiru dã sarã;
 Cãlușãlu lui,
 N'egru pinćńnor.
 - Ba l-am vãdzut,
 Nu mi s-o-mpãrut,
 La poarta lu Pilat,
 Rãstignit prã crući dã brad.
 Doi rãzbunț sta
 Cu jórdžńli-l lovia,
 Pelńța pica,
 Domnu-l alduia
 Șń grńu sã fãsa.
 Cu sulița prńn coastã-l sulițã
 Șń sńnzńli-l toșa
 Șń Domnu-l alduia
 Șń vin sã fãsa.
 Numa-ntoarșń-će nãpoi
 Șń lasã țoale ńnzereșć
 Șń ia ńegre cãlugãresć
 Șń će du la rńu lu Iordan
 Șń će spalã prã fațã,
 Prã brațã,
 Prã dalbã pelńțã
 Șń će uitã sus la rãșarńt:
 Ii vedža codri-nfrundžńnd
 Șń cńmpi-nverdžńnd.
 Nãpoi sã-ntorșa
 Șń lãsa țoale ńnzereșć

Și luva ńegre cǎlugǎresc
 Și sǎ duša la rîu lu Iordan
 Și sǎ spǎla
 Prǎ fațǎ,
 Prǎ brațǎ,
 Prǎ dalbǎ pelițǎ
 Și uita sus la rǎsarit:
 Vedza cîmpi ńverdzînd
 Și codri-nfrundzînd,
 Pǎsǎri cîntînd,
 Prǎ Domnu seriului ș-a pǎmîntului
 veńind.
 Ise:
 - S'e ń-ai dat, Doamńe, la cîń dǎ ń-o
 robit?
 - Nu m-am dat prîntu mama, prîntu
 tata,
 Numa prîntu lumea prîntu toatǎ.
 Panǎ acú n-o plîns muma dupǎ
 copil,
 N'is copilu dupǎ mumǎ,
 N'is vacǎ dupǎ vițǎl,
 N'is vițǎlu dupǎ vacǎ,
 N'is oaia dupǎ miel,
 N'is mielu dupǎ oaie.
 S'ńń-o murit, nu s-o cumńecat;
 S'ńe s-o-mpreunat, nu s-o cununat;
 S'ńe s-o nǎscut, nu s-o boćedzat.
 Dar d-ais nǎńce vo plńze muma
 dupǎ copil,
 Copilu dupǎ mumǎ;
 Vaca dupǎ vițǎl,
 Vițǎlu dupǎ vacǎ;
 Oaia dupǎ miel,
 Mielu dupǎ oaie;

Ș-așa toace bobitoacili.
 Și șńe vo muri, sǎ vo cumńeca,
 Și șńe sǎ vo-mpreuna, sǎ vo
 cununǎ,
 S'ńe sǎ va nașce, sǎ va boćidza.
 Atuns dzńe Sńmtǎ Maicǎ Mǎrie:
 S'ńe nu vo spuńe poviașta mia
 ń dzń odatǎ,
 O-n sǎptǎmńn-odatǎ,
 O-n lun-odatǎ,
 O-n ń odatǎ,
 L-oi luva dǎ mńna sńngǎ
 Și l-oi dușe prǎ culmea strńmbǎ,
 ń iad, undze sǎ bat șǎrpi berbeșń
 Și sǎ taie forfeșń;
 Șopńrlili,
 Ca bńrńili
 Și broașťili,
 Ca vașili.
 Acolo vo trǎi,
 Acolo vo lǎcuń
 Pǎnǎ-i viacu ș-amńnu vo fi.
 Și șńńi vo aviș poviașta mia
 Și vo spuń-o
 ń dzń odatǎ,
 O-n sǎptǎmńn-odatǎ,
 O-n lun-odatǎ,
 O-n ń odatǎ
 L-oi luva dǎ mńna driaptǎ
 Și l-oi dușe prǎ calia driaptǎ
 ń rai, undze-s mișsǎ-ńcńnsǎ.
 Fǎclii aprńnsǎ.
 Acoló vo trǎi
 Ș-acoló vo lǎcuń
 Pǎnǎ-i viacu ș-amńnu vo fi.

Viedz, io dacă şciu că kínuie omu şi nu mă duc, am păcat. Cîn sminćesc la asta, atuns şciu că moare omu şi cîn nu sminćesc, nu moare.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

137

NUMĂRĂTURA MARI

O plicat un om mari
 La o păduri mari
 Să taii un lemn mari,
 Să fac-o bisărică mari,
 Cu noauă-uş,
 Cu noauă uşîţă,
 Cu noauă firieşć,
 Cu noauă firistuikî,
 Cu noauă scamni,
 Cu noauă scămnęli,
 Cu noauă-altari,
 Cu noauă-altărięli.
 Pră scam-mic, scamn mari
 S'ini-n şadza?
 Maica Prięsistă
 Şi síca
 Carci mică,
 Carci mari,
 Carci dragă,

Cît o ari.
 Pră toţ drazi iei fii afla,
 Numa pră drag fiul ei,
 C'eriului ş-a pămîntului,
 Nu-l afla.
 Şi plică Maica Prięsistă
 Tînguindu-să,
 Amărindu-să,
 Dzi costiţa dzisplicindu-să,
 Prim pietri colţuraći,
 Prin săcuri bărburaći,
 Prîn cuţici ascuţici,
 Prîn acoańi-mpungătoari,
 Pan azunza sînzili
 La-mfăşurătoari;
 Ş-azunza la Toma Postul.
 Toma Postul îmbia
 Să şadă pră scam-mic, scam-mari,
 Scamn galbin dz-aur şi dz-arzint.

- Ooo, Toma Postul, n-am vińit să şad pră scam-mic, scam-mari, scam-galbin dz-aur şi dz-arzint. Am vińit să ci-ntrăb: Ai vădzut pră drag fiul meu, tuturor ćeriului ş-a pămîntului?

- Ba, Maică Prięsistă, nu l-am vădzut; şi dacă l-oi fi vădzut nu l-oi fi cunoscut.

- Că-i lesńi dz-a cunoaşći:

La braţă,
 Iarbă criată.

La brîu lui,
 Ii foiofiu,

în doi umiriei,	Îm față-i soarele
Z-doi lucîfirei,	Șî-n dos ii luna.

- Ba, Maica Prișistă, nu l-am vădzut. Du-ți la nașu Ion, Sfint-Iion. Iel măi dziloc l-o fi vădzut. Iar plică Maica Prișistă,

Tînguindu-să,	Prîn săcuri bărburaçi,
Amărîndu-să,	Prîn cuțici ascuțici,
Dzi cosîță dzisplicîndu-să,	Prîn acoańi-mpungătoari,
Prim pietri colțuraçi,	Pan azunza sînzili la-nfășurătoari.

Ș-azunza la nașu Ion, Sfint-Iion. Nașu Ion, Sfint-Iion, o-mbia să șadă pră scam-mic, scamn-mari, scamn galbin dz-aur și dz-arzint.

- Ooo, nașu Ioańi, Sfint-Iioańi, n-am vińit să șad pră scam-mic, scam-mari, scam-galbin, dz-aur și dz-arzint. Am vińit să ći-ntrăb:

Ai vădzut pră drag fiul meu tuturor ćierului ș-a pămîntului?

- Ba, Maica Prișistă, nu l-am vădzut; și dacă l-oi fi vădzut, nu l-am cunoscut.

- Că-i lesńi dz-a cunoașci:

La brață,	Pușkița lui sună dzi toamnă,
Iarbă criăță.	În doi umiriei,
Vismîntu lui viorint,	Doi lușifiriei.
Încins prăstă pămînt.	În față-i soarili
Murgu lui sună dzi vară,	Șî-n dos ii luna.

- Ba, Maica Priesistă, l-am vădzut la rău loc; îl kinuia ćińi și păgîńi dzi Jîdovî pră cruși dzi brad; în mîn și-m pișoari ii baća băskii dzi fier cu maili dzi oțal. Numa du-ți la rîu dzi roaua a Iu Iordan să ći speli pră față, pră brață, pră alba pilîță, să laș smoala pietrilor, să ći șcerz cu năramă frumoasă, să laș haińi-nzireșć, să iai ńegri călugăresć și să ći sui în vîru Sfićagului și să cauț asupra munților. Vii vidza munți-nfrundzînd și izvoară izvorînd și pră ći dom-mare aćingîndu-să sau dzi ćiři sau dzi pămînt. Maica Prișistă iar plica,

Tînguindu-să,
Amărîndu-să,
Dzi cosîță dzisplicîndu-să.

Pan ažunza la rîu dži roauă lui Iordan și să spăla pră față, pră brață, pră alba pilită; lăsa smoala pietrilor, să șcîrza cu năramă frumoasă, lăsa haiîni-nîzreșc, luva nęgri călugăresc și să suia-m vîru Sfićăgului și căuta asupra munților și vidza

Munți-nfrundzînd
Și izvoară izvorînd

și pră ćel dom-mari aćingîndu-să sau dži șeri sau dži pămînt.

- Ooo, drag fiul meu, ćerului ș-a pămîntului, se ć-ai dat la cîn și la pągîn să ći kinuie pră cruși noauă dži brad? în mîn și-m pișoari să-ț bată băskîi dži fier cu maili dži oțal?

- Ooo Taș, maica mia,

Nu dzîs-așă,
Că cu cit vorbieșc,
Cu atîta păcătuiesc.
Nu ma-m dat pintru miîni

Sau pintru ćini
Sau pintru maică
Sau pintru taică.

M-an dat pintru lumi, pintru toată; pintru orb și pintru șkiop, pintru mut și pintru surd. Pan n-a da-mă ieu la cîn și la pągîn să mă kinuie pră cruși noauă dži brad, în mîn și-n pișoari să-m bată băskîi dži fier cu maili dz-oțal,

Oaia nu ș-o lins mielu,
N'iz vaca vițalu.
S'îni s-o-mprionat,
Nu s-o cununat,
S'îin-o născut,
Nu s-o boćidzat;
S'îin-o murit,
Nu s-o curmińicat.
Iar dz-acu năińci

Oaia-j vo linzi mielu
Și vaca vițalu;
S'îin să vo-mpriona
Să vo cununa;
S'îini vo nașci;
Să vo boćidza.
S'îini vo muri,
Să vo cumińica.

S'îini vo șci povasta asta și nu vo dzîs-o

În săptămîn-odată,
Ori-n lun-odată,

Ori-n an odată

Îl vo luva Dumńizău dži mîna driaptă, îl vo duşi pră drumul¹ driept pan la poala raiului şî numa-i vo arăta poala raiului.

Şî-l vo luva Dumńizău dži mîna stîngă şî-l vo duci¹) pră drumurî strîmbi şî strîmci pan la iad. Ş-acoló vo locui în vieş. Iar cari vo şci povasta asta şî vo dzîs-o

În dzî odată,

Ori-n lun-odată,

În săptămîn-odată,

Orî şî-n an odată,

Îl vo luva Dumńizău dži mîna stingă şî-l vo duci¹) pră drumurî strîmbi pan la iad şî numa-i vo arăta iadu. Şî-l vo proluva Dumńizău dži mîna driaptă şî-l vo duşi pră drumurî driept pan la poala raiului ş-acoló vo locui în vieş în vieşilor¹). Amin.

Când ii bićag dži moari, aprindz o lumińă şî i-o spuń.

Rudăria - Icoana Măcei, 25.

138

[CUM SE APĂRĂ DE DEOCHIU]

Ca să nu-l džioaki, puńe mîna la trup la ia şî faş-aşa: Cum nu să džioaki trupu, aşa să nu să džioaki iel [copilul].

Bozovici - Fira Cocorăscu, 84.

139

Şî cînd îi dăscîntă, dă sîmće că-i džiokiat, atunsa-l linze pră frunce:

Cum linze vaca viţălu
Şî oaia mielu dă mlaş,
Aşa ling io pră iel dă dźidzokiu.

Bozovici – Aceeaşi.

¹ Imită pronunţarea literară.

140

Udă cu pișăți băiatului pră síne o viędze că l-o dzokiat. Și când îl boćadză, îl puńe pră pragu uși și puńe curu pră iel, moașa. [Zice]:

Cîn s-o mai dzokiá curu,
Atunś să să dzoakie băiatu.
Atunś și níś atunś.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

141

Dacă dzași dă friguri, să vină o muięri cari-i fužită după bărbat dila părińț. Atunśa să ia găliata cu bosńioc cu apă și să miargă la al bicág [și să-l ude pe cel bolnav.] Să fie astrucat, ca să nu vadă śini-l udă. Și dzîși¹:

Cum io l-am udat cu apă,
Și frigura l-o lăsat
Și io acas am plicat¹.

Bănia - Ana Oțu, 67.

142**[CUM SE OPREȘTE PLOAIA]**

Aud că Țiģańi fac aia, care fac la cărămidă. Cîn s-apucă dă cărămidă, atunś prind o broască ș-o bagă-n cărămidă. Acoló stă. Nú-șcu, o pun la coș, undź-o pun cărămida aia.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50

143

Ięstă neșce buiedz pră cîmp, ca omu și băle și măi intuńecaće și neęre dă tot, cum i omu. Iele-s numa-mpupiće. Și le ia muięria o omu și le puńe una d-o

---

¹ Frigurile se mai vindecă și așa că un necunoscut este rugat să dea o palmă bolnavului.

parce și una d-âialaltă parce sub brîu. Și le soroseșce: Dîcă i-i mai drag dă alta, să-nfloară care-o sorosit-o, și dacă i-i mai drag dă ia, să-nfloară iară care-o sorosit-o.

Șopotul-Nou - Aceeași.

144

La Sîmzordz, fac în sară ispră Sîmzordz, ca să nu ia mana dîla vaș, dîla oi, să nu ia lapcili. Fașe unșură îm prag cu ai, cu prau. Dăscîntă cu o săcure și dzîșe că:

Fărmăcătoare,
Vrăjitoare
Să nu ia mana dîla marva miș.
Fărmăcătoare dă pră șeri,
Fărmăcătoare da pră mări,
Fuziț dîla marva miș,
Că ieu cu ai v-aî,

Cu prau vă profi,
Cu untură vă unturai,
Cu tămîne vă tămînai.
Să vă dușiț
În codri pustî,

La marva mie să nu viî.

Șopotul-Nou - Aceeași.

145

RĂSCU'CĂIE MARVA

Atunșa puîe un fir dă salcă la găliată; ș-un lioșcan puîe la găliată. Fașe un colac și puîe colacu pră găliată și muli vicili, oili, prîn colac. Și la a dîla urmă puîe doauă gloace miș, un copil ș-o fată, unu d-o parce unu dă alta. Și copilu dzîșe: cucu, și fata: răscucu. Dzîc și dă trii orî. Ș-atunșa trag dă colac și rup colacu. Cîta puîe-n saria oilor și ălalalt îl mănîncă. Așa-i oblișeriu, cînd o docîntat cucu, să răscucăie marva. Dacă nu le răscucăie și fată după șe o cîntat cucu, atunș pierd lapcili.

Șopotul-Nou - Aceeași.

146

La vaș. Mișze doi copii la vacă. Au un colac. Unu șadze d-o parte, unu dă alta la vacă. Țîn cu mîîli dă colac sub vacă. Dzîșe unu: cucu, altu: răscucu, dă trii orî. Ș-atunș trag și rup colacu-n doauă. Unu rămîne cu cît o apucat cu mîîli; și unu și altu. Îl mănîncă [colacul] cu lapce dîla vacă. Așa-i dacîna că cînd fată-

n vriem̃ia cînd cîntă cucu, audže cucu și trăbă răscucăit, că să aibă lapce vaca, să nu stărpască, să aibă mană.

Șopotul-Nou - Ilie Bălaure, 83

147

[PENTRU A CÂȘTIGA UN PROCES]

Ieu fac și cu curat și cu spurcat. Îi strîg pi numi: Golgóta, Gavril, Mat' ímot' éi, ai d' im baltă. Sâmbăta și marța.

Cînd ieș-kemat, ai cu síni o zud' icată [atunci chemi pe cei necurați]. Spun că îi plăt' eșt' pi ucígă-i.

[Mergi sîmbătă sau marți seara la râu]. Strîz:

Golgota, Gavril, Mat' ímot' éi,
 Ai doauădză-și pátru d' i d' áulă,
 D' i grabă să grăbiț,
 La mińi să ieșiț,
 Cu bińi, cu bucurie să-m fiț
 (ázutorĩ)!

Că v-oi plăt' i, v-oi dăruí,
 Cu plată mari viț fi,
 Că v-oi da și cap pintru capu mieu,
 Numa ázutorĩ să-m daț,
 D' ıla zud' icată să mă scăpaț.

Atunś iai pietrili d' im vad. [Mergi la vad]. Capu năpoi să nu-l întorś, níś cruși să nu faś. Iau noauă pietri d' ıla baltă, d' ıla vad, d' ıla iei, și apă..

După ś-aduś pietrili acasă la vátră, t' i-ncaliś și dziś:

Pi pivă mă-ncălicai,
 Pi toț vă strigai,
 Ázutorĩ să-m daț.

Că io v-am plăt' it .
 Și v-am dăruit.

Li puń sup pat. Merz mîne und' i ieș-kiepat cu ália. Li iai în šeua, într-o olcuță. Cu apa t' i speli și pietrili li iai în pozonarĩ. Acoló cîn tuń inluntru [la proces], li lapidz, să nu t' i vadă níma.

Pătaș -Ana Băsilă, 78.

148

[CÂND SE ZIDEȘTE O CASĂ]

Puñi la colț, [la o casă nouă la temelie], un sfântî'c, o para d-ăli albi, um paár [cu puțină apă]. Îl zîdžeșci. Șî: ăli răii să să spēli șî ăli buñi să s-aduñi la casa mię. Așa dzîși.

Bănia - Ana Oțu, 67.

149

Puñe um pui, maistoru, șî-l zîdžeșci acoló, pintru că să fii dziscumpărată casa. C-așa o fost la-i bătrîn, așa o fost pomiñirea. Îi vorba așa că, cînd îi gata casa dži să să baži-n casă, atunș moari unu. Așa o dzîs ăi bătrîn. Dž-aia puñi pui, ca să nu moară omu, să moară puiu ala.

Rudăria. - Minai Dobren, 80.

150

DO'DOLI

Lăiețali să fac dódolî. Să-mbracă-m boj. Ș-atunș pliacă prîn sat cîntînd șî ies muierili șî le udă cu apă. Cîntarea lor i-așa:

Rugă, păpărugă,
Ia iej dă -ñe udă
C-o găliată d-apă
Prăstă lumia toată.
Pămîntu să să moaie,
Umiedzală să vină.
Ploaia iar să vină,
Dă copii să-i fie milă.
Copiii-s fără păcat,
Pămîntu-nsătat.

Întoarșe-ț, Doamne, mila ta
Șî nu ñe lăpăda:
Marva-nsătată,
Vița ñeudată.
Șî moșîia uscată.
Doamne, să vină, să vină
Ploaie lină,
Să ñe vină apă dăstulă.
Rugă, păpărugă,
Mila ta, Doamne, ñe udă.

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

151

Să-mbracă, să fac duóldore cu buoj, cu florí, nu le mai cunosć síne-s, fięće curaće, școlăriță, și cîntă:

Ploaie, Doamne, ploaie,
Unde-i valia saca,
Să să umple d-apă.
S' ęrne cu surielu,
Toarnă cu subăru.

Rudă, rudă,
Vină dă ne udă
Cu găliată plină,
Udă prîn grădzină.

Dar să bagă și prîn căș și udă casniși. Și cu síne să-ntînesc pră drum, tot udă. Le dă tot natu cît poace, cîc-un leu.

Șopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

DEMONI, FIINȚE FANTASTICE**152****MUMA PĂDURI**

Tata lu mama, iel o fost noapća la oi sîngur într-o pădure și iel o a-durmit. Cînd iel să pomeņeșce viedze că șădze o hală la foc. Dară džiše moșu:

- Dar tu noapća? Ia o dzîs:

- Și io noapća, toată noapća. Iše:

- Ai avut mare năroc c-ai avut ai la éine. Atunś și rupe a mînca ai dîn pozănarî. Ș-atunśa ș-ia pră ușă afară și să duși.

Muma păduri [a fost], d-aia o dzîs ia: Și io noapća.. toată noapća.

Șopotul-Nou- Păuna Râncu, 50

153

Șî fracili lui iar, d-acoló s-o momit hala la iel. S-o făcut muiere ș-o veñit la iel noapća. Și iel atîta o slăbit dă n-o putut să pășască pră lume. Acu-ntr-o sară ia iar viñe la iel. Numa n-o doazuns la iel, c-o vădzut-o lupi ș-o curs lupi după ia. Ia n-o mai putut să piară, că lupu n-o mai clipit dîn okî. Și ia strigă la iel, la om:

- Marcooo, Marcoo, curî, că mă mănîncă lupi, curî că mă mănîncă lupi, nu mă lăsa, Marco!

Atunśa iel nu i-o răspuns, niś n-o curs. Ș-atunś o mîncat-o lupi. O scăpat omu dă ia. Smăoaña s-o momit la om.

Șopotul-Nou - Aceeași.

154

Muma păduri spămîntă copiii. Îmbla noapća.

Bănia - Ana Oțu, 67.

155

O spus un om că o fost la păduri cu ortași. O fost la porś. Ș-o viñit la medzî noptî muma păduri ș-o-mbrățîșat ușa, la colibă. Atunś iel s-o sculat ș-o luvat

săcurea ș-o vrut să dže-n muma păduri. Șî muma păduri nu fuža. Iel odat-o dat cu pieptu-n ușa și cădza ușa cu iel prăstă muma păduri. Atunsa iel dzîsa:

- La sí-ai viñit tu aiša la noi? Ai ghindzit că ní țeșim dži cíni?

Șî muma păduri atunș să scula și plică mîrăind. Ș-atunsa iel cîn s-o băgat înuntru dzîsă cătră ortaș:

- Ooo, dăr taari fu muma păduri. Asta trăbi să ní fac-un rău pan la dzî noauă, că o suduii și ia plică mîrăind. Ș-atunș dzimiñața cîn s-o sculat, fiecari s-o dus la coșinili lor să sloboadă porși afară. Șî cîn să dusă moșu la coșina lui, află' o scroafă năroită-n sínzi. Șî moșu dzîsă:

- Adz vădzut, ortașilor, că v-an spus io voauă c-ari să ní facă muma păduri un rău.

Rudăria - Icoana Măcei, 25-

156

PRICOLIS'

S-o făcut dîn om cîne. O avut năpoi [coadă] și níma n-o șciut. Ș-o mînat muișera la moară și iel s-o dus după ia s-o mușkie. Șîia o dat cu furca și i s-o prins caieru dîn furcă în dzinț. Șî viñe și vaită cîtră iel și cîtră soacră-sa c-o veñit un cîne mare și abia s-o apărat dă iel. Șî iel s-o-nșeput a rîdže și i-o vădzut caieru în dzinț. Ș-atunsa o dzîs cîtră iel:

- O ieș-tu cîne? Atunsa l-o luvat și l-o căutat și l-o vădzut că are coadă. Ș-atunsa i-o ars cu fieru coada și n-o măi avut coadă. Ș-atunș o fost om și iel întră oameñ. N-o măi putut să să facă cîne.

Bozovici - Fira Cocorășcu, 84.

157

Pricolis': oamiñ cari au coadă; să fac lupi. Mănîncă mîndzî mai cu samă și cíni. Îi ardzi coada, atunș nu să mai poaci fași pricolis'.

Bănia - Ana Oțu, 67.

158

[MOROIU]

O murit o muiere lîngă miîne. În doauă sări o veñit. Şî m-o şuielat într-o noapce la pat. Ş-a doau-oară o fost în ştală neşce doz. Mi li-o luvat şî li-o pus după uşă. Cîn mă duc dzimiñaşa, nu puceam dăşkidze uşa să întru-nuntru. Dă fapt asta nu-i minşună.

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

159

VÎLVĂ

Viñ aşa núviri şî să-mpreună amîndoi núviri. Atunş rup lemñili dîn rădăşină, cîn să bat vîlvili, că vîlva-i om.

C-o fost unu ş-o fost cu fraći-so ş-o strîns la fîn. Da iel o dzîs cătră fraći-so. Işe:

- Să vă lăsaş cîta să vă odziñiţ că io mă duc într-un loc.

Şî iel s-o dus, s-o dăzbrăcat şî s-o făcut vîlvă şî s-o bătut cu altă vîlvă. Şî iel o dzîs atunşa cătră frac-so:

- Acu nu vă cemeret, că acu nu ploaie, nu viñe núvăru.

Şî atunş s-or apucat dă a strînze la fîn şî iel s-o culcat c-o fost năduşît, trecut dă apă, dă luptáce še s-o luptat cu vîlva áialaltă. O foz-mai tare iel dă cît áialaltă vîlvă.

Năinće vrişme, îm bătrîneţă, o fost vîlve. Acu nu să şcie d-aia. O fost cam proşci, da tot o fost cuminće: s-o făcut núvăr.

Bozovici - Fira Cocorăscu, 84.

160

MILOSTÎ'VN'IS'

S'ică nu-i iirtat să cí piş pră sup strieşîñă, că ieştă milostî'vniís. Cînd cí piş în masa lor, sup strieşîñă, atunşi-ţ ia snaga dzin mîñ, dzin pişoari. Nu poţ să lucrî, nu poţ să mier. Atunş cí duş la vr-o vrăjîtoari şî-ţ dziscîntă.

Ieştă o babă sau o muieri cari şcie. Şî trăbi opt fięci. Ş-atunş o duşi pr-a biçagă la rîu ş-o puñi pră un scamn în rîu. Ş-atunşa baba aia faşi noauă kiţ dzi

florî. În toată kita câc-un fiel dži floari. Tunś baba mięrzy năinci ŝ-ăli opt fięci după ia. Ŝ-atunś udă baba kita în apă ŝ-atunśi-i dă lu a bićagă-n cap cu kita ŝi džiŝi aŝa:

Hai la rost, la rost.
Să miargă snaga undź-o fost,
Măi vîrtoz dži cum o fost.

Ăli opt fięci tot aŝa dzîc ca baba ŝi ocoleŝci pr-a bićagă dži trii orî ŝi tot aŝa dzîŝi dži trii orî.

Rudăria - Icoana Măcei, 25.

161

ZMEI

[A auzit] c-o zburat pră sus.

Bozovici - Iglica Bufta. 50.

PĂSTORIT

162

LA MĂSURATU OILOR, LA SMÎLDZ

La doauă săptâmîn după Sfîntu Ghiorghi, doisprăse oamiñ s-adună la măsuratu oilor. Fiecare, viñerî sară ș-adușe oili la stîñă, le bagă-n-luntru șî după aia dau mîna fiecare unu cu altu. Șî după aia s-apucă dă mulș, toț la-mpreună. Șî sîmbătă dzimiñața uñi rămîN la poloșcie șî uñi să duc cu oili. Șî ai s-o rămas la poloșcie taie mieii care șî i-o adus fiecare stăpîn șî fac dă prîndz. La unsprădzășe șasurî aduc oili la stîñă, le ocoleșce cu tămîni și mîncarea să-mparce la stăpîn. Fiecari-ș duși o găliată să-ș primască minája. După aia, după s-o-mpărțît-o, fiecari om îș ia găliata șî să așadză la prîndz. Înăinci bieu răkie dîla unu pîñă la alalalt, toț. Șî după aia s-apucă dă prîndz toț, kiočesc, zbiară, pușcă, fac vesălie. După s-o prînzît toț, proiau găleșli șî li spală cu apă. Ș-atunș mierg toț la ușa strunzi, să kicesc cu frundză vierdzi șî s-așadză fiecari pr-un tutuc șî s-apucă dă mulș. Fiecari îș mulzi oili lui. După s-or gătut cu mulșu, mierze cu găliata cu lapcili să i-il măsurî. Acoló-z doi oamiñ; unu țîni cupa și unu toarnă cu o oală dîn găliată în cupă șî cînd i cupa plină îl toarnă-n cumpănă. Cînd mai ari lapci năpoi în găliată, îl toarnă iar în cupă. Nu s-o-mplut cupa, ș-atunș dă cu aragu, îl măsură. Aragu ăla ari crestăturî. Atunș șcie cît lapci ari. Cari ari mai mult lapci dîn iei ala-i bas. După se s-o terminat, s-o gătut cu măsuratu, mierg oamiñ iar cîdzva cu oili ș-ăialalț rămîn la poloșcie, strîng lapcili, fac cașu, fierb dzăru șî fac urdă. Strîng liemni dă noapce, provin cu oili sara, iar li mulg. Cîntă cît mulg, pușcă, fac visăli. După aia fiecari merg șî să culcă.

Dumiñică dzimiñața la noauă șasuri, la năprăuór, mulg oili. Pro-dă-nou fac mîncare ș-o-mpart. Dumiñică să fașe șî dzamă șî să frig șî mieii-m brucă. Kicēșce acoló la găliată cu frundză vierdzi șî lioscan.

Cașu-l vind șî iau sari prîntu oi; plăčesc pășunatu oilor.

163

MIERZ'IM LA SMÎLDZ

Cîn n-apucăm dži măsurat oili, oprim mieii și né-mpreunăm toț ortași dži fașim um pîlc și otărîm o dzî cîn să li măsurăm Măsurăm luña, zoia și sîmbătă. Ș-atunș merg gazdăli dz-acasă cu băatură, cu pîni ș-acoló tăiem, tot natu, dacă nu doi miei, da unu tot taie, ăl măi bun. Și-i frizim la foc în brucă, așa-i mai dulși. Și-l încinzim așa lung pră zos, pră ponevî și frînzim pîna, la tot natu cîc-un dărap; lăpădam dži la unu pân la altu. Ș-odată să scoală toț în pișoari cu uiezili-m mină și zîc așa:

- Mulțămim lui Dumnizău până astăz că ni-săm în pași, ni-săm la viață toț.

După ș-am măsurat lapčili, apăi n-așăzăm la prîndz.

Tot natu-ș mulzi oili lui și după si li-o domuls, atunșa puñim în măsură, în cumpănă, lapčili. Aia-i, așa dzîșim noi, găliata și aia-i măsurată cîci oki ari. Ș-atunșa la tot natu să viedzi cît lapci o făcut. În găliata haia să fași iar un ráboș și aála-i sămnat în oki. Ala-i dá așa-n vali și să viedzi cît îi ud. Ș-atunș, după si l-o măsurat, atunș s-așadză la prîndz, cum am dzîs. Ș-atunș să șcie cari-i mai mari cu lapčili; ala să dzîși baș, baș mai mari. Și dz-ășia unu după altu mărg cînd li viñi rîndu să ia dži la oi.

Cari ari numa o ocă, ia doauă găleț. Cari nu do-ari o ocă, lasă să fie oca dži la toț.

Atunșa să șcie cari-s păcurari, iar. Cari să-nvoiesc. Și aialalț să duc toț acas cu mielu fript. Mai mănîncă dzin miel ș-acoló. Mai mănîncă și striñ, că vin Țigañ. Și muzî ca viñi nikimată dži nîma. Li dá și lor lapci ca și la aialalț, s-aducă la ai dz-acasă. Lapčili ăla îl împarci prí la toț, îl aduc acasă.

Rudăria - Mihai Dobren, 80.

164

După Sîmzordz măsură oili. S-astrîng stăpîni, dzășe o doisprășe și duc mîncare, cîc-um miel, cîc-o găină, še are omu. Și-mpreună și miștîcă-n căldarea mare. Și doi, tri, o patru îi frize-m frigare [miei, iezi]. Atunș cînd îi fiartă, pocnesc cu pișcolu și vin păcurari cu oili. Atunș să duc; tot natu-ș mulze oili lui. După še le-o muls toț, atunș măsură lapdili cu o cupă. Altu fașe doauășprășe cupî, altu fașe sínș, altu doauă până la una. Care are puțîne, fașe bîrc; nu-i cupa. Măsură c-un bîț și scie pră bîț cît are tot natu. Atunșa pocnesc

cu pişcoalili că-i gata, o măsurat. Atunş puñe mîncarea. La tot natu-i dă unu ca la altu măcăr să fi pus numa o găină. Ş-atunş iar propocnesc cu pişcoalili ş-atunş rup a mînca. Dau răkie dîla unu pân-la altu. Toţ bieu. Atunş păcurari, după ş-o mîncat, pleacă cu oili. Atunş astrînze lapčili, faşe caş. Al vindze, cumpără sare. Sarea o dă la marvă, la oi. Nu dă níma sare, numa pră aia o au.

Atunş să vorbăsc care au vice mai mulce; rămîn doi păcurari. Ş-atunş care are mai mult lapce, cupi mai mulce, ala rămîne baş întîn.

Ş-atunş, dă cum au lapce mai mult, tot ala mişze mai năinće, pană la sfîrşit, pănă să gată. Cîn să gată, le-alieşe; tot natu-ş ia marva lui.

Şopotul-Nou - Păuna Râncu, 50.

165

Sara năinća lu Sfîntu Ghiorghe culeg buiedz d-ăle cu lapci, lăptaş. Cu cuţitu le taie dîla rădăşină şî le toacă acoló şî le puñe-n sare şî le dă să mănînse [oile]. Au lapci atunş. Cum sloboadze buieđza lapce, aşa slobod oile.

Bozovici - Fira Cocorăscu, 84.

166

[CÂND MULG OILE DE SF. GHEORGHE]

Atunş puñe leuşcañ la găliatã. Aşa-i bun, aşa am vădzut dîn bătrîn.

Atunşa ia colacu şî-l încină-n lapci şî-l rupe. Prindze dă iel. Îl împart.

Bozovici - Aceeaşi.

167

La zoi marî îngrupã cruşătu dă sari-m prag şî în dzîua dă Pasć, cîn trăza arîngu-l scoća şî saria aia o da la oi. Dzîşa că ii mişzi biñi pră-stă an la oi. Aia dă ali-i bunã; dă luvat nu ia mana.

Bănia - Lisăvieta Puia Lăban, 67.

168

Lă Aránzil bagă unu-ntr-altu pişciñi. [Zice:]

Pişciñi i-am înkiiat,
Gura halilor am înkiiat

Și dîla oili mieli halili le-am mînat,
Și cu dzîua mari m-an rugat.

Și ia o ulsîcă mică. Am pus cîta foc în ia și-am întors-o cu curu-n sus după
ușă, lîngă pișpîcîi. [Zice:]

Halili le-am mînat dîla marva miș.

Bănia - Ana Otu, 67.

169

[Mai de mult se zicea că] nu-i biîne pîntru marvă să să stîngă focu; îi rău dă
marvă. [Acopere] în șenușă jaru, [ca să rămână pînă îl aprinde din nou].

Bozovici - Ilie Ruva, 68.

JOCURI LA PRIVEGHIU**170**

[Flăcăii și fetele] să ȳoac d-a năroiu: să pune unu-m mijlcu sobi, um băiat pr un scamn d-i mi. Altu l-ntrab:

- D se z tu aia?
- Mi-s nroit.
- D ct metr?
- D trii.
- S'in să ce scoată?
- Petra. (Viedz, o fată vie).

Atun să sărută i rmne fata-n locu lui. -aa mi dparce, scot unu pr altu.

D-a plicera: uesc o crp i taie doauă bce. Fae pr bce ece smne, in o as crestturi, tăieturi. Atun, care dă cu bcili i pică una pr dos, una pr fa, cce tăieturi-s, atca pliceri-i d pr palmă.

D-a caii: nvluie-ntr-un strojac doi oami. Pune dos la dos. Unu- ia o oală spartă-n cap -a doilia ia o mătură. Mătura spune că-i coada; oala-i capu. A treilia să suie pr iei doi i ia o boată-n mn i mn caii. Iei vriau să-l trncsc. Omu trae cu boata-n cap la cal i spare oala. -atun la cu coada pliac prin sob, prn oami, i bae cu coada. Apoi rs e-mai-pomenit fac.

Bozovici - Iglica Bufta, 50.

TOPONIME SLAVE DIN VALEA ALMĂJULUI (BANAT)¹

În toamna anului 1934, cutreierînd Valea Almăjului (jud. Caras-Severin), am notat fonetic o seamă de toponime așa cum le pronunță populația de acolo. Dintre acestea, cele slave mi se par interesante prin faptul că au alt aspect fonetic decît toponimele slave din celelalte teritorii locuite de români.

Înainte de a începe examinarea lor, țin să fac observația că, pentru exacta cunoaștere a toponimiei noastre, e absolută nevoie de anchete toponimice întreprinse de lingviști care să noteze fonetic formele numelor de localități așa cum se aud în gura poporului. Adeseori forma oficială a unui toponim este așa de stîlcită încît e aproape imposibil de a-i recunoaște etimologia. Voi da un exemplu luat din toponimia Almăjului: numele oficial al comunei *Dalboseș*, evident de origine slavă, nu amintește nici un etimon slav. Îndată ce cunoaștem însă forma populară, etimologia ni se oferă de la sine. Almăjenii numesc acest sat *Dîlbőșeș*² (accentul pe silaba finală), ceea ce ar corespunde unei forme literare *Dîlboceș*. Prototipul slav este *Dlbočic*³, forma mai veche, dinainte de vocalizarea în *u* a lui *l* silabic și trecerea la *a* a ierului unic, a numeroaselor toponime sîrbocroate notate în RJA: *Dubòčac*. După cum am arătat în ARH. FOLK, III, 1935, p. 28, nota 3, forma oficială românească a acestui toponim nu e altceva decît transcrierea cu ortografie românească a formei austriece *Dalboschetz*. Austriecii au redat prin *al* pe *îl* românesc și prin *sch* pe *ș* bănățean⁴.

Am spus mai sus că, din punct de vedere fonetic, toponimele slave din Almăj diferă de cele din celelalte regiuni românești. Astfel, pe cînd toponimele românești de origine slavă prezintă un caracter „medio-bulgar” în tratarea iusului mare străslav, de ex. *Dîmbovița* < *Dobovica*, *Cîmpina* < *Kopina*, *Glîmboca* (sat lîngă Caransebeș, deci aproape de Valea Almăjului) < *Globoka*

¹Text preluat din volumul „*Studii de Diactologie și Toponimie*”, Editura Academiei R.S.R., București, 1970, p. 139 – 131.

² Prin *ě* am notat un *e* care amintește pe *ă*; este deci o vocală intermediară între *ă* și *e*.

³Un derivat cu sufixul *-ic* (scr. mod. *-ac*) de la adjectivul *dlbok* (scr. mod. *dubok*) ‘adînc’.

⁴În ARH. FOLK., III, 1935, p. 27, nota 2, am mai dat cîteva exemple de forme toponimice austriece intrate în toponimia oficială românească, de ex. *Reșița* < *Reschitva*, în loc de *Reșița*, forma bănățeană *Rășița* (accentul pe *i*).

etc. etc.¹, în Almăj avem *u* pentru *o*, de ex. *Dubáuša*, o mahala a comunei Bozovici². Sîntem deci în prezența reflexului sîrbesc al lui *o*.

Un alt caracter sîrbesc al acestor toponime este tratarea ierurilor, sau mai corect a unicului ier (*i*), din vechea sîrbă. În Almăj avem *ă* pentru acest *i*. Iată cîteva exemple: *Grădăț* (accentul pe silabă finală) ‘deal’ în hotarul satului Rudăria. Acesta corespunde formei vechi sîrbești *gradic*, accentuată pe *i*, pe cînd în sîrba modernă, cu trecerea lui *i* la *a* și cu deplasarea ștokaviană a accentului de pe silaba finală, avem *grădac* ‘orășel, citadelă, castel’. Forma bulgărească este *gradéc*; aceasta ar fi trebuit să sune în Almăj **grădzét*, cu trecerea lui *d* urmat de *e* în africată *dž*. Același *ă* < *i* îl avem și în *Vorăț* (accentul pe silaba finală) ‘un loc în hotarul Rudăriei’ < v. sîrb. *dvoric* (accentul pe *i*), sîrb. mod. *dvórac* (cu retragerea ștokaviană a accentului), diminutiv de la *dvor* ‘curte’. Forma bulgărească e *dvoréc*, care a dat rom. dial. *vorjét* ‘curte’³. *Prăvălăc* (accentul pe silaba finală) pare a avea de asemenea un *ă* pentru *i*; cf. *Prevalac* ‘sat lângă Vranje’, în *Rečnik Mesta*, II, p. 335, și bg. *prěválec*, diminutiv de la *prěval* ‘trecătoare peste munți’⁴.

Forme ca *Pîrl’ipăț* (accentul pe silaba finală), numele popular al satului *Prilipeț* < **Prilipč* (cf. *Prilipac* ‘sat în raška oblast’, *Rečnik Mesta*, II, p. 340), *Vîrșăț* (accentul pe silaba finală) ‘deal în hotarul Rudăriei’ < **Vršic*, cf. sîrb. mod. *Vršac*, bg. *vârșec* ‘vîrfușor’, și *Cotovăț* (accentul pe silaba finală) ‘pîrîu în hotarul Rudăriei’ nu ne sînt de nici un folos pentru stabilirea tratamentului lui *i*, deoarece *ă* după labială și *s* din formele românești a putut să se dezvolte și din *e* în graiul bănațean. Forma oficială *Prilipeț* are la bază forma austriacă sau maghiară sau a putut fi adaptată pronunțării literare, astfel că nu poate servi ca dovadă că *i* a dat *e*. E mai mult ca sigur că și aici formele vechi au fost de la început cu *ă* ca la *Vorăț*, *Grădăț*.

Tratamentul *ě* al lui *i* din forma *Dîlboșeț* se explică prin palatalizarea. lui *ă* din cauza lui *ś* (mai vechi *č*) precedent; o formă **Dîlbočăț*, **Dîlboșăț* nu e posibilă în limba română, ci devine *Dîlbočeț*, *Dîlboșeț*, în Banat *Dîlboșeț*. În toponimul *Bozoviś* s-ar părea că *o* din silaba întîi ar arăta un tratament ‘bulgar’ al ierului mare, căci *Bozoviś* derivă din *bŭzŭ* ‘boz’. Forma veche

¹ A se vedea Petrovici, Caraș., p. 7.

² Cf. toponimul *Dubovčac*.

³ Forma *vorjét* ‘curte’ se întîlnește tot în Banat, înspre Mureș. Aceasta a fost împrumutată dintr-un grai bulgăresc într-o epocă mai veche.

⁴ Trebuie deci să plecăm de la o formă veche sîrbească **prěvalik*.

enclitic. Iată câteva exemple: *Bilcôț* ‘deal în hotarul Rudăriei’, notat pe hărțile austriece *Belcovețu*¹; *Gábroțu* ‘pârîul care formează granița între hotarele Băniei și Rudăriei’ (pe hărți *Gabrovețu*)²; *Gîrbóțu* -numele popular al satului *Gîrbovăț* (pe hărțile austriece *Gerbovetz*)³; *Ilóca-Mică*, *Iloca-Mare*⁴ ‘văi în hotarul Rudăriei’; *Ilóț*⁵ ‘vale între Rudăria și Prigor’; *Kîjacoț* ‘loc în hotarul Băniei’; *Socolóț* ‘deal în hotarul Rudăriei’ (cf. *Sokolovac: Rečnik Mesta*, II, p. 392); *Vojnicoț* ‘loc în hotarul Băniei’.

În *Gúnișce* ‘nume de deal lângă Rudăria numit și Arie’ (cf. ser. *Guvnište* ‘toponim’ < *guvno* ‘arie’), avem contractarea lui *-uŭ-* în loc de *-w-* -în *u*.

Approape toate satele din Almăj au câte o parte a hotarului cu numele *Dumbráua*. Aici avem o adaptare a unui element slav mai vechi la fonetismul graiului slav care s-a vorbit cîndva în Almăj. Slavii din Almăj vor fi zis cu siguranță **Dubráua* (cf. mai sus *Dubáúša*). La Borlovenii-Vechi, unei părți a hotarului i se zice *La Bumbrá*; și aici forma articulată este firește *Dumbráua*.

Fenomenul acesta, adecă $v > u$, îl regăsim și în unele cuvinte curente din graiul almăjean: *crou* ‘adîncitură în pămînt, bazin’ (în alte părți ale Banatului *crov*); *Cristou* ‘Ziua Crucii’ < scr. *Krstov* ‘idem’; *daŭul* ‘diavol’.

Cele patru caracteristici ale toponimelor slave din Almăj le regăsim în graiul sîrbocroat al carașovenilor, ale căror sate sînt vecine cu Almăjul, deoarece sînt despărțite de Valea Almijului numii printr-o regiune muntoasă străbătută de altfel vara de ciobani, atît carașoveni, cît și almăjeni. Anume, în graiul carașovenilor se regăsește: 1) pronunțarea ca, *ă* a unicului ier sîrbocroat⁶; 2) accentuarea mai arhaică dinainte de deplasarea ștokaviană a accentului⁷; 3) conservarea lui *l* silabic nevocalizat în *u*⁸ și 4) pronunțarea mult-puțin bilabială

¹ În *Rečnik Mesia*, II, p. 24, se găsește o localitate cu numele *Bjelkovac*.

² În Iugoslavia sînt mai multe localități cu numele *Gabrovac*.

³ Cf. toponimele sîrbocroate *Grbovac*, *Grbovci*.

⁴ Cf. localitatea din Iugoslavia *Jelovka*.

⁵ Cf. mai multe localități iugoslave *Jelovac*.

⁶ În satele Clocotici, Lupac, Nermet și Vodnic; Petrovici, Caraș., p. 81, nota 3.

⁷ Petrovici, op. cit., p. 44-47.

⁸ Petrovici, op. cit., p. 84 - 89.

în unele poziții a lui *v*¹. E deci probabil că graiul sîrbocroat vorbit cîndva în Almăj avea aceleași nuanțe dialectale ca cel de la Carașova.

Îndată ce coborîm însă mai spre miazăzi, la Dunăre, graiurile sîrbești se deosebesc de cel carașovean-almăjean. Astfel în toponimul din Valea Dunăni, *Mudáya* 'Moldova-Nouă', amintit mai sus, constatăm vocalizarea lui *l* silabic, deoarece trebuie să plecăm de la o formă mai veche *Mldava. Almăjenii au auzit deci acest toponim de la sîrbi, care-l pronunțau *Mudáva* sau mai degrabă *Mudáya*. De fapt graiul sîrbesc de astăzi din Valea Dunării prezintă *u* în loc de *l* silabic. Prin urmare regiunea muntoasă ce desparte Valea Almăjului de Valea Dunării formează o graniță dialectală între graiul sîrbesc carașovean-almăjean și graiul vorbit la Dunăre.

Se știe că slavii din Carașova au venit în așezările lor de astăzi de undeva din vechea Sîrbie, probabil în secolul al XV-lea². Tot atunci se va fi așezat și în Almăj o ramură din aceiași sîrbi care s-au oploșit la Carașova. Aceștia au dat toponimiei slave din Valea Almăjului caracterul sîrbesc dialectal cu cele patru caracteristici expuse mai sus. Înainte de venirea lor și în Almăj, ca și în regiunea Carașovei, toponimia slavă a avut probabil același caracter „medio-bulgar” ca și în restul Banatului, în Ardeal și în Muntenia³.

Apărut în DR, VIII, 1934-1935, p. 175-180.

---

¹ Petrovici, op. cit., p. 106 - 107.

² Petrovici, op. cit., p. 16-18.

³ Cf. Petrovici, op. cit., p. 6-8. E deci posibil ca tratamentul *o* al lui *ă* din toponimul Bozovici (< *bŭz-*) să fie un rest din vechea toponimie slavă a Almăjului dinaintede sec. XV.

Harta

G L O S A R

- aã` la 1, 72 (p.84), *acela*.
 acoãni 137 (p. 133), *ace mari*.
 acupi 66, *a aduna grãmadã*(din sãrb. okupiti “zusammentreiben”).
 Adacalía 66, *insula Ada-Kaleh*.
 aducãturi 121, *farmece, aruncãturi*.
 aflá (refl.) (p. 51), *a se înþelege*.
 aiéi (p. 54), *celei*
 aii 119, 123, 144, *frecai cu usturoiu*.
 aldui 136, *a binecuvãnta*.
 alduitã 125, 127, *binecuvãntatã*.
 alefii, miiili 113, *zãne, iele*.
 Alimpii (p. 40), *Sf. Alipie Stãlpcul (26 Noemvrie)*
 aloãne 127, *demon, duh necurat* (cf. haloãne).
 altã se (p. 42), *altceva*.
 altán, dã (p. 40), *la anul*
 amínat (p. 53), 2,3,58. *tãrziu*.
 Anafoca (p. 45), *sãrbãtoare bãbeascã, dupã Sf. Ilie*.
 Andrii (p. 46), *sãrbãtoare bãbeascã (30 Noemvrie)*
 apã, ápãi (p. 52), 65, *apoi*.
 apãticãri 127, *farmaciþti*.
 api, apu 81 (p. 97, 101), *apoi*.
 apucat = duriþrea pieptului, tusã 131.
 apucãtoãna 131, *demon, personificarea boalei numitã „apucat”*.
 arãg 162, *bãþ cu crestãturi cu care se mãsoarã laptele la stãnã*.
 Arãnzãl, Arãnzil (p. 40), 167, *Arhanghelii Mihail þi Gavril*.
 Arãnzãlu dã varã (p. 45), *sãrbãtoare bãbeascã; cade înainte de Sf. Ilie*.
 Arãnzil 86 (v. Meflã), 168 (v. Arãnzãl).
 arãnzil (p. 58), *un fel de colac ce se face la pomanã*.
 arcie 85 (p. 107), *hãrtie*.
 arfocat (p. 35), *avocat*.
 Arie 70 (v. Gúniþei).
 arimbãþ 9, *cãpitan de hoþi*.
 arí`ng 167, *clopot*.
 arþ 74 (p. 89), *arsei*.
 aþerã (la feriasã) = cautã sã vadã 44, *a sta la pãndã*
 astrínþe (p. 48), *a aduna*.
 astrucã (p. 57), 3, 81 (p. 97), *a acopei*.
 astrucat, astrucãci (p. 31), 81 (p. 102), 141, *acoperite*.
 au 8, 28, *of, aoleo*.

aulă`lă, aulă`lăăă (p. 49), 73 (p. 85), *aoleo*.
 avlíe (p. 42), *curte*.
 aznářă, d-75 (p. 91), *azi dimińeařă*.
 ažunş 74 (p. 89), *ajunsei*.

Baba Colřată 73 (p. 86), *monstru care mănâncă copii*.
 babilí 79, *zile cu vreme rea la începutul primăveńii*.
 băgrín 41, *salcâm*
 băiá, ce baie = ce mńngâie 43, *a netezi, a mńngâia*.
 băiat, băieř (p. 47, 48, 49), 46, 94, 123, 125, 140, prunc, copil mic.
 baico 73 (p. 86), *babo*.
 bală = hală 123, *demon*.
 Băń, Băńili 7, 65, *Băile Herculane*.
 Băńieşu 67, *nume de pârău, afluent al Nerei*.
 Băńili 65 (v. Băń).
 Barbura (p. 46), *sărbătoare băbească (3 Dec.)*.
 bărburaçi, săcuri – 137 (p. 133), *securi cu călcâiul mare*.
 baş (p. 43), *chiar*.
 băskí 137 (p. 133), *cuie mari, piroaie*.
 băzucurí (p. 35), 76, 78, *a bařjocori*.
 becág (p. 45), 98, 113, 126, *bolnav*
 becejăşce, să – (p. 44), *şe îmbolnăveşte*.
 becúejug (p. 42), *boală*.
 becejugu ál rău (p. 44), *epilepsia*.
 berbeşu 136 (p. 132), *ca berbecii, cap în cap*.
 biçag (p. 39), 83 (p. 104), 93, 137 (p. 134), (v. becág).
 bíce 170 (v. bíř).
 biçijug 122 (v. becejug).
 bíj, bíja (p. 49), *şe zice copiilor ca să şe ferească de foc*.
 bírc 164, *băř cu creşături; serveşte la măsuratul laptelui la stână*.
 bíř, bíçi, bíce (p. 58), 81 (p. 101), 127, *băř*.
 biuul (p. 37), *nume de deal*.
 Blagovişcană (p. 42), *Bunavestire*.
 boaltă 58, *peşteră*.
 boarfíli 92, *testiculele*.
 boată, boříli 73 (p.85), *băř*.
 bóbdaprost (p. 53) (bogdaproost).
 bobíşoari 11.
 bobitoacili 136 (p. 132), *dobitoacele*.
 Boçedz (p. 42), *Bobotează*.
 bocířă = legănel 85 (p. 107).
 bogdaproost (p. 53), *bogdaproste*.
 boj, buoj 150 151, *boz*.
 bolobă`ń 76, *bolovńii de piatră, stânci*.

- borúgă 71, *canal*.
 Botu Calului 67, *nume de loc*.
 brățare (p. 32), *manșetă cu dantele la cămașa femeiască*.
 Breazova (p. 28), *numele popular al satului Borlovenii-Noi*.
 briană 7, *mreană*.
 briboi 43, *o buruiiană*.
 brîncă = cîn să-nflă capu 133.
 briptă 6, *briceag*.
 brucă 162, 163, *frigare*.
 Bruși 81 (p. 101), *a scormoni*.
 bruț 74 (p. 89), *imită sgomotul ce-l face fusul înfipt în ochiu*.
 bucați 96, *alimente*.
 bucliúc 80 (p. 94, 95), *gunoiu, bălegar*.
 bufăni 24, *a bufni*.
 buiedže, buiedz 73 (p. 86), 143, 165, *buruiiană*.
 bumbiț 16, 27, *năsturaș*.
 bunari 80 (p. 95, 96), *puț*.
 Bușăua (p. 26), *numele popular al râului Buceava și al satului Șopotul Nou*.
 Bușevinți (p. 26), *locuitorii satului Șopotul Nou*.
 butoarcă 74 (p. 87), *buturugă*.
- căcaină 98, *diaree, disenterie*.
 cală == hală 123, *demon*.
 călfidzá 85 (p. 107), *îngâlbenea la față*.
 cămară dă lēmne = grămadă 75 (p. 90), *rug, grămadă de lemne*.
 cămă`șnuri (p. 32), *jambiere (de piele); ghetre (de mătase)*.
 cantă (p. 58), *vas de tinichea în care se ține apă, stropitoare (din sârb.kanta „Giesskanne”)*.
 capșél (p. 58), *colac mare cu cruce deasupra, la pomană*.
 căptá, să capci 72 (p. 83 și 84), *a se uita, să se uite, a căuta*.
 căput (p. 32), *veston de lână, țesut; flanelă*.
 cărliță 80 (p. 95), *albie*.
 căși` țá 118, *grămadă de scânduri, lemne etc. clădite*.
 căsuțáli 101, *celule de faguri*.
 cazánzic (p. 28), *velniță*.
 Cîmpu Gîrbóțului 68, *câmp lângă satul Gârbovăț*.
 cîntă, să – (p. 57), *se bocește*.
 cîrpă (p. 32, 47, 52, 57, 58), *broboadă, basma*.
 cîrjiioari 85 (p. 107).
 cîrșoari = cîrj 85 (p. 107).
 cîrșág 13, *urcior*.
 cîca 74 (p. 89), *câteva*.
 cîta (passim), *o leacă, puțintel*.
 cîtă níș- 114, *nici o leacă*.
 cîța 30, *cățiva*.

cîtră 156, *către*.
 clisă (p. 40), *slănină*.
 cocoșăi 78, *un fel de flori*.
 colendă, la – (p. 41), *la colindat*.
 colindaș (p. 41), *colindător*.
 copil (p. 46), 72 (p. 82), 145, *băiat*; (p. 35, 50) *flăcău*.
 cōpil (p. 49), *copil din flori*.
 corón (p. 46), *tâmpiți, idioți*.
 corniț, cornițali dă prau 1, *corn în care se păstrează praful de pușcă*.
 cornuri 136, *colțuri*.
 coșăriu (p.49), *hornarul*.
 Coșăua 67, *nume de pârâu, afluent al Nerei*.
 coșie (p. 50), 127, *căruță*.
 cotá 30, *a căuta*.
 cotăriț (p. 56), *coșuri, panere*.
 cotrință (p.32), *șorțul dinainte*.
 covás (p.43), 81 (p. 102), *fierar*.
 cracu, crași (p. 43, 46, 47, 56, 129), *picior*.
 Cracu Comorî 59, *nume de loc*.
 creii 126, *creeni*.
 crețonu (p. 49), *cadou ce se duce șase ani de-arîndul moașei*.
 cri-că (p. 35), 3, 80 (p. 95), *cred că*.
 crist, cristuri 3, *schele la zidirea unei case*.
 crișí 37, 97, *a da de știre, a striga*.
 crumpiél, crumpiúi (p. 41), 96, *cartof*.
 crúșătu dă sari 167, *drob de sare*.
 cućie (p. 40), *farfuria în care se pune un colac, grâu și o lumânare și care se saltă la praznic*.
 culéș 128, *culesei*.
 culéșă (p. 31, 41), *mămăligă*.
 cumáșa (p. 44), *surată, soră de cruce (sârb. kumača „in”)*.
 cumășesc, să-fięcili (p. 44), *se prind surate*.
 cumetri (p. 55), *părinții „cumnatului dze mînă”*.
 cumnat dă (dži) mînă (p. 38, 52, 53, 55, 56), *asistentul miresei (sârb. ručni dever „id”)*.
 cumpănă 94, 162, 163, *vas mare în care se măsoară laptele la stână*.
 cuń (p. 54), 115, *cuiu*.
 cur 74 (p. 89), *fug*.
 curcu`bătă 72, (p. 82), *tidvă*.
 cure, curi, curiét 75 (p. 91), 81 (p. 102), 153, *fuge, fugi, fugiți*.
 curtă 53, *fără coadă*.
 cúștule 127, *costă*.
 ćemia 93 (p. 112), *moalele capului*.
 ćeșlă 72 (p. 83), *traistă de piele*.
 ćic 100, 103, *cioc de pasăre*.
 ćicuri (p. 53), *cozi de păr*.

- cînăr, ăl- (p. 53, 54, 56), *mirele*.
 cînără, a- P. 53, 54, 56), *mireasa*.
 cîneri, ăș- 72 (p. 84), *însurăței*.
 C`irégova 66, *satul Teregova (jud. Severin)*.
 círimpíri 47, *imită strigătul puilor de găină*.
- dăcă (passim), *dacă* (cf. dîcă).
 dădăuóri 124, *de două ori*.
 dălrc (p. 47), 75 (p. 89), *îndată* (cf. dziloc).
 dá-mi-ș (p.40), *dă-mi*.
 dar (p. 52), *logodna*.
 dărab 44, 70, dărap 162, *bucată*.
 dascăl (p. 57), *învățător*.
 dăuară, á- (p. 54), *a doua oară*.
 d`áuul, d`áuuli (p. 37), 99, 147, *diavol*.
 dăzgíríni 72 (p. 84), *a separa* (sârb. razgrnuti „auseinanderscharen”).
 dîcă (p. 37, 45) 143, *dacă* (cf. dăcă).
 Dîlboșét (p. 28), *numele popular al satului Dalboșeț*.
 dimistrații 113, *menstruație*.
 dîrdzari, dîrzari (p. 55, 56), *cei ce duc hainele, zestrea mireșii la nuntă*.
 dîrlóz (p. 53), *pernițe de lână în jurul cărora își impletesc femeile coșile*.
 dîrzari (p. 55) (v. dîrdzari).
 Doamíe-Apără 74 (p. 87), 75 (p.89-92), *diavolul*.
 do-ari 163, *are în deajuns*.
 doazuns, o- (p. 38), 153, *a ajuns de-abinelea*.
 docîntat, o- 145.
 doctur 127, *medic*.
 docursă (p. 38), 23, *curse până la sfârșit*.
 dodă`-m 19, *dă-mi*.
 dódoli 150, *paperude* (cf. duóldore).
 dogátá (p. 38, 53), 3, 162, *a se isprăvi de tot..*
 domuls, o- 162, *a sfârșit de muls*.
 donkiiá 3, *a încheia de tot*.
 doplin 26, *plin de tot*.
 dorás 26, *plin ras*.
 dostorască, s-o – 78, *s`o prăpădească de tot*.
 Dragobięce, Drăgobięce 76, *Dragobete, Aflarea capului Sf. Ioan*.
 droburili 72, (p. 82) *fîrimituri*.
 Drumu oii 69, *numele unei localități din Vechiul Regat*.
 dúdzítu = dudăítu 136, *tunetul*.
 dulęce 96, *dovleac*.
 dulśín 44, *prăjituri*.
 duo`ldore 151, *paperude* (cf. dódoli).
 duș, mă – 128, *mă dușei*.

- duuán 90, 113, *tutun*.
 dzíláciš (p. 57), 120, *născuți în aceeași zi a săptămânii*.
 dzîș 75 (p. 89), *zisei*.
 dzeț, dzeță, dzețără 74 (p. 89), 82 (p. 103), *dădui, dădu*.
 dzilóc (p. 52), 137 (p. 133), *îndată, degrabă* (cf. dăloc).
 dzimică 69, *a tăia bucăți*.
 dzinăpoiou mieu 82 (p. 103), *dinapoia mea*.
 dziscumpărată 149, *răscumpărată*.
 dzizmiračili 94.
 dcokiturili 119, *deochiurile, personificarea deochiului*.
- fal, faluri (p. 45), *fel, feluri*.
 fălí 83 (p. 104), *a lipsi*.
 fălincă (p. 46), *defect corporal*.
 fie-še 133, *orice*.
 fișșnic 83 (p. 105), *sfeșnic*.
 fișcońá, fișcón 81 (p. 99), *a șuiera*.
 foiofie, foiofú (p. 51), 137 (p. 133), *foiofoiu*.
 forfeșiu 136 (p. 132), *ca și cu foarfecile*.
 frígura 141, *friguri, malarie*.
 friže răkie (p. 28, nota 2), *a fierbe țuică* [cf. sârb. peci rakiju (peć = „a frige”)].
 Frunća Máierului 59, *nume de loc*.
 frușcúc (p. 53, 56), 74 (p. 87), *mâncarea de dimińeață*.
 fuńízínă 129, *funingine*.
 fužínă 129, *a mânji cu funingine*.
- ganguri 14, *coridoare*.
 Gaura Corńi 59, *nume de loc*.
 gazda (p. 40, 50), 132, 162, *stăpânul case, proprietarul*.
 găzíce 129, *călcate în picioare*.
 ghij dă șapă (p. 47), *coji de ceapă*.
 ghindzí (p. 46), 36, 61, 80 (p. 95), 133, *a gândi, a crede*.
 gńfă 117, *a umfla*.
 Gńrbóțu (p. 28), *numele popular al satului Gńrbovăț*.
 gńrgă, ín- 81 (p. 98), *în cărcă*.
 gloată, ce (p. 41, 48), 75 P. 89), 145, *copil, copii*; (p. 41), *fete*.
 gódze, še- (p. 56), *orice*.
 gostíe, gostíie 5, 6, *ospetie*.
 góvie, govioară (p. 54), 53, *mireasă*.
 grádz 81 (p. 97), *cherestea* (sârb. gragja „Bauholz”).
 grăocind 118, *grohotind*.
 greoańi (p. 46), 72 (p. 83), *gravidă*.
 grięc 80 (p. 96), *negustor*.
 groasă (p. 47), *gravidă*.

groș 69, *bușteni*.

Groș 69, *nume de loc*.

gulă = șoardă 30, *cireadă*.

Gúnișci 70, *nume de deal* numit și „Arie” (cf. Sârb. Guvniște „nume de loc”, guvno „arie”).

gușă (p. 46, 47, 54), 128, *gât*.

gutúr, gutúrîli 72 (p. 84), *cotor*.

guzmánu = clăbă`ț, bă-sáma (p.59), 75 (p. 90), *căciulă*.

ha 79, *cea*.

hală 123, 125, 127, 152, 153, *monstru, demon*; 73 (p. 85), *monstru care mănâncă copii*; (p. 45),

168, *fiare sălbatice, lupi*.

haloane 123, *demon* (cf. aloane).

hamu-mă 47, *nhamă-mă*.

hă-n-aiș, (p. 82), *iată-ne aici*.

hoară (p. 58), *horă*.

iarbă creață 137 (p. 133), *izmă creață*.

iéșkii 127, 131, *așchii, surcele*.

iii tût (p. 55, nota 1), 81 (p. 100); *strigăt cu care se alungă lupul sau alte animale*.

iiiu 53, *chiot*.

iirügă 1, *canal*.

imà 128, *a murdări*

imală 81 (p. 97), *noroiu*.

îmbărburaće 135, (v. bărburaći).

îmbruță 98, *a lua în coarne, a împunge*.

îmbuná 81 (p. 97), *a promite*.

înfășurătoari 137 (p. 133), *gleznă, unde se înfășoară ața opincilor*.

împreună (a să-) (p. 41), 1, 73 (p. 87), 159, *a se întâlni*; 163, *a se întovărăși*; 136, (p. 132), *a se căsători*.

împrioná (a să-) 137 (p. 134), *a se căsători*.

împrumutările 78, *zilele cu vreme rea de la începutul lunii Aprilie*.

împupit 85 (p. 107), 143, *îmbobocit*.

încărcată 82 (p. 102), *gravidă*.

încăsá (p. 51), *a încasa*.

încuínatá (v. marța-ncuínatá).

încíná 112, 166, *a întinge, a muia capătul, vârful uni obiect într-un lichid*.

îngă`ură (. 45, 48), *sfredelește*.

îngăurit 113, *găurit*.

însingătură (p. 47), *cingătoare*.

însintá 72 (p. 83), *a încălzi, a înfierbânta*.

însitońel 27, *încetișor*.

întíní (p. 37), 74 (p. 89), 75 (p. 91), *a întâlni*.

întíniturí 121, *demoni*.

întorcatá 97, *întoarsă*.

înzuńinkia 117, *a ńgenunchia*.

ńrcie 84 (p. 106), *ńirtie*

Işă lńiţa 71, *satul Ieşelniţa, jud. Severin*

iscoşî` 29, *a născoci*.

ispră (p. 40, 46, 57), 144, *spre, ńspre, deasupra, ńnainte de*.

ise, ísi, ísi-că (passim), *zice că, cică*.

iut 6, 80 (p. 95), *iute, repede*.

izdat, 130, *o boală* (cînd ăl doari la ńnimă şî să ńflă la foali).

jăghiu (p. 58), *jeratec*.

jălim (p. 58), *purtăm doliu*.

jap-jap-jap 44, *imită sunetul loviturilor de băţ*.

jîp 73 (p. 85), *fag*.

joaviń 72 (p. 82), 73 (p. 84), *fiare sălbatic*e.

jórdzîli 136, *nui*e.

kefu 73 (p. 84), *pofta*.

Keja Săski 68, *defileul prin care ieşe râul Nera din Valea Almăjului*.

keptoaria (p. 54, 55), *chitoare, butonieră*.

Kiácoţ 59, 60, *nume de loc notat ń hărţi Ciacovăţ*.

kičí (p. 54), 61, *a tocmi, a drege*; 113, 131, 162, *a ńmpodobi (cu flori)*.

kićiþe (p. 45), *articole de toaletă*.

Kilendarî 78, *Ianuarie*.

kímătă, faşi- (p. 42), 115, *faire semblant*.

kimí 30, *a face semne cu capul, a da din cap* (sărb. kimati glavom „a da din cap”).

kimiećiţa = doamnă d-ăli mari 85 (p. 107) (sărb. kmetica „Bürgermeistersfrau”).

kimięşă (p. 32), 37, *cămaşă*.

kimiéţ 85 (p. 107).

kinéz dîla masă (p. 53), *titlul ce se dă naşului cînd se strigă „ńinsta”*.

kîpuri, să fac- (p. 43), *se deghizează*.

kită, kiţ (p. 58), 78, 79, 168, *buchet*.

kiţ`le 37, *fota dinapoi* (sărb. kecelja „şorţ”).

lă (p. 37), 6, 8, 12, 168, *la*.

lăbdat (p. 32), *lăudat*.

Lacu lu Săbişćan 58, *nume de loc*.

lăćéţ 81 (p. 97), *laţuri, leaţuri de pus peste căpriońi casei*.

lag (lac) vălác (v. vălác).

lăiaţa (p. 49P), *Ŧigancă de laie*.

lăibăr (p. 32), *jiletcă*.

lăiėci (p. 49), *Ŧigan de laie*.

lăptaş 164, *un fel de buruiană, cu suc alb ca laptele*.

lăstarí 109, *a ńpleti cu nui*e.

lătăńeşť 133, *latineşti*.

laută 75 (p. 92), *vioară*.
 lăutaș (. 55, 58), 76, *lăutar*.
 limbă (p. 58), *un fel de colac la pomană*.
 limpiće 75 (p. 89), *limpede*.
 lioșćan 145, 162, *leuștean*.
 lísîfli 64 = cum îi picșu la car 64, *un fel de sanie cu care se cărau lemnele*.
 litră, (p. 56), *litru, kilogram*.
 Liúpcova 35, *satul Liubcova (jud. Caraș)*.
 lomurielili 111, *rămurele rupte*.
 lopăćîță, lopătiță P. 40, 49), 74 P. 87), *spată, omoplat*.
 lovići, vorbe- 7, *cuvinte ce rimează*.
 luft 81 (p. 102), *văzduh*.
 lúlu-mă 47, *imită bolborositul curcanului*.
 lumín (p. 44, 57), *lumânări*.
 lunaćís 120, *frați născuți în aceeași lună*.
 Luśín (p. 45), *sărbătoare băbească (18 Oct.) (din sârb. Lućin dan „St. Lukas` fest”)*.

măcăr că (p. 57), *măcăr să 164, cu toate că* (cf. sârb. mákar da).
 măcăr še (p. 49), *orice; -sine (p. 57), oricine* (cf. sârb. mákar šta, mákar ko).
 mǎdúurili 126, *membrele*.
 mǎdzǎrica (p. 50), *un dans*.
 mă`gubĩ = păgubi 124.
 măĩ (passim), *mai*.
 maică 137 (p. 134), *bunică*.
 măĩmuś (p. 41, 43), *măști, deghizați*.
 măĩstor (p. 48), 149, *meșteșugar, meșter*.
 malo (p. 40), *puțin (sârb. malo „id”)*.
 mana (dĩla vacă) 132, 144, 167, *laptele de la vacă*.
 manuntá 80 (p. 96), *a face bani mărunți*.
 máor, máorĩ 2, *zidar*.
 mǎrǎĩ 81 (p. 101), *a mǎrǎi*.
 Mǎrcĩĩni (p. 46), *șase zile la lăsatul secului de Crăciun în care nu se lucrează la lână*.
 mǎrhașǎ 79, *crescătoare de vite*.
 mǎriață (p. 52), *foarte frumoasă*.
 Mǎrina, Sǎmǎrina (p. 45), *sărbătoare băbească, înainte de Sf. Ilie*.
 mǎrmor 98, *marmură*.
 mǎrmurĩ 98, *a înmǎrmuri*.
 marța-ncuñată (p. 43), *a doua marți din postul Paștilor*.
 marvǎ (p. 40, 42), 144, 145, 150, 164, 169, *vite*.
 Maržina 58, *numele vechi al satului Bǎnia*.
 mǎsái (p. 51, 57), *față de masă*.
 mǎśás (p. 57), *măcieș*.
 mătrĩal (p. 31), *material de zidit, cărămizi*.
 Meĩlǎ, Aránzil- 86, *Arhanghelul Mihail*.

- melşpáis (p. 49), *prăjituri*.
 meţări 169, *metri*.
 Micolae 74 (p. 89), *Nicolae*.
 micsă 78, *o floare*.
 micucéle (p. 43), *mititele*.
 Mihói (v. vara lu Mihoi).
 międzili părię` sîmilor (p. 43), *mijlocul postului Paştilor*.
 miers 74 (p. 88), *mersei*.
 mięsă 93, 124, 136 (p. 88), *mese*.
 mijloşin 74 (p. 87), *mijlociu*.
 mili, mlili, mialife, mlili alefi = milostî` vnişili 109, 110, 113.
 milikę` rţ 83 (p. 105), *stearină*.
 mliţă 120, *meliţă*.
 milostî` vniş = dzîni 113, 160, *iele*.
 mluri 74 (p. 87), *leghi*.
 minájă 14, 162, *hrană, hrana soldatului, a puşcăriişului*.
 miñaţă, d-asta -, d-ăsta – 84 (p. 106), 86, *azi dimineaţă*.
 mînatură 69, 98, 99, 118, *farmec, aruncătură*.
 mînedzî, mînezî, mîhidzî (p. 40, 55, 56), 72 (p. 83), *a doua zi*.
 Miói (v. vara lu Mihoi).
 miracili 94, *deochiurile*.
 miriéu 81 (p. 100), *încet*.
 mi-s (passim), *sunt*.
 mişinoş 73 (p.87), *mincinoşi*.
 Mîtcălau (p. 44), *marţea după Duminica Tomii când se prind surate fetele*.
 mîţ (p. 46), *pisică*.
 mladojă`na (p. 54), *mire* (din sârb. mladožeňa „id”).
 mlaş 137, *lichid uterin*.
 moaşă (p. 49).
 Moşiniş (p. 42), *mucenici*.
 modorîta 131, *întristată*.
 molidvă 8P. 42, 47, 57), 96, 99, *aghiazmă*.
 morminţ (p. 57, 58), *cimitir*.
 moroń, muroń (p. 49, 57), 95, 114, 119, *strigoi*; 132, *demon*.
 morţările (p. 44, 57, 58), 88, 115, 120, *cimitir*.
 Moşi dă círieşă (p. 44), *marţea după duminica sfinţilor, când se pomenesc morţii*.
 Moşi dă sîmburî (p. 44), *sâmbătă înainte de Rusalii când se pomenesc morţii*.
 moşie, moşie (p. 27, 40, 42), 150, *pomet*.
 moşon (p. 49).
 Moşirîş (p. 28), *numele populat al satului Mocerîş*.
 motcă (p. 46), *tort*.
 muikíţa 23, *măicuţa*.
 muică 23, 30, 39, *mamă*.
 mumă 72 (p. 82), 73 (p.85), *mamă vitregă*.

- muma códrului 127.
 muma ogaşului, - ogaşilor 123, 127.
 muma păduri = aia iar îi hală; aia poşesce când întîneşce omu, muişrea, noapcea 123, 127.
 munuioari = cunuñ dă flori 85 (p. 107).
 murón (v. muroñ).
 muroaie 96, 132, *strigoaie*.
 músai (p. 45), *trebuie*.
 múştăru 65, *exerciţii militare*.
 muší (p. 57), 120, 127.
 muší ,a să- 80 (p. 94), *a se trudi*.
 muške, muşkie, să- (p. 43), 156, *să muşte*.
 muzî ca, múzica (p. 35, 53, 55, 58), 163, *orchestră ţigănească*.
 muzî şili (p. 52), *fanfara*.
- năltá 121, *a înălţa*.
 na-na-na 52, *stigătul cu care se chiamă boii*.
 năpráci 121, *a arunca un farmec* (din sârb. *napratiti* „induco”).
 năprăciturî = iar hale, urîşuñ d-alea 129.
 năprăuór = *la nouă şasuri (dimineaţa)*, 162.
 năpustît, o_ 72 (p. 83), *a părăsit*.
 nărámă 137 (p. 133), *năframă*.
 năroí, năroí 1 pers., năroaie 3 pers., 3, 75 (p. 90), *a îngropa în noroiu, nisip, în zid, într-o grămadă de bani*.
 năroită-n sínzi 155, *scăldată în sânge*;
 năroit 170, *îngropat, cufundat*.
 năroiu, d-a- (p. 50), 170, *joc la clacă şi la priveghiu*.
 natu, tot- (p. 48, 58), 163, 164, *tot omul*.
 náuă (p. 59), *zăpadă*.
 N`érgăñ (p.22), numele popular al râului Nera.
 N`érgăniţa 67, nume de pârâu, afluent al Nerei.
 nézdrávăn (p. 49), *anormal*.
 níma (passim), *nimenea*.
 ní-săm (passim), *suntem*
 níş-cîţá 114, *nici un pic, deloc*.
 níş-cum (p. 49), 72 (p. 83), 81 (p. 99), *deloc*.
 níş -undzi 80 (p. 95), *nicăiri*.
 noí 87, *a înnoi*.
 nor, nuor, 77, 78, 79, *noră*.
 numărătura mare 136, 137.
 untăşîţá (p. 53), *druşcă, prietenă a miresei*.
 nuor (v. nor)
 núvăr, nuvirî 121, 159, *nour*.
 nuviriel 85 (p. 107), *nouraş*.

- o (p. 49, 52, 57), 106, *ori, sau*.
o... o 93, *sau... sau*.
o (p. 39, 55 nota 1), 73 (p. 85), 156, *au (particulă interogativă)*.
oamiñ (p. 41, 43, 46), *bârbați*.
ob dzîli (p. 43), *opt zile*.
oblișeriu 145, *obiceiul*.
obor, obuór (p. 31, 54, 52), 80 (p. 95), *curte*.
odzín (p. 57), *opriri (rugăciuni) în drumul ce-l face procesiunea mortuară până la cimitir*.
ogără`i, ogări`i, 72 (p. 84), 73 (p. 85), *ogari*.
ogaș 81 (p. 100), 123, *vale*.
ogrindzauă (p. 41, 48, 52), *oglinďă*.
oidolán = carne 74 (p. 89).
oprăví (p. 57), 116, 122, *a opri pe cel mort să se facă strigoiu; a mâna durerile în altă parte*.
(din sârb. opraviti „a trimite, a goni, a alunga”).
oprăvit, oprăvići 98, 130, *mânat, trimis în altă parte*.
oprieg, opreg (p. 32, 57, 58), *șorțul dinapoi foarte scurt, cu „sucuri” colorați, lungi până la pulpe*.
ormán (p. 56), *dulap*.
ortác ortás 3, 82 (p. 103), 155, 163, *tovarăș, tovarăși la stână*.
ortac, cu- (p. 57), *cu soț*.
oșoarili 118, *oscioarele*.
- par, paár (p. 47), 148, *pahar*.
păcurarî (p. 34), *ciobani, ciobănițe*.
păduroaňe 123, 127, *demon*.
pălăpăiască, să- 100, 103, *să lovească cu aripile*.
Pălia (p. 45), *sărbătoare băbească; după Sf. Ilie*.
pălír 2, *arhitect*.
palós 81 (p. 101), *buzdugan*.
pană, pan, pănă, păn (passim), *până*.
pănclică (p. 58), *panglică*.
pănjaña 85 (p.107), *impăijenea*.
Pantălîli (p. 45), *sărbătoare băbească; după Sf. Ilie*.
păpuc, păpuș (p. 32, 53), *pantofi*.
păpărúgă 150 (v. rugă).
parće (p. 51, 52), *zestre*.
parî 73 (p. 86), *mi se pare*.
părię` sîmilor (v. międzîli).
păsúí (p. 42, 46), 96, *fasole (din sârb. pasulj. „idem”)*.
păzășc (p. 57), *priveghează pe cel mort*.
Pemî (p. 27 nota 3), *Cehi*.
peškí, peškire (p. 55, 57), *ștergar*.
pestrîță, ouă- (p. 44), *ouă încondeiate*.
petrięše- zorili (p. 57), 87, *cântă mortului „zorili”*.

- petrieşere 87, *bocet care se cântă mortului în zorile zilei când îl înmormântează.*
 picsă (p. 42), *puşculiţă.*
 piéşciră 73 (p. 86), *groapă adâncă*
 pii 74 (p. 87), *apoi.*
 pîlc 162, *turmă de oi.*
 pinćinór 136, *pintenog.*
 Pîndză 60, *nume de loc.*
 piparcă 96, 129, *ardeui.*
 pipărcă 129, *a pipăra cu boia de ardeiu.*
 pirít (p. 49), *perit, mort.*
 pîrjíturí (p.54), *prăjituri.*
 pîrlău 128, *ciubăr în care se opăresc rufele.*
 Pîrlía (p. 45), *sărbătoare băbească; după Sf. Ilie.*
 Pîrlipă`ţ (p. 28), *numele popular al satului Prilipeţ.*
 pî rpor (p. 45), *spuzeală.*
 pişćólu, pişćoalili 163, *pistol.*
 pitricut 8p. 57) (v. petrieşere).
 pitroń 82 (p. 103), *pietroiu.*
 pitróp (p. 42), *cântăreţ la biserică.*
 pivă 147, *piuă.*
 plăncícă (p. 52), *panglică.*
 pliaş 74 (p. 89), *chel.*
 plie`ćeră, plie`ćeri 169, *basma sucită ca un maţ; serveşte de biciu în jocul „d-a plie`ćera” (cf. sârb. pletar “Flechtwerk”).*
 plímiţă 75 (p. 91), 109, *beciu, pivniţă.*
 pliosńí, plisńí 94, 125, *a plesni.*
 pliuscăi 80 (p. 96), *a plesni cu biciul.*
 plivaiś (p. 41), *creion.*
 pocliţal 6, *procleţel, procler, blestemat.*
 podrúm (p. 49), *pivniţă.*
 polícă 57, *nume de familie (cf. sârb. Poreklo “Familienname”).*
 polóşćie 161, *stână.*
 pońévi 163, *pături mari din pânză de saci.*
 porîncă 84 (p. 106), *poruncă.*
 porţion 12, *porţie, tain.*
 postavă 80 (p. 94), *copaie.*
 Postul, Toma- 137 (p. 133), *Apostolul Toma.*
 poś 74 (p. 89), 75 (p. 89), *pot.*
 pot`eśá 134, *potecuţă.*
 potrocól 134, *registru.*
 povói 98, *puhoiu.*
 pozănarí 152 (v. pozonari).
 pozomóc 106, *o floare.*
 pozonari, pozănarí 6, 102, 147, 152, *buzunar.*

prau 72 (p. 83), 98, 119, 123, 144, *praf de pușcă*.
 prău 98, *a prăfui, a pune praf de pușcă*.
 prăví 86, *a privi*.
 prăvind 86, *privind*.
 prăvint 84 (p. 106), *privind (?)*.
 pravísća 84 (p. 107), *privirea (?)*.
 prăvitúri 96, *farmece, aruncături* (din sârb. praviti „a face”).
 praznic (p. 40), 113, 135, *serbarea sfântului ocrotitor al casei*.
 prezentír 65, *defilare*.
 pridã (p. 54), *predã*.
 primeńí 73 (p. 85), *a schimba*.
 prînd, prîndzi (p. 35), 80 (p. 94, 95), *prânzesc, -zește*.
 prisădži 20, *a planta*.
 priscură (p. 58), *un fel de colac ce se face la pomană*.
 proaflá 76, *a găsi din nou*.
 probí 81 (p. 98, 101), *a încerca*.
 Procópia (p. 45), *sărbătoare băbească; înaintea lui Sf. Ilie*.
 procriscut, o- 72 (p. 82), *a crescut la loc*.
 procufundá, a să- 81 (p. 97), *a se cufunda din nou*.
 prodá 81 (p. 100), 82 (p. 103), *a da din nou, a da la rândul său*.
 pro-dănou 161, *din nou*.
 produs, o – 72, (p. 82), *a dus din nou*.
 prodzîše 83 (p. 105), 97, *a zice din nou*.
 prodzêț (p. 39), 82 (p. 103), *dădui și eu la rândul meu*.
 profași (p. 56), 2, *a face din nou*.
 profășá, să – 81 (p. 101), *se prefăcea*.
 proiau 8p. 54), 162, *reiau, iau din nou*.
 proii 119, 123, 144, *prăfuii, pusei praf de pușcă*.
 proîncălicá (p. 39), 7, *a încăleca din nou*.
 proînșipiá (p. 39), 81 (p. 99), *începea din nou*.
 proluvá 137 (p. 134), *a lua din nou*.
 proleže, s-să – 103, *să se lege de data aceasta*.
 prontoarsă, să – 80 (p. 96), 82 (p. 103), *se întoarce la rândul lui, se întoarce înapoi*.
 prontorș, mă – (p. 39), 82 (p. 103), *mă întorsei la rândul meu*.
 proplicá 2, *a pleca din nou*.
 propocní 164, *a pocni din nou*.
 prorugá, a să – 86, *a se ruga din nou*.
 proscocá 80 (p. 95), *a scoate din nou*.
 proumblá 29, *a cutreiera*.
 provin 72 (p. 84), 88, 161, *viñ din nou*.
 pui (p. 42), *decorații făcute cu o țevă pe turta ce se face la cei 40 de Mucenici; (p. 44) desenele de pe ouăle încondeiate*.
 púlbăr 73 8p. 87), 114, *praf*.
 pup 87, *boboc de floare; pupi* (p. 42) (v. pui 1).

puș 74 (p. 89), *pusei*.

pusă'i 91, *pusei*.

pușcăind 4, *trăgând cu pușca*.

Pustă (p. 28), 67, șesul Banatului.

pustiieșag 113, *pustietate*.

răboș 163, *băț încrestat cu care se măsoară laptele la stână*.

racu-macu 47, *imită strigătul raței*.

răkie (passim), *țuică*.

rămni 92, 94, 132, *a arunca un farmec, a fermeca*.

rămnitoriu, -toaria 94, *fermecător*.

rămnitúri 92, 96, 119, *farmece, vrăji*.

răpeșinoasă 7, *repede*.

răpízili (p. 57), *ripidele (în Banat, la slujbele bisericesti se îmbracă 13 băieți, numiți dieci, în stihare; 6 țin câte un sfeșnic, 6 țin câte o ripidă – un fel de evantaliu de lemn – și unul ține o cruce)*.

răsărițe 127, 131, *sărite, despicate*.

răscucăi (p. 43), 142, 145, 146, *a îndepărta dela vită efectul cântecului cucului care se manifestă prin pierderea laptelui*.

răstămiță 123, *scândura patului de către perete* (cf. sârb. rastaviti „trennen”).

răzbí, a să – 81 (p. 101), *a se svârcoli să scape*.

răzbúnț = țilari aia care l-o răstígnit pră Domnu Cristos, 136 (cf. sârb. războinici „Räuber”).

rînduie (p. 48), *deretică*.

Rîșáua, Rîșáva (p. 37), 66, 71, *orașul Orșova*.

Ristos 79, 93, 98, *Hristos*.

rîză (p. 43), *cîrpă, sdreanță*.

roabă (p. 52), *năsălie*.

roiu 92, *puiul ciutei*.

rudă (p. 50), *oiște*.

rudă 70, *minereu* (din sârb. ruda „Erz”).

rug (p. 53), *măcieș*.

rugă, păpărugă 150, *strigătul paparudelor*.

rúsun-fúsu 47, *imită șuieratul găștei*.

săbiind 4, *dând cu sabia*.

săcâtațe 120, *slăbiciune, sleire*.

săcrín 115, *sicriu*.

sai 9.

sălașu mărvi (p. 42), *ocolul vitelor*.

șălbóc 62, *santinelă*.

salcă (p. 36, 57, 58), 145, *salcie*.

sălšíñer (i) 94, *prepeleac*.

săm (v. ní-săm).

Sămărina (v. Mărina).

Sămińíc 11, *piscul Semeníc*.
 sárme (p. 55), *sarmale*.
 săt, săt (v. ví-săt).
 scăpărămínćili 74 (p. 87), *unelte de scăpărat: amnar, cremene, iască..*
 Scortări 68, *numele vechi al satului Borlovenii-Vechi*.
 scoş 128, *scosei*.
 scrisa, fac pră – (p. 46), 100, 103, 104, 118, *fac farmece de dragoste*.
 scućală (p. 50), *adăpost*.
 şcúrpie 7, *balaur*.
 şcę, sã – 123, 129 (p. 127), *sã stea*.
 şćim 131, *ştim, un fel de călţi*.
 sfănţî`ć, -ţî`ś (p. 53), 148, *monedă austriacă de 20 creiţari*.
 Sfićágului, vîru – 137 (p. 133).
 şibioarie = şî`bii dă buoj uscat (p. 44), *beţigaşe de boz*.
 sîmburî (p. 44), *păsat, „urui”, de porumb fiert în lapte, cu brnză şi untură; se dau de pomană la „Moşî dă sîmburui”*.
 Sîmćilii (p. 45), *Sf. Ilie*.
 Sîmiédru (p. 40), *Sf. Dumitru*.
 sîmselaće 135, *ascuţite*.
 sîmsęle = bript 135, *bricege*.
 sîmţ (p. 42), *sfînţi*; (p. 42), *figuri omeneşti din aluat nedospit uns cu miere; se fac la 40 de Mucenici*.
 Sîmţ (p. 48), *sărbătoarea 40 de Mucenici*.
 Sîmzordz (p. 42), 144, *Sf. Gheorghe*.
 sîńie (p. 54), *fund rotund pentru mămăligă*.
 sîrmă 85 (p. 107), *ţesătură din fir de aur sau de argint*.
 skimbaţ (p. 46, 47), *anormali*.
 şkipí (p. 49), 81 (p. 101), 135, *a scuipa*.
 şláiier (p. 53), *văl*.
 slastă (p. 46), *dulce, frupt, cînd nu se posteşte*.
 slóbodz, colaş dz-ei – (p. 58); *un fel de colaci*.
 slobodzítură = fânina dîla care o faşentîń 108.
 sloięće 76, *ţurţur de gheaţă*.
 smăoańe 153, *monstru, demon*.
 smîldz 162, 163, *măsuratul laptelui la stână*.
 sminćí 84 (p. 106), 136 (p. 132), *a greşi*.
 snagă 91, 109, 113, *putere*.
 sobă, sobe (p. 31, 41, 55), 83 (p. 104), *cameră*.
 socác 129, *uliţă*.
 socăşířă (p. 56), *bucătăreasă*.
 sodomí, sudumí, a sã – 3, 72 (p. 83), *a se surpa*; 73 (p. 85), *a murdări*.
 şofru (p. 50), *şopron*.
 şolurí 14, *ceşti (din sârb. solja „Tasse”)*.
 şomî`i 73 (p. 85), *un soiu de căine*.

somodžia 85 (p. 107), 86, *o zână*.
soriá 9, *sorioară*.
sparş 74 (p. 88), *spârsei*.
spinăruică 85 (p. 107) *spinare* (diminutiv).
sprijoahe (p. 53, 54), *întâmpină*; 113, *prinde*.
sprînjî 58, 66, 125, 127, *a risipi, a alunga*.
spurs (p. 46), *lighioane sălbătice, lupi*.
stăjari (p. 29), 59, *stejar*.
ştală 158, *grajd* (din sârb. ştala „Stall”).
stămîi (p. 49, 58), 78, *săptămâni*.
Stănsîlova (p. 30), 69, *cătun al satului Şopotul-Nou*.
stărpí (p. 45), 146, *a pierde laptele(despre vite)*.
stătorí 69, *a se opri, a se stabili*.
stîrşálă (p. 52), *asistentul miresei* (din sârb. trčalo „Läufer, Renner”).
storí 73 (p. 86), 78, *a prăpădi*.
străcătoari 94, *strecurătoare*.
strădomaş pl. 93, *boală la copii*.
străfigá 11, *a strănuta*.
străgan (p. 32), *astrahan*.
strañ pl. (p. 54), *cergi, pături de aşternut*.
ştric 52, *funie*.
strîgă, strîgoahe, strîgoñ 96, 119, 132, *demon*.
strîmčálă 83 (p. 104), *strâmtoare*.
ştrimfi (p. 32), *ciorapi*.
strin (p. 57), 13, 120, 163, *străin*.
Strodorósăle, strodorúsă (p. 44), *sărbătoare băbească înainte de Rusalii*.
strojác 170, *cearceaf pentru pat*.
strungăreaţă 94, *cupă în care se mulg oile*.
stu! = năpoi! 123 (din sârb. stu! „zurück”).
stupă 131, *un fel de călţi*.
suróc = soroseşce cînd îţ faşe rău 129, *farmec, aruncătură*.
şuşí 28, *a ofta*.
sviétăr = căput de lână (p. 32), *flanelă*.
ś 6, *ci*.
şe 74 (p. 87), *zice*.
şe-godže (p. 56), *orice*.
şeluí (p. 53), 9, 80 (p. 96), *a înşela*.
şerbu (p. 41), *brezaia, turca*.
şerón 127, *cer (copac)*.
şi (v. íşi).
S`íclova (p. 49), *satul Ciclova*.
şiñişoară (p. 40), *cina din ajunul sărbătoarei sfântului ocrotitor al casei*.
şinstă (p. 49), (52-56), *dar, cadou, cadou de nuntă*.
şinştí (p. 44, 56), *a dărui*.

- șipcă (p. 32), *dantele*.
 șoacă (p. 27, nota 3), *pisc de deal, deal, pădure*.
 șoară-bară 72 (p. 84), *cioră*.
 șoc-șoc 72, (p. 82), *imită lovitura unei tidve în lemn*.
 șorobără 74 (p. 88), *ciur (?)*.
 Ș`orogău 65, *Băile herculane*.
 șorșel (p. 49), *cercel*.
 șorșilat 45, *cercelat*.
 șudz 84 (p. 106), 86, *minuni*.
 șurăi 74 (p. 89), *a ciurui, a cerne cu ciurul*.
 șurel 151, *sită*.
 șuru 74 (p. 89), *imită sunetul ciurului*.
 șuși 4, *a suci*.
- taică 8, 74 (p. 87), 81 (p. 101), 137 (p. 134), *bunic, moș*
 táier, táire (p. 40, 41, 49, 51), *farfurie*.
 țăitúngurî 87, *gazete*.
 tãmî`ne (p. 40, 58), 129, *tãmâiază*.
 tãntoru, tãntoroa`na 131, *tartor*.
 targă (p. 32), *șorțul dinapoi, lung, fără ciucuri* (v. planșa II, 2).
 taută (p. 53), *lentă*.
 tîlvă (p. 27, nota 3), *pisc de deal*.
 tîr nãpoi, tîr nãin`ce (p. 43), *o boală*.
 țîrã, o – (p.48). *o leacă*.
 țoale, țoalili (p. 32, 44, 52-56, 58), 123, *haine*.
 țolîțãli 23, *hainițele*.
 toșeș`ce, îl – sînzili 115, 136 (p. 131), *îi curge sângele* (din sãrb. točiti „giessen”).
 traștã (p. 54, 56), *traistã*.
 trecut dã apã 159, *asudat*.
 troapa (p. 50), *un dans*.
 tróșili (p. 52), *viorele, taraful de țigani*.
 trup 77, 78, 107, 129 (p. 127), 138, *organul sexual*.
 trupãi 4, 110, *a tropãi*.
 trúpãt 110, *tropot*.
 țucá (p. 41), *a săruta*.
 țúcãr (p. 42), *zahãr, zaharicale*.
 tuleu, tulei (p. 43), 75 (p. 92), *cocean de porumb*.
 tuná 4, 121, 147, a intra; (p. 43), *a începe*.
 tour (p. 31), *orinji, ce rămâne din fãnul mâncat de vite*.
 Turși ai Morț 66, *nume de loc*.
 tut (v. iii tut).
 tutúc 162, *butuc*.
 țuțúr 77, *țurțur de gheață*.

udzí (p. 49), 3, 5, 6, 28, 77, 80, 81 (p. 98, 101), 94, 125, 130, *a rămânea*.
 uiágă uiežili (p. 42, 47), 163, *sticlă*.

uică 65, *unchiu*.

uięžili (v. uiagă).

umă, pr – 3, 23, *pe urmă*.

unturái 119, *unsei cu untură*.

unturíša 72 (p. 83), *untura*.

uostru 66, *insulă*.

uriadză (p. 53), *dau chiote*.

urc 72 (p. 82), *vânătoare*.

urúi (p. 44), *urluială, cereale măcinate gros*.

vădz-că – 72, (p. 82), *a văzut că*.

váiecíšili 112, *vaietele*.

vălác, lag – 104, *șarpe, balaur (?)*.

Valia-Mari 62, *nume de loc*.

vălúș (p. 43), *spălător, cârpă cu care se spală vasele*.

vândălác 129, *balaur (?)*.

vara lu Mihói, Miói (p. 45), *timpul călduros de pe la sfârșitul lui Septemvrie* (cf. sârb. Miholjdan „Michaelistag”).

Vártoloméiu (p. 45), *sărbătoare băbească; după Sf. Ilie*.

vedžerat 127, *luminat*.

vestúrea (p. 57), *tragerea clopotelor pentru mort*.

vijulí 78, *furtuni, vijelii*.

vîlvă 159, *vrăjitor care stăpânește furtunile și grindina*.

Vinírea mari (p. 40), *sărbătoarea Sf. Paraschiva; -năgră -ouălor* (p. 44), *Vinerea patimilor*.

vioală (p. 54), *o floare*.

víori, víuor, vioroańe, viuoroańe = *băsăma ieștă și pră sus d-ăle răle* 123, 127, *demonul, personificarea furtunii*.

viorínt 37, 133, 137 (p. 133), *vioriu, violet*.

vîr, víru 72 (p. 84), 74 (p. 88), 85 (p. 107), 137 (p. 133), *vârf, vârful*.

virtuča 114, *puterea*.

Vîrvára (p. 46), *sărbătoare băbească* (4 Dec.).

vîrvă`rî 85 (p. 107), *vârful unui pom*

vî săt, ví săt, (p. 38), 38, 83 (p. 104), *sunteți*.

vítrică 72, (p. 82), *vitregă*.

viuț 37, *fii, copilași*.

viva (p. 40), *vivat!*

Voińicoț 60, *nume de loc*.

vr-o 68, 72 (p. 82, 83), *o*.

vr-odată 72 (p. 82), *odată*.

vr-un 72 (p. 83, 84), 80 (p. 96), *un*.

vr-úndživa 80, *undeva*.

zădžíná, a să – 96, *a še așeza*.

zăgońí 66, *a goni*, *a alunga* (din sârb. zagoniti „hinter etwas treiben”).

zămíscă 120, *franțeluță* (din sârb. zemička „Semmel”).

zănat (p. 41), 109, *meserie*.

Zăpostítu (p. 45, 47), *lăsata secului* (din sârb. zapostiti „zu fasten anfangen”).

zătrúg = lăduță 109, *cutie* (din sârb. zastrug „schüsselartiges Holzgefäß mit Deckel”).

zătrí 74 (p. 89), *a zăbovi*.

zăuitá (p. 55, 57), 85 (p. 108), 85, *a uita*.

Zbăg 60, *nume de loc* (din sârb. zbeg „refugiu”).

zbăguí, a să – 60, *a se refugia* (din sârb. zbegnuti se „zusammentlüchten”).

zbișulat 111, 113, *uscat*.

zborí 7, 107, *a (se) vorbi*.

zgî`rgor (p. 47), *ciucur*.

zgodží (p. 41, 50, 108), *a (se) nimeri*.

zmícón (p. 53), *smucesc*, *smâncesc*.

zupă (p. 52, 55), *supă*, *ciorbă*.

zuzî`ie = lăutaș 74 (p. 89), *muzică*.

zviduí 121, *a vindeca*.

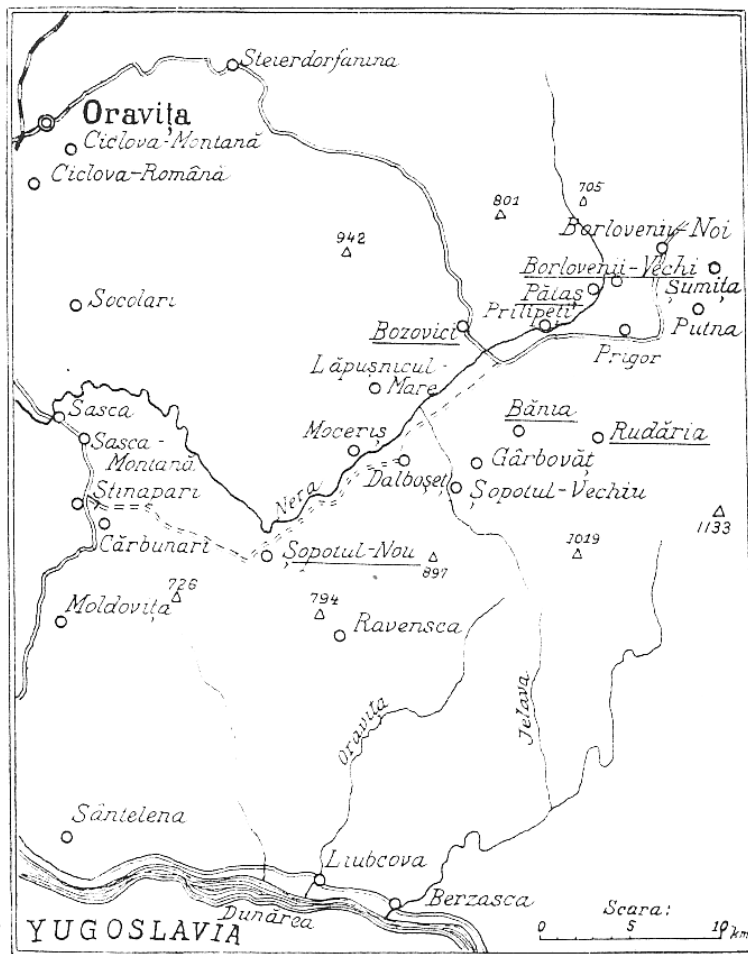
zúgă-mă 47, *înjugă-mă*.

CUPRINS

Notă asupra ediției	5
FOLKLOR DIN VALEA ALMĂJULUI (BANAT)	7
VALEA ALMĂJULUI	8
Satele almăjene	10
Din trecutul ținutului	13
Almăjenii	15
Hrana	16
Locuința	16
Portul	16
Vieța religioasă și starea culturală	17
FOLKLORUL	18
Balada	19
Doina și strigătura	20
Practice magice, descântece	21
GRAIUL	21
OBICEIURILE	24
La sărbători	25
La naștere	31
La nuntă	35
La moarte și înmormântare	42
TEXTE	45
BALADE	46
CÂNTECE, DOINE	56
STRIGĂTURI	68
TRADIȚII. VIEȚA DIN TRECUT	70
POVEȘTI, LEGENDE, SNOAVE	75
ZORILE, PETRECEREA MORTULUI, BOCETE	102
DESCÂNTECE SI PRACTICE MAGICE	108
DEMONI, FIINȚE FANTASTICE	149
PĂSTORIT	153
JOCURI LA PRIVEGHIU	157
TOPONIME SLAVE DIN VALEA ALMĂJULUI (BANAT)	158
GLOSAR	164
CUPRINS	184

128
158

EMIL PETROVICI: FOLKLOR DIN VALEA ALMĂJULUI

Harta regiunii cercetate
(Satele anchetate sunt subliniate)

Emil Petrovici, *Folklor din Valea Almăjului*

Pl. 17

1. Port femeiesc din Bănia

2. Femeie din Pătaș mergând cu jărătic și cu tămăie la cimitir

3. Port bărbătesc din Pătaș

2. Uliță cu case mai vechi, din Bănia